Miheil Cavahişvili

MADRABAZ KVAÇİ

Gürcüceden çeviren: PARNA-BEKA ÇİLAŞVİLİ

★ROMAN

PARIS mursa

XX. yüzyıl Gürcü edebiyatının şaheserlerinden biri ...

Gürcü edebiyatının en saygın isimlerinden biri olan Miheil Cavahişvili'nin bu en beğenilen ve günümüzde artık bir klasik haline gelmiş romanı *Madrabaz Kvaçi*, sizlere her zaman kendisini düşünen ve çabuk para kazanma uğruna yapamayacağı kurnazlık olmayan genç bir adamın ve arkadaşlarının destansı hikâyesini anlatıyor... Kvaçi'nin yaşamını sürdürmeye uğraştığı Çarlık Rusyası, dönemin yöneticilerini parmaklarında oynatan Rasputin, yaşanan Dünya Savaşı ve ardından gelen Bolşevik Devrimi kitaba inanılmaz zenginlikte bir arka plan hazırlıyor. Üstelik bu görkemli maceranın İstanbul'da sona erişi de Türk okurları için ilginç ve keyifli bir ayrıntı oluşturuyor...

"Kvaçantiradze oturmuş encamını düşünüyordu. Bakın, peşini bırakmayan kader onu nerede yakalamıştı! Onun bütün yaşamı işte bu şekilde son bulacaktı! Hem de nasıl? İnsani olmayan bir biçimde, böyle ot gibi! Kvaçi'nin kaç kez badire atlatmış olduğunu kim sayacaktı! Bütün ülke Kvaçantiradze'yi avlamaya çıkmıştı, fakat onun başında görünmezlik şapkası vardı. Demir Tepe'nin sırtlarında süngü elinde herkesi delik deşik ederken, ona hançer saplamışlar, fakat o yine de "dimdik" ayağa kalkmıştı. Petro-Pavel Hapishanesi'nde darağacı kurmuşlardı, ama o kuş olup oradan da uçmuştu. Ukrayna bozkırlarında dokuz kişiyle kırk kişinin üstesinden gelmiş ve Kızılların tuzaklarından en az on kez kurtulmuştu. Şimdiyse... Burada, kendi vatanında... Acaba? Acaba Kvaçi bir kez daha kalın duvarı yıkıp, demir kafesi bir kez daha eritemez miydi?"

THG
0622078
GEE
0622078 GEE

ISBN: 978-605-66850-7-1
9 786056 685074

PARİS YAYINLARI ROMAN

PARIS YAYINLARI

MİHEİL CAVAHİŞVİLİ
(8 Kasım 1880 - 30 Eylül 1937)

1880'de Tiflis'in güneyinde Şerakva köyünde doğdu. Varlıklı bir köylü olan babası Saba, oğlunun tarımla ilgilenmesini istemediğinden onu Kırım'daki bağcılıkla ilgili bir yüksekokula gönderdi. Daha lise yıllarında şiirler ve öyküler yazan Cavahişvili, yazar olmayı amaçlamıştı. Bu yüzden bağcılık mesleğini sevmedi. Kırım'daki öğrenimini sürdürürken, babasının ölümü üzerine köyüne döndü. Kısa bir süre sonra da annesini kaybetti, öğrenimini bırakarak bağ ve bahçe işlerinin başına geçmek zorunda kaldı. Yazar olarak ilk ürünlerini yirmili yaşlarının başında veren Cavahişvili, yayınlanan ilk öykülerinden olan "Çançura" ile büyük bir başarı kazandı. Halk kitlelerinin savunuculuğunu yapan ama bu yüzden iktidarın baskılarına uğrayan Cavahişvili, Fransa'ya kaçarak 1907'de Paris Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girdi. Buradaki öğrenimini tamamladıktan sonra, on beş yıl hiç ürün vermedi. Yazarın bu suskunluğu kuşkusuz yazmayı bırakmış olmasından değildi. On beş yıl boyunca, halkının yaşayışı ve kültürü üzerine sürekli araştırmalar yapan Cavahişvili, daha yetkin olarak yazmaya başladı. Ama yayımladığı yapıtlarla yine iktidarın tepkisini çekerek tutuklandı ve Tiflis'te Metehi Kalesi'ndeki cezaevine hapsedildi. Cezaevinde yazdığı altı ciltlik yapıtından özellikle "Arsena Marabdeli" ve "Kadının Yükü" halk arasında çok ünlendi. I. Dünya Savaşı'nda serbest bırakılarak Kızılhaç'ta görevlendirilen Cavahişvili, öykülerinden başka birçok roman ve oyun da yazmıştır. Yapıtları geniş halk kitlelerince beğenilmiş ve hayranlıkla okunmuştur. Fransızcanın yanı sıra Türkçeyi de bilen ve halkına büyük yararlıkları dokunan bu ünlü yazar, 1937'de ölmüştür.

Türkçede yayımlanmış diğer eseri: *Şeytanın Taşı* (öyküler, çev. İbrahim Yavuz Goradze, Total Müşavirlik Yay., 1988)

Paris Yayınları 7

Miheil Cavahişvili / Madrabaz Kvaçi

Özgün Adı: Kvaçi Kvaçantiradze

Gürcüceden Çeviren: **Parna-Beka Çilaşvili**

Genel Yayın Yönetmeni: **Muammer Kıranoğlu**

Yayın Koordinatörü: **Cenk Acır**

Kitap Editörü: **Çetin Şan**

Son Okuma: **Yasemin Kıranoğlu**

Kitap ve Kapak Tasarımı: **Mehmet Ulusel**

ISBN: 978-605-66850-7-1

1. Basım İstanbul, Şubat 2017

© Grano

Bütün yayın hakları saklıdır, kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Bu kitap Gürcistan Kültür Bakanlığı'nın ve Gürcistan Ulusal Kitap Merkezi'nin katkılarıyla yayımlanmıştır.

Paris Yayınları

Kemankeş Mahallesi, Necatibey Caddesi, Akçe Sokak No: 4/2

Karaköy, İstanbul

Telefon: **0212 243 72 30**

www.parisyayinlari.com

Sertifika No: 34288

Paris Yayınları, Grano İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

Baskı

Şan Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hamidiye Mah. Anadolu Cad. No. 5, Kağıthane / İstanbul

Tel: 0212 289 24 24

Sertifika No: **12049**

MİHEİL CAVAHİŞVİLİ

MADRABAZ KVAÇİ

Gürcüceden Çeviren
PARNA-BEKA ÇİLAŞVİLİ

Kitabın özgün adı: *Kvaçi Kvaçantiradze* (კვაჭი კვაჭანტირაძე); ilk baskı: 1924, Tiflis.

Bu çeviri, ilk baskıyı temel alan 2011 tarihli sansürsüz baskı üzerinden yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Kvaçi'nin Doğumunun Hikâyesi – Kvaçi'nin Ailesinin Hikâyesi – Aşordi'dan Aznaur Unvanının Alınmasının Hikâyesi – Kvaçi'nin Çocukluğunun Hikâyesi – Kvaçi'nin Mizacının Hikâyesi – Kvaçi'nin Alınteriyle Kazandığı İlk Paranın Hikâyesi – Kvaçi'nin Sınanmasının Hikâyesi – İlk Adımın Atılmasının Hikâyesi – Liseden Mezuniyetin ve Bir Dulu Kurtarmanın Hikâyesi – Müzik Öğrenmenin Hikâyesi – Ev Satmanın Hikâyesi – Kısmetine Doğru Yolculuğun Hikâyesi – Arkadaşlarla Karşılaşma, Biraz Para Kazanma ve İlk Kısmetini Bulmanın Hikâyesi

KVAÇI'NIN DOĞUMUNUN HİKAYESİ

O yıl, nisan ayının ilk günü, Samtredia kasabasında tuhaf ve az rastlanır bir hava ortaya çıktı. Sabahleyin katran karası bulutlar kasabanın üzerine çöktü. Bazen kar yağıyor, bazen dolu iniyordu; bazen yağmur yağıyor, bazen de ilkbahar güneşi yeniden kendini gösteriyordu. Fakat arada bir öyle bir fırtına kopuyordu ki, bütün kasaba çatırdıyor, zangır zangır sallanıyordu. Bazen de öyle bir sessizlik ve sükûnet çöküyordu ki, gökyüzünde kıpırdayan bir tek bulut görmek bile mümkün değildi.

Samtredia'da nisanın ilk günü, işte bu şekilde karmakarışık, sinsi, benzeri olmayan ve şeytani bir gün olarak başlamıştı.

O gün, Silibistro Kvaçantiradze'nin Honi kasabasına giden yolun kıyısındaki evinde, sabahtan itibaren büyük bir telaş ve koşuşturmaca hüküm sürüyordu. Silibistro'nun eşi Pupi ilk çocuğunu doğurmak üzere yatakta yatıyordu. Bütün aile ayaktaydı. Pupi'nin annesi Notio, ebe ve komşu kadınlar Pupi'nin başında dört dönüyordu. Pupi'nin kocası Silibistro ile Pupi'nin babası Huhu Çiçia ise diğer odada büyük bir heyecanla, kendilerinin ilk vârisini bekliyorlardı.

Öğle vakti her yer karardı, sanki akşam olmuştu. Sessizliğe gömülmüş olan yeryüzü, aniden harekete geçip zangırdamaya başladı. Korkunç bir fırtına koptu. Dünya ağrıdan kıvranıyor, inliyor ve gümbürtüyle yeri göğü inletiyordu. Kvaçantiradze'nin ahşap evi eğilip bükülüyor, gıcırdıyor, havaya kalkıyor ve sanki uçmaya çalışıyordu. Pupi yatakta çığlık atı-

yor, diğerleriyse dehşete düşmüş, korku içinde ne yapacaklarını bilemez halde koşuşturup duruyorlardı.

Aniden öyle bir şimşek çaktı ki, birkaç saniye boyunca herkes adeta kör oldu. Tam o anda öyle bir gök gürledi ve Pupi öyle bir çığlık attı, yer de öyle bir sarsıldı ki, kimi korkudan olduğu yerde donup kaldı, kimi olduğu yere çöktü, kimi de kapılara koştu. Bir dakika boyunca çıt çıkmadı ve sonra, hemen orada, köşede yeni doğmuş bebeğin ağlaması duyuldu:

"Ben... Be-en... Be-een..."

Ve Silibistro Kvaçantiradze'nin ilk oğlu, kendisi için ilk kadının, kendi annesinin, Pupi'nin dizlerine yapışıverdi.

Birden bayram havası koptu, şaşkınlık ve koşuşturma başladı. Tam o anda saatler on ikiyi gösteriyordu. Fırtına suspus olmuş ve aydınlık karanlığın üstesinden gelmişti.

Çocuğun sesini duyan Silibistro Kvaçantiradze ve Huhu Çiçia, diğer odadan dışarı fırladılar.

"Oğlan!" diyen ebe, bunu Silibistro ile Huhu'ya müjdeledi.

"Tanrıya şükür!" dedi Silibistro.

"Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a şükürler olsun!" diye ekledi Huhu.

"Amin!" diyerek başkaları bu dileğe katıldı ve herkes istavroz çıkardı.

"Adını Kvaçi koydum!" diye ilan etti Silibistro neşeli biçimde ve herkes bu adı hemen tasdik etti.

Kısa bir süre sonra, meyhane çalışanı oğlan Bardğa alt kattan yukarı fırlayıp, Kvaçantiradze'nin bahçesindeki karakavak ağacına yıldırım düştüğü ve ağacın ikiye ayırıldığı haberini getirdi. Kvaçantiradze'nin "oteli"yle büyük rekabet içinde olan Jondia'nın meyhanesi de fırtınada yıkılmıştı. Jondia'nın yıkılmış meyhanesini görmek için Silibistro Kvaçantiradze hemen dışarı fırladı ve yolda bir maneti[1] gümüş para buldu.

---

1 *Maneti*: Gürcistan'da para birimi; aynı dönemde Rusya'da ruble, Azerbaycan'da manat idi. çev. notu

Bir saat sonra bulutlar dağıldı ve ilkbahara özgü güzel hava yeniden ortaya çıktı. Güneş, ışınlardan oluşan muhteşem tacını yeniden başına geçirdi. Bütün Samtredia kasabası halkı dışarı çıkmıştı ve o taca, Jondia'nın yıkılmış meyhanesi ile Kvaçantiradze'nin devrilmiş karakavak ağacına hayretle bakıyordu.

Kvaçi Kvaçantiradze bu şekilde dünyaya gelmişti.

O akşam Notio, küçük Kvaçi'nin avucunu zor açtı; elinin içine baktı, bir süre düşündükten sonra biraz toparlamış olan Pupi'ye, gururlu Silibistro'ya, iyice sakinleşmiş olan Huhu'ya ve mağrur Bardğa'ya şunları söyledi:

"Fırtına ile gök gürlemesi, gençliğinde Kvaçi'yi pek çok sıkıntı ve maceranın beklediği anlamına geliyor, ancak Tanrı büyük. Yumruğunun bu kadar sıkılı olması ve bizim onu güçlükle açmamız, küçük Kvaçi'nin eline geçirdiği bir şeyi başkasının geri alamayacağına işaret ediyor. Güneşin başına taç giymesi, sonraki yıllarda Kvaçi'yi, onun minnacık parmaklarına kurban olurum ben, parlak ve şöhret dolu bir geleceğin beklediğinin bir işaretidir. Karakavak ağacına yıldırım düşmesi ve Jondia'nın meyhanesini şeytanların alıp götürmesi, Tanrı hepimizi onun kötülüğünden korusun, sizin ve Kvaçi'nin düşmanlarının başına yıldırım yağacağı ve kalplerinin korkudan bugünkü karakavak gibi ortadan ikiye yarılacağı anlamına geliyor."

Notio, herkesi rahatlatıp kalplerini ferahlattı. Silibistro da şunları söyledi:

"Ben bir bebeğin bu şekilde ağladığını hiç duymamıştım. Sadece 'Ben, ben' diye ağlıyor. Belli ki kimseye pabuç bırakmayacak ve dünyanın anasını ağlatacak."

Herkes güldü.

"Küçük Kvaçi'me canım feda olsun!" diye fısıldadı Pupi gülümseyerek ve yanında uyumakta olan küçük Kvaçi'yi okşamaya başladı.

Silibistro, Pupi ve Bardğa, Huhu ve Notio da kendi fal ve düşlerinde gerçeğin sadece küçük kırıntılarının yer aldığını,

şimdi zırlayıp duran küçük Kvaçi'nin, Kvaçiko'nun[2] onların umutlarını gerçekleştirmekle kalmayıp, daha fazlasını yapacağını nereden bileceklerdi?!

KVAÇİ'NİN AİLESİNİN HİKÂYESİ

Şimdi Silibistro Kvaçantiradze ile onun ailesini tanıyalım.

Saygıdeğer bir beyefendi olan Silibistro, toprağa bağlı köleliğin ortadan kalktığı bir zamanda Guria bölgesinde dünyaya gelmişti. Onun annesi ile babası, Anapodiste ile Tsiutsia, minik Silibistro'yu büyütmesi için Tsiutsia'nın kız kardeşi Notio ve kocası Huhu Çiçia'ya vermişlerdi.

Huhu ve Notio, minik Silibistro'yu heybeye koyup atın sırtında büyük zorluklar içinde Megrelia bölgesine, kendilerinin yaşadığı Bandza köyüne götürmüşlerdi.

Megreller, Silibistro'nun Hıristiyan adını beğenmemişler ve ona Çipi adını vermişlerdi. İkinci vaftiz töreni rahip olmadan gerçekleşmiş ve ikinci adı da hiçbir deftere kaydedilmemişti; adlarını koyanlar için bu iki adı da hem Silibistro hem de Çipi kalmıştı.

Aradan on yıl kadar bir zaman geçmişti. Silibistro-Çipi'yi anne ve babasını görmesi için bazen heybe veya küfeye koyuyor ve Guria'ya götürüp geri getiriyorlardı.

Osmanlı-Rus Savaşı başlayınca, Anapodiste bir Gürcü müfrezesine yazılmış ve Batum'u almaya gitmişti. Ne var ki Tsihisdziri çarpışmalarından birinde ölmüştü. Daha üzerinden bir yıl geçmemişti ki, Tsiutsia ikinci kez evlenmiş ve kocasıyla birlikte Odesa'ya gitmişti.

Silibistro Kvaçantiradze bu şekilde öksüz kalmıştı. Bununla birlikte teyzesi Notio ve Huhu Çiçia, Silibistro'yu büyütmeyi üstlenmişler ve onun bir avuç mülküne de sahip çıkmışlardı.

---

2 *Kvaçiko*: Küçültme ekiyle Kvaçi'nin sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

Çiçia'nın evinde Silibistro tek başına değildi. Huhu'nun Samtredia'da Cvebe Çiçia adında bir erkek kardeşi vardı. Erken yaşta dul kalmış olan Cvebe'nin de Pupi adında bir kız çocuğu vardı. Cvebe çok meşgul biriydi ve bundan dolayı Pupi de Notio ve Huhu'nun evinde büyüyordu.

Silibistro ile Pupi birlikte kardeş gibi büyümüş ve ikisi çocukluktan itibaren birbirini sevmişti.

Silibistro biraz büyünce, tarlada çalışmayı kendine yakıştıramamış ve aznaur[3] unvanı alıp kaderini değiştirmek için Batum'a gitmişti. Cvebe, Huhu'yu ailesiyle birlikte Samtredia'ya çağırmıştı. Cvebe hasta olduğu için Pupi'nin geleceğini ve küçük meyhanesini Huhu'ya emanet etmişti. Sonra kendisi de Tanrı'ya teslim olmuştu.

Huhu bu meyhaneye sahip çıkamayınca, Batum'daki Silibistro'yu çağırmış ve şöyle demişti:

"Çipi, evladım! İnsanın kendi küçük kulübesinde yaşaması, sarayda başkasına hizmet etmesinden, kendi kuru mısır ekmeği de başkasının buğday ekmeğinden daha iyidir. Sadece Gürcüce okuma yazmayla çok fazla ilerleyemezsin. Batum binlerce eğitimli adamla dolup taşıyor, sana kıpırdayacak yer bile bırakmazlar. Ben sana kendi yuvanı kurmanı tavsiye ediyorum. Kısmetin seni eşikte bekliyor ve bunu elinin tersiyle itersen, sonra pişman olursun. Pupi beğenilmeyecek bir kadın değil. Güzel, terbiyeli ve hayat dolu bir kadın... Bu döşeli evin ve bahçenin olması da çok iyi. Benim ve Notio'nun sahip olduğumuz her şey de zaten size kalacak. Ne dersin, evladım Çipi?"

Çipi Kvaçantiradze ne söyleyebilirdi? Eşikte bekleyen kısmetini kucaklayarak karşılamıştı. Pupi'ye dillerde dolaşan soyadını vermiş, başkasının kurduğu yuvaya bu şekilde gelip yerleşmişti.

---

3 *Aznaur*(*i*): Feodal sistemde Gürcistan'da bir soyluluk unvanı. çev. notu

AŞORDİA'DAN[4] AZNAUR UNVANININ ALINMASININ HİKÂYESİ

Silibistro'nun Honi yolu kıyısında yamuk yumuk iki katlı ahşap evi, evin de bir dönüm kadar arazisi vardı; bu araziye bahçe diyorlardı. "Bahçe"de kiraz, yabani elma ve armut olmak üzere on kadar ağaç bulunuyordu. Birkaç evlek alandaysa sebze, fasulye, kişniş, tere, tarhun ve kereviz ekiliydi.

Evin alt katı "otel"di ve burada her zaman yahni, sulguni peyniri, yumurta, sucuk, meyve ve Kulaşuri, Sviruli, Saçinuri Aladastura gibi pek çok çeşit şarap vardı.

Bahçede çeşitli hayvanlar ve kümes hayvanları da besliyorlardı: On kadar tavuk, kaz ve ördek, iki üç keçi, birkaç domuz ve sadık bir köpek.

Meyhanenin arka tarafındaki odada dört sedir vardı ve üzerinde yatak diye çaput yığını konulmuştu. Ev eski ve yıkılmak üzereydi. Bununla birlikte Honi yolu üzerinde olduğu için sıklıkla müşteri çıkıyordu.

Üst katta üç oda vardı. Odalarda neredeyse eşya yoktu, ama temiz ve keyifli bir yerdi. Silibistro zamanla çatal-bıçak, kap kacak, masa, sandalye ve perdeler bile edinmişti.

Huhu ve Notio, kendi öteberisini Bandza'da satmışlar ve ortak eve her biri katkıda bulunmuştu. Dördü de gün görmüş, kibar ve nazik insanlardı; bundan dolayı hemen müşteri edindiler. Her zaman bu "otel"de müşterileri, sulandırılmış şarap, beklemekten kurumuş sulguni peyniri ve sineklerin yemiş olduğu sucuk dışında, otel sahibinin içten gülümsemesi, taptaze dedikodular, kibar sohbetler, binlerce özür ve bir dahaki sefere daha iyi ağırlama vaatleri karşılıyordu.

Silibistro ve Pupi, hiç şüphesiz her gelen geçenle muhatap olmuyorlardı. Ancak prens ve aznaurları, tüccarları ve genel olarak temiz müşterileri selamlaşmadan, içeri davet etmeden,

---

4 Aşordia o zamanlar ünlü bir üçkâğıtçıydı ve sahte kraliyet emirleriyle aznaurluk belgeleri dağıtıyordu. (Yazar)

hal hatır sormadan ve kendilerinden de söz etmeden geçip gitmelerine de gönülleri el vermiyordu.

Silibistro böyle bir müşterinin gelmiş olduğunu tren istasyonunda veya pazar yerinde bile olsa, içgüdüyle veya bir tür şeytani dürtüyle hemen anlıyordu. Gelecekte işine yarayacağını düşündüğü müşteriyle tanışmak, onunla yüz yüze gelmek veya iki üç tatlı sözle onun gönlünü almak için anında evine dönüyordu.

Honi yolunda atlı arabaların geçişleri son bulunca Silibistro tren istasyonuna ve pazar yerine gidiyordu; buralarda pek çok küçük iş çeviriyordu. Bu işlerden de her zaman kendisine birkaç kuruş kalıyor ve bu parayı da yine aile bütçesine veya otelin gelirine katıyordu. İkisi de gittikçe doluyor, ayağa kalkıyor ve güçleniyordu.

İşte, Kvaçi Kvaçantiradze doğduğunda Silibistro ve ailesi bu şekilde yaşıyordu.

Kvaçi inanılmaz bir hızla büyüyordu. Başka çocuklar bir yaşında yürümeye ve konuşmaya başlarken, Kvaçi ilk kelimelerini mırıldandığında daha altı aylık değildi.

"Baba... Anne... Dede..."

Ve yürümeye de o sıralarda başlamıştı.

Notio bundan dolayı haklı olarak şöyle dedi:

"Çocuk sahiden çok hızlı büyüyor, ki bu, onun ünlü ve büyük bir adam olacağının işareti."

Hiç kuşkusuz Notio'ya bir kez daha hak verdiler ve Kvaçi'ye daha da iyi bakmaya başladılar.

Kvaçi'nin doğmasından sonra Silibistro evde daha çok iş yapıyor ve üç beş kuruşluk işlerin artık peşinden koşmuyordu. Fazladan onluk kazanınca, ipek kozası veya yumurta satın alıyor, bunda da iyi kazanç sağlıyordu.

Silibistro'nun aklında ve kalbinde bir tek hayali, düşüncesi ve amacı vardı. Bu onu kemirip duruyor, onda iç huzur bırakmıyordu. Silibistro Kvaçantiradze aznaur değildi. Hayır,

özür diliyorum: Silibistro çok eski ve gerçek bir aznaur idi. Bunu bütün dünya biliyordu, fakat aznaurluğu henüz onaylanmış değildi. Bu işi halletmek için Silibistro sınırsız para ve zaman harcamış, pek çok kez Ozurgeti ve Kutaisi'ye gitmişti. Avukatlar tutmuştu, fakat bunu bir türlü hal yoluna koyamamıştı. Silistro'ya bolca vaat ve ümit veriyor, karşılığında da bolca para alıyorlardı. Ancak Silibistro'nun kimliğinde, utanç verici ve aşağılayıcı k-ö-y-l-ü sıfatı eskisi gibi olduğu yerde duruyordu.

Silibistro sürekli arayış içinde olan, "arayıcı" biriydi. Bundan dolayı bazıları onunla dalga geçiyor ve Silibistro'nun arkasından alay ediyorlardı. Silibistro bunu biliyor ve midesi bulanıyordu; fakat yine de sabrediyor, bir şeyler arıyor, yine koşuşturuyor ve başarmayı umuyordu.

Tanrının sevdiği kullardan biri bir gün Silibistro'ya aradığı şeyi söyledi:

"Aşordia!"

Silibistro hemen Zugdidi'ye gitti. Sahte gülümsemeler ve pazarlığın ardından, sonunda güç de olsa anlaştılar.

Aradan yine birkaç yıl geçti. Bir gün Silibistro'nun evinde koşuşturmaca ve büyük bir telaş başladı. Herkes koşuşturuyor ve fısıldaşıyordu:

"Aşordia geliyor! Aşordia!..."

Akşamleyin yabancı biri geldi. Kvaçantiradzeler onu büyük bir ihtimam ve nezaketle karşıladılar. Büyük bir mutluluk, şenlik, sevinç ve hayranlık almış başını gidiyordu. Herkes içilen şaraptan çakırkeyif oluncaya kadar Aşordia sadece gülümsüyor ve müjdelik istiyordu; sonra da ayağa kalkıp şöyle dedi:

"Bizim asaletli büyük ailemize bir aile daha katıldı. Çipi Kvaçantiradze'nin dedesinin aznaur olduğunu bilmeyen yok; fakat kaderi ona ihanet etmiş ve nasıl olmuşsa bu saygıdeğer adam bilmem hangi deftere kaydedilmemiş. Ben bu tarihi haksızlığı düzelttim; senin ve ailenin, sevgili Silibistro, az-

naur olduğunu tasdik ettim. Bu büyük aile bayramını tebrik eder ve çarın bu ihsanını onurlu biçimde taşımanı temenni ederim. Kadehimi Aznaur Silibistro Kvaçantiradze'nin şerefine kaldırıyorum. Yeni kardeşime başarılar diliyorum."

Silibistro'nun ailesinin coşkusu ve sevinç naraları bir fıskiye gibi fışkırdı. Aşordia, çarın uzun buyruğunu törenle Silibistro'ya takdim etti. Ertesi gün bütün Samtredia bu olayı imrenerek konuşuyordu.

O gün itibariyle Silibistro Kvaçantiradze ve küçük Kvaçi'nin aznaurluğu onaylanmıştı. Beş yaşındaki Kvaçiko, Silibistro'nun önerisini yerine getirdi: Aşordia'nın elini öpüp şöyle dedi:

"Amca, teşekkür edelim."

Aşordia ona gülümsedi; onu alnından öpüp okşadı ve şöyle dedi:

"Sevgili çocuğum! Ben yolu, bütün kapıları açtım ve sonrası artık sana kalmış. Sana da mutluluk dilerim, annen ile babanı da... ve vatanını da mutlu edip adını yücelt. Küçük Kvaçantiradze'nin şerefine kadeh kaldırıyorum, ömrü uzun olsun!"

İnsanlar tekrar coştu, şarkı ve cümbüş başlamıştı.

Ertesi gün, Aşordia yola çıkmaya hazırlanırken, Kvaçiko bir kez daha onun elini öptü ve şöyle dedi:

"Amca! Çarın yanına gidince, ona Kvaçi Kvaçantiradze senin iyiliğini unutmayacak de ve ben büyüyünce de sana olan minnet borcumu ödeyeceğim."

Herkes gülmüştü. Aşordia onu teşvik etti:

"Haydi bakalım, sana güveniyorum. Beni hayal kırıklığına uğratma, çocuk!" deyip gitti.

O akşam Notio şöyle diyordu.

"Kvaçiko'ma canım feda olsun! Şimdi hiçbir şey onun önünü kesemez. Dünyanın altını üstüne getirecek ve bizi de mutlu edecek. Belki öyle bir gün gelecek ki, Kvaçi gerçekten de Aşordia'ya minnet borcunu ödeyecek, ondan daha iyi işler de yapacak."

Küçük Kvaçi'nin ileride Aşordia'nın adını tamamen gölgede bırakacağını, dünyayı şaşkına çevireceğini ve aile adını ışıltılı bir haleyle taçlandıracağını Notio ve Pupi veya kibirli Silibistro o zaman nereden bileceklerdi.

Aşordia'nın elinden çıkmış olan *aznaur* unvanı Silibistro'ya pahalıya mal oldu. Aşordia'ya verdiği kadar bir miktarı Silibistro, Samtredialılar ve Honililer için harcadı. Bir hafta boyunca Samtredialılar ve Honililer gruplar halinde Silibistro'yu ziyaret edip çarın ihsanını ve asaletli aileye katılmış olmasını içten kutladılar.

KVAÇİ'NİN ÇOCUKLUĞUNUN HİKÂYESİ

Aznaurluğu tasdik edildikten sonra, Silibistro Kvaçantiradze'nin karakteri ve ailesinin de havası değişti. Hepsi kendini beğenmiş, kibirli hale gelip "asilzadelere" dönüştüler. Eski komşularını artık ya kendilerine layık bulmuyorlar ya da onlara karşı öyle bir kurum ve hamilik sergiliyorlardı ki, sanki aralarındaki eski köprü yıkılmış ve yeni bir duvar örülmüştü.

Silibistro arada bir Kvaçiko'ya nasihatte bulunuyordu.

"Kvaçi, evladım, dünyanın şöyle bir düzeni var: Kimi amir, kimi memur; kimi zengin, kimi fakir; kimi güçlü, kimi de dilenci; kimi prens veya aznaur, kimiyse köylü. Senin gibi aznaur oğlu olan biri, herkesi kendisiyle bir tutmamalı ve herkesi kendisine muhatap almamalı. Köylü ve dilencinin sana verebileceği bir şey yok; aksine senden bir şeyler alırlar. Aznaurlar ile zenginleri kendine dost edin, onlarla beraber ol, onları memnun et ve onların kardeşi haline gel. Zengin ve güçlü olanlar her zaman işine yarar; biri ilerlemeni sağlar, ikincisi bir şeyler hediye eder, üçüncüsü de sana yardımcı olur. İşte böyle, sevgili Kvaçi'ciğim, bu dünyada düzen baştan kurulmuş. Sen de bu düzene uyup bundan faydalanmalısın."

Küçük Kvaçi zeki ve söz dinleyen bir çocuktu. Bundan dolayı Silibistro'nun nasihatlerini hemen kavrıyor ve onlara uyuyordu. Alışveriş konusunda dili dönmeye başladığında daha altı yaşında bile değildi. Silibistro, Notio veya Bardğa köylülerden mal alırken, Kvaçiko da birkaç söz söylemeden edemiyordu.

"Bu iyi değil. Pahalı... Sabah on kuluşa veriyorlar..."

Müşteriyi gülümseyerek ve kibarca karşılıyordu.

"Melhaba, amca... Benim adım Kvaçi... Altı yaşındayım... Silibistro'nun oğluyum... Hel şeyimiz var: Meyve, sucuk, sulguni, yahni, yumulta ve öyle bir Svili[5] şarabımız var ki, Kaheti şarabının yüzüne bile bakmaz."

Ve emir vermek için bir yandan koşuyor, bir yandan konuşuyordu.

"Çabuk ol! İyi olanı iklam et! Soflayı topla! Sil! Yıka! Haydi, kıpılda!"

Kvaçi, bir diyakozdan okuma yazma öğrenmeye başladı. On yaşına basınca onu Kutaisi'ye götürdüler; Silibistro, Pupi, Huhu ve Notio da onunla beraber gittiler. Bu kadar büyük, temiz, görkemli ve güzel şehri görünce, hepsi büyük bir hayrete düşüp şaşkına döndüler. Silibistro onların şaşkınlığını fark edince, herkese nasihatte bulundu:

"Dinleyin, beni dinleyin ve söylediklerimi unutmayın: Bir şeye çok şaşırsanız bile, şaşkınlığınızı belli etmeyin. Aksi takdirde deneyimsiz olduğunuzu anlayıp alay ederler veya bu durumunuzdan faydalanmaya bakarlar. Eğer bir yerde sözü açılırsa, Tiflis'te de bulundum, orada bir sene yaşadım, her şeyi biliyorum, gezip gördüm deyin."

Küçük Kvaçi bu nasihate de hemen uydu ve aynı gün Pupi'nin uzak akrabası olan Budu Şolia'nın yanında, öğle yemeği sırasında, Tiflis üzerine söz açılmışken, sakin ve kendinden emin biçimde lafa girdi:

---

5 Yer adı; doğru biçimi Sviri. Çocuk dilinde "r" harfinin yerini "l" almış. çev. notu.

"Fena sayılmaz, büyük bir şehir, benim hoşuma gidiyor... Evet, geçen yıl dölt kez gittim... "Golovinsky" caddesini, tiyatroyu, garı beğeniyorum. Meyhaneleri de güzel..."

Ne yüzü kızarmış, ne de sesi titremişti. Üstelik "Haydi bakalım, kim cesaret edip yalan söylediğimi yüzüme vuracak?" der gibi herkese gözlerini dikmişti.

Gerçekteyse, küçük Kvaçi'yi Kutaisi bile şaşkına çevirmiş, başını döndürmüş ve aklını başından almıştı. Oysa gelecekte küçük Kvaçi, bir prensin oğlu Kvaçi Kvaçantiradze sıfatıyla Petersburg'u, Paris ve Viyana'yı, Berlin ve Londra'yı dolaşırken Kutaisi'nin adının geçmesi üzerine acı acı gülümseyip burayı küçümseyecekti:

"Meğer bir kümeste doğup bir inde büyümüşüm; şimdiyse gerçek bir saraya taşınmış bulunuyorum."

Kvaçiko'nun Kutaisi'ye yerleşmesinden bir hafta sonra, Silibistro ailesiyle birlikte Samtredia'ya döndü. Silibistro vedalaşırken, tek ümidi ve tek sevinç kaynağı Kvaçiko'ya şu nasihatlerde bulundu:

"İşte, evladım, sana veda ediyorum. Uzun süre seni göremem. Gidiyoruz, ama aklımız ve kalbimiz burada kalıyor. Akıllı ol, kendini okula ver, Budu ve öğretmenin söyleyeceği her şeyi yap. Kötü ve köylü çocukların aklına uyma! Eğer aklını kullanırsan, öyle bir adam olursun ki, bütün Samtredia, Honi ve Kutaisi senden söz eder. Düşmanlarımızın gözünü korkutup dostlarımızı sevindirmeliyiz. Sana güvenerek yola çıkıyorum, oğlum, Kvaçiko... Haydi bakalım..."

Ve Silibistro gözyaşlarını güçlükle zapt etti. Kvaçiko şöyle dedi:

"İçiniz rahat olsun... Kvaçantiradzelerin yüzünü kara çıkarmayacağım."

Hepsi güldü. Sonra sarılıp öpüştüler ve gittiler. Kvaçiko ise Balahvani sokağında, Budu Şolia'nın evinde kaldı. Şolia'nın bu sokakta küçük bir meyhanesi vardı. Kvaçiko bir hafta sonra yeni forması içinde büyük bir istekle okula başladı.

KVAÇİ'NİN MİZACININ HİKÂYESİ

Aradan birkaç yıl geçmişti. Kvaçiko büyüyüp bir delikanlı olmuştu. Kvaçi, uzun boylu, sırım gibi, yakışıklı ve kalıplı bir genç olarak büyüyordu. Becerisiyle ilkler, çalışkanlık açısından sonuncular arasında yer alıyordu; genel olaraksa ortalama bir öğrenciydi. Ders çalışmak ve ezberlemek ona işkence gibi geliyordu; fakat ilim boyunduruğunu yine de kolayca taşıyordu. Çünkü çok güçlü bir hafızası vardı ve sınıfta duyduklarını hemen öğreniyordu. Kvaçi, kendini ders kitaplarını okumaya bir türlü veremiyordu; oysa seyahat ve her türlü macera kitaplarından, büyükbaş ve küçükbaş hayvanları anlatan kitaplardan başını kaldıramıyordu. Mayne Reid'i, Cooper'ı, Gustave Aimard'ı, Gordon'un anılarını, Nat Pinkerton'ı, Sherlock Holmes'u ve bin bir türlü saçma sapan şeyi iki üç kez okumuştu.

Silibistro'nun nasihatleri Kvaçiko'nun kafasına iyice yerleşmişti. Kvaçi, güçlüleri ve öğretmenleri memnun etmek için büyük çaba harcıyordu. Sürekli onların gözü önünde oluyor, kendini beğendirmeye, sevdirmeye, onlardan küçük çıkarlar ve faydalar sağlamaya çalışıyordu. Bu açıdan doğa onu cömertçe ödüllendirmişti: Kvaçi, insanların huyunu anlamasını, onlara yakınlaşmasını, onlarla arkadaş olmasını, dost olmasını, onların tüm güvenini ve sevgisini kazanmasını sağlayan bir beceriye, az rastlanır ve olağandışı bir yeteneğe sahipti. Eğer Kvaçi birine yakınlaşmayı kafasına koyarsa, o erkeği veya kadını iki hafta içinde kendisine kul köle haline getiriyordu.

Kvaçi akıllının yanında akıllıydı. Ağırbaşlının yanında ağırbaşlı, şakacının yanında şakacı, kasavetlinin yanında kasavetli, neşelinin yanında neşeliydi. Güçlünün yanında itaatkâr, yağcı, kibar ve güler yüzlüydü. Eğer gerekli olursa, kötünün ve şımarığın yanında alçakgönüllü ve uysal da olabilirdi. Zayıfın yanındaysa cüretkâr, dik kafalı ve hırçın; açık sözlünün yanında hilekâr, riyakâr ve ikiyüzlü; ikiyüzlünün

yanında on yüzlü; meşenin yanında kamış, kamışın yanında meşe; demirin yanında pamuk, pamuğun yanında demir oluyordu.

Doğrudan giden yolun kapalı olduğu ve başkasının geri adım attığı bir yere ulaşmak için Kvaçi arkadan dolaşan beş patika keşfederdi. Kapısı ve penceresi olmayan dört duvar arasına düşse bile en az on delik bulurdu; dokuz kilitli kaleden, tıpkı iğnenin tüylerin arasından geçmesi gibi geçip çıkardı.

Kvaçi tatlı sözün, gönül okşayan gülümsemenin, sahte methiyelerle yağcılığın, mutlak ve yenilmez güce sahip olduğunu anlamış, benimsemişti. Kvaçi başkasının güvenini kazanmada, kalbini ve ruhunu ele geçirip teslim almada, onu bir yere bağlayıp sağmada, kırkmada ve ondan faydalanmada gizemli bir tılsıma sahipti.

Kvaçi birini sağıp kırktığında, yakınları arasında vicdanını rahatlatmak için şöyle derdi:

"Bu dünyada kimi eyerle doğuyor, kimi de mahmuz ve kamçıyla. Ben mahmuzu ve kamçıyı tercih ederim; eyeri başkaları taşısın. Böyle demiş Voltaire."

Veya şöyle derdi:

"Bu dünyada herkes taş kalpli ve fesat, herkesin cebinin ağzı sicimle dikili olsaydı, benim gibi biri o zaman ya kendini suya atardı veya tarla sürmek zorunda kalırdı."

Veya şöyle:

"Kardeşim, Tanrı koyunu biz sağıp kırkalım diye yaratmış, bunu unutma."

Kvaçi'nin bir tazı gibi çok güçlü koku alma yeteneği ve içgüdüsü vardı. O canlı bir barometreydi; havanın ne zaman açacağını veya bozacağını, başkaları havada bir değişme bile beklemiyorken hissediyordu. Oysa Şolia'nın meyhanesinde ve evinde, okulda, bulvarda ve genel olarak Kutaisi'nin hayatında hava çok sık değişiyordu. Kvaçi havanın değişeceğini tam zamanında seziyor ve anında yeni bir giysiye, yeni bir posta

bürünüyordu. Savaş silahını değiştiriyor, kendi kuvvetlerini buna uygun biçimde organize ediyor, batmakta olan güneşe tükürüp, doğmakta olan güneşe selam duruyordu. Zayıf düşenin kıçına bir de kendisi tekmeyi basıyor ve gücünü toplamış olanın yanına geçiyordu.

"Her şeyin kendi yeri, zamanı ve ağırlığı vardı." Bu basit gerçeği Kvaçi fazlasıyla benimsemişti ve bu silahı da son derece ustalıkla kullanıyordu. Kvaçi her şeyi, ses tonunu, seçtiği kelimeleri ve sayısını, kelimelerin tam zamanında ve uygun koşullarda kullanmayı, attığı her adımı ve vücut dilini, önceden hesaplamış, öngörmüş, ölçüp biçmiş ve tartmış olurdu. Kvaçi tam zamanında gölgeye çekiliyor ve uzak duruyor, tam zamanında güneş gibi ortaya çıkıyor ve kendini gösteriyor, tam zamanında kendini kontrol ediyor ve bekliyor, tam zamanında harekete geçiyor ve geri çekiliyordu. Kvaçi'nin sihirli yeteneği ve gücü bu şekilde çalışıyordu.

Para kazanmada Kvaçi'nin üstüne kimse yoktu. Çünkü paranın gerçek kaynağını ve kazanma yolunu ya çok az kişi biliyor veya kimse bilmiyordu. Olağandışı durumlarda Kvaçi borç da alıyordu. Bu eski Kutaisi'ye özgü işte de Kvaçi'nin sıradan, basit ve kendine özgü bir yöntemi vardı. Kvaçi hiç beklenmedik bir anda, havadan sudan sakince sohbet ederken, "Otuz kadar borç ver" derdi. Bunu öyle bir ses tonuyla ve öyle bir anda söylerdi ki, hiçbir zaman hayır cevabı almazdı. Beş dakika sonra borç veren kişi büyük bir pişmanlık içinde dövünürken, parayı almış olan Kvaçi ise keyifle ıslık çalarak büyük adımlarla yürüyor olurdu.

Kvaçi'nin bir alışkanlığı vardı; bunu kural ve kanun haline getirmişti: "Hiç kimseye hiçbir zaman hayır deme, ama verdiğin sözü de, eğer bugün veya yarın sana bir fayda sağlayacaksa, sadece o zaman yerine getir." Bundan dolayı hiç kimse Kvaçi'nin ağzından hayır sözü çıktığını duymamıştı ve iyilik dolu, kibar ve saygılı olan genç, etrafındaki herkese bol kese-

den bin bir türlü vaatte bulunuyordu.

"Kvaçi, senin için canını verir! Para mı istiyorsun? Ne kadar? Beş maneti mi? Niye bir saat önce söylemedin? Yine de sana bu parayı bulacağım, hemen bulacağım..."

Kvaçi bir delikten girip başka bir delikten çıkıyor ve yok oluyordu. Verdiği söz ise her zaman söz olarak kalıyordu. Fakat şaşırtıcı olan, kandırılmış kişinin, umudunun boşa çıkmasından dolayı ona bir kırgınlık duymamasıydı. Çünkü Kvaçi her sıkıntılı halden öyle saygılı, tatlı ve ustaca sıyrılıp çıkıyordu ki, alacaklıları bundan memnun bile kalıyor ve daha sonra yeni yardımlar bile yapıyorlardı.

Kvaçi, akran ve arkadaşları arasında baştan itibaren büyük bir etkiye sahip olmuştu. Sınıfa girdiğinde veya bulvara çıktığında, anında etrafında büyük bir topluluk oluşuyordu. Tanış ve arkadaşları, sineklerin bala üşüşmesi gibi etrafını sarıyordu. Kvaçi'nin herkes için ve her zaman hazır ve münasip bir lafı, fikri, gülümsemesi, tavsiyesi ve nasihati vardı. Her türlü yanlış anlamaları çözüyor, ufak tefek kavgaları yatıştırıyordu. Öğrenciler ile öğretmenler arasında aracılık da onun usta olduğu işlerden biriydi. Herkes onun hakkında şöyle diyordu:

"Eğer Kvaçi çalışmayı sevseydi, istikbali çok parlak olurdu."

"Yine de büyük adam olacak, bu lafımı unutmayın!" diye ekliyordu başkaları.

KVAÇİ'NİN ALINTERİYLE KAZANDIĞI İLK PARANIN HİKÂYESİ

Budu Şolia'nın meyhanesi Balahvani sokağındaydı; dairesiyse aynı binanın bahçe tarafında yer alıyordu. Kvaçiko bu meyhaneye sık sık gidiyor, bazen tezgâhın arkasına geçiyor ve küçük işlerde yardımcı oluyordu. Büroda oturup etrafı izliyor,

her şeye kulak kabartıyor, inceliyor, öğreniyor ve tecrübesini geliştiriyordu. Bundan dolayı da Şolia'nın meyhanesi Kvaçi için gerçek bir okul olmuştu. On yaşındaki Kvaçi, orada o kadar çok şey duyup, görüp, öğrenmişti ki, bu kadarını yirmi yaşındaki bir genç bile görmemiş ve bu kadar tecrübe sahibi olmamıştı.

Budu Şolia'nın Tsviri adında genç bir karısı vardı. Tsviri Kvaçi'yi kendi çocuğuymuş gibi büyütüyor ve bakıyordu. Kocasını da şu sözlerle yatıştırıyordu:

"Garibim, ne istiyorsun benden? Sen bana bir çocuk bile veremedin diye, başka bir çocuğu da sevmeyeyim mi?"

Ve Tsviri başkasının çocuğuna, kocasının yağlı tezgâha yapışması gibi yapışmıştı.

Tsviri'nin çekingenlik duygusu öylesine azalmış ve bu yabancı çocuğu o kadar çok benimseyip sahiplenmişti ki, on üç on dört yaşındaki Kvaçiko'yu kendisi soyuyor ve ardından yıkıyordu.

Kvaçi'nin kendine ait küçük odası vardı. Onun odasıyla ortak kullanılan büyük oda birbirinden incecik, ahşap duvarla ayrılmıştı. Bundan dolayı her iki odada söylenmiş her söz, her gıcırtı ve kıpırtı duyuluyordu.

Bir akşam Kvaçi bulvardan döndü; biraz okuyup yattı. Tsviri de Kvaçiko'nun odasında bir şeyleri düzeltti; sonra lambasını söndürdü. Karanlıkta Kvaçi'nin sedirinin kıyısına oturdu ve onunla şakalaşmaya başladı. Bu şakalaşma da bitmesi gerektiği gibi bitti: Tsviri Kvaçi'ye, onun zaten önceden bildiği bir şeyi öğretti, fakat Kvaçi bunu daha önce gerçek bir kadınla sonuna kadar denemiş ve yaşamış değildi.

Budu Şolia yaşlı ve hastaydı; bundan dolayı Tsviri o gece ikinci ve kalıcı bir horoz edinmişti. Kvaçi ise ilk gerçek tavuğun tadına bakmıştı. Tsviri, kendisi Kvaçiko için ilk öğretmen tavuk olduğu zaman, Kvaçi'nin kendi akranı olan komşu kızı, yabancı pilici, birkaç yıl önce gerçek piliç haline getirmiş olduğunu bilseydi, acaba ne düşünürdü?

Ertesi günden itibaren Tsviri, Kvaçi'ye karşı sevgisini ve ihtimamını ona katladı; Kvaçiko'nun eline gümüş manetiyi sıkıştırdı ve alçak sesle şöyle dedi:

"Senin bu ellerine kurban olayım! Al bir şey, ama hiçbir yerde bir şey söyleme, yoksa ikimiz de mahvoluruz."

Onu uyarmasına hiç gerek yoktu. Kvaçiko zaten bu maneti hakkında tek söz etmezdi. Ne var ki, diğer konuda sessiz kalacağına, ne Kvaçi ne de arkadaşları bir kuruşa bile bahse girmezlerdi.

Kvaçi Kvaçantiradze, çalışarak ve ter dökerek ilk parasını işte bu şekilde kazanmıştı.

O maneti işte böylesine tatlı, kolay ve zahmetsizce elde edilmişti. Kvaçi kolay kazanılan paranın tadını bir kez alınca, birincisini hemen ikincisi, ikincisini üçüncüsü, üçüncüsünü de onuncusu izledi. Tsviri, kendi horozunu yetiştirip korumasının çok pahalıya mal olduğunu hemen anlayacaktı. Ne var ki artık pişman olma ve başını duvara vurma zamanı geçmişti. Tsviri'nin uykuları kaçıyordu ve huzuru bozulmuştu. Çünkü horozu dur durak ve doymak bilmiyordu. Tsviri'nin verdiği kırıntıları yemesine yiyordu, ama başka bahçelerde de boy gösteriyor, orada başka tavuklara da horozluk ediyordu. Tsviri bu şekilde düşünüyor ve Kvaçiko'ya sitem ediyordu.

Ne var ki Tsviri yine yanılıyordu. Çünkü başka kümeslerde de gümüş ve altın kırıntıları vardı. Çekişme ile rekabet zordu ve ona çok pahalıya mal oluyordu. Bundan dolayı Tsviri, Kvaçi'yi kendi malı gibi görmekten çabucak vazgeçti. Kaderine razı olup sevgililer sırasına girdi. "Kargaya cevizi düşürtmek de iyidir," diye düşünmeye başladı.

Zaten Tsviri başka ne yapabilirdi? Herkesin kendi sırası vardı ve payına düşeni alıyordu. Tsviri, sofradan arta kalanın da baştan sandığı gibi küçümsenecek bir yanı olmadığını anlamıştı. Meğer bu dünyada güçlüler, başka varlıkları ve mutluluğu paylaşır gibi yakışıklı erkekleri ve güzel kadınları da paylaşıyorlarmış. Ne ilkine, ne de ikincisine hiçbir zaman, hiç

kimse tamamen sahip olmayı düşünmemeli ve bunları hayal etmemeliydi.

Aradan üç yıl kadar bir zaman geçmişti. Tsviri bir şeylerin izine rastladı; korku içinde komşunun kızı Varinka'yı tam zamanında Kvaçi'den uzaklaştırdı. Tsviri ikisi arasında bir duvar olmuş ve iyice kuşkuya kapılınca Kvaçi'ye daha da yapışmıştı. Oysa eskisi gibi hâlâ sofra artıklarıyla besleniyordu. Horozu elinde tutması da gittikçe pahalıya mal oluyordu; çünkü Kvaçi de büyüyor ve değeri artıyordu. Bundan dolayı Tsviri'nin başkalarıyla mücadeleye ve rekabete girmesi de gittikçe zorlaşmıştı.

Bir seferinde Tsviri ile Kvaçi arasında nahoş bir olay oldu. Kvaçi bozulmuş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bu şekilde para kazanmak geç de olsa Kvaçi'ye aşağılayıcı gelmişti ve Kvaçi sevgilisine ilk kez keskin pençelerinin tadını tattırdı.

Tsviri güldü ve şöyle dedi:

"Eğer bu parayı sana bağışladığımı sanıyorsan, sevgili Kvaçiko, aptalın tekiymişsin. Okulun bitince çalışır, paramı da geri ödersin. Çocuk olma, al şunu!"

Kvaçiko biraz düşündükten sonra cevap verdi:

"Faiziyle öderim sana, eğer istediğin buysa."

"Ne sanmıştın! Sana faizsiz para verir miyim?"

Bu konuda anlaşmaya vardılar. İnsanoğlu kadir bilmez bir varlıktı. Kvaçi Kvaçantiradze'nin, Kutaisi şehrinde, Balahvani sokağında oturan Tsviri Şolia'ya eskiden kalma borcu olduğunu hayatı boyunca bir kez bile hatırlayacak mıydı, bilmek mümkün değildi. Gerçi Tsviri Şolia, Kvaçi Kvaçantiradze'ye harcadığı parayı hiçbir zaman ne saymış, ne bir yere yazmış ve ne de o parayı borç saymıştı.

Kvaçi, arkadaşları arasında, kadınlar pazarında çok sayıda müşterisi olduğunu gizlemiyordu. Fakat fiyatının ne olduğu konusunda konuşmaktan kaçınıyor ve bazen laf arasında şöyle diyordu.

"Kadına sadece aptallar ve çirkinler para harcar!"

Veya şöyle diyordu:

"Okumuşların ve genç kızların peşinde sadece budalalar ve şairler koşar. Bu dünya tecrübeli kadınlarla dolu. Tehlikesi de daha az, ayrıca özgür kalırsın, ne çok zaman kaybedersin, ne de para. Bazen tam aksine..."

Ve bir keresinde, üç şişe Kipiani şarabını bitirdiğinde, biraz örtük ve dolaylı biçimde arkadaşlarına şu nasihatte bulundu:

"Aklınızı başınıza toplayın, hayatı iyi kavrayın, her şeyi ölçüp biçin ve tartın. Ne olacak da kadın beni çılgına çevirip aklımı başımdan alacak ve ben varımı yoğumu ona dökeceğim, anlamıyorum? Niye on beş yaşındaki bir çaylağa özgürlüğümü, gençliğimi, geleceğimi ve hayatımı adayayım? Kadının bir anlık zevk için yaratıldığını, bizim zamanımızda on yaşındaki çocuk bile biliyor. Kadından alacağını al ve eğer istersen teşekkür de et, ama sonra kendi yoluna git. Eğer eşitlikse, her şeyde eşitlik istiyorsa, bırakın istesin! Bilmem hangi Sonia'yı veya Marusia'yı, niye otuz kırk yıl boyunca sırtımda taşıyayım? İkimiz de zevk alalım ve ikimiz de kendi yolumuza gidelim; hepsi bu! Şunu da söyleyeyim size ki, hayat bir mücadeleden başka bir şey değildir. Koparıp aldığın senin olur, alamadığınsa bir kayıptır. Bazı kadınların, her kadında mevcut olanın dışında başka şeyleri de var. Akıllı erkek kadını her şeyiyle yer bitirir ve o kadının sırtına biner. İnanın bana, ben şahsen, birini sırtımda taşıyacağıma, birinin beni sırtında taşımasını tercih ederim. Bu dünyanın düzeni böyle kurulmuş. Gözü olan bunu görür, kulağı olan bunu duyar, beyni olan bunu kavrar ve bundan kendine fayda sağlar."

On sekiz yaşındaki Kvaçiko hayata işte bu şekilde bakıyordu.

KVAÇİ'NİN SINANMASININ HİKÂYESİ

Kvaçi yavaş yavaş bütün Kutaisi şehrini tanımış ve öğrenmişti. Yakışıklı, yetenekli, akıllı, neşeli, becerikli ve marifetli bu genci kısa zamanda Kutaisi de fark etmişti. Herkes ve her şey ona büyük ve parlak bir gelecek vaat ediyordu. Adeta her evin kapısı Kvaçi için sonuna kadar açıktı ve Kvaçi öyle bir sihre sahipti ki, her yerde akraba buluyor, herkese kendini sevdiriyor, herkesin arkadaşı ve neşe kaynağı oluyor, üç günde herhangi ailenin bir üyesi haline geliyordu.

Kvaçi önce akranlarıyla dolaşmaya başladı ve kısa zamanda Goçoura, Sağoria, Çoma semtlerinde ve Sapiçhia mezarlığında, Samtredia'da, Honi yolu kıyısındaki kendi bahçesinde gezinir gibi dolaşmaya başladı. Zamanla meyhanelere de alıştı. Önceleri lise gözetmenlerinin ve polislerin uğramadığı kuytu yerlerdeki meyhanelere gidiyordu sadece. Sonra daha büyük arkadaşları onu yanlarına katıp başka yerleri gösterdiler.

Kvaçi on yedi, on sekiz yaşına basınca bir basamak daha yukarı çıktı. Eğlenceyi seven genç prens ve aznaurlar onu kendi çevresine kattılar; onu ilk önce "Nuh'un Bağı"nda sınavdan geçirdiler.

Kvaçi bu sınamadan başarıyla çıktı; ne içki içmede, ne dans ve oyunda, ne de şarkıda onlardan geri kaldı. Oradan Honi kasabası yolu üzerindeki Laitadze'nin meyhanesine geçtiler. Burada tamada[6] ve meyhane sahibi, topluluğa kabul edilme ve arkadaş olmanın nişanesi olarak Kvaçi'nin başından aşağıya bir testi şarap boşalttılar; nefes almasına bile izin vermeden üç şişe şarapla dolu dağ keçisi boynuzunu[7] bir dikişte boşalttırdılar.

Orada sabaha kadar Gürcülere özgü biçimde eğlendiler. Beş küp şarap içildi, sınırsız yemek yendi, bunun iki katın-

---

6 *Tamada*: İçkili sofrada sofra başkanı. çev. notu

7 Erkek dağ keçisi boynuzu şarap içmede kullanılır ve şarap içmek için kullanılan bu boynuza kantsi denir. çev. notu

dan fazlası boşa aktı ve atıldı; çok sayıda tabak kırıldı ve altıpatlar tabancalarla gökyüzü delik deşik edildi. Sabahleyin leş gibi sarhoş durumdaki yedi asalak on beş faytonla şehre döndü. Ne var ki aynı günün akşamı ve ertesi gün de eğlenceye, Kvaçi'nin kabul törenine devam ettiler. Önce "Levi"ye ve "Borcomi"ye, sonra Sağoria'ya, şişko ve semiz Eremo'ya gittiler. O gece Kvaçi hemen Eremo ile arkadaş oldu; çünkü ikisi arasında sıkı bir ruhsal akrabalık olduğu ortaya çıktı.

Tam eğlencenin ortasında, faytonla bir subay ile bir devlet memuru kapıda belirdi; yanlarında iki de kadın vardı. Kadınlardan biri Kvaçi'nin bir yakını çıktı. İkisi birbirine göz kırpıp gülümsediler ve iki üç laf ettiler. Subay bundan rahatsız oldu. Dadiani ailesinden prens ise Kvaçi'ye arka çıktı. Atışıp itişmeye başladılar. Sonra kılıçlar ve tabancalar çekildi. Bağırış çağırış başladı ve kargaşa patlak verdi. Meyhane ve meyhanecinin saygın adı için tehlike belirince, Eremo "uygun önlemleri" alarak kendi adını korumaya aldı. Bunun sonucunda subayın elinden silahını aldılar ve memurun da iki dişi eksildi. Kvaçi ise her şey bittikten sonra ortaya çıktı. O ana kadar bu genç oğlan "küçük bir iş" için çalıların arasına girmişti. Henüz öğrenciydi ve onu affettiler. Eğer olay alenileşirse, Kvaçi'nin adının karıştırılmaması konusunda herkes söz verdi; çünkü aksi durumda Kvaçi'yi lisede daha büyük tehlike bekliyor olacaktı.

Olay yine de ortalığa saçıldı ve dedikodular, sorular, soruşturma ve kalemlerin cızırtılı sesleri başladı. Kvaçi'nin varlığı da gizlenemedi. Düşmanları boş durmadı ve bir de dedikodu uydurdular. Güya Kvaçi iskambil oyunu düzenbazıydı; düzülmüş kâğıtla çok para kazanmıştı. Güya Serioja Londua'nın parasını almış, sahte evraklar hazırlamıştı. Dedikoducu, kıskanç arkadaşlarıysa birkaç masal ve iftira daha uydurmuşlardı.

Kvaçi'nin kaderi artık pamuk ipliğine bağlıydı. Fakat polis komiseri de, savcı da ve okul müdürü de yanılmıştı. Kvaçi'nin öyle bir gizli koruyucusu ortaya çıkmıştı ki, hepsi geri adım

atmak zorunda kaldı. Bir yandan ünlü kadınlar, diğer yandan toplumdaki etkili ileri gelenler sağa sola koşuşturuyorlardı. Tsviri ise şartlarını zorlayarak bir seferde Kvaçi'ye yüklüce borç verdi.

Sonunda, hiç şüphesiz her şey Kvaçi'nin lehine sonuçlandı. Kvaçi'nin kendisini koruyan kadınlara nasıl ve neyle minnet borcunu ödediğini hiç kimse bilmiyordu. Toplumun ileri gelenlerine gelince; bunlar hakkında biraz malumat mevcut ve lütfen şimdi bana kulak verin!

İLK ADIMIN ATILMASININ HİKÂYESİ

Son zamanlarda Kutaisi'de bir tür yangın başlamıştı ve bu yangın gittikçe büyüyordu. Ortalık adeta kaynıyordu ve insanlar sanki çıldırmıştı. Kvaçi'nin arkadaşları bir araya geliyor, tartışıyor, gruplar oluşturuyor ve savaş için hazırlanıyorlardı. Pek çoğu Kvaçi'yi de aralarına çekmek için çaba harcıyordu; fakat Kvaçi, o yıl kendisine nasihat eden Silibistro'nun sözlerini daha unutmamıştı:

"Kvaçi, evladım! Ülkenin karıştığını ve delirdiğini sanırım sen de görüyorsun. Prensliği ve aznaurluğu ortadan kaldıracaklar. Çarlığı alaşağı edip hükümeti yıkacaklar. Toprakları büyük toprak sahiplerinin elinden alacaklarmış. Zengin ve fakir eşit olacak, kardeşlik ve birlik kuracak, özgürlüklerini alacaklarmış. Kvaçi, evladım, akıllı ol! Aznaurluğa, büyük bir emek ve eziyetle kazandığım mülküne sahip çık! Unutma ki bunlar çarı ve hükümeti yenemezler. Bunların yarısı hapishanede çürür, diğer yarısı da Sibirya'da donar. Eğer aklın varsa ve annenle babanı seviyorsan, hiçbir şeye karışmayacağına ve aznaurluğun yüzünü kara çıkarmayacağına dair bana yemin ederek söz ver."

Kvaçi yemin etti ve verdiği söze de uzun süre sadık kaldı.

Ancak insanın bilincini koşullar belirlermiş. Kvaçi, nihai zaferi kimin kazanacağını bilmiyordu; fakat şiddet mantığının gün geçtikçe güçlendiğini açıkça görüyordu. Hükümet ve lise idaresi geri çekiliyor ve gücünü gittikçe kaybediyordu; halksa ilerliyor ve güçleniyordu. Kvaçi buna rağmen kararsızlık içindeydi. Olduğu yerde sallanıp duruyor, bir cambaz gibi eğilip bükülüyor; iki tarafa da yanaşıyor, ne şişi ne de kebabı yakıyordu.

Eremo'nun meyhanesindeki olay eğer olmasaydı ve bu sırada Kvaçi'nin gizli düşmanları iğrenç dedikodular ve masallarla ortalığı zehirlemeseydi, böyle bir cambazlığın nasıl biteceğini kim bilebilirdi? Artık geri adım atmak mümkün değildi ve Kvaçi de uygun adımları attı. Birkaç gizli toplantıya katıldı ve hatiplik yeteneğini burada tecrübe etti.

Büyük yeteneğe sahip olduğunu bu konuda da gösterdi. Kvaçi'de ateşli konuşma tarzı, coşku, özgüven, dinleyenlerde merak uyandırma ve kendini kaptırma, heyecan yaratma yeteneği olduğu açıkça ortaya çıktı.

İş kolayca ve çabuk yoluna girdi. Bir hafta içinde Kvaçi bütün Kutaisi'nin dilinde dolaşıyordu. Ne var ki adının bu kadar yayılması Kvaçi'nin pek hoşuna gitmedi. O istemeden sınırı geçmiş ve boğazına kadar bu işin içine batmıştı. Bu çok tehlikeli bir durumdu; bundan dolayı uygun biçimde birkaç geri adım attı. Soruşturma açılmış olan olay kapatılıp düşmanların hevesi kursaklarında kalınca, Kvaçi tam bir denge sağladı; beline kadar bir kampa, belinden yukarısıyla da başka bir kampa yerleşti.

Kvaçi, tüneğinde oturan, sağa sola sallanan, sihirli formülü tekrar eden yaşlı papağanın bilgeliğini de o zaman anladı:

"Ne sağa, ne de sola ... Ne öteye, ne de beriye ... Seni istiyorum, onu da seviyorum..."

Kvaçi'nin siyasete bulaşması, hiç beklenmedik bir şeyi daha beraberinde getirdi. Ünlü ve saygın biri olan Kolia Arevadze bir gün ona şöyle bir soru sordu:

"Karopulos ailesini tanıyor musun?"

"Çok yakından tanıyorum."

"Sen ve Karopulos'un oğlu Kipriyano sanırım arkadaşsınız, değil mi?"

"Çok iyi arkadaşız."

Daha sonra Kvaçi ve Arevadze birkaç kez gizlice buluşup fısıldaşarak konuştular. O günden sonra Kvaçi, Karopulos'un evine daha sık gitmeye başladı. Karopulos bir Yunandı. Taşkömürü ocaklarına sahipti; bundan dolayı zamanının çoğunu Çiatura'da ikamet ederek geçiriyordu. Ailesiyse Kutaisi'de yaşıyordu; çünkü çocukları liseye devam ediyordu. Onun büyük oğlu Kipriyano sınıfta Kvaçi'nin yanında oturuyordu. İkisinin arkadaşlığı da bu şekilde başlamıştı.

Kvaçi ve Kipriyano sık sık bulvarda gezintiye çıkıyor, tiyatroya, Sapiçhia, Sağoria, Çoma ile başka gezinti ve eğlence yerlerine gidiyorlardı. Son zamanlarda Kvaçi, Kipriyano'nun kâğıt oynaması, kadınlara gitmesi ve eğlencelere katılması için çok uğraşmış, fakat bunu başaramamıştı. Çünkü Kipriyano babasının oğluydu; kendini kontrol etmesini biliyordu ve ayrıca korkaktı.

Bir önceki gün Arevadze ve Kvaçi birlikte akşam yemeği yemişlerdi. İkisi de heyecanlı ve ateşliydi. Oldukça sessiz sohbeti şöyle bitirmişlerdi:

"O halde her şey tamamlanmış durumda mı?" diye sordu Kvaçi.

"Her şey tamam. Beşte biri senin."

"Peki, daha fazlasını hak ediyorum, ama öyle olsun. Madem bu bir vatan işi, kabul ediyorum."

"Planı iyi anladın, değil mi? Bir şeyleri yanlış anlamış olmayasın?"

"İçiniz rahat olsun. Tam saat onda orada olacağım. Her şey hazır."

"Öyleyse, hoşça kal!"

"Başarılar!"

Ertesi gün pazardı. Kvaçi, Kipriyano, Sonia Hviçia ve Ma-

rusia Çalidze, Sağoria ormanında pazar günü piknik yapmak üzere bir önceki gün anlaşmışlardı. Tam saat onda dördü birlikte faytonla gidecekti. Kipriyano, Sonia Hviçia'nın aşkıyla yanıp tutuşuyordu. Bundan dolayı sabahın olmasını sabırsızlıkla beklemişti.

Bu şekilde anlaşmışlardı, fakat ertesi gün Kvaçi, Kipriyano'ya şöyle dedi:

"Dün akşam bize başkaları da katıldı. Hepsi birlikte gittiler. Ben ve sen de birlikte gidiyoruz. Diğerleriyle orada buluşacağız. Haydi, gidelim."

İkisi birlikte faytona binip yola çıktılar. Eremo'nun meyhanesine gelince de faytonu yollayıp yola yayan devam ettiler.

Kvaçi arkadaşına şöyle diyordu:

"Bu tarafa doğru gidelim... Bizi burada karşılayacaklar... İşte, burada olmaları lazım... Şimdi sola doğru gidelim... Sağ tarafa... İşte, geldik... On adım kadar kaldı!"

Yürüyor ve gidecekleri yeri arıyorlardı. Beklenmedik bir anda ormanda dört yabancıyla karşılaştılar. Dördü birden Kvaçi ile Kipriyano'nun etrafını sardı. Dördünün de elinde altıpatlar tabanca vardı.

"Çenenizi kapatın! Elinizi bile kıpırdatmayın, yoksa işinizi bitiririz! Bizi izleyin!"

Kvaçi çalılıklara doğru koştu, ama o anda demir bir el onu ensesinden yakaladı. İkisi arasında çekişme, bağrışma ve mücadele başladı. Kvaçi haydudun elinden kurtulup çalıların arasına daldı. Kvaçi önde haydut peşinde bir süre koştular; bir yandan birbirine gülüp alçak sesle konuşuyorlardı:

"Tamam, yeter, yoksa bütün giysilerim paramparça olacak."

"Hiç önemli değil, biraz daha, biraz daha koşalım."

Sonunda birbirini kaybettiler.

Kvaçi ormanda kaybolmuştu; uzun süre dolaşıp durdu ve iki saat sonra çizikler içinde, üstü paralanmış ve şapkasını kaybetmiş halde Eremo'nun meyhanesine ulaştı. Sonia, Ma-

rusia ve diğerleri tam da o sırada göründüler. Birbirine sorunca, buluşacakları yeri Kvaçi'nin tam olarak anlamamış ve Kipriyano'yu başka bir patikadan götürmüş olduğuna karar verdiler.

Herkes telaşa kapılıp koşuşturmaya ve kaybolan Kipriyano'yu aramaya başladı.

Aradan birkaç gün geçti. Karopulos'un evinde feryat-figan, ağlama ve sızlama sesleri yükseliyordu. Kvaçi saçını başını yoluyor, dört dövünüyor ve üzüntü içinde kıvranıyordu. Bir yandan "yarasını" sağaltıyor ve bir yandan da Karopulos'un evinde kara kara düşünüyordu.

Sonunda yaşlı Karopulos iki kelimelik telsiz telgrafı aldı:

"Yirmi bin!"

O da iki kelimeyle yanıt verdi:

"Beş bin!"

"On beş!"

"On!"

"Kabul ediyoruz, tamamdır!"

Anlaşıp pazarlığı bitirdiler.

Kipriyano Karopulos'u Kutaisi sokaklarında bir daha hiç kimse görmedi.

Bir ay sonra Karopulos'un maden ocağı Saropulos'un eline geçti. Karopulos ise ailesiyle birlikte gemiye binip İstanbul'a doğru yola çıktı.

Kipriyano ile anne ve babası, ancak gemiye bindikten sonra konuşmaya başladılar.

Kvaçi Kvaçantiradze dairesini değiştirdi; bir aylığına fayton kiraladı. Yeni kıyafetler satın aldı ve baştan ayağa silahlandı; anne ve babasını sevindirip düşmanını çatlattı.

O yaz güya kendisi ve arkadaşlarının Sağoria ormanında bir "vatan işi" yaptıklarına Kvaçi Kvaçantiradze acaba hiçbir zaman inanmış mıydı? Kim bilir! Ne var ki "bütün ülke" buna inanıyordu ve Kvaçi de daha fazla ne isteyebilirdi. Kvaçi parayı da, şanı ve şerefi de bu yolla elde etmişti.

LİSEDEN MEZUNİYETİN VE BİR DULU KURTARMANIN HİKÂYESİ

Kvaçi, cebi para gördükten sonra, hayat merdiveninde on kadar basamak yukarı çıkmıştı. Kafasında yeni şeytani fikirler dolaşmaya, yüreğindeki ateş daha da alevlenmeye başladı. Arkadaş ve akraba sayısı da arttı. Hayatı ve yaşadığı ülke de daha büyüdü, genişledi; daha tatlı hale geldi. Kvaçi yeni hayatına, Tsviri için kötü bir günde, pılını pırtısını koltuğuna sıkıştırıp Tiflis sokağına taşınıp Volkova adında yaşlı bir Rus kadının yanına sığınarak başladı. Tsviri ağlayarak uçan horozunun peşine düştü, fakat Kvaçi duruma uygun kararlılığı ve davranış gösterdi. İlk sevgilisine sakince ve rahat biçimde şöyle dedi:

"Sevgili Tsviri, şimdi beni dinle, her şeyin bir başlangıcı ve bir sonu var. İşi inada vurma ve arkamdan ağlama, yoksa bunu Budu, hatta bütün dünya öğrenir ve ikimizin de başı belaya girer. Bana bir şey olmaz, ben tecrübesiz bir gencim, sen kendini düşün. Otuz beş yaşında bir kadınsın, ailen ve hayat tecrüben var, aklı başında birisin. Senin iyiliğini ve sevgini ölünceye kadar unutmam. Her şeyi çok kısa zamanda, bire on olarak öderim. Hislerine mahkûm olma. Aklını kullanırsan, sonuçtan ikimiz de memnun kalırız. İçin rahat olsun, odan asla boş kalmaz. Beso Şikia'yı tanıyorsun, öyle değil mi? İyi bir çocuk. Hemen yarın o odaya yerleşir. Çok kolay anlaşacağınızı sanıyorum. Yani akıl ve sükûnet diyorum. Budu'ya selamımı söyle. Hoşça kal, sevgili Tsviri!"

Ve Kvaçi iyice duygusallaşıp iki damla gözyaşı bile akıttı.

Tsviri sevgilisinin ardından hıçkıra hıçkıra ağladı; ne var ki hislerine yenik düşmedi ve Kvaçi'nin nasihatini dinledi. Bundan dolayı pişman da olmadı. İki gün sonra Tsviri, Beso Şikia'ya da üç maneti borç verdi ve şöyle dedi:

"Paran olunca geri ödersin. Ne dedin, faiziyle mi? Hiç şüphesiz! Benim faizsiz borç vereceğimi mi sandın? Ne istersen,

onu al, sevgili Besiko, hiç çekinme, fazla param yok, ama makul miktarda her zaman veririm."

Tsviri'nin Beso Şikia'yı da uyarması gerekmiyordu, çünkü o Kvaçi'ye kıyasla daha az "çekingenlik" gösteriyordu.

Tsviri Şolia bu şekilde sakinleşti ve çok kısa zamanda kendini teselli etti.

Kvaçi büyük, aydınlık ve dayalı döşeli çok güzel bir oda kiraladı. Yaşlı, kendi halinde, saf ve samimi bir dul olan Rus "matuşka",[8] Kvaçi'yi kısa sürede beğendi. Dünyada olup bitenden haberi olmayan, budala ve dindar yaşlı kadın adeta sağırdı. Sağır olduğu kadar da kördü ve neredeyse hiçbir şeyi göremiyordu. İkisi birbirine engel teşkil etmiyor, birbirine kibarca davranıyor, birbirine tatlı tatlı gülümsüyor ve anne-oğul gibi yaşıyorlardı.

Kısa zaman sonra sekizinci sınıfların sorgu sual ayı geldi; mayıs başladı. O yıl Kvaçi liseyi bitiriyordu. Kvaçi ve arkadaşları harekete geçtiler. O yıl, öğrencilerin öğretmenlerinin ensesine çöktükleri ve nereye isterlerse oraya sürükledikleri yıl oldu. İmtihan konusunu herkesle kolayca hallettiler. Çünkü o yıl, öğretmenler öğrencileri değil, öğrenciler öğretmenleri sınava tabi tuttular. Bundan dolayı öğretmenler, bir hadımın öfkeli hünkârın önündeki haline benzer biçimde yumuşak, boynu kıldan ince ve itaatkârdılar. Sadece Yunanca öğretmeni Siryadis inat etti ve burnunun dikine gitti. Siryadis, ne güç dengesinin değişmiş olduğuna, ne "ilkbahar"ın geldiğine, ne de komitelerin varlığına inanıyordu. Öğrenciler uzun süre düşündüler ve sonunda Kvaçi şöyle dedi:

"Bana üç gün izin verin."

Üçüncü gün sabah saatlerinde Siryadis'e bir mektup geldi. Bu mektubun bir köşesine kurukafa, tabut, hançer ve tabanca çizilmişti. Mektupta şunlar yazıyordu:

---

8 *Matuşka*: Rusça anne, annecik. çev. notu

Sekizinci sınıf öğrencilerinin biri bile dersten kalmayacak. Eğer kabul ediyorsanız, bu akşam saat sekizde bulvarda bize görünün. Eğer görünmezseniz, üç gün içinde pılınızı pırtınızı toplayıp Kutaisi'yi terk edin. Aksi takdirde şimdiden kendinize bir tabut hazırlamanızı tavsiye ederiz.

Anarşist-Sendikalist-Sosyalistler Baş Komitesi.

Kvaçi bir saat boyunca bulvarda dolaştı, ama Siryadis görünmedi. Onun yerine Şikia, Çipuntiradze ve Çikinciladze yanına geldiler.

"Ne yaptınız?"

Çipuntiradze ve Çikinciladze kısaca açıkladılar:

"İyice benzettik. Sonra onu izledik. Şikâyet etmeye karakola gidiyordu. 'Hiç kimse dersten kalmayacak, hiç kimse' dedirtene kadar dövdük. Sonra anlaşıp uzlaştık."

Siryadis verdiği sözü tutmuştu ve sınavda gerçekten de hiç kimse geçersiz not almadı.

Kvaçi Kvaçantiradze ve arkadaşları liseden bu şekilde mezun olup diplomalarını aldılar.

Paskalya bayramında Kvaçi Samtredia'ya gitti. Herkese kendinden söz ettirdi; anne ve babası ile akrabalarınıysa sevindirdi. Düşmanlarını çatlattı. Oralı kadınların yüreğini hoplattı ve delikanlıları üzüntüye gark etti; kocaları kıskançlığa sürükledi. Sonra Silibistro'nun nasihatlerini yanına alarak tekrar Kutaisi'ye döndü:

"Kvaçi, evladım! Dünya karıştı. Çok fazla düşmanımın olduğu ortaya çıktı. Ben de artık yaşlanıyorum. Eğer ihtiyaç olursa, her şeyi satarım, gerekirse dilenirim, ama seni yine de okuturum. Şimdi diploması olmayan neredeyse hiç kimse yok. Sana aznaurluğu sağladım. Liseden mezun da ettim, birkaç kuruş daha verebilirim, ama senin de gayret etmen lazım. Bak Çolia ve Gvitia Rusya'da üniversite gibi bir şeyi

öyle bitirdiler ki, evden beş para almadılar. Ne dersin, Kvaçi, evladım?"

Buna cevap olarak Kvaçi, Silibistro'nun eline bir yüzlük sıkıştırıp yola çıktı. Bu durum Silibistro'nun evinde büyük bir şaşkınlığa, sevince, coşkuya, böbürlenme ve kibre yol açtı. On dokuz yaşındaki Kvaçi Rusya'ya kendi parasıyla gidiyor, anne ve babasına da yardım ediyordu. Evlat dediğin de böyle olurdu!

O günden sonra Kvaçi düşünceli biçimde dolaşıyor, burnunu bir tazı gibi oynatıyordu. Havayı kokluyor ve bir şeylere ilişkin bilgi topluyordu. Dul Volkova ile arkadaş olmuştu ve onunla "Konçinka" oynuyordu. Ufak ufak kaybediyor ve bazen de ona yardım ediyordu. Kvaçi devlet sandığından emekli maaşını çekip ona getiriyor, kötü havada alışverişini yapıyor, ona gazete okuyor ve o zamanlar suç, kötülük ve haset çok yaygınlaştığı için bu tür insanlardan onu koruyordu.

Bir gün dul kadına bir mektup geldi. Mektubun bir köşesine tabut, kurukafa, hançer ve tabanca çizilmişti. Mektupta şöyle yazıyordu:

> Üç gün içinde üç bin maneti hazırlayın. Aksi takdirde kendinize hemen şimdi bir tabut sipariş edin.
>
> Anarşist-Sendikalist-Sosyalist Baş Komitesi.

Beti benzi atmış olan dul kadın tavsiye ve yardım için Kvaçi'ye koştu. Zaten Tambov'dan yabancı bir ülkeye gelmiş olan kimsesiz yaşlı bir kadın kime gidebilirdi? Kvaçi düşündü, uzun süre düşündü ve büyük bir üzüntüye kapıldı. Sonunda şöyle dedi:

"Sizinle, annemle konuşur gibi konuşacağım. Hiçbir yerde bir şey söylemeyin, yoksa Tanrı bile sizi kurtaramaz. Bunlar korkunç ve vahşi insanlar. Bunlar ne kadın ne de yaşlı tanıyorlar. Son bir hafta içinde iki kadını öldürdüler. Yaşlı olanı elleriyle boğdular, birini de Rioni nehrine attılar. Polis de

korkmuş halde. Kimse başını dışarı çıkaramıyor. Görüyorsunuz ya, kuş öldürür gibi insan öldürüyorlar. Önceki gün sizin gözünüzün önünde de bir polis öldürmüşlerdi."

Kvaçi'nin sözlerinin bir kısmı doğruydu, bir kısmını da o ekleyivermişti. O günler, gerçekten de öyle bir zamandı. Kimsesiz dul kadın da ülkenin sahipsiz olduğunun farkındaydı. Bundan dolayı titriyor, yardım etmesi ve aracı olması için fısıltıyla Kvaçi'ye yalvarıyordu. Öte yandan bu sırrı mezara kadar götüreceğine dair İncil ve ikona üzerine yeminler ediyordu.

Kvaçi, başta kesin olarak buna yanaşmamıştı. O da tehlikeden kaçıyor ve "kimseye acımayan ve herkesi kuş gibi avlayan" anarşist-sendikalistlerden korkuyordu. Sonunda, nasıl olmuşsa, yumuşamış ve zavallı dul kadını, Volkova'yı "annesi gibi" sevdiği için çaresizce kabul etmişti.

O günden sonra Kvaçi, "son derece karmaşık ve tehlikeli" bu işle ilgilenmeye başladı.

"Biz Gürcülerin şöyle bir atasözü var: Başkasının işine burnunu sokana bir tokat da sen patlat," dedi dul kadına Kvaçi. "Başka bir atasözü de şöyle der: Kavga eden bir yumruk yerse, ayıran beş yumruk yer."

Sonunda Kvaçi, mektubu yazanları bulmuştu ve korkudan iğne ipliğe dönmüş yaşlı kadına şöyle bir haber getirdi:

"Tanrı bu insanlardan sizi de, düşmanlarınızı da korusun! Benden ne istiyordunuz da beni bu işe bulaştırdınız? Şimdi benim de yakama yapıştılar ve beni de tehdit ediyorlar: Eğer iki bin manetiden daha az getirirsen, seni de o kadınla birlikte öldürürüz diyorlar. Süre yarın akşam sona eriyor, Tanrım, bana yardım et!"

Yaşlı kadının dili tutuldu ve kalbi küt küt atmaya başladı; Kvaçi ise yalvarmaya devam ediyordu:

"Ne olur, beni bu tehlikeden kurtarın. Aman Tanrım, ne duruma düştüm! Benim bu işle ne alakam var, ben bu yılanlara ne kötülük yaptım ki beni tehdit ediyorlar?"

O akşam dul kadın ve Kvaçi uzun süre fısıltıyla konuş-

tular ve sonunda şöyle bir karara vardılar: Bu işi bin beş yüz manetiye bitirebilirlerdi. Dul kadının bir kıyıda beş yüz manetisi vardı. Geri kalanıysa Kvaçi akrabalarından senet karşılığında veya evi rehin göstererek borç alacaktı. Ancak bunun için onun dul Volkova'dan vekâlet alması gerekiyordu. Dul kadın sabah bu vekâleti verecekti. Kvaçi akşama her şeyi halletmiş olarak dönecekti. Eğer parayı bulamazsa eve dönmeyecek, o haydutların eline geçmesin diye Samtredia'da gizlenecekti.

Yaşlı kadın o gece de uyuyamadı. Sabaha kadar dua etmiş, inlemiş ve kendisiyle yaşıt sediri gıcırdatıp durmuştu. Kvaçi de şafak sökerken uykuya dalmıştı, çünkü dul kadının işi onun da uykularını kaçırıyor ve üzüyordu.

Ertesi gün ikisi birlikte notere gittiler. Kvaçi, borç senediyle genel vekâleti cebine koydu ve istasyona doğru gitti. O günü dul kadın zar zor akşam etti. Akşama Kvaçi neşeli biçimde eve döndü. Kvaçi'nin dönmesine dul kadın da o kadar sevinmişti ki, sanki kendisi para harcamamış, söz konusu para kendi küçük servetine eklenmişti. Kvaçi dul kadından beş yüz manetiyi alıp koşa koşa Anarşist-Sendikalist Komitesi'ne gitti.

Kvaçantiradze o gece yaşlı dul Vokova'yı mutlak bir ölümden, anarşist-sendikalistleri ise yüzüncü günahı işlemekten kurtarmıştı. Tam zamanında onların yanına gitmişti; üç kişi maskelerini yüzlerine geçirmiş, gelmek için hazır bekliyorlardı. Yaşlı kadın duyduğu sevinç ve korkudan dolayı ağlamaya başladı ve ikinci kez altüst oldu. Ertesi gün önce şükran ayinine katıldı; sonra minnet ve anne-oğul ilişkisinin bir nişanesi olarak Kvaçi'nin boynuna altın haç taktı. Hatıra olarak da merhum kocasının gümüş sigara tabakasını cebine koydu ve şöyle dedi:

"Evladım, eğer zora düşersen, bu haçla dua et. Bu iyiliğini Tanrı da unutmayacak ve size her konuda yardım edecektir. Ben de unutmayacağım, evladım, eğer gücüm yeterse, bunun karşılığını daha fazla öderim, eğer yapamazsam..."

Ardından Kvaçi'ye sarıldı ve onu öpüp ağladı; neredeyse Kvaçi'yi de ağlattı.

Samtrediali şövalye, Tambovlu "matuşka"yı mutlak ölümden bu şekilde kurtarmıştı.

MÜZİK ÖĞRENMENİN HİKÂYESİ

O sıralarda Kvaçi kendini müziğe kaptırmıştı. Kendisi müzikten hiçbir şey anlamıyordu ve hiç müzik kulağı da yoktu. Başka çalgılara alakası yoktu, ama piyano sesini duyunca bütün vücudu adeta ürperiyor, heyecandan yerinde duramıyordu. Önce bir piyano satın almak istemişti; ancak pahalıydı ve o da kiralamaya karar verdi. Tanıdıklarından Maiselsohn yazı geçirmek için Borcomi'ye gitmeyi düşünüyordu. Kvaçi ona şöyle dedi:

"Siz bu arada Borcomi'ye gidiyorsunuz, değil mi? Sonbahara kadar dönmeyecek misiniz? O zaman kadar ben Kutaisi'de olacağım. Çok fazla işim var. Size belirtmeliyim ki benim son hastalığım müzik. Müzik beni öyle esir aldı ki, çıldırmam işten değil. Çalmayı öğrenmek istiyorum. Geç olması, hiç olmamasından iyidir derler. Sizden ricam, piyanonuzu bana kiralamanız."

Maiselsohn yaşamı boyunca fayda ve kazançtan başka bir şey düşünmemiş biriydi. Bundan dolayı bir dakika içinde "Üç ay için otuz alırım, yol param çıkar, daha ne olsun" diye düşündü. Hemen anlaştılar ve aynı günün akşamı Kvaçi odasında kendinden geçmiş halde bir parmağıyla Maiselsohn'un piyanosunu tıngırdatıp duruyordu.

Yazın sonu gelmek üzere, Maiselsohn da neredeyse dönmek üzereydi. Kvaçi hemen harekete geçti. Bir gün Kvaçi ve Beso Şolia aralarında fısıltıyla bir şeyler konuştular. Ertesi günden itibaren Beso müzik mağazası etrafında dolanmaya başladı. Mağazanın müşterilerine alçak sesle soruyordu:

"Affedersiniz, siz yoksa piyano mu almak istiyorsunuz? Acilen satılık piyano var. Çok güzel bir piyano, Becker marka, yeni bile sayılır. Hemen burada, uzakta değil. Kimin mi? Arkadaşım Prens Severian Dadiani'ye ait. Hemen burada, Tiflis sokağında, Volkova'nın evinde."

Sonunda Arutinov diye birine rastladı. Arutinov piyanoyu denedi ve beğendi. Fiyatı mı?

"Yedi yüz maneti."

"Dört yüz."

"Altı yüz."

"Beş yüz."

"Sizin hatırınız için bırakıyorum. Hemen mi götüreceksiniz?"

"Hemen bugün Poti'ye göndermeliyim."

Kvaçi alnını kırıştırdı ve biraz düşündü. Kafasında kendi kendine bir düzenleme yaptı.

"Eğer isterseniz, ben yollayabilirim..."

"Eğer böyle bir iyilik yaparsanız, çok müteşekkir olurum. Fazladan bir gün kaybetmemiş olurum. Sen ne dersin, Siranuş?" diye sordu Arutinov karısına.

"Bundan daha iyi ne olabilir!"

"Öyleyse piyanoyu hemen sardırın, tren istasyonuna götürüp teslim edin. Akşama Hotel de France'a gelin, beni bir numaralı odadan sorun. Demiryolu makbuzunu getirin ve geri kalan parayı da alın. Şimdi ise masraf için ve pey olarak iki yüz maneti bırakıyorum. Yeterli olur mu?"

"Elbette. Hemen size imzalı bir yazı verelim. Ayrıca bir ricam var. Kimseye benim adımdan ve bu piyanodan söz etmeyeceğinize dair söz vermenizi istirham edeceğim. Piyanoyu satmak benim için son derece uygunsuz bir durum, çünkü..."

"Pekâlâ. Bu hiç de zor bir şey değil. Siz söz veriyorum, siz Gürcüler çok gururlu insanlarmışsınız."

"Tamamen doğru. Böyle bir eşyayı satmak bizde ayıp kabul edilir, hele Dadiani ailesinden bir prens için iyice ayıp sayılır."

Arutinov ve karısı oradan ayrıldı. Kvaçi de tren istasyonuna doğru yola çıktı. O günün akşamı "Prens Dadiani" Arutinov'un kaldığı otele gitti.

"Her şey tamam. Piyanoyu sarmayı ve yollamayı güç yetiştirdik. İşte, bu da demiryolunun alındı makbuzu."

Arutinov makbuza bakıp inceledi. Nereden: Kutaisi'den. Nereye: Poti'ye. Gönderilen: Piyano. Ağırlığı: Brüt 800 kilogram. Gönderen: Prens Dadiani. Alıcı: Arutinov."

"Ambalaj ve nakliye ücreti ne kadar?"

"41 maneti ve 35 kapik. İşte belgeleri."

Arutinov hesapladı:

"Toplam 559 maneti ve 2 kapik alacağınız var, değil mi?"

"Doğru."

"İki yüz almıştınız, 359 maneti ve 2 kapik daha. Buyurun."

"Doğru. Hoşça kalın!"

"Niye bu kadar acele ediyorsunuz? Kalın, çay için! Siranuş sizi çaya davet etti."

"Sonsuz teşekkürler. Ama acelem var, beni bekliyorlar."

"Madem öyle, eğer günün birinde Poti'ye yolunuz düşerse, misafirimiz olun. Şehir parkının tam karşısında oturuyoruz."

"Büyük bir memnuniyetle... Sizi mutlaka bulurum. Tanışmamıza çok memnun oldum. Hoşça kalın!

Ertesi gün Beso Şikia, Sarokin adında biriyle karşılaştı.

"Affedersiniz, siz piyano arıyorsunuz, değil mi? Acilen satılık. Becker marka çok güzel bir piyano, yeni sayılır, hemen burada, uzakta değil... Buyurun gelin."

Yine piyanoyu denediler ve yine anlaşmaya vardılar.

"Sanırım siz buralı değilsiniz."

"Buralı değilim, Çiatura'ya götüreceğim."

"Madem öyle, biz size yollarız... Eğer isterseniz iki saat içinde demiryolunun alındı makbuzunu size getiririz..."

Bu konuda da anlaştılar. Kvaçi yine tren istasyonuna doğru yola çıktı. O günün akşamı Kvaçi "Orient" oteline, Mühendis Sarokin'e demiryolu alındı makbuzunu götürdü."

"Kutaisi'den Çiatura'ya, piyano, brüt ağırlık 800 kilogram. Gönderen Prens Dadiani, alıcı Mühendis Sarokin. 11 maneti ve 29 kapik ödenmiştir."

Hesapladılar ve her şeyi hallettiler.
"İyi geceler!"
"Hoşça kalın!"

Beso Şikia, Kvaçi'yi sokakta bekliyordu.

"Haydi, Beso, yarın bütün işleri 'şey yapmalıyız'. Kimseyi buldun mu?"

"İşi bağladım. Gidelim."

"Kimle? Sakın bir aptallık yapma, buralı kimseye teklif etme. Ne tüccara, ne de Yahudi'ye, yoksa..."

"Yok, daha neler, ben bilmiyor muyum sanki! Vergi müfettişi, Gertsov diye biri... Bir ay önce evlenmiş. Dün daire tutmuş ve şimdi mobilya alıyor. Kutaisi'ye bir hafta önce gelmiş."

Ertesi günün sabahı, kendini beğenmiş genç bir devlet memuru olan Gertsov, altı kadar işçiyle Kvaçi'nin odasının kapısına dayandı ve piyanoyu yeni yuvasına götürdü. Aynı gün Kvaçi Kvaçantiradze ve Besarion[9] Şikia üniversiteye kabul edildiler. Yeni üniversite formalarını giydiler, yakışıklı hale geldiler ve kendi gözünde, biri diğerinin gözünde, tanıdık ve arkadaşlarının gözlerinde birden büyüdüler; daha değerli hale geldiler ve daha bir erkeğe benzediler.

Laitadze ile Eremo'nun meyhanesinde iki gün boyunca gece gündüz, bağırış çağırış, toz duman ve nara eksik olmadı. Şarap su gibi akıp gidiyordu; etrafta tavuk ve hindi kalmamıştı. Altıpatlarla, tabancalarla yer gök inledi. Meyhane sahipleri ve çalışanlar kan ter içinde kaldılar. Zurnacıların yanakları patladı; Yahudi Daniela'nın sesi kısıldı. Tar çalanların parmakları çatladı. Laternalar çalmaktan yorgun düştü. Yirmi faytoncu koşturmaktan atları perişan ettiler. Eğlence kadın-

9 Beso, Besarion adının kısa biçimidir. çev. notu

larıysa uykusuzluk ve yorgunluktan ayakta duracak halde değildiler ve kendilerini serbest bırakmalarını istiyorlardı.

Körkütük sarhoş ve üstü başı leş gibi olmuş Kvaçi ise herkese şunu söylüyordu:

"Ne diyor? Para mı? Hiç kimse paradan söz etmesin. Her şey bana ait. Yarın sabah tam saat onda hepiniz bana uğrayın ve hesabı orada ödeyeceğim. Yarın hepiniz benim misafirimsiniz. Eremo da, Daniela da, delikanlılar da, kadınlar da, faytoncular da... Eremo! Pazar günü Şikia hepimizi davet ediyor. Hazırlan, beni utandırma, Daniela! Sen de sesine bir çare bul! Çocuklar. Ekstra! Eremo, senin şerefine kadeh kaldırıyorum!"

Ve Eremo'ya öylesine tatlı, samimi, dostça sözler söyledi ki, kendisi de gözyaşını tutamadı, Eremo'yu da ağlattı. Öpmekten Eremo'nun dudaklarını ve yanaklarını eskittiler. Meyhanesini boşalttılar, geriye yiyecek bırakmadılar ve öyle bir bağırış çağırışla, naralar ve çığlıklarla Kutaisi'ye girmişlerdi ki, yabancı biri düşmanın kale duvarını yıkıp zafer sarhoşluğu içinde şehri istila ettiğini sanırdı.

Gece yarısını geçince, Kutaisi'den Honi'ye doğru bir atlı araba yola çıktı. İçinde iki delikanlı oturuyordu. İkisi de kabalaklarını başlarına öyle geçirmişlerdi ki, hiç kimse onların yüzünü görememiş ve tanıyamamıştı. Atlı araba Laitadze'nin meyhanesinin önünden fırtına gibi geçti. Yolcular iyice büzüşüp eşyalarının arasına gömüldüler. Meyhanenin önünden iyice uzaklaşınca, ikisi de eşyalarının arasından çıkıp doğruldular. Başlarından kabalakları çıkardılar ve rahat bir nefes aldılar. Sonunda onlardan biri şöyle dedi:

"Hoşça kal Kutaisi!"

"Hoşça kal!" diye tekrarladı öbürü. "Kim bilir bir daha ne zaman görüşürüz!"

Ertesi gün saat ondan sonra dul Volkova kapıyı açmaya ve Rusça cevap vermeye yetişemiyordu:

"Gittiler! Gittiler, diyorum! Tamamen gittiler, tamamen! Beni rahatsız etmeyin! Tanrım, iyice bunalttılar!"

Evin önünde Eremo, Daniela ve Laitadze dişlerini gıcırdatıyordu; laternacılar Ermenice küfrediyorlardı. Kadınlar Rusça lanet okuyorlardı. Faytoncular ise Kvaçantiradze'yi bulmak için atlarını perişan edip Kutaisi'nin altını üstüne getirdiler.

Üç gün sonra Borcomi'den Maiselsohn geri döndü. Bu sırada Poti'den Arutinov koşup geldi, Çiatura'dan Sarokin Kutaisi'ye indi. Üçü de önce varmak için kan ter içinde kaldılar. Sonra üçü de soluğu Gertsov'un evinde aldılar. Dördü de misafir odasında bir araya geldiler. Dördü de piyanoya yapışmışşardı ve birbirine bağırıyorlardı:

"Benim! Benim!"

Bağırmaktan ve tartışmaktan yorgun düşünce, oturdular ve birbirine başlarına gelen olayı anlattılar. Maiselsohn görece daha rahat görünüyordu. Diğerleriyle alay ediyor ve dalga geçiyordu. Diğerleriyse lanet okuyor ve tehditler savuruyordu! Sonunda iş Gertsov'un aynı piyanonu ikinci kez Maiselsohn'dan satın almasıyla sonuca bağladı. Arutinov eli boş olarak Poti'ye döndü. Sarokin de kederli biçimde Çiatura'ya geri gitti. Kvaçi'nin de peşini bıraktılar, çünkü bu sırada ülke adeta sahipsiz kalmıştı ve Rusya'ya gitmiş olan Kvaçi'yi aramak herkes için zaman kaybından başka bir şey değildi...

Zaten hiçbir şeyi olmayan üniversite öğrencisinden ne alabilirlerdi ki?

Ne edersiniz! Bu dünyada her şey hesap kitap işiymiş!

EV SATMANIN HİKÂYESİ

Bu sıralarda dul Volkova, Huhu Çiçia adında birinden noter kanalıyla bir ihtarname aldı. Dul kadın ihtarnameyi okuyunca başından kaynar sular döküldü. Şaşkınlıktan gözleri

fal taşı gibi açıldı ve adeta dili tutuldu; dizleri tutmaz oldu ve kalp çarpıntısı başladı. Yaşlı dul kadın bir türlü kendine gelemiyordu. Başı ve elleri titriyor, dudaklarını şapırdatıyor ve konuşmak için çaba harcıyordu. Sonunda o ihtarnameyi yeniden okudu ve yeniden kendini kaybetti. Çiçia diye şunları yazıyordu:

İçinde bulunduğumuz yılın temmuz ayında sizin (Kutaisi şehrinde, Tiflis sokağında yer alan) evinizi, içinde bulunduğumuz yılın temmuz ayının yedisinde, Kutaisi şehrinde Noter Ancaparidze tarafından onaylanması suretiyle sizin genel vekâletinize sahip olan, Silibistro oğlu Kvaçi Kvaçantiradze'den satın aldım. Bunun yanı sıra içinde bulunduğumuz yılın eylül ayının birinde vadesi sona eren ve sizin imzanızı taşıyan borç senedi karşılığında size dört bin maneti borç vermiş bulunuyorum. Evime bizzat taşınacağımdan, yedi gün içinde evi boşaltmanızı, üç gün içinde paramı da faiziyle birlikte ödemenizi rica ederim.

Huhu Çiçia
Smatredia, Honi Yolu
Pupi Kvaçantiradze'nin Evi.

O günün akşamı dul Volkova, ayağını sürüye sürüye ünlü avukat Tviçia'nın yanına gitti. Dul kadın, o avukatın varlığını kiracısı Ladi Çikinciladze'den öğrenmişti; yoksa altmış yaşındaki yaşlı kadın kanunun ve avukatın iyisini kötüsünü nereden bilecekti?! O, sadece bir yerlerde acımasız savcıların ve zavallıların imdadına yetişen avukatların var olduğunu duymuştu. Acımasız davacılar ile "zavallı, tanrı ve insanlar tarafından ezilen" kürek mahkûmları... Aynı gün Balahvani sokağındaki Şolia'nın meyhanesinde, Silibistro Kvaçantiradze, Huhu Çiçia, Tviçia ile dul kadının kiracısı Ladi Çikinciladze'in öğle yemeğinde birlikte yiyip içtiğini, budala yaşlı

kadın nereden veya nasıl bilebilirdi? Üstelik kiracısı Ladi Çikinciladze aynı günün akşamı büyük bir şefkat ve nezaket göstererek, o iyice çökmüş olan Rus kadına avukatın kapısına kadar eşlik etmişti. Tviçia'nın Silibistro Kvaçantiradze ile Huhu Çiçia'nın bizzat avukatı olduğunu, dul kadını sabah perişan eden noter ihbarnamesini de o sabah Tviçia'nın yazıp yolladığını, dindar, saf ve masum Tambovlu "cahil kadın" nasıl düşünebilir ve bunu kalbinden nasıl geçirebilirdi?

Tviçia dul Volkova'yı çok kibarca, gülümseyerek ve şefkatle karşıladı. Tatlı dil, sıcak çay ve gül reçeli, kadını iyice gevşetti, büyüledi ve Volkova kendini Tviçia'nın kollarına bıraktı.

Dul kadın her şeyi ortaya döküp gözyaşıyla kendini rahatlatınca, Tviçia uzun süre düşündü ve sonra kendinden emin, samimi bir tonla şunları söyledi:

"Sizin için annemmişsiniz gibi üzülüyorum. Ne var ki sadece üzüntü bu meseleyi halletmemizi sağlamaz. Birincisi siz anarşistlere para yardımında bulunmuşsunuz. Hükümet bu olayı duysa, sizi ya idam ederler ya da Sibirya'yı boylarsınız. Telaş etmeyin, sakin olun. Bu parayı isteyerek vermediğinizi ben de biliyorum; fakat bunun hiçbir önemi yok, çünkü onlar sizden para yardımı almışlar ve bununla onların eli güçlenmiş. Tanrı'ya şükredin ki bana gelmişsiniz. Benim yerimde başkası olsaydı, buna sessiz kalmazdı; bunu bir yerde anlatır ve sizi mahvederdi. Size, Tanrı'nın sevdiği bir insana, anneme bulunur gibi bir tavsiyede bulunacağım: Bu olayı hiçbir yerde, hiçbir zaman ve hiç kimseyle paylaşmayın. Bu olayı mezara yanınızda götürmenizi tavsiye ediyorum. Aksi takdirde, tekrar söyleyecek olursam, bundan kurtulmanız mümkün değil, ya kürek cezasına çarptırılırsınız ya da idam ederler sizi. İkinci noktaya gelince: Siz Kvaçantiradze'ye genel vekâlet, yani evi satma vekâleti vermişsiniz. Üçüncüsü, ona dört bin dolarlık borç senedi vermişsiniz. Ne dediniz, bin maneti miydi söz konusu para? Borç senedinde bir şey yazmıyor muydu? Tanığınız yok mu? O zaman konuşmamı-

zın da bir faydası yok. Eğer siz bu konuda şikâyetçi olursanız, anarşistlere yardım etmiş olmanız gerçeğinin kapısını da açmış olursunuz. Yani tekrar idam veya Sibirya karşınıza çıkar."

Avukat, korkudan dili tutulmuş ve iyice çaresiz kalmış olan kadını korkutmaya ve ürkütmeye yine uzun süre devam etti. Sonunda şöyle dedi:

"Benim tavsiyem ve derin inancım şöyle: Ben o Çiçia'yı tanıyorum. Belki ben onun size gerekli mobilyasıyla birlikte bir oda ayırmasını sağlayabilirim. Az da olsa emekli maaşınız var, biraz da dikiş dikerek ya da çalışarak kazanırsınız; tek başına bir kadına daha fazlasını da ne yapacak? Bunu oğlunuzun tavsiyesi gibi düşünün ve kabul edin, yoksa tamamen eli boş kalırsınız ve sonra bana da kabahat bulmayın. O halde düşünün biraz. Tamam, düşünün ve tekrar gelin. Fakat dikkatli olun! Bu olaydan kimseye söz etmeyin, aksi takdirde... İyi geceler! İyi uykular! Bu tarafa buyurun..."

Avukat, zar zor yürüyen yaşlı kadını kapıya kadar uğurladı.

Dul Volkova sokağa çıkınca tesadüfen Ladi Çikinciladze ile karşılaştı. Ladi Çikinciladze yaşlı kadını güçlükle evine götürdü. O akşam ve ertesi gün Çikinciladze hasta kadının başından ayrılmadı. Yaşlı kadın, uzun süre dua edip düşündükten, inleyip ağladıktan sonra tekrar Tviçia'nın yanına gitti ve şöyle dedi:

"Kabul ediyorum, fakat bana yardım edin; evimde yiyecek bir lokma ekmeğim ve sığınacağım bir köşem olsun."

Tviçia bu işi çok kolay ve çabucak halletti.

Bir hafta sonra Silibistro Kvaçantiradze, Samtredia'da, Honi Yolu kıyısındaki "otelini" sattı. Eşyasının bir kısmını yanına alarak Kutaisi'deki evine taşındı. Silibistro bu evi "zor şartlarda çalışarak alın teriyle" kazandığı parayla, kimsesiz ve dul bir kadından satın aldığını söylüyordu. Silibistro bu kadına öyle acımıştı ki, merdiven altındaki küçük odayı ona

bırakmış ve birkaç parça eşya bile vermişti.

Huhu Çiçia'nın karısı, Kvaçi Kvaçantiradze'nin ninesi Notio, Tiflis sokağındaki yeni evinde, o ilk gece şunu hatırladı:

"Kvaçiko'nun doğduğu gece söylediğim sözleri hatırlayın. O gün güneşin başına taç giymesinin, Kvaçi'nin geleceğinin parlak ve şöhret dolu olacağının işareti olduğunu söylemiştim. O gece karakavak ağacına yıldırım düşmesi ve Jondia'nın meyhanesini şeytanın yerle bir etmesi ise, Tanrı hepimizi şeytanın kötülüğünden korusun, Kvaçi'nin düşmanlarının başına yıldırım düşeceğinin ve kalplerinin o ağaç gibi korkudan paramparça olacağının işareti demiştim. Silibistro'nun bir maneti bulmasının da Kvaçi'nin zenginliği demiştim. On dokuz yıl önce bunları söyledim. Bu sözlerimde haksız mıymışım?"

Notio'nun kehanetini herkes hatırladı ve bu kehanetin gerçekleştiğini de kabul etti. Silibistro'nun bir şey daha aklına geldi:

"Kvaçiko'nun bebekken hep 'ben-ben' diye ağladığını hatırlıyor musunuz? O zaman ben, bu çocuk kimseye pabuç bırakmaz ve dünyanın anasını ağlatır, demiştim. Benim sözlerim de doğru değil miymiş?"

Silibistro'nun sözlerine de hak verdiler.

"Kvaçiko'ma canım feda olsun!" diye ekledi annesi Pupi. "Yaşlılığımda beni Kutaisi'ye yerleştirdi."

"Hem de kendine ait bir eve," diye sözü tamamladı Kvaçi'nin dedesi Huhu Çiçia ve Silibistro'ya döndü. "Söyle, Silibistro! Gerçekleşmemiş bir dileğin kaldı mı? Bir Praporçik rütbesi,[10] apoletler ve... Gürcistan'da senden daha iyi başka bir mareşal var mı?"

"Tanrı nasıl istiyorsa öyle oluyor, onun şefkatine kurban olayım," diye sohbete noktayı koydu Pupi.

O gece Silibistro uykusunda sıkıntı içinde sağa sola dönüp

---

10 Doğrusu Praporşçik, Rusça düşük askeri rütbe, onbaşı. Burada roman kahramanı bunu hem yanlış söylüyor, hem de yüksek rütbe sanıyor. çev. notu

durdu; oflayıp pufladı. Çünkü rüyasında prens ve aznaurların mareşali olmuştu; göğsünde on kadar yıldız ve haç taşıyordu. Omuzlarında apoletler parlıyordu ve tamamen altın sırmalarla süslü beyaz kammerjunker[11] üniforması giymişti. Arkasındaysa çarın güveninin ve yüce iktidarının nişanesi olarak, büyük bir altın anahtar asılıydı.

Tam da o gece onur ve gurur kaynağı oğlu Kvaçi Kvaçantiradze ise bilet alıp Batum'dan Rusya'ya doğru gemiyle yola çıktı.

KISMETİNE DOĞRU YOLCULUĞUN HİKÂYESİ

Kvaçi sabah saat dörtte Samtredia tren istasyonuna geldi. Silibistro, Pupi, Notio ve Huhu da onunla birlikteydiler ve yerleşmek üzere Kutaisi'ye gidiyorlardı. Kvaçi'nin görünmesi istasyondaki memurları şaşırttı; çünkü on yıl kadar önce Samtredia'da Kvaçi'nin Kazan şehrindeki ilahiyat akademisine gittiğini ısrarla yayıyorlardı. Samtredialı kadınlar adeta ağlayarak şöyle diyorlardı:

"Vah, zavallı! Bu kadar yakışıklı bir genci toprağa gömmek günah değil mi? Kvaçi ve manastır mı? Ah, zavallı annesi! Pupi de rahibe olup gitmesin sonra! Bu işte başka bir işolmasın?"

Silibistro evi satınca, Samtredia'da dedikoduyu gerçek olaya çevirmişlerdi.

Silibistro'nun ailesi de tek tek istasyona gelmişti ve hepsi çay içerek treni bekliyordu.

Silibistor tanıdık birkaç kişiye şöyle dedi:

"Buralardan bıktım. Dönmemek üzere Kutaisi'ye gidiyorum. Burada gösterdiğiniz hürmet bana yeter, şimdi sizi Kutaisi'ye bekliyorum... Ev mi? Evet, küçük bir ev satın aldım,

---

11 Çarın sarayında alt kademe rütbelerden biri. çev. notu

ama bana çok pahalıya mal oldu. Mareşallik mi? Ah, bunu düşünmüyorum, mareşal olmamı istiyorlar, ama..."

Tiflis treni kükreyerek ve tıslayarak istasyona girdi. Hepsi hızla harekete geçtiler. Önce Kvaçi'nin yükünü vagona koydular ve kendileri de vagona çıktılar. Kvaçi'yi sevip okşadılar ve pek çok kez öptüler. Ağlayıp yine nasihatler verdiler. Sonunda Silibistro da hayatının tek sevinç kaynağını kucakladı:

"Evet, evladım, Kvaçiko, birbirimizden ayrılıyoruz. Artık eğitimin de, tecrüben de benden daha fazla. Her şeyi de benden daha iyi beceriyorsun, ama yine de sana söyleyeceğim birkaç sözüm var. Büyük bir ülkeye gideceksin, oğlum. İki günde abat da olabilirsin, berbat da... Bundan dolayı çok dikkatli olmalısın. Rusya'da bin bir türlü insanla karşılaşacaksın; orada akıllı ve saygın bir insana nazaran kimsesiz serseriler daha çok olabilir. Sen büyük adamların arasına karış, rahat durmayan arkadaşlarından, hayırsızlardan, köylü erkeklerden uzak dur. Şaraptan, kadınlardan ve kâğıt oyunundan kendini koru, yoksa başına kötü şeyler gelir. Anneni ve babanı unutma; bana her şeyi yaz. Evet, oğlum, sana güveniyorum... Her şey sana bağlı..."

Hepsi tekrar ağlamaya başladı. Tren hareket etti ve karanlığın içinde yitip gitti. Kvaçi gözlerini yumdu.

Tren Kobuleti'ye varınca Kvaçi uyandı. Sabah olmuştu. Hemen yanı başında, ucu bucağı belli olmayan, açık mavi, parıltılı ve parlak bir aynaya benzeyen Karadeniz görünüyordu. Tren bazen deniz kıyısında gidiyor, bazen de sol tarafındaki denizden uzaklaşıyordu. Deniz zor duyulacak biçimde uğulduyor, bir masal ejderhası gibi inliyor, homurdanıyordu. Trenin bazen bir, bazen iki yanında yeşil eğreltiotları hıyabanı uzanıyordu. Sağ tarafta orman sarmaşıklarının kapladığı sırtüstü yatmış kayalar, ormanla kaplı tepeler ve şirin yazlık evler trenin yanından rüzgâr gibi geçiyordu. Yaşlıca bir üniversite öğrencisi, iki yolcuyla konuşuyordu:

"İşte bu beyazımsı kocaman ağaç okaliptüstür. Sivrisinekler bu ağacı hiç sevmez, çünkü onun kokusuna dayanamıyorlar... Bu pembe renkli çalıların adı ormangülü, Avrupalılar bunlara Rhododendron diyorlar. Oradakiler, sık ve çıplak gövdeli olanlarsa Çin-Japon bambu ağaçları. Bunlar pek çok işte kullanılıyor; mobilya, kulübe gibi bin bir çeşit şey yapıyorlar... Şu ise buralara özgü köknar ağacı; yani Abies nordmanniana... Bu İtalyan çamı... Bu da mazı... Bu ağaca Biota diyorlar. Güzel ve hoş bir bitki, öyle değil mi? Bu servi, siz de biliyorsunuzdur...Sanırım bunu da biliyorsunuzdur; buralara özgü bir çınar... Bu titrek kavak... Bu sarı açelya... Başkaları buna Azelya diyor... Bunlarsa limon ve portakal bahçeleri... Bunlar da çay plantasyonları... İşte, Tsihisdziri Kalesi de göründü. Bu kalede Ruslar ve Gürcüler 1871 yılında çok fazla insanı kıyıma uğrattı, ama Osmanlılar yine de burayı ellerinde tuttular... Bu da Çakva... Burada çok ünlü bir botanik bahçesi var, dünyada ikinci yere sahip... Birincisi mi? İlk sırada, Avustralya'daki Melbourne Bahçesi yer alıyor... İşte Mahincauri'ye de geldik. Bakın, tabyalar... Bakın, orada, tepenin en üst kesiminde Erge Tabyası, ötedeki Hamidiye, bu yandaki Megrel Tabyası, sağ tarafta, deniz kenarındakiyse Bartshana..."

Tren Bartshana'nın yanından ok gibi geçti. Bu üniversite öğrencisini dinlemekten Kvaçi'nin başı dönmüştü. Meğer kendi memleketinde, Samtredia ile Kutaisi çevresinde Kvaçi'nin bilmediği ve görmediği ne kadar çok şey varmış.

Yolcular vagonun pencerelerine yapışmışlardı; sağdan ve soldan yabancısı oldukları manzarayı seyrediyor, hayret ve şaşkınlıklarını yüksek sesle ifade ediyorlardı. Kvaçi de o bahçeleri ve yazlık evleri çok beğeniyordu; ancak bazı yolcuların göz alıcı doğa ile uçsuz bucaksız, çılgın ve öfkeli denize karşı delice sevincini ve çocuksu coşkusunu ne anlayabiliyor, ne de hissedebiliyordu. Deniz uzaktan güzeldi, fakat Kvaçi onun hainliğini ve değişkenliğini hissetmiş ve karşısında ürperip önceden korku ve tedirginliğe kapılmıştı.

Tren Bartshana'nın yanından rüzgâr gibi geçti; sonra hızını azalttı ve yavaşça Batum istasyonuna girdi. Kvaçi perona indi, ileri geri yürüdü ve on kadar Kutaisili üniversite öğrencisiyle karşılaştı. Tiflis'ten de çok sayıda üniversite öğrencisi vardı. Tanışıp birbirine hal hatır sordular ve sonra Batum'u dolaşmaya karar verdiler. Eşyalarını istasyonda emanete bırakıp şehrin içine yöneldiler.

Gemi gece yarısı yola çıkacaktı. Birkaç arkadaşı Kvaçi'ye eşlik etti. Sokaklarda dolaşıp şehrin parkına gittiler. Uzun süre deniz kıyısında gezindiler; Buruntabya'yı, Aziziye Camisi'ni gördüler ve sonunda kayıklar, yelkenliler, buharlı gemilerle dolu limana geçtiler. Uzun, yüksek ve güzel bir gemi olan *Puşkin* limana demir atmıştı. Yolcular gemiye binmiş, güvertede dolaşıyorlardı. Gemi yükleniyor, yıkanıyor, havaya buhar salıyor ve yolculuğa hazırlanıyordu.

Bazı insanlar her şeye, temiz şehre, şirin bulvara, yabancı bitkilere, kocaman denize, vapurlara ve gemilere hayret ediyordu. Kvaçi ise sanki onun burada bilmediği ve görmediği hiçbir şey yokmuş gibi, her şeye heyecansız biçimde, sakince ve yüzeysel biçimde bakıyordu. Akşama doğru Kvaçi ikinci sınıf bir bilet aldı ve gemiye çıktı.

Sıcak bir akşamdı. Denizin yüzeyini elektrik ışıkları aydınlatıyordu; liman kızıl, yeşil, sarı ve beyazımsı bir ateşle rengârenk hale gelmişti. Katran karası deniz bu ateşin şerit biçiminde yansımalarıyla pırıl pırıldı. Liman, hareket eden gemilerle sık sık yol yol oluyor, oradan Gürcüce ve Rusça şarkılar, yaygara, gülüşme ve kahkahalar yükseliyordu.

Hiç beklenmedik bir anda üniversite öğrencileriyle dolu on kadar fayton gelip gemiye dayandı ve öğrenciler bağırış çağırış, nara ve gürültüyle gemiye öyle yanaştılar ki, gören de onların abordajla gemiyi ele geçirdiklerini sanırdı. Hızla gemiye bindiler ve adeta özel bahçelerine girer gibi güverteye doluştular. Hemen ardından geminin pruvasında bir araya

geldiler. Salamuri[12] tımbırdatıp doli[13] gümbürdeterek, alkışla tempo tutarak çılgın bir halk dansı olan Lezginka oynamaya başladılar; bir yandan da bağırıyorlardı:

"Tempo, tempo!"

Gemi kaptanı onları susturmayı denedi, ama alı al moru mor geri döndü; öte yandan kendi kendine söylenip onları yolculara şikâyet ediyordu:

"Vahşi bunlar, gerçek vahşiler! Burayı darmadağın edeceklerini biliyorum. Bir şey söyleyecek olursam, karnıma hançer saplamaları bile mümkün."

Kvaçi gülümsedi ve ona destek çıktı:

"Çok haklısınız Kaptan Bey. Bunlar gerçek vahşiler. Ben bu insanları çok iyi tanırım."

Yolcular ve gemi kaptanı Kvaçi'ye doğru döndüler.

"Peki siz Gürcü değil misiniz?"

Kvaçi'nin hazır bir cevabı yoktu, bundan dolayı bir an zor durumda kaldı ve söyleyecek söz bulamadı.

"Hmm... Evet, ama... Ben aslında Gürcülerin akrabasıyım... Baba tarafından Gurialı, anne tarafındansa Megrelim, fakat İmereti'de yetiştim. Biz Gürcülerin akrabasıyız, fakat... Ancak... Megreller ile Gürcüler birbirinin dilini bile anlamıyorlar."

Gemi kaptanı ve bir görevli Kvaçi'nin sözlerini doğru anladılar: Söylenmeye başladılar, kollarını sıvadılar, kararsızlığı, kibarlığı bir yana bıraktılar ve Kvaçi'nin arkadaşlarıyla akrabalarını bir saat boyunca balçık içinde yuvarladılar. Kvaçi ise bu işi onayladığının bir işareti olarak devamlı başını sallıyordu:

"Evet... Tamamen haklısınız... Bunların hepsi ayyaş, haydut, terörist ve şantajcı... Evet, beni çok iyi anlamışsınız. Bu kadar çok üniversite öğrencisinin yarısı bile liseyi layığıyla bitirmemiştir. Diplomaları ya sahtedir, ya tehditle elde etmiş veya parayla satın almışlardır... Onların arasında kaç tane

---

12 *Salamuri*: Üflemeli bir Gürcü çalgısı. çev. notu

13 *Doli*: Vurmalı bir Gürcü çalgısı. çev. notu

soyguncu olduğunu ve kaçının çocuk kaçırmış olduğunu kim bilebilir?"

Ve Kvaçi birkaç örnek anlattı; bazısı gerçek, bazısı uydurmaydı ve sonunda şunu da ekledi:

"Siz de biliyorsunuz ki aile, terbiye, gelenek, inanç çok önemlidir. Bunların ne ailesi var, ne de terbiyesi; bunlar ne örf ve âdete, ne tanrıya ve ne de şeytana inanıyorlar."

Kvaçi'nin bu sözlerini dinleyenler, kendi akıl ve inançlarına uygun birini bulmuş olma duygusuyla, Kvaçi'ye daha da yakınlaştılar; daha çok konuşmaya başladılar ve birbirini teşvik edip içlerini döktüler. Sonunda gemi kaptanı Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Affedersiniz... Ben bu kadar akıllı ve dürüst genci daha yakından tanımak isterim. Ben Sidorov."

"Sizinle tanışmaktan büyük bir memnuniyet duydum, çok büyük bir memnuniyet! Ben de Prens Kvaçantiradze."

Ve Silibistro'nun oğlu gerçek bir prens edasıyla kibirli biçimde herkesin elini sıktı.

"Mareşal" lafı epen zamandır Kvaçi'nin dilinin ucundaydı; fakat sosyal durumunu doğrudan sormaya kimse cesaret edemeyince, kendisi uygun zamanı kollayıp lafı oraya getirdi:

"Babam, ki kendisi prenslerin ve aznaurların mareşalidir, bu sefih insanlara dayanamadı ve birkaç kez görevinden vazgeçti; ancak görevine adeta zorla döndürdüler. Şimdi de karşılıksız olarak bu görevine devam ediyor. Tam aksine bu görevi nedeniyle kendisi para harcamak zorunda kalıyor. Ama bu da bir şey değil. Herkes ondan akıl almaz bir sürü talepte bulunuyor: Askerlikten kurtulmak istiyorlar, sahte belge ve bin bir çeşit katakulli peşindeler... Ancak babam farklı bir aileden geliyor ve çara, vatana, prenslere, aznaurlara hizmeti başka türlü anlıyor. Birkaç olay hatırlıyorum..."

Ve "Prens" Kvaçi, "prens ve aznaurların mareşalinin" sadakatle hizmeti, Romalılara özgü kararlılığı, az rastlanır dürüstlüğü, Gürcülerin sefihliği, ahlaki düşkünlüğü, düşünce-

sizliği ve sınırsız nankörlüğü üzerine birkaç örnek anlattı. Sonunda, akşam yemeği zili, güç de olsa çenesini kapatmasını sağladı. Hepsi yemek salonuna doğru hareket etti; bir yandan da söylenip duruyorlardı:

"Korkunç insanlar, korkunç! Bir günlüğüne boş bırakacak olsak, vahşi hayvanlar gibi birbirini yerler... Çok tehlikeli bir zamanda yaşıyoruz... Tanrım, bizi koru! Tanrım, bizi sahipsiz bırakma!"

Akşam yemeğinde Kvaçi'nin bir tarafında, genç, yapılı, sarışın bir Odesalı tavuskuşu, diğer tarafında da gemi kaptanı Sidorov oturuyordu. Yolcular, Prens Kvaçi'nin Odesa'ya gittiğini öğrenince çok sevindiler; en çok da sarışın kadın ile Kaptan Sidorov sevinmişti. Kaptan Sidorov sonunda Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Eğer şeref verirseniz, evimde bir veya iki odayı büyük bir memnuniyetle tahsis ederim. Maddi bir sıkıntım yok, ama sizin gibi akıllı ve parlak bir aile çocuğu için pek çok şey yapabilirim. Kötü bir zamanda, tehlikeli bir zamanda yaşıyoruz. Evimde bir erkek yok ve sizin gibi bir delikanlı evime yerleşirse, ben de huzurlu olurum."

Sidorov, aslında evine Kvaçi'yi almak yerine bir yılanı almayı tercih edeceğini o zaman nereden bilecekti? Doğrusu herkes herkesi iyi tanıma şansına sahip olsaydı, o zaman bu dünyada Kvaçunia[14] gibi bir hovarda varlığını nasıl sürdürebilirdi ki?

Kvaçi kendi prensliğinden, Silibistro'nun mareşalliğinden söz etmeyi ve kendi halkını aşağılamayı birden kesti; çünkü akşam yemeğine on kadar üniversite öğrencisi de katılmıştı. Kvaçi, keskin zekâsıyla, kibarlığıyla, tatlı diliyle ve imalı gözleriyle bütün gücünü kullanarak sarışın tavus kuşu üzerine sefere çıktı. Bir saat sonra Odesalı kalenin dış surlarını ele geçirmişti.

---

14 Kvaçi adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

Akşam yemeği yenince, yeniden güverteye çıktılar. Gemi üçüncü kez kükredi. Yolcuları uğurlayanlar gemiden indiler; son yolcular ile gecikmiş olan tayfalar da gemiye çıktılar. Gemi iskelesini kaldırdılar, gemi demir aldı ve bacak kalınlığında bir halatla bağlı olan gemiyi çözdüler.

Geminin arkasındaki pervane dönmeye başladı; su köpürdü ve motorlar tak tuk çalışmaya başladılar. Gemi vakurla kıyıdan ayrıldı; yavaş yavaş limanın ortasına doğru yüzdü. Orada güçlükle döndü ve burnunu denizin ortasına çevirdi.

Motorların sesi gittikçe arttı. Sonra gümbürdemeye başladılar. Motorlar ateş saçan bir ejderha gibi inliyor, kükrüyor ve homurdanıyordu. Gemi aniden sarsılıyor, karanlığı içinden, katran karası ve dipsiz denizi gururla ve hırsla yarıp gidiyordu. Karanlığın içinde deniz adeta inliyor, çalkalanıyor ve fışırdıyordu. Batum limanının ışıkları neredeyse hâlâ görünüyordu. Artık iyice sessizliğe gömülen geminin güvertesini iki direğe asılı iki büyük elektrikli fener aydınlatıyordu.

Doğuda Mars parlıyordu. Kvaçi Kvaçantiradze geminin pruvasında tek başınaydı ve denizin hışırtısını, geminin sarsılmasını, motorların gümbürtüsünü dinliyor; siyah ve görünmez boşluğu, sayısız parlak yıldızla bezenmiş gökyüzünü seyrediyordu. Bu kocaman ve uçsuz bucaksız dünyanın kendisi için yaratıldığını sanıyor ve düşünüyordu; bunu hissediyor ve böyle olmasını bekliyordu. Bu dünyanın onu, Samtredialı Silibistro'nun oğlunu, Kvaçi Kvaçantiradze'yi sabırsızlıkla bekliyordu. Sır dolu ve erişilmez Rusya'da herkes ve her şey onun için hazırdı. Biricik masal prensini, kısmeti çıkmamış bir kadın gibi özlüyor ve bekliyorlardı; mermer saraylar, el pençe divan durmuş hizmetçiler, yıllanmış şarap ve likörler, Fransız aşçılar, İngiliz ve Arap atları...Parlatılmış otomobiller, her soydan, boydan ve renkten güzeller güzeli kadınlar; atlas kumaşlarla döşenmiş fildişinden özel vagon, brokar ve kadifelerle döşenmiş yelkenli gemi, çarlık yönetiminde düklük unvanı, hof-mareşallik rütbesi ve... Para, para ve para; sayılamaz ve tükenmez miktarda para... Çünkü Si-

libistro'nun oğlu kesin, derin ve şaşmaz halde, bu dünyanın ekseninin ve ana direğinin sadece para olduğuna inanıyordu. Geri kalan her şey, dünyanın ruhu, kalbi ve gövdesi dahil, eksiksiz her şey, sadece paranın tozu, paranın el pençe divan durmuş kölesiydi; her şey, o gün Batum'da satın aldığı bir çift iç çamaşırı gibi satın alınabilirdi.

Kvaçi, Sabah Yıldızı'nı gördü ve gözlerini bu gezegene dikti. Ardından da ikisi birbirine dostça ve kardeşçe gülümsediler.

"İşte, benim yıldızım! İşte, benim koruyucum ve yol arkadaşım!" dedi Kvaçi içinden ve elini sallayıp gökyüzündeki arkadaşını selamladı. Yıldız da ona göz kırptı ve Kvaçi'nin gönlünü okşadı; onu, hayallerinin ve dileklerinin çabuk gerçekleşeceğine inandırdı.

Kvaçi Kvaçantiradze bu güçlü inanç ve büyük umutlar içinde denizde yol alıyor ve hızla yeni krallığına doğru gidiyordu. Gideceği yerde onu ulaşılmaz, farklı, olağanüstü şirinlikte ve masumiyet sembolü güzeller güzeli kısmeti bekliyordu.

ARKADAŞLARLA KARŞILAŞMA, BİRAZ PARA KAZANMA VE İLK KISMETİNİ BULMANIN HİKÂYESİ

Sabahleyin Kvaçi tekrar güverteye çıktı. Gemi Poti'de bekliyordu. Kvaçi güvertede dolaşıp sağa sola bakındı. Sonra gidip tekrar kamarasına kapandı ve gemi hareket edene kadar kapısını bile açmadı. Kvaçi'nin bu korkusunun çok basit sebebi vardı: Kutaisi'de Maiselsohn'un piyanosunu satmış olduğu Mühendis Arutinov'u deniz kıyısında görmüştü.

Kvaçi, tehlikeyi savuşturunca tekrar güverteye çıktı. Şık biçimde giyinmişti. Kendi ışıltısını ve neşeli gülümsemesini

orada etrafına saçmaya başladı. Gemi kaptanı dostça Kvaçi'nin elini sıktı. Yaşlı bir görevli mahcubiyetle ona başıyla selam verdi; kadınlar mutlulukla gülümsediler; gözlerindeki ışığı saçıp cazibelerini sergilediler.

Gemi kaptanı Kvaçi'ye sordu:

"Affedersiniz, sizin ve babanızın adı nedir?"

Kvaçi önceden zihnine kazımıştı: "Anapodiste Silvestroviç". Fakat bu Hıristiyan adını pek az kişi duymuştu. Kvaçi uzun zamandır bu şiirsel adın sıkıntısını yaşıyordu. "Kvaçi" de Rusların kulağını tırmalıyordu. Bundan dolayı o kendine hemen yeni bir isim verdi:

"Napoleon Apollonoviç."

Bu adı duyar duymaz herkesin neşesi yerine geldi. Sarışın güzel de bunu beğendi:

"Napoleon için bir şey dememe gerek yok, Apollon'aysa çok benziyorsunuz.

Ve gerçekten de Kvaçi'yi baştan ayağa süzdü. Kvaçi ise hemen o anda borcunu ödedi:

"Benim Apollon'a tırnak kadar benzerliğim varsa, siz saç tellerinizin ucundan ayak tırnaklarınıza kadar Afrodit'e benziyorsunuz."

Böyle bir giriş yapıp birbirlerini övdüler.

O günden sonra, yabancılar arasında bu ad Kvaçi'nin üzerine yapışıp sonsuza kadar kaldı. Kvaçi'ye kimi Napoleon, kimi Apollon diyordu; kadınlarsa ona "Apollonçik"[15] adını yakıştırmışlardı.

Gemi güvertesi zamanla ayılmış olan üniversite öğrencileriyle dolup taştı. Öğrenciler dünkü gibi gürültü yapmıyor ve zıplayıp durmuyorlardı. Yine de gemide sadece onlar görünüyor ve onların sesi duyuluyordu. Grup halinde bir araya geliyor, şakalaşıyor, şamata yapıyor, deniz ve güneşle dalga geçiyorlardı.

---

15 Rusça Apollon adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

Kvaçi bir grubun arasına katıldı; tanıdıklarını selamladı ve tanımadıklarıyla tanıştı:

"Tanışalım lütfen: Ben Kvaçantiradze'yim."

"Vay be! Siz Kvaçantiradze misiniz? Vay, şehirde hakkınızda çok methiyeler duymuştum, bak sen! Benim adım da Sedrak Havlabriyan. Tanıştığımıza çok sevindim!"

"Ben Gabo Çhubişvili!" diye homurdandı görgüsüz mandanın biri ve sanki sesi şarap küpünün dibinden gelmişti.

"Sabahın heyir olsun, Knez[16] Kvaçantiradze!" dedi mahcup biçimde yan tarafta duran iri yarı Celil ve bir at gibi bütün dişlerini gösterdi.

"Celil, sen de mi buradasın? Nereye gidiyorsun?"

"Tiflis'e gittim, oradan biraz mal alıp getirdim."

"Nasılsın, Kvaçi?" diye sordu Çikinciladze; kendisi gemiye Poti'de binmişti.

"Şöyle böyle, ne iyi, ne kötü."

"Yine de iyisin, değil mi?"

"Çok şükür, ne arkadaşlarımın istediği kadar iyiyim, ne de düşmanlarımın istediği kadar kötü."

Trenle Batum'a doğru giderken Rusça, Gürcüce ve Latince terimleri sağa sola savurup duran o üniversite öğrencisi Tedo Koranaşvili de orada dolaşıp duruyordu. Şimdi de gruptan o konuşmaya başlamıştı.

"Bu yazı da çok iyi değerlendirdim. Önceki yıl Arhoti vadisini aşmıştım, geçen yıl ise Kazbegi dağını, bu yıl da Mamisoni vadisini... Ayrıca Svaneti'ye de gittim. Koleksiyonum bire iki oranında büyüdü."

Kvaçi genç seyyahın anlattıklarını dinliyor ve sohbet konusunu değiştirmek için gayret ediyordu. Ne var ki şimdilik o öğrencinin ağzından lafı alamamıştı.

"Uşba gibi güzel bir dağ dünyanın hiçbir yerinde yok. Elbruz 5615 metreyle hepsinden daha yüksek. Onu 5201 metreyle Dih-Tau izliyor. Sonra Ararat geliyor, onu da Kaştan-Tau

---

16 *Knez*: Rusça prens. çev. notu

izliyor. Adişi Buzulu beşinci sırada yer alıyor. Ondan sonra Gistola geliyor. Yedinci sıradaysa 4699 metre yüksekliğindeki Uşba var. Fakat Uşba, Kafkas dağlarının güzelliği, onun tacı... Yanımda askeri bir harita vardı ve bazı yerlerini düzelttim... Köknarın yeni bir türünü buldum ve Latince Abies nordmanniana georgica adını verdim. Gelecek yaz Gluhori vadisini boydan boya geçeceğim... Yolculuk mu dediniz? Hayır, bu bizim işimiz değil. Üç yıldır yol arkadaşı arıyorum ve bir tek Gürcü bile bulamadım. Benimle yine yabancılar geldiler... Bundan dolayıdır ki, Almanlar, İngilizler ve Ruslar bile Gürcistan'ı Gürcülerden daha iyi tanıyorlar. Gurialı Samegrelo'ya gitmez, Megrel ise Kaheti'ye ayak basmaz, Kahetili İmereti'ye gitmez; bu taraftakiler ve İmeretililer ise Borçalo, Cavaheti, Mesheti ve Acara-Lazistan'ı aklından bile geçirmezler. Bir karış toprağımız var, bir avuç insanız, ama daha kendimizi tanımıyoruz ve bütün dünyaya kafa tutup sırtını yere getirmeye çalışıyoruz."

Kvaçi bu ayaklı ansiklopediyi dinlemekten sıkılmıştı. Onun sözleri ve düşünceleri Kvaçi'nin kalbine tesir etmiyor, zihninde bir iz bırakmıyordu. Bundan dolayı başka bir gruba karıştı. Burada beş kadar genç birbirine horozlanıyor, acı ve zehirli sözleri birbirlerine ok gibi fırlatıyorlardı.

"Federasyon... Özerklik... Kamulaştırma... Devletleştirme... Yerinden yönetim... Monizm... Materyalizm... İdealizm..."

Diğerleri bir kenara çekilmişlerdi. Kimi dinliyor, kimi de sohbete sakin biçimde katılıyordu. Beso Şikia da oradaydı; gemiye o da Poti'de binmişti.

Kvaçi buradan da hemen uzaklaştı ve üçüncü bir gruba katıldı. Bu grupta şişman ve neşeli öğrenciler bir araya gelmişti. Onların rahat gülüşleri, tok kahkahaları, sınırı olmayan şakalaşmaları ve kaba şakaları kulakları sağır ediyordu. Kvaçi anında kendine uygun ortamı, akrabalarını ve akranlarını hissedip bulmuştu. Hemen aralarına karıştı, ortama uydu ve onları da kendine uydurdu; Sedrak Havlabriyan ağzını açar

açmaz, kadın-erkek ilişkisi, oğlancılık, yankesicilik ve ahlaksızlık üzerine sayısız hikâye ve küçük hikâyeler anlattı.

Sohum'a vardıklarında, Kvaçi yeniden Koranaşvili'nin sesini duydu; Abhazya ile Gürcistan'ın tarihi, Biçvinta, "Sinop" Bahçesi ve Sohum üzerine bilgi veriyor, Sohum'un eski adının Dioskuria olduğunu söylüyordu.

Sıcak, güneşli bir gündü. Neme doymuş ve açık gökyüzü adeta yanıyordu. Deniz uyuyordu. Sağ tarafta Kafkas dağları göğe dayanmıştı. Bu dağların koyu bir yeşilin kapladığı etekleri denize kadar iniyor, kendi içlerine bakıyor ve kendilerini seyrediyorlardı. Deniz suyu da oldukça koyu renkti ve yeşile çalıyordu. Musurlar[17] gemiyi izliyor ve peş peşe havada yay çiziyorlardı. Ardından yeniden suya dalıp kayboluyor ve sivri burunlarıyla hızlı biçimde ve kıvrıla kıvrıla suyu yarıyorlardı. Bir yandan da gemiden atılan artıkları havada kapıyorlardı.

Beyaz deniz kuşları, albatroslar, martılar ve pelikanlar geminin etrafında dönüp duruyorlardı.

Sabahleyin üniversite öğrencileri arasına biri katılmıştı; orta yaşlarda, orta boylu, kalıplı ve esmer biriydi.

Beso Şikia ,Kvaçi'ye fısıltıyla şöyle dedi:

"O adam Preferans oynamak istiyor, oyuna sen de katıl."

Sonra aralarında yine fısıltıyla konuştular, kabine inip iskambil kâğıdı istediler. Dördü oynuyordu; oynarken şarap

---

17 *Bayağı musur* (Phocoena phocoena): Musurgiller familyasına adını veren yunussu balina türü. Denizin kıyıya yakın kısımlarında yaşayan musurların yavrusu 67-85 cm, yetişkini 1,5 m ila 2 m boyundadırlar. Gagalarının olmayışıyla yunuslardan hemen ayırt edilebilen musurların yüzgeçleri, kuyrukları ve sırtları siyah, yanları gri, alt kısmıysa çoğunlukla beyazdır, ama boyunlarından başlayıp kuyruklarına kadar gri bir çizgi iner. Genellikle Kuzey Kutbu'na yakın olan ve sıcaklığı ortalama 15 °C olan sularda bulunurlar. Fas, İspanya, Fransa, Birleşik Krallık, İrlanda, İsveç, Norveç ve İzlanda'nın Atlantik kıyılarında, ABD'nin kuzeydoğu kıyıları, Grönland'ın güneyi ve Newfoundland Adaları'nda, ayrıca Japon Denizi, Vladivostok, Bering Boğazı, Alaska ve Seattle ve Vancouver'a kadar bir alanda bulunurlar. Türkiye'deyse sadece Karadeniz kıyılarında görülürler. çev. notu

içip meyve yiyorlardı. Kvaçi, Beso ve Ladi Çikinciladze oyun sırasında sık sık Gürcüce konuşuyorlardı:

"Büyük karga... Küçük tuğla... Sinekas... Bekle! Bana takılma..."

Bir yandan masa altından da ayaklarıyla birbirlerine işaret veriyorlardı. Kolia Juria kısa bir an kabine başını uzattı ve bu konuşmaya kulak misafiri oldu. Arkadaşlarına Gürcüce şöyle dedi:

"Ladi, ayıp!"

"Sen karışma... Şimdi ayıbın zamanı mı, zaten somonu zor ele geçirmişiz... Git, kardeş, başkasının işine de karışma. Biraz dolaş ya da şiir oku..."

Oyun sona erdi. Kazanç ve zarar hesaplandı. Sadece yabancı kaybetmiş, diğerleriyse kazanmıştı. Yabancı yirmi maneti kaybettiğini hesapladı. Kazananlarsa beş yüz maneti kazandıklarını iddia ediyorlardı.

"Bir dakika, bire kaç üzerinden oynuyorduk?"

"Bire beş!" dedi yabancı Rusça.

"Bire yirmi beş," dedi Beso, Rusça. Diğerleri de bunu onayladı.

"O zaman kazanç zarara denk geliyor. Buyurun!" dedi yabancı beş adet yüzlük çıkardı. Bu kazancı üç kişi aralarında paylaşıp dağıldılar. Tam da bu sırada Koranaşvili içeri girdi ve o yabancıya Gürcüce şöyle dedi:

"Burada mıydınız? Bitirdiniz mi? Kim kaybetti?"

"Evet, bitirdik. Ben biraz kaybettim. Bensizlikten sıkıldınız mı?" diye temiz bir Gürcüceyle cevap verdi yabancı ve ayağa kalktı. Sonra da ağzı açık kendisine bakakalmış öğrencilere döndü:

"Çocuklar, iyi zaman geçirdiğim için size çok teşekkür ederim... Tanışalım, lütfen! Ben Bagrat Davitaşvili," dedi ve herkesin elini sıktı. Sonra konuşmaya devam etti: "Bugün öğle yemeğinde beni şereflendirirseniz, çok memnun olurum. Bugün bütün öğrenciler benim misafirimsiniz. Hoşça kalın, beyler!" dedi ve kabinden çıktı.

Kabinde sadece ağzı açık kalmış üç öğrenci kalmıştı. Üçünün bazen yüzü kızarıyor, bazen beti benzi atıyor ve bir yandan da mırıldanıyorlardı:

"Ben onu Yahudi sanmıştım... Bense Rus... Her şeyi anlıyormuş, her şeyi, ama ses çıkarmıyormuş... Kaybettiğini de ödedi... Ne yapalım? Nasıl hareket edelim?"

Biraz atışıp tartıştılar. Suçu birbirlerinin üzerine atıyorlardı; öte yandan utandıkları için ter içinde kalmışlardı. Sonunda üçü birlikte Davitaşvili'nin yanına gittiler ve kazandıkları parayı kemküm ederek geri almasını istediler:

"Bir yanlışlık oldu... Sizin Gürcü olabileceğinizi hiç düşünmedik... Biraz hile yaparak oynuyorduk..."

Davitaşvili gülümseyerek ve sevgi göstererek onları sakinleştirdi:

"Rahatsız olmanıza hiç gerek yok. Oyun kurallarına uygun biçimde son buldu. Bu parayı cebinize koyun, ihtiyacınız olur. Benim o kadar çok param var ki, bu miktarda denizde bir damla sayılır. Siz ise kitaplarınızı alabilirsiniz... Hayır, hayır, rahatsız olmanıza gerek yok... Beni mahcup etmeyin. Şimdi öğle yemeği saati, buyurun!"

Öğle yemeği duduki[18] mırıltısı, doli gümbürtüsü, bağırış çağırışlar arasında "Tempo tempo" sesleri, *Mravaljamieri*[19] uğultusu, kadeh tokuşturma sesleri, gülüşmeler ve kahkahalar, söylev çekmeyle birlikte öğrencilerle dolup taşmıştı.

Sonunda Kvaçi de söz almak istedi. Yemeği veren kişiye methiyeler düzdü, herkesi coşturup ortamı tutuşturdu ve başkalarını da bu ateşin içine attı.

"Beyler! Hepinizi selamlıyorum!" dedi konuşmanın sonuna doğru. "Hayat hepimizin üstesinden gelir ve bizi alt eder, bizi yakar, ezip geçer, bize kanlı gözyaşları döktürür; fakat bir şeyde bizi asla mağlup edemez, bize boyun eğdiremez: Biz Gürcüyüz, bizdeki şövalyelik ve yiğitlik doğuştan geliyor. Damarlarımızda soylu bir kan dolaşıyor; biz kardeşlik, dostluk

18 *Duduki*: Üflemeli Gürcü çalgısı .çev. notu

19 *Mravaljamieri*: Sofrada söylenen çoksesli Gürcü halk şarkısı. çev. notu

ve dürüstlük şuurunu ve hissiyatını ana sütüyle birlikte emdik. Birbirimize ve bizim güzel Gürcistan'ımıza karşı kutsal görevlerimizi yerine getirme şuuru kanımıza ve kemiğimize işlemiş. Acımasız hayat her şeyimizi elimizden alabilir, gençlik çiçeğimizi kurutabilir ve güneşimizi de karartabilir, fakat şövalyeliğimize, yiğitliğimize, dürüstlüğümüze ve soyluluğumuza hiçbir zaman dokunamaz! Hiç-bir za-man de-dim!!! Dostlarım! Beyler! Arkadaşlarım! Kadehlerinizi, bu dürüstlüğün, bu yiğitliğin ve soyluluğun en iyi temsilcisi olan, bugün bize burada ev sahipliği yapan, eli açık ve cömert bir Gürcü için, Bagrat Davitaşvili için sonuna kadar içmenizi rica ediyorum! Yaşasın, gurur kaynağımız olan vatan evladı! Yaşasın, onun insanlığı! Yaşasın, bize böyle bir evlat yetiştirmiş olan Gürcistan!"

"Ya-şa! Ya-şa!" diye inliyordu, ayak basacak yer kalmamış olan salon. Duduki Tuşeti havası çalıyor, kadeh tokuşturma sesleri yükseliyordu. Herkes oturduğu yerden kalktı ve birbirine karıştı. Kimi Davitaşvili'yi, kimi Kvaçantiradze'yi, kimi de birbirini öpüyordu. Tuşeti havasını, Lezgi dansı müziği izledi ve herkes adeta birbirine karıştı.

Akşamleyin Karadeniz'in o taraflarında bir boran patlak verdi. Sarhoş gemi gıcırdıyor, inliyor ve bir tahta parçası gibi batıp çıkıyordu. Pırıl pırıl olan *Puşkin* gemisi, yenmiş ve içilmiş artıkları ve fırtınayla iğrenç ve korkunç bir hale geldi. Gemi çalışanları gemiyi yıkamaya yetişemiyor; öte yandan da Rusça ağır küfürler ediyorlardı.

Ertesi gün herkes o gece yaşanan bütün talihsizliklerin suçlusu olarak fırtınayı ilan etti.

Sabahleyin *Puşkin* büyük zorluklarla, sarsılarak ve alt üst olmuş bir halde Novorossiysk limanına girdi. Gemiye iskeleyi dayadıkları anda, Kutaisili Çipi Çipuntiradze gemiye çıktı. Arkadaşları şaşkına dönmüşlerdi ve hemen etrafını sarıverdiler.

"Merhaba, Çipi! Çipi, nasılsın? Çipi, burada ne arıyorsun?"

"Lanet olsun ve Tanrı bunların belasını versin, gerçekten tek istediğim bu! Bu lanetleri şeytanın anlaması bile mümkün değil!"

"Ne oldu, Çipi? Hangi rüzgâr sürükledi seni buraya?"

"Yani, Gvankiti'ye mi gitmeliydim? Berlin Üniversitesi'nin Paris'te, Paris Üniversitesi'nin Londra'da olduğunu kimse duymuş mu? Rusya'da öyleymiş, Moskova Üniversitesi meğer Kiev'deymiş; Kiev Üniversitesi de herhalde Varşova'dadır!"

"Ne oldu, Çipi? Önce ne olduğunu anlat bize! Sana ne oldu, ne geldi başına?"

"Bunu kim akıl ettiyse, onun aklına tuz biber ekeyim! Yahu, Novorossiysk Üniversitesi'nin Odesa'da olacağı kimsenin aklına gelir mi? Ben Moskova Üniversitesi de Çohatura'da veya Bandza köyündedir diye boşuna mı diyorum? Novorossiysk Üniversitesi Novorossiysk'te olmalı deyip bu şehre gittim."[20]

Kırk öğrencinin kahkahası karşıdaki şehre kadar ulaşmıştı.

"Ne gülüyorsunuz, hayırsızlar? Söylediğim doğru değil mi?"

Bu kez yeni bir kahkaha gümbürtüsü gemiyi sarstı.

"Gülün, yeğenlerim, gülün! İflas eden benim, size bir şey olduğu yok! Kvaçi, nasılsın? Buraya sana rastlarım ümidiyle geldim, yoksa kendimi denize atacaktım... Otelde mi kaldım? Yani ben otele para harcayacak birine benziyor muyum? Lise müdürünün yanına gittim, beni ayıpladı. Ne ayıbı, para istiyorum, dedim. Yirmi maneti verdi, başka yolum da yoktu. Adresimi not etti... Ne dedin? Beklesin, dedem yollar, niye gülüyorsunuz, hayırsızlar? Burada beni ayaklarımdan asacak olsanız, cebimden iki maneti yere düşmez. Cebimde para olsa bile, geri verecek kadar enayi değilim. Sonra ne olacağını, kim bilebilir!"

Koranaşvili gruplardan birini aydınlatmakla meşguldü:

---

20 Romanovlar bugünkü Ukrayna'ya Novorosia [Yeni Rusya] adını vermiş, Odesa Üniversitesi'ni de Novorossiysk Üniversitesi olarak adlandırmışlardı. (Yazar)

"Bakın, işte burası Tuapse. Eskiden adı Nikopsia'ydı. Gürcistan'ın sınırı buradaydı. Bir tarihçi şöyle yazıyor: Nikopsia'dan Derbend'e kadar... Burası Gelencik, Tolstoycular kolonisi burada... Bakın, bunlar çimento fabrikaları... Biraz ileride Abrau-Dyurso malikânesi var. Şarap ve şampanyalarıyla ünlü."

Kvaçi o akşam da yine Odesalı kadınla birlikte gitti. Kadının adı ve soyadına gelince: Rebeka İdelson'du. Kadın nereden mi geliyordu? Tiflis'ten. Kim olduğuna gelince: Rebeka önce konuşmak istememiş, sonundaysa dili çözülmüştü. Çünkü Kvaçi'nin o kadar güven verici gözleri ve tatlı dili vardı ki, bir taşın bile kalbini yumuşatıp dilini çözüyordu.

Rebeka evliydi. Kocası Odesalı yaşlı ve zengin biriydi. Jandarmalar kocasının devrimcilere büyük miktarda para vermiş olduğundan şüphelenmişti. Kocası Tiflis'e kaçmıştı. Fakat bunu öğrenmişler ve orada tutuklamışlardı. Rebeka bundan dolayı Tiflis'e gitmişti. Şimdi kocasını Odesa'ya nakledeceklerdi ve Rebeka da gemiyle geri dönüyordu... Hayır, Rebeka'nın maddi sıkıntısı yoktu, kendisinin Odesa'da üç büyük evi vardı, fakat... Rebeka tek başınaydı ve hayat tecrübesi yoktu. O, akıl verecek, yardım edecek, kendisini teselli edecek bir arkadaş arıyordu... Rebeka niye mi ağlıyordu? Tek başına kalmış, yorgun ve şefkat görmeyen bir kadın ağlamayıp da ne yapacaktı? Sanki, kusursuz ve korkusuz şövalye Kvaçi yanında değil miydi? Kvaçi, bu zavallı kadına yardım edecek ve ona arkadaş olacaktı. Sonuna kadar bu işin takipçisi olacak, bir süre için dul kalmış olan Rebeka'ya sevgili kocasını geri getirene kadar ona kol kanat gerecekti. Eğer Rebeka ağlarsa! Yıldızlar gibi parıltılar saçan gözlerine kara bulutlar çökerse eğer... Eğer çökerse, Kvaçi de kendini tutamayabilirdi... Kvaçi'nin de dayanma gücü kalmayacaktı... Kvaçi'nin de gözleri sulanıyordu... Kvaçi de ağlıyordu... Ağlıyor ve kollarını ağlayan Rebeka'nın beline doluyordu. Bir yandan da yumuşak ellerini öpüyor ve onu teselli ediyordu.

Ve Kvaçi, gerçekten de bir kahraman gibi onu teselli edi-

yordu. Önce kalenin iç surlarını fethediyor, sonra da acımasız bir atakla burcu alıyor ve fethedilemez sarışın kaleyi tamamen ele geçiriyordu.

"Ağa, seni tebrik ederim!" diyerek gülümsedi Celil Kvaçi'ye ertesi sabah. "Onun gibi bir bebeği çok zor bulur insan."

"Sen nereden biliyorsun, Tatar?"[21] diye hayretle sordu Kvaçi.

Celil gülümseyerek cevap verdi:

"Celil'in denizin dibinde olandan bile haberi var!"

21 Gürcülerin Müslümanlara genel olarak verdikleri ad. çev. notu

İKİNCİ BÖLÜM

Arkadaşlığın ve Yeni Kısmetinin Yanına Yerleşmenin Hikâyesi – İsaka'nın Serbest Kalmasının ve İlk Kısmetinin Uçmasının Hikâyesi – Madam La Fauche'un Hikâyesi – İki Aşkın Sona Ermesinin Hikâyesi – Kvaçi'nin İflasının ve Şimşir Kaşığın Hikâyesi – Kvaçi'nin Sigortacılık Hikâyesi – Hayat ve Ev Sigortasının Hikâyesi – Sigortadan Para Almanın Hikâyesi

ARKADAŞLIĞIN VE YENİ KISMETİNİN YANINA YERLEŞMENİN HİKÂYESİ

Kvaçi Odesa'da Kaptan Sidorov'un evine yerleşti. Kvaçi'ye güzel donatılmış, rahat bir oda verdiler. Sidorov zamanını devamlı olarak denizde geçiriyordu. Gemisi *Puşkin* iki haftada bir Odesa'ya geliyor ve üç gün kadar kalıp tekrar Batum'a dönüyordu.

Sidorov'un üç kızı vardı; üçü de yetişkindi ve yuvadan uçmaya hazırdılar. Sidorov'un yaşlıca karısı kendini sadece iki işe, evin bakımına ve kızlarını evlendirme işine adamıştı. Kvaçi'yi bu eve, ailenin sadık koruyucusu ve büyük üyesi gibi kabul edip yerleştirmişlerdi.

Sidorov'un en küçük kızı Vera kısa boylu, her şeyi yerli yerinde, mavi gözlü ve hayat dolu biriydi. Sürekli yuvarlanıp duruyor, yerinde duramıyor ve sebepsiz biçimde gülüyordu. Sabahleyin derslere gidiyor, sonra annesinin yardımına koşuyor, akşamlarıysa üniversite öğrencileriyle birlikte dışarı çıkıyordu.

Kvaçi'nin ailenin büyüğü olduğuna Vera gerçekten de inanmıştı ve üç gün içinde onunla içli dışlı oldu. Gülümsüyor, şakalaşıyor ve Kvaçi giyinik değilken veya yataktayken bile ondan çekinmiyordu. Ona çay veya kahve götürüyor, yatağın kenarına oturuyor, mavi gözlerini ona dikiyor ve tasasız bir serçe gibi şakımaya başlıyordu. Uykusundan yeni uyanmış olan Kvaçi gözlerini ovuşturuyor, geriniyor ve ellerini koymaması gereken yere koyuyordu. Vera onun ellerini rahatlatıyor, "Kafkas Şeytanı" diyerek onu kızdırıyor, kendisi de gü-

naha giriyor ve Kvaçi'ye de azap çektiriyordu. Sonunda Vera kendini, yüzüne ateş basmış ve saçları dağılmış halde odadan dışarı atıyordu.

Kvaçi hukuk öğrenimi görmeye daha önceden karar vermişti. Bu meslek ve avukatlık, kanunlar, maliye konuları daha çok işine geliyor, karakterine ve amacına da uyuyordu. Beso ikinci gün Kvaçi'yi bu fakülteye yazdırmış ve çok fazla kitap aldırmıştı. Bundan dolayı daha sonra Çipuntiradze haklı olarak şöyle diyecekti:

"O kadar çok kitap vardı ki, üstünden bile atlayamamıştım; zaten okumayı ve öğrenmeyi düşünen de yoktu!"

Kvaçi'nin arkadaşları da onun yaşadığı yere, ortak avlunun etrafındaki evlere yerleştiler. Tiflisliler ile Kutaisililerin karşılaşmadığı gün yoktu. Kısa zamanda birbirlerini ölçüp tarttılar ve sonra gizemli bir güç bu altı kişiyi bir araya getirip kaynaştırdı.

Celil tablasıyla yakın çevrede dolaşıyor ve "Lokum, lokum! Lokum, lokum!" diye bağırıyordu. Kvaçi veya onun arkadaşları gözüne ilişince, Celil şapkasını çıkarıyor ve at dişlerini gösteriyordu.

"Sabah heyir olsun, Knezler! Keyifleriniz nasıl? Buyurun, daha fazla yemeyin!"

Arkadaşları Celil'e kazanç sağlıyorlardı; o kadar çok tatlı yiyorlardı ki, ertesi güne kadar yemek yiyecek iştahları kalmıyordu. Şiş kebap yemeye ve Kaheti şarabı içmeye Gürcü meyhanesine giderken Celil'i de yanlarına alıyorlardı. Şakalaşıyor ve Tatar'a *şikeste* ve *bayat*[1] söyletiyorlardı.

Başta herkes gayretli biçimde okumaya başlamıştı. Zamanında okula gidip bütün derslere giriyor ve evde de ders çalışıyorlardı. Fakat onlar Gürcüydü ve yavaş yavaş derslerden uzaklaştılar. Güçleri tükenmiş ve şevkleri de kalmamış-

1 Şikeste ve bayat: Azeri şarkı biçimleri. çev. notu

tı. Okula daha az gitmeye ve derslere girmemeye başladılar; on yıldır öğrenci sıfatıyla diploma peşinde koşan o aylak ve asalak öğrenciler sürüsüne katıldılar. Kitapları bir köşeye yığdılar ve bulvarlarda dolaşmaya, Gürcü meyhanelerine ve Avrupa tarzı restoranlara gitmeye başladılar. "Fankoni" adlı kafeye devam ederek, kâğıt oynayarak, sirke giderek, şarap içerek, soytarılık yaparak, ahlaksızlık ederek ve ucuz fahişeleri kovalayarak zaman geçiriyorlardı.

Fakat Kvaçi bu ayak takımının sadece içinde bulunuyordu; gözüyse hep yükseklerdeydi ve üst sınıfa katılmaya uğraşıyordu.

Gürcü cemiyetinin yöneticileri seçimleri yapılırken, Kvaçi ve arkadaşları itiş kakışla, patırtı ve gürültü koparark, ajitasyonla Beso Şikia'yı maliyeden sorumlu kişi olarak seçtirdiler. Bundan sonra arkadaşlar biraz nefes aldılar. Beso Şikia ve arkadaşlarının boş kasadan parayı nasıl çıkardıklarını, bu sırrı sadece Kvaçi ve Beso biliyordu.

Silibistro'nun oğlu sık sık şöyle diyordu: "Eğer Tanrı Gürcülere iştah ve taklitçilik yeteneği kadar akıl ve çalışma yeteneği verseydi, bu insanlar şimdiye kadar dünyanın anasını ağlatırlardı."

Bu sözler Kvaçi ile onun birkaç arkadaşı için biçilmiş kaftandı. İlahi bir güç onlara av köpeğine özgü içgüdü, takip ve uyum sağlama yeteneğini fazlaca vermişti. Kvaçi'nin sokakta yürüyüp de yeni bir şey fark etmediği ve ertesi gün onu taklit etmediği an yoktu. Kvaçi bir züppeyi, boş gezen bir hanım evladını ve süzülmüş bir aristokratı gözlemleyince, ertesi gün bu örneklerden birinin mükemmel taklidi haline gelebiliyordu. Üstelik Kvaçi, biraz ileriye uzatılmış parmakları arasında sigarayı nasıl tutacağını, burnundan ve ağzından dumanı nasıl salacağını, asayı elinde nasıl çevireceğini, öğrenci şapkasını çıkarıp başıyla nasıl selam vereceğini, hafifçe eğilip nasıl gülümsemesi gerektiğini, nasıl bacak bacak üstüne atacağını, bir hizmetliyi parmağıyla çağırıp genizden çıkan bir sesle nasıl "Hey, garson" diyeceğini de öğrenmişti...

Zaten yakışıklı ve dikkat çeken biri olan Kvaçantiradze, kısa sürede bire beş büyümüş ve burnunun ucu dışında hiçbir şey göremeyen, hiç kimseye tenezzül etmeyen cinsten bir topluluğa katılmış ve bu topluluğun parçası haline gelmişti.

İSAKA'NIN SERBEST KALMASININ VE İLK KISMETİNİN UÇMASININ HİKÂYESİ

Kvaçi, Rebeka'nın etrafından ayrılmıyordu. Kadın çok dikkatli davranıyor ve duyduğu aşkı gizliyordu. Rebeka'nın Odesa'da çok fazla akrabası ve tanıdığı vardı; bundan dolayı dedikodulara ve söylentilere konu olmaktan kaçınıyordu. İkisi bazen Kvaçi'nin dairesinde, bazen de Rebeka'da görüşüyorlardı.

Rebeka'nın kocası hâlâ tutukluydu; kendisi veya kocası tarafından yirmi kadar akrabası sırayla geçici olarak dul kalmış kadına kol kanat geriyordu. Kvaçi daha ilk gün kilitli dokuz kapısı olan kalenin özel anahtarını elde etmişti. Kvaçi her gidişinde, hizmetçisine ve bahçıvanına vermesi için Rebeka'ya üç ruble bırakıyordu; her seferinde telaşa kapılan dul kadını kolayca yatıştırıyor ve kadının bekçilerinin de gözlerini kapatmasını sağlıyordu.

Bu aşk Kvaçi'ye pahalıya mal oluyordu. Akşam yemeği, buket, tatlı ve envaiçeşit küçük harcamalar birbirini takip ediyordu.

Sonunda, iki ay geçtikten sonra, Rebeka'nın kocası İsaka İdelson'u Tiflis'ten Odesa hapishanesine getirdiler. Kvaçi, bu olayı öğrenince birden canlandı ve bir gün Rebeka'ya şöyle dedi:

"Jandarma Pavlov ile tanıştım. Meğer çok eskiden beri tanışıyormuşuz. Eskiden Kutaisi'de görev yapıyordu. Kocanızın işine bakan kişi oymuş. Sorup öğrendim... Durum çok kö-

tüymüş, fakat yine de tamamen ümitsiz değil...”

Rebeka yine de sevinçten havalara uçtu; çünkü Kvaçi ile Pavlov'un tanışıyor olması ona cesaret vermişti. Kocasını büyük bir tehlikenin beklediğini zaten önceden de biliyordu... O gün Kvaçi dikkatli ve ustaca bir oyuna başladı. Odesalı Komiser Dvalişvili sayesinde Pavlov'la gerçekten de yeniden tanıştı. Daha sonra onu bir iki kez yemeğe davet etti ve bir gün içerken punduna getirip sordu:

“Sahi, İdelson'un davası ne durumda? Neyle suçluyorlar?”

“Parti üyeliği ve partiye yardım etmekle.”

“Onu ne bekliyor?”

“İspat ederlerse kürek cezası, edemezlerse sürgüne yollanır.”

“Peki, suçu ispatlanabilir mi?”

“Sanmıyorum.”

Kvaçi sohbetin yönünü değiştirdi.

“Avrupa'ya gezmeye gitmeyi düşünmüyor musunuz?”

“Benim hayalim de bu, fakat yol parasını kim kaybetmiş de ben bulayım!”

“Paranın sözünü etmeye bile değmez! Bin ruble yetmez mi?”

“Bin rubleyle Avrupa'nın yarısını dolaşırım, hem de hiç sıkıntı da çekmeden.”

“Öyleyse, arkadaşlığımızın bir nişanesi olarak bin rubleyi kabul edin.”

Pavlov buna ne şaşırmış, ne de bunu saygısızlık saymıştı. Bu paranın kaynağını da hemen anlamıştı. Bir süre sonra Kvaçi, tekrar İdelson'dan söz açtı:

“Küçük bir ricam var. Ben İdelson'u sürgüne yollayacağınıza inanıyorum; bundan dolayı bunun yerine yurtdışına çıkış izni sağlayın.”

“Kolay iş. Üç günde işini halledeceğime söz veriyorum.”

“Hayır, hayır. Şimdilik serbest bırakmayın. Bunun zamanı gelince, ben size haber veririm.”

“Bir ricam daha var,” dedi Kvaçi bir saat sonra, ikisi de iyice kafayı buldukları anda. “İdelson'un bu kadar kolay kur-

tulabileceğini kimseye söylemeyin. Tam tersine, kürek cezasıyla korkutun ve..."

Ve Kvaçi iki parmağıyla gırtlağını işaret ederek konuşmasını sürdürdü.

"Bu benim için çok önemli, size minnettar kalırım."

Pavlov gülümsedi:

"Anlıyorum, çok iyi anlıyorum. Bu da kolay bir iş, öyle olsun. Onun sarışın karısını, yanıma bile yaklaşmasın diye bu şekilde korkuturum. Gerisi sizin işiniz."

Ertesi gün Kvaçi, Rebeka'ya şu cevabı verdi:

"Sevgili kraliçem! Bunu söylemek bana çok zor geliyor; zaten pek iyi değilsiniz ve ben de söylemeye korkuyorum."

"Söyle, korkma!"

"Peki öyleyse, ama korkmazsın değil mi? Söz veriyorsun, değil mi? Tehlikeyi savuşturman için seni şimdiden uyarıyorum, ama... Ah, aman Tanrım! Bu kadar nazik bir konuyu kader niye benim omuzlarıma yükledi? Peki... Peki... Söyleyeyim. Mesele o ki... Pavlov'un elinde bir belge var, kocan hakkındaki her şeyi ispatlıyor... Ne dedin, sen de mi söylemiştin? Evet, sanırım sen de söylemiştin... İşte tam da o kâğıt eline geçmiş... Henüz dava dosyasına koymamış... Biraz beklerim dedi... İdelson ile birlikte ben de Avrupa'ya gitmek isterim dedi... Başka mı? Of, Tanrım! Benim arabuluculukla ne işim vardı? Ve sonunda, İsaka'yı serbest bırakmak için hiç acelem yok, çünkü... Nedenini anlıyorsun, değil mi? Tamam, canım, tamam, telaş etme... Ağlama, yoksa beni de ağlatacaksın... Öyleyse, söyleyeyim. Çok fazla istiyor: Beş bin... Yani, kabul mü ediyorsun? Kocana ait bir el yazısı ver. O belgeyle karşılaştırmak istiyorum... Bu mu? Bu onun sana yazdığı aşk mektubu, değil mi? Ha-ha! Peki, bir bakalım, o ihtiyar nasıl seviyormuş seni... Beş bin fazla, çok fazla, ama ne yapayım, madem sen kabul ettin, bana bir şey söylemek düşmez! Öyleyse, yarın görüşürüz, canım!"

Kvaçi İsaka İdelson'un mektubunu cebine koydu ve ora-

dan ayrıldı. Ertesi gün Rebeka'nın akrabaları bir değerlendirme yaptılar. Bu sırada Kvaçi kendini tamamen İsaka'nın el yazısını taklit etme işine vermişti.

O günün akşamı Kvaçi ve Pavlov yeniden buluştular ve anlaşmaya vardılar:

"Tamam, çok kolay, yarın gelsin!" dedi Pavlov. "Aynen öyle söylerim..."

Ertesi gün Rebeka ve Kvaçi aynı konuyu konuşuyorlardı:

"Pavlov gerçek bir centilmenmiş," diyordu Rebeka. "Beni büyük bir nezaketle karşıladı. Ya darağacı ya da Paris, bir haftada belli olur, bir tek belge onun kaderini belirler dedi bana. Laf arasında senin adını da geçirdi. Napoleon Apolloniç benim en iyi arkadaşım, pek ihtiyatlı ve güvenilir biridir dedi."

"Sana işi bağladım dememiş miydim, güzelim? Şimdi söyle bakalım, bu belge kimin el yazısı? Tanıdın, değil mi? Bu aptallığı İsaka nasıl yapmış olabilir, şaşıyorum, bu kadar hayat tecrübesi olan biri! Tamam, yarın sabah bu belgeyi sana teslim ederim... Saat onda seni evde bekliyorum. Yarısını o zaman ödersin, kalanını da İsaka'yı serbest bıraktıklarında..."

Ertesi gün Kvaçi paranın yarısını aldı ve o belgeyi Rebeka'nın gözlerinin önünde yaktı. Bir hafta sonra Rebaka ve kendisine on günlük süre verilmiş olan İsaka İdelson şehirde koşuşturuyor, pasaport başvurusu yapıyor ve hızla yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Bir yandan da yakınlarını ve akrabalarını susturuyor, sırlarını gizliyor ve korkudan ödleri patlıyordu.

Bu sıralarda Kvaçi'nin Azov Bankası'ndaki mevcut hesabına birkaç bin daha eklenmişti.

O günü anlatmak kolay değildi; ayrılmanın ve vedalaşmanın üzüntüsü geçmiş, öte yandan ateşli ve aşk bağlarının koptuğu bir gün olmuştu. Ateş gibi tutuşmuş olan iki kalp birbirinden ayrılıyor, tek vücut olmuş iki beden ve iç içe geçmiş iki ruh birbirinden kopuyordu.

Gözyaşları göle dönüşüyor, hıçkırık ve ağlaşmalar patlak veriyordu. İki beden acı çekiyor, acıyı ve tatlıyı aynı anda ta-

dıyordu. O gün, acıklı bir hüzün, ağlama nöbetleri, şefkat, vaatler ve sonsuz aşka dair yeminler içinde geçmişti.

Aynı günün akşamı Kvaçi, İsaka ile Rebeka'yı yolcu etmek için gara gitti. Oysa Kvaçi, o sabah Rebeka'ya söylediği gibi, duygularını ve kalp acısını gizleyememekten çok korkuyordu.

Peronda Kvaçi ve Jandarma Pavlov karşılaştılar.

"Siz de mi yurtdışına gidiyorsunuz?" diye sordu Kvaçi.

"Evet, Paris'e gidiyorum."

Kvaçi "İdelson'un parasıyla!" diye düşündü ve peşi sıra yürüdü.

Rebeka ve İsaka trene binmiş ve kompartımanda oturuyorlardı. Tesadüfen Palvov'a da o kompartımanda yer vermişlerdi. Kvaçi ve Pavlov içeri girince, Rebeka ile İsaka şaşkına döndü.

"Hiç sorun etmeyin!" diye lafa girdi Kvaçi. "Kader soruşturma müfettişi ile mahkûmu tekrar bir araya getirmiş. Kavga edemezsiniz, çünkü yanınızda bu barış güvercini olacak."

Ve Rebeka'nın elini öptü. Üçü de şakalaşarak öfkenin ve yaşadıkları sıkıntının üstesinden geldiler.

Kısa bir süre sonra İsaka, Kvaçi'yi vagonun koridoruna çıkardı ve şöyle dedi:

"İyiliğinizi ölünceye kadar unutmayacağım. Fazla bir şeyim yok, ama... Hayır, hayır! Kabul etmelisiniz, mutlaka kabul etmelisiniz!"

Kvaçi'nin eline bir paket sıkıştırdı ve yeniden kompartımana döndü. O anda Rebeka kompartımandan çıktı. Kvaçi'nin sol elini tuttu ve ortaparmağına büyük bir elmas yüzük geçirdi.

"Rebeka! Unutulmaz kadınım! Can dostum!"

Hislerine yenik düşen Rebeka gözyaşlarını siliyor ve mırıldanıyordu:

"Hatıra olarak sende kalsın... Rebeka'nı unutma... Gönül arkadaşın Rebeka'yı... Hoşça kal!"

Sağa sola bakındılar, uygun zamanı kollayıp ateşli bir biçimde ve son kez öpüştüler.

Üçüncü gong çaldı. Kvaçi ve yola çıkanların akrabaları yolcularla vedalaşıp vagondan indiler. Tren hareket etti. Kvaçi ve Rebeka, aralarına başka bir tren girinceye kadar birbirlerine mendil salladılar.

MADAM LA FAUCHE'UN HİKÂYESİ

Kvaçi, güzel Rebeka'sını trenin rüzgâr hızıyla alıp götürdüğü gece arkadaşlarıyla birlikte bir şantanda[2] üzüntüsünü bastırmaya çalışıyordu.

"İyi, ama çocuklar," dedi Kvaçi, isteksizce, hiç acele etmeden ve yarım ağız aristokrat diliyle, "bu zevzeklikten başka bir şey değil. Odesa nedir ki, buradaki hayattan ne çıkacak ki? Burada bir şey öğrenmek mümkün değil... Ya Moskova'ya gideceğim ya da Petersburg'a. Bu çamurlu köyde yaşamaktan bıktım. Burası insanı boğuyor... Dar bir kürk paltonun içine girmiş gibiyim, artık içine sığamıyorum. Burası bir merdivenin alt basamağı gibi, uçmak ve kanatları açmak için yeterli değil... Ne zaman mı gideceğim? Bir ay içinde, belki daha da erken... Siz de gelin! Yardım ederim, niye etmeyeyim! Ne dedin? Kutaisi mi? Ha-ha! Kutaisi, adı anılacak bir yer mi? Orası bir bataklık, kokuşmuş bir bataklık! İstersen Gürcistan'ı ele alalım... Sevgili dostum, inat etme! Of, bu tamamen yalan. Gürcistan'ın adını bilen yüz kişi bulamazsın dünyada. Peki, büyük Gürcistan dediğin nedir ki? Uyumak için Batum'a başını koysan, ayakların Kizik'e uzanır. Sohum'da hapşıracak olsan, Siğnaği'den 'Çok yaşa' diye bağırırlar. Kutaisi'de Laitadze'nin veya Eremo'nun meyhanesinde, Yahudi Daniela Mravaljamieri şarkısını söylemeye başlasa, Kazbegi'den şarkıya eşlik ederler, Telavi'den de Dedas Levana[3] 'teşekkür ederim' diye karşılık verir. Borcomi'de sigara paketi

---

2 *Şantan*: Fransızca *café chantant;* müzikli kafe. çev. notu

3 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında yaşamış ünlü Gürcü halk şarkıcısı. çev. notu

çıkaracak olsan, Poti'den sigara isteyen yirmi el uzanır. Kokuşmuş bir mendil bulsan, bütün Gürcistan 'benim' diyerek sana doğru koşar. Of, bunu bana hiç hatırlatmayın. Garson! Bir şişe daha Louis Roederer. Ne dedin? Beso sen Chartreuse mü tercih ediyorsun? Seryoja, sen Şipr[4] mi istiyorsun? Garson! Üçünden de getir; ayrıca ıstakoz, ananas, portakal ve mandalina da istiyoruz.

Ardından Kvaçi Kvaçantiradze misafirlerine puro kutusunu uzattı ve parmak kalınlığındaki purolardan almalarını istedi. Puro kutusu monogramlarla süslüydü. Puro kutusunun ortasında "Prens Napoleon Apolloniç Kvaçantiradze'ye Rebeka'dan sonsuz sevgilerle" yazıyordu; puroların üzerindeyse prenslik arması, Kvaçi'nin altın harfli rumuzu ve amblemi iç içe geçmişti:

"Ben... Yine ben... Sadece ben... Benim... Benim için... Benim hakkımda..."

"Kvaçi, burada işlenen fikir ne?"

"Kim nasıl isterse öyle anlasın. Bakın başka şeyler de var, işte burada!"

Ve misafirlerine değerli yüzüğünü, saatini ve altın topuzlu asasını uzattı. Üçü de mücevherlere bezenmiş ve üçüne de aynı rumuz oyulmuştu.

"Garson, şampanya çok iyi soğumamış... Rezalet! Bu restoranda hiçbir zaman düzgün servis yapmıyorlar. Ne de ananas bir şeye benziyor, çok küçük... Beso, gözünü seveyim, şu yirmi beşliği orkestraya ver de sevdiğim valsı, Maria Theresa'yı çalsın!"

Kvaçi'nin gözü bir anda, o sırada restorana giren, dönemin kraliçesine, şantanın primadonnasına, ışıltılar saçan, güzeller güzeli bir Parisliye, Madam La Fauche'a ilişti.

"Sedrak, al şu kartvizitimi, o kadını hemen davet et, yoksa başkaları kapacak."

Sedrak erkeklerin kuşatmasını yarıp geçti:

---

4 Fransız likörü Chypre'in taklidi Rus likörü. çev. notu

"Prens Napoleon Apollonoviç Kvaçantiradze ve arkadaşları, bizi şereflendirmenizi ve masamıza buyurmanızı rica ediyoruz."

Diğerleri homurdanarak ve imrenerek dağıldılar.

Kvaçi güzeller güzelini yavaş hareketlerle karşıladı ve nazikçe kadının elini öptü.

"Charmé de votre connaissance... Prince Kvachantiradze... S'il vous plaît, madame... Garçon! Chère Madame, voulez-vous choisir?"[5]

Kadehleri tokuşturdular, kadeh sesleriyle ortalığı çınlattılar, Kvaçi ve Sedrak, tatlı ve hoş bir dil olan Fransızcanın, kırıp dökerek, kafasını gözünü yardılar.

Gözkapakları kapanan ve yerinden kalkamaz hale gelen Prens Kvaçantiradze esriklik dalgaları içinde yüzüyordu. Her şeye itaat eden Rebeka bir an Kvaçi'nin gözlerinin önünden geçti; sitemkâr biçimde gülümsedi ve mavi gözlerini Kvaçi'nin üzerine dikti. Fakat bu puslu görüntü ve saniyelik hayal anında eriyip yok oldu. Kvaçi, Parisli primadonnanın buğulu gözlerine içine gömüldü; primadonnanın gözleri Kvaçi'nin sönmüş bir ocağa dönmüş olan kalbini tutuşturup yakıyordu.

Kvaçi de anında o gözlere vuruldu; ağzı kanlı, vahşi bir hayvanın sırtına atladı, esriklik dalgalarının içine daldı ve dizginlemez bir at gibi ihtiras ve arzular yangınının tam içine düştü.

Şafak sökmeye başlayıp da Madam La Fauche kendine özgü üçüncü "numarasını" bitirince, salona katana bir Fransız girdi ve primadonnanın başında dikiliverdi. Madam La Fauche, Kvaçi'ye veda etti:

"À demain, mon chat,"[6] deyince Kvaçi şaşkına döndü.

"Ne dedin? Seni ona mı bırakacağım? Asla!"

"Il est mon mari, mon chat!"[7]

Kvaçi öylece kalakaldı; fakat o günden itibaren ne o ada-

---

5 "Sizinle tanışmaktan şeref duydum... Ben Prens Kvaçantiradze... Buyurun, madam... Garson! Saygıdeğer madam, ne arzu edersiniz?" (Yazar)

6 Yarın görüşürüz, kediciğim. (Yazar)

7 Bu benim kocam, kediciğim. (Yazar)

mın kadının kocası olmasını kabul edebildi, ne de o kadını unutabildi.

Öfkesine yenilmiş halde eve dönüp yattı. Kvaçi'yi öğle yemeği için hizmetçi uyandırdığında, yemek odasında sadece Vera vardı. Diğerleri akrabalarına gitmişlerdi.

Kvaçi bu fırsattan yararlanıp arkadaşlarına sakladığı Chartreuse'i öğle yemeği için masaya getirdi.

Vera küçük kadehi bitirip masaya koyduğu anda Kvaçi hemen yeniden dolduruyordu:

"Yeter, daha fazlasını içemem, yoksa sarhoş olurum."

Kvaçi, kadehi doldurduğu her seferinde şöyle diyordu:

"Bu son, daha fazla içmene ben de izin veremem."

Vera da bir tane daha içtikten sonra yine aynı şeyi söylüyordu:

"Yeter, bu sonuncu. Daha fazla içemem, yoksa sarhoş olurum"

Ne var ki "sonuncu", sadece şişe bittiğinde sonuncu oldu. Şarap kadının damarlarında kaynamaya başladı. Bir topacı andıran kızın gözleri ateş saçıyordu; yerinde duramıyor ve ne dediğini bilmiyordu. Aslında ağzında dilini zor hareket ettiriyor ve saçmalıyordu:

"Sen benim Napoleon'umsun... Benim Apollon'um da sensin."

"Sen de benim Venüs'ümsün, minik kuşumsun!" diye karşılık verdi Kvaçi ve tombul eline tuttu.

"Yakışıklısın, ama aynı zamanda da vahşisin... Dur, böyle birden olmaz! Evet, şey diyordum: Seni seviyorum diyordum, ama korkuyorum."

"Neden korkuyorsun, kızım?"

"Bilmiyorum... Korkuyorum."

Ve Kvaçi'den korkan genç kız, ürkmüş olan kalbine ve kendisine onun göğsünü siper etti.

"Seni bu denli ne korkuttu? Benden boşuna korkuyorsun, ben haydut değilim, ben seni ne ısırırım, ne de yerim... Gel

şu sedire oturalım ve başlayalım."

Sedire oturdular ve başladılar. Kvaçi gerçekten de onu ısırmıyordu; ancak güçlü kollarına uzanmış olan Vera'nın geniş vücudu ve ince kemikleri inliyor, derin derin soluyor ve kıvranıyordu.

Aradan iki hafta kadar geçmişti. Madam La Fauche'un peşinde geceyi gündüz etmekten Kvaçi'nin hem parası, hem de kendisi eriyip gitmişti. Esmer Madam La Fauche'un ilham ettiği fantezilerle kıvranan Kvaçi, bunu acısını sarışın Vera'dan çıkarıyordu.

Bir gün Şikia'nın öncülüğünde arkadaşları Kvaçi'nin başına dikildiler. "Arkadaşlık felsefesi"nin kurucusu Ladi Çikinciladze kim bilir kaçıncı salkım üzümü, tadını çıkara çıkara, adeta geviş getirir gibi yiyordu.

"Kvaçiciğim, bu inadın nedenini anlıyorum, ancak her şeyin bir sınırı vardır. Eğer insan sonuna kadar duygularının peşinden giderse, eninde sonunda mahvolur. Şimdi gel sen, senin iyiliğinden başka bir şey istemeyen arkadaşlarına kulak ver."

Çikinciladze'nin imdadına, kendi kendine gözlemci vazifesi edinmiş ve "Kvaçi'nin Gözü" adını almış olan Çipi Çipuntiradze yetişti. Çipuntiradze her zamanki gibi yerinde duramıyor ve kendine hâkim olamıyordu:

"Ben her şeyi not ettim," dedi adeta Kvaçi'nin başına vurur gibi. "Bu iki hafta içinde şantanda 723 ruble, çiçekler için 8 ruble, fayton için 145 ruble ve çeşit çeşit hediyeler için 1242 ruble harcadın. Toplam 2118 ruble. Bu kadar harcama duyulmuş şey mi?"

"Duyulmuş şey mi?" diye tekrarladı diğerleri de, şaşkınlık içinde.

"Nereden biliyorsun benim cebimden çıkan parayı?" diye sordu Kvaçi.

"Her şeyi bileyim diye bana senin gözün diyorlar. Fakat sen bana ne yaptığını söyle; şimdi bu saatten sonra sen bu kadın için kafayı mı yiyeceksin? Bunca parayı onun için mi

har vurup harman savuracaksın? Vay, anam! Bunu Silibistro duyacak olsa, zavallı adam aklını yitirir."

"Kneeez, bu ne hal?" diye samimiyetle şaşkınlığını ifade ediyordu Havlabriyan. "Sen insan değil misin? Herkes sever kadını! Ben kadınları da seviyorum, oğlanları da... Vay anam, niye gülüyorsunuz? Ne dedin, sevmemem mi gerekiyor; biz Hıristiyan değil miyiz? Adam bir kadın için bir rubleden daha fazlasına nasıl kıyabilir? Güzeller güzeli olsa, haydi bilemedin, en fazla üç ruble. Hiç olmazsa arkadaşlarına harca! Hiç değilse Çhubişvili'den biraz akıl öğren! İmkânı olmayanlar, akşamları Richelieu ya da De Ribas sokağına çıkıyor ve gözlerine bayram ettiriyorlar. Dalga dalga geliyorlar, hepsi birbirinden güzel. Kurdun koyunun peşinden gitmesi gibi sen de onların peşinden git. Kafana yatan birini görünce, beni çağır. Sen gözlerini kapat ve peşimden gel. Eğer üç rubleden fazlasına mal olursa... Vay anam, niye gülüyorsunuz, dediğim doğru değil mi?"

"Hey, Kvaçi, aklını başına topla. Harcıyorsun, ama bu kadar parayı kime harcıyorsun? Bin rublelik yüzüğü hediye ettin ya, kime ettin? Bir aylığına dört tekerlekli fayton kiraladın ya, kime kiraladın? Her akşam iki yüz ruble ödüyorsun ya, kimin için, ne için ödüyorsun? Komşuda pişer, bize de düşer demişler. Biz burada değil miyiz, bize söyleyecek bir şeyin yok mu?" dedi Gabo Çhubişvili lafı hiç dolandırmadan ve ölçüp biçmeden.

Kvaçi'ye karşı bu hücumun mimarı olan Beso Şikia ise yüzünü gazeteye gömmüş, hiç sesini çıkarmıyordu.

Kvaçi ter içinde kendini savunmaya çalışıyordu. Sonunda La Fauche'un peşini bırakacağına dair arkadaşlarına söz verdi. Fakat aynı akşam Madam La Fauche'a tekrar çiçek ve tatlı gönderdi. Gece yarısı da yine şantana gitti ve sabaha kadar aynı ateşle yanıp kavruldu.

Tetik çekilmiş, horoz düşmüştü, bunun geri dönüşü yoktu. Çakmaktaşı çeliğe değince kıvılcımlar çıkarmış, mermi yivlerin arasından fırlamıştı. Ne var ki o bunu belli etmiyor-

du. Kvaçi Kvaçantiradze, Samtredialı Silibistro'nun oğluydu; Madam La Fauche ise Paris'in doğurduğu ve Montmartre sütüyle büyümüş bir kadındı. Arkasında da ayrıca Belleville'li bir kabadayı vardı. Kimi ona Alphonse, kimi de "Kot" diyordu; Madam La Fauche ise onu kocası olarak tanıtıyordu.[8]

"Mon mari viens... mon mari est ici... il est la... mon mari se fâché!"[9] diye tekrarlayıp duruyordu Parisli primadonna korku içinde.

Mösyö La Fauche da tam zamanında ortadan yok oluyor, tam zamanında ortaya çıkıyor, tam zamanında gülümsüyor, tam zamanında gözlerini deviriyor ve arada bir dişlerini de gıcırdatıyordu.

Kvaçi'nin sabrı tamamen tükenmişti. Öfkeye kapılıyor ve sinirleniyordu. Israrlı ve kararlı biçimde nihai hedefine doğru ilerliyordu. Kendi payını almayı bekliyor ve borcun kapatılmasını istiyordu.

Son zamanlarda Madam La Fauche ya "evde yoktu" ya da "mari"sini zincirle eve bağlamıştı. Sonunda Yüzbaşı Baron Von Der Schlinfen Hogenstaufen diye biri Prens Kvaçantiradze'nin yolunu kesti ve bir duvar gibi karşısına dikildi.

Bir akşam, yüz otuz kiloluk ve bir karış bıyıklı bu iri yarı katana baron ellerini beline koydu ve ceviz iriliğindeki gözlerini devirip Kvaçi'nin başına dikildi. Yukarıdan bakarak bağırmaya başladı:

"Kimi arzu etmiştiniz? Ne dediniz? Madam La Fauche mu? Bu gece bende misafir... Ne dediniz? Yarın da bende misafir, bir sonraki günde, ondan sonraki günde... Ne dediniz? Evet, bana ait. Sonsuza kadar bana ait dedim. Ne dediniz? Şimdilik kızmıyorum, fakat beni kızdıracak olursanız, sizi de düşmanınızı da kimse elimden alamaz... Ne dediniz? Bir şey

---

8 Montmartre Paris'in bir semtidir ve müzikli kafeleriyle (Café chantant) ünlüdür. Belleville ise yoksulların ve avamın yaşadığı bir semttir; kabadayılarıyla ünlüdür. Alphonse (Rusça: Kot) ise kadın parasıyla yaşayan kişi demektir. (Yazar)
9 Kocam geliyor. Kocam burada... Kocam kızıyor. (Yazar)

demediniz mi? O zaman anlaştık. Çok iyi. Böyle olması daha iyi... Ne dediniz? Ben şimdilik kızmıyorum dedim... Ne buyurdunuz? Hoşça kalın! İyi uykular!"

Ertesi gün Sedrak şöyle diyordu:

"Vay be, bu mübarek baron hiç değilse bir ay önce ortaya çıksaymış ya! Vallahi, onu Tanrı yollamış... Vay anasını! Biraz geç mi kaldı? Ben başka bir şey mi diyorum? Hiç önemli değil, hiç olmazsa şimdi aklı başına gelir, değil mi? Knez, bundan sonra da Sedrak'ın sözünü dinlemeyecek misin? Senin için mahir bir adam diyorlar. Para Bağdat'tan da gelir, sen yeter ki işaret ver... Vay anasını! İşe bak! Biz sana knez diyoruz diye gerçekten knez misin? Yoksa sen de knez olduğuna mı inandın? Vay be! Yüz ruble borç mu vereyim? İş bu hale mi geldi? Buraya kadar düştün mü? İşe bak! Madem öyle sağa sola bakar borç alırım... Ben mi? Sedrak'ın yüz rublesi olsaydı, bedestende dükkân açardı... Tamam, tamam, akşama görüşürüz... Şimdiyse hep beraber gidip birer şiş kebap yiyelim. Ne dersiniz?"

"Yiyelim," dediler hepsi birden.

"Canı cehenneme!" diye bağırdı Kvaçi ve neredeyse masayı parçalayacaktı. Arutin'in meyhanesi bu virane şantandan daha iyi. Bu kadar yeter! Her şey bitti!"

"İşte bu hoşuma gitti! Keşke bunu daha önce yapsaydın! Arutin ne ki, yeter ki sen iste! Öyle kekliklerim var ki, her biri o madamın pabucunu dama atar. Gerçi biraz sabun ve votka kokuyorlar ama olsun; sen de beş dakika burnunu pamukla tıkarsın! Burada asıl olan şu ki, o baronla karşılaşmazsın!"

Bir saat sonra beşi birlikte nemli ve karanlık bodrumda oturuyor ve "Mravaljamieri" şarkısını söylüyorlardı. Burada sulandırılmış Gence şarabı Kaheti şarabı sayılıyordu. Gürcü peyniri, salamura balık, kırmızı turp, Şoti ekmeği[10] ve yeşillik, kirli masanın üzerinde hayattan bıkmış ve yetim kalmış gibi duru-

---

10 Şoti: Uzun Gürcü tandır ekmeği. çev. notu

yordu. Hemen orada mangaldaki şişte et parçaları pişiyordu; bodrum bu şişlerin kokusu ve dumanıyla dolmuştu. Siğnağili Arutin ise etrafta dört dönüyor ve içen müşterilere hizmet ediyordu. Kendisi de içiyor ve Sedrak'ı da sakinleştiriyordu.

"Vay! Marusia ve Katinka mı dedin? Şimdi gelirler! Bir saat önce çocuğu yolladım. Siz rahatınıza bakın! İçin ve bana da içirin... Hay-huy! Ah, can, Knez can, can!"

"Celil, bir bayat söyle!" diye istekte bulundu Kvaçi...

Celil de öksürüp boğazını temizledikten sonra söylemeye başladı:

Ata mindim, başı yox
Çayları geçtim, taşı yox
Örtü serdim, yanımda dadaşım yox.[11]

İyice bilenmiş durumdaki Kvaçi, ihtirasına tekrar yenik düştü. Şarapla sersemlemiş ve "Marusia"nın sabun kokusuna bulanmış olarak, sabaha karşı Madam La Fauche'un dairesine doğru ayaklarını sürüyerek gidiyordu. Kvaçi otelin kapısında tekrar o baronla karşılaştı.

"Ne? Ne dediniz? Madam La Fauce'a mı gidiyorsunuz? Ne? Ne buyurdunuz? Buyurun, dedim. Şimdi izin veriyorum. Ne, ne buyurdunuz? İçeri buyurun ve vedalaşın. Bugün buradan ayrılıyor. Ne, ne dediniz? Peki öyleyse, hoşça kalın!"

Ve baron da ayaklarını sürüyerek yürüyüp gitti.

"Mon chat," dedi yorgun düşmüş olan Madam La Fauche. "Bekle... Hemen geliyorum! Biraz orada bekle. Bugün kocam evde yok."

Madam La Fauche kapıyı kilitledi ve odasına geri döndü Kvaçi delikten içeri baktı ve La Fauche'un kocasını gördü. Adam koltuğunun altına yastığı sıkıştırıp çarçabuk başka bir odaya geçti. Madam La Fauche yeniden kapıyı açıp Kvaçi'yi

---

11 Ata bindim başı yok / Dereleri geçtim taşı yok / Örtüyü serdim yere, yanımda arkadaşım yok. (Yazar)

içeri aldı ve bir kez daha şöyle dedi:

"İçeri gel, mon chat, içeri gel! Bugün şansın varmış, kocam evde değil. Haydi göster kendini..."

Kvaçi uyandığında odada ne Madam La Fauche, ne de "kocası" vardı. Eşyalarını da alıp gitmişlerdi. Kvaçi giyinip odadan çıktı. Otel uşaklarına bir ruble bahşiş verecekti, ama cebinde tek bir kuruş bile bulamadı. Kafasını toparlayınca, dün cebine dört yüz manati koyduğunu hatırladı. Fakat nerede harcadığını veya nerede kaybettiğini hatırlayamadı.

Madam La Fauche, Odesa'dan yok olmasıyla birlikte Kvaçi'nin kalbinden de uçup gitmişti. Geriye sadece denize atılmış üç bin ruble ve Kvaçi'nin arkadaşlarının sonu gelmez şikâyetlerine, sızlanmalarına, sitemlerine dair acı anılar kalmıştı.

Beso Şikia hiçbir şey söylemiyor ve cemiyetin kasası üzerinde çalışıyordu. Havlabriyan ise kendine hâkim olamıyor ve devamlı acı acı konuşup duruyordu:

"Vah, vah, vah! İşte gerçek bir Gürcü salağı! Üç bin rubleye ben Siğnağı şehrinin yarısını satın alır veya sana üç bin kadın tedarik ederdim. Gülmeyin! Bir kadının karşılığı en fazla bir ruble, tarife bu, başka ne olsun! Şimdi size gerçek prensesleri tedarik etmiyorlarsa, Kırmızı Fener'e[12] gitmeyi kendinize yediremiyor musunuz?"

"Aşk ferman dinlemiyor!" diye söze karıştı Çikinciladze.

"Ben bir gecelik aşka inanıyorum; hepsi bu!" dedi; o ana kadar sesini çıkarmayan Çhubişvili.

Sonunda Celil de başını sallayarak şöyle dedi:

"Ne diyeceğim biliyor musun, Kvaçi'ciğim? Çok çekici bir kadındı, fakat üç bine de çok yazık oldu. Onun kıymeti, bilemedin üç rubledir."

Konuyu Kvaçi şu sözlerle kesip attı:

"Yeter!" dedi sert biçimde. "Olan oldu, hepsi bu! Artık hiç kimse Madam La Fauche'tan söz etmesin."

---

12 Genelev. (Yazar)

Vera zayıflamış, eriyip gitmişti. Bu gizli aşk Kvaçi'nin çok işine geliyordu. Çünkü bu kadınla toplum içinde birlikte görünmek ona bir şey sağlamıyordu. Bundan dolayı Kvaçi Vera'dan kaçıyordu. Kaptan Sidorov'u veya onun karısını, akrabalarını bahane ediyordu; güya onlar bu aşka kuşkuyla yaklaşıp erken olduğunu söyleyebilirlerdi. Kvaçi, Vera ile evlenmeyi düşünüyor muydu? Hiç kuşkusuz düşünüyordu! Bunu konuşmaya gerek bile yoktu, fakat... Vera'nın Gürcülerin olmazsa olmaz geleneklerini ve göreneklerini kabul etmesi gerekiyordu; aksi takdirde Kvaçi ne ailesine adımını atabilir, ne de Silibistro'nun en az bir milyon maneti olan servetinden beş para alabilirdi. Kvaçi ailesinin onayını ve duasını almalıydı; bu kararı da her gün bekliyordu. Hiç kuşkusuz onay gelecekti. Zaten Silibistro ile Pupi daha önce bir Rus kızla evlenmesi için Kvaçi'ye yalvarmışlardı. Ve mutlaka da okumuş olan birini demişlerdi. Vera bundan dolayı endişe etmemeliydi. Sakinleşmeli ve huzur içinde Silibistro'nun mektubunu beklemeliydi.

Vera böylece onuncu kez sakinleşmiş, prens ve aznaurların mareşali Silibistro Kvaçantiradze'nin kabul ve onayını bekliyordu.

Bir gün Vera korku içinde Kvaçi'nin yanına dalıverdi; kollarını Kvaçi'nin boynuna doladı ve titreyen sesiyle şöyle fısıldadı:

"Beni dinle... Sana söylemeliyim ki, bu, işte bu, şimdi kıpırdadı. Bak, burada..."

Vera titriyordu; Kvaçi'ye yapışmış, onun ne yapması gerektiğini söylemesini ve ondan şefkat bekliyordu.

Kvaçi'yi soğuk ter basmıştı. Başı dönmeye başladı, olduğu yerde donup kaldı ve korkuya kapıldı.

"Bir şey söyle, ne yapayım?"

"Dur... Biraz dur da düşüneyim."

Ve alnını ovuşturduktan sonra Kvaçi düşünmeyi bitirdi.

"Benim artık burada kalmam doğru olmaz. Sanki hapistey-mişiz gibi birbirimizi göremiyoruz ve rahat konuşamıyoruz. Başka bir yere taşınmalıyım. Sen de sık sık bana gelirsin... Gerekli olduğunda da yanıma taşınırsın... Böylesi daha iyi."

Kvaçi'nin bu düşüncesi Vera'nın da aklına yattı.

"Hemen şimdi taşın... Daha fazla gecikme. Bundan daha iyi ne olabilir? İki üç odalı yer tutarız ve orada ailenden onay gelinceye kadar gizli yaşarız."

Kvaçi ertesi gün taşındı. Fakat kimseye görünmeden görüşme konusunda, geleceği konuşmak için, ona sarılıp yarınki korku ve endişesini hiç değilse on dakika unutturmak için Vera'ya bir zaman verememişti. Kvaçi bazen evinde olmuyordu; bazen de yanında Sedrak, Beso ya da Ladi oluyordu. Bazen de hepsi birlikte Kvaçi'nin yanında kalıyor ve gitmeye hiç niyetleri olmuyordu. Vera'yı da kardeşleri gibi kabul ediyor, onu eğlendiriyor ve sonra kibarca uğurluyorlardı.

Bir gün Vera, Kvaçi'nin söylediği zamanda yanına gitti. Ne var ki evde Kvaçi'nin yerine Beso Şikia ile karşılaştı. Beso onu samimi biçimde karşıladı, oturttu ve tatlı tatlı konuşmaya başladı:

"Ben sizi çok iyi tanıyorum, arkadaşım, sakin ve akıllı bir kadınsınız. Bundan dolayı sizinle samimi konuşacağım."

"Tanrım! Ne oldu? Bir şey olmadı ya?"

"Olmasına oldu, fakat önemli bir şey değil. Siz biraz rahatlayın... Size şunu söyleyeyim ki, Kvaçi'ye anne ve babasından cevap geldi."

"Sonra? Sonra?"

"Genel olarak kabul ediyorlar; Kvaçi sizin gibi iyi eğitimli ve saygın bir ailenin çocuğunu seçtiği için çok sevinmişler. Hemen baştan onayı da vermişler, fakat..."

"Fakat mı?"

"Fakat ancak üniversiteyi bitirdiğinde evlenebilirsin, diye yazmışlar."

Vera şaşkına dönmüştü ve mırıldanıp duruyordu:

"Peki... Anlıyorum, fakat... Fakat ben... Ben ne yapacağım? Ben üç veya dört yıl nasıl bekleyeceğim? Ben... ben hamileyim ve... ve bugün veya yarın çocuğum doğacak."

"Siz bunu hiç dert etmeyin. Kvaçi size bakacak; ayda elli ruble verecek..."

"Bilemiyorum... Hiçbir şey düşünemiyorum... Düşünmem lazım... Biraz düşünmem gerekiyor."

"Akıllı bir kadın olduğunuzu zaten söylemiştim," dedi Beso sevinerek. "Düşünün, şüphesiz düşünün. Hoşça kalın. Hiç telaş etmeyin; sakin sakin düşünün!"

Beti benzi atmış olan kadın yalpalayarak kapıya doğru yürüdü; ama kapıda durdu. Bir şey aklına gelmişti ve geriye döndü.

"Sahi, sormayı unuttum. Kvaçi nerede? Neden bütün bunları o söylemedi bana?"

"Kvaçi dayısıyla birlikte. Dün Tiflis'ten dayısı geldi."

"Peki... Tamam."

Tekrar dönüp güçlükle kapıya doğru yürüdü; sonra kapıya tutundu. Neredeyse düşecekti ve neredeyse hissetmediği bacaklarını zorlukla sürükledi.

O günden sonra Vera birkaç kez Kvaçi'yi görmeye geldi; ne var ki müstakbel kocasını hiçbir seferde evde bulamadı.

Bir gün ikisi sokakta karşılaştılar. Vera Kvaçi'nin elini tutup onu bir kenara çekti ve gözyaşları arasında alçak sesle şunları söyledi:

"Ne yapıyorsun, benimle ilgili niyetin ne? Annem her şeyi öğrendi... Önceki gün beni evden kovdu. Bir arkadaşımın evine sığındım. Bir lokma ekmeğe muhtacım."

"Sakin ol, her şey yoluna girecek. Sokakta bunları konuşmak uygun değil. İşte harcaman için beş ruble ve bugün saat yedide bana gel. Benim evimde konuşalım."

"En az on kez geldim, ama sen evde yoktun."

"Ne yapayım, canım, boş zaman bulamadım. Bugün seni bekliyorum, rahat ol, endişe etme!"

O gün de onu evde Kvaçi'nin yerine arkadaşı Çipi Çipuntiradze karşıladı; Vera'yı odasına davet etti ve hemen saldırıya geçti:

"Niye Kvaçi'ye yapışıp kaldın? Benim ondan neyim eksik? Sizin gibi güzel biri erkekleri her zaman peşinde sürükleyebilir ve rahat bir hayat yaşayabilir."

Çipi kolunu Vera'ya dolayıp kendine doğru çekti. Vera yüzünü öte yana çevirip birden sinirli biçimde hıçkırarak ağlamaya başladı. Çipi korkuya kapıldı; koşarak su getirdi ve kendinden geçmiş olan kadını zor yatıştırdı.

Kvaçi, "şakayla peşine taktığı" kadını bu yolla uzaklaştırmıştı; fakat iki hafta sonra Öğrenciler Cemiyeti Kvaçi'ye Sidorov'un kızının kendisinden şikâyetçi olduğunu söyledi. Kvaçi önce biraz düşündü; sonra sordu:

"Dava halka açık biçimde mi görülecek?"

"Hiç şüphesiz."

"Kabul ediyorum."

Kvaçi akşamleyin Beso ile konuştu.

"Ah, bunu hiçbiri yapmaz, ne Çipi, ne Sedrak, ne de Gabo."

"Yapmazlar, ne demek! Eğer ben sıkıntıdayken bana faydaları olmayacaksa, o zaman ne biçim arkadaş bunlar? Eğer inat ederlerse bana söyle, ne yapacağımı ben biliyorum... Git, üçüne de her şeyi anlat ve tavsiyede bulun."

O gün Gürcü cemiyetinde "arkadaşlık mahkemesi" kurulmuştu. Sidorov'un kızı başından geçen olayı arkadaşlarına karmakarışık biçimde anlatıyor ve öte yandan utancından renkten renge giriyor, konuşurken dili dolanıyordu. "Kvaçi beni kandırdı, kendine âşık etti ve evlenme sözü verdi; beni aptala çevirdi" dedi.

Ve sonunda, Kvaçi'nin yarınki çocuğunun annesi ve dünkü eğlencesi kadın, bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

"Kvaçi Arkadaş, ne diyeceksiniz?"

"Her şey doğru, ancak bir şeyi düzeltmem lazım. Bu çocuk benim mi yoksa... Ben bunu bilmiyorum."

"Nasıl bilmiyorsunuz? Eğer birlikte yaşıyorduysanız..."

"Söylemek bana zor geliyor, çok zor geliyor, ama madem bu kadının kendisi utanmadı ve bu olayı alenen anlattı, ben de her şeyi söylemek zorundayım."

"Anlatın."

"İşin aslı şu ki, bu kadının hayatında başkaları da vardı..."

Vera'nın beti benzi attı ve Kvaçi'nin sözünü kesti.

"Ne, ne dedi? Hayatımda başkaları da mı vardı? Hangi başkaları?"

"Müsaade edin, hanımefendi, söyleyeceğim. Önce bana Çipi Çipuntiradze ile Sedrak Havlabriyan'ı tanıyıp tanımadığınızı söyleyin?"

"Tanıyorum... Siz tanıştırdınız beni... Sizin yanınıza sık sık gelip gidiyorlardı. Peki, sonra ne buyuracaksınız?"

"Sonra buyuracağım şu, hanımefendi, bu delikanlılar benim değil, daha çok senin yanına geliyorlardı. Siz de onların yanına gidiyordunuz. Ben daha fazla konuşmayacağım. Başkan Arkadaş, geriye kalan kısmı siz arkadaşlarıma sorabilirsiniz."

"Vay anam!" Sedrak ifade verdi: "Ben de gidiyordum, o da gidiyordu... Vay anam! Bunu söylemek ayıp, ama yalan söyleyemem ve size gerçeği anlatacağım... Vay anam! Evet, oldu, her şey oldu, ne olabilirse! Ne zaman mı? En az sekiz ay önce. Kanıt mı? İmzasını alamazdım ya, ey mübarekler! Ama bir işaretten söz edebilirim. Bu kadının tam orasında kahverengi, iri bir beni var. İsterseniz siz de bakın..."

Çipi Çipuntiadze de sakin ve kararlı biçimde, hiç tereddüt etmeden aynı şeyleri tekrarladı

Sidorov'un kızı donup kaldı. Sonra titremeye ve küçücük yumruklarıyla masaya vurmaya başladı; boğuluyormuş gibi bağırıyordu:

"Yalan! Yalan!"

Sonra çığlıkları ve gülmesi birbirine karıştı; nefesi kesildi, yalpaladı ve kız arkadaşının kollarına yığılıp kaldı. Duruşma sona erdi. Zafer kazanmış olan Kvaçi, sadık arkadaşlarıyla birlikte bir Gürcü meyhanesine gitti.

KVAÇİ'NİN İFLASININ VE ŞİMŞİR KAŞIĞIN HİKÂYESİ

Kvaçi zor duruma, çok zor duruma düşmüştü. Parası bitmişti.

Parası bitince arkadaşları ondan uzaklaşmış ve Kvaçi de nüfuzunu yitirmişti. Eskiden yaltaklanan arkadaşları artık ortada yoktu. Etrafında kadın da kalmamıştı. Veresiye iyice zorlaşmıştı. Terzi, ayakkabıcı ve çamaşırcı da şikâyetçiydi. Faytoncusu bile onu mahkemeye vermekle tehdit ediyordu. Parasız kalmış olan Kvaçi, kıyıya vurmuş bir balık gibi güçlükle nefes alıyordu.

Sonunda Kvaçi içinde düştüğü zor durumu Silibistro'ya haber verdi. Bunun karşılığında Kutaisi'den Kvaçi'ye sadece on sekiz maneti ile bir o kadar da nasihat ve sitem geldi.

Kvaçi'nin imdadına yine Sedrak yetişti.

"Vah, zor durumda mısın? Sana para kazandırmamı ister misin? O halde bana kulak ver ve bana güven. Nadinka Armeladze[13] ve Veriçka Kaloşvili'ni[14] çok iyi tanıyorsun, öyle değil mi? Benim için onları bir akşam yemeğe davet et. Hem iyi vakit geçirirsin, hem de eline elli ruble geçer... Tamam mı? Gerisini ben hallederim."

Ertesi gün bir Yunanlı, Sedrak, Kvaçi ve iki kız "Olimpos"un sakin bir odasında akşam yemeği yiyorlardı.

Gece yarısını geçince ve akşam yemeğine gelenler iyice sarhoş olunca, Sedrak Kvaçi'ye göz kırptı ve ayağıyla ayağına dokundu. Kvaçi fark edilmeyecek biçimde odadan çıktı. Şapkasını başına geçirip eve doğru yol aldı.

İyice sabah olunca, Nadinka ve Veriçka "Olimpos"un arka kapısından dışarı çıktılar ve sessiz sokaklardan kendi odalarına döndüler.

"O gece çok hastalandım, neredeyse bayılacaktım ve bundan dolayı eve geldim," dedi Kvaçi iki kadına. Onlarla tesadü-

---

13 Nadia adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

14 Vera adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

fen sokakta karşılaşmıştı.

Kıpkırmızı kesilen Nadia yüzünü kaçırıp geveleyerek şunları söyledi.

"Biz de o anda kalkıp geldik... On dakika bile kalmadık... Sen olmayınca o yabancı insanlarla kalmak istemedik."

Silibistro'nun oğlu öğle yemeğini "Avrupa" otelinde yiyordu. Bir gün öğle yemeğini bitirince gümüş kaşığı cebine sokup çıktı. Bunu ikinci ve üçüncü gün de tekrarladı. Restoran sahibinin sabrı tükenmişti: Bütün hizmetkârları topladı ve kesin bir dille şöyle dedi:

"Her gün bir gümüş kaşık kayboluyor. Benim restoranım daha önce böyle bir utançla karşılaşmamıştı. Hırsız ya sizden biri veya müşterilerden biri. Üç gün içinde hırsızı ortaya çıkarmazsanız, hepinizi kovarım. Gidin ve hırsızı bulun!"

Ve kayıptan hizmetkârları sorumlu tuttu.

O günden sonra hizmetkârlar gözlerini müşterilerden bir an bile ayırmıyorlardı. Kvaçi de tam bunu istiyordu.

O gün Kvaçi daha da ileri gitti. Öğle yemeğini bitirince, gümüş kaşığın üzerine elini koydu ve hizmetkârın gözünün önünde alıp göğüs cebine attı. Hizmetkâr hayretler içinde kaldı ve sevinçli biçimde restoranın sahibinin yanına koştu. Kvaçi o andan yararlanarak kaşığı gizlice Beso Şikia'ya verip şöyle dedi.

"Şimdi beni seyret, o aptala yapacaklarıma bak! Bu kaşığı da hemen götür ve bir yere sakla."

Restoranın sahibi bir hizmetkârını polis çağırmaya yolladı. Kendisi de biraz çekinerek Kvaçi'nin yanına gitti ve gülümseyerek şöyle dedi:

"Sizden küçük bir isteğim var; bir dakikalığına büroma gelmenizi rica edeceğim."

Birkaç dakika sonra, polis de büroya girince restoranın sahibi bir ayı gibi Kvaçi'nin üzerine çullandı.

"Hırsız! Haydut! Kaşık hırsızı! Yankesici! Kaşıklarımı getir! Hemen şimdi bu alçağın üzerini arayın! On kaşığımı çal-

dı... Şu anda da bir tanesi şu cebinde duruyor."

Kvaçi küfür ve aşağılamayı sabırla dinledi ve ardından polise döndü:

"Üzerimi arayın, buna bir itirazım yok, fakat..."

Polis özür dileyerek Kvaçi'nin üzerini aradı ve Kvaçi'nin sol cebinden bir şimşir kaşık çıkardı.

"Bu mu sizin kaşığınız?"

Herkes ağzı açık biçimde birbirine bakıyordu. Kvaçi yavaşça oturup bacak bacak üstüne attı ve kendinden emin vaziyette polise döndü:

"Sizden hemen bir tutanak tutmanızı rica ediyorum. Siz ise," diyerek restoran sahibine döndü, "bana iftira atmaktan dolayı altı aylığına hapishaneyi boylayacaksınız."

Restoranın sahibi saçlarının arasına elini sokup homurdanmaya başladı:

"Bu alçak beni oyuna getirdi, oyuna getirdi."

"Bu sözlerini de tutanağa geçirmenizi rica edeceğim," dedi Kvaçi polise dönerek.

Polis bir yandan olup biteni yazıyordu.

"Ne tutanağı! Hangi tutanak!" diye bağırdı restoran sahibi ve hizmetkârlarına döndü: "Defolun buradan, sizi yağmacılar, sizi!" Ve hepsi çekip gidince, polisin elinden tutanağı çekip aldı ve uysal biçimde şöyle dedi: "Kâğıdı boşuna harcamayın. Peki, kısaca söyleyin, ne kadar istiyorsunuz?"

Kvaçi de kısaca söyledi.

"Üç bin."

Pazarlık ve çekişme başladı. Restoran sahibi iki yüz rubleyle yola çıktı ve bin rublede inat etmeye başladı. Sonunda, büyük bir kavganın ardından, Beso'nun araya girmesiyle bin beş yüz rublede anlaştılar.

Kvaçi bu parayı alıp eve getirdi ve masaya koyarak dedi ki:

"İşte, havadan kazanılan para... Bir şimşir kaşık ile Kvaçi'nin zekâsı bin beş yüz ruble kazandı. Paraya bu kadar sıkışık olmasaydım, üç bin rubleyi de üç ruble alır gibi rahatlıkla alırdım."

Beso aç arkadaşlarına şimşir kaşığının hikâyesini küçük ayrıntılarına dek anlattı. Kahkaha ve gürültü patırtı koptu; önderi göklere çıkarıp methiyeler yağdırdılar. Sonra birbirlerini itip kaktılar ve ortalığı gürültüye boğdular. Havlabriyan Arutin'in faiziyle birlikte alacağını, Çikinciladze yüz ruble, Çipuntiradze iki yüz ruble istedi. Hesapladılar ve parayı bölüştüler.

Beso Şikia beş yüz rubleyi zor kurtardı; ne var ki bu parayı da iki haftada bitirdiler.

Kısa bir süre sonra Kvaçi tekrar zor duruma düştü.

Kvaçi'nin imdadına yine Sedrak yetişti. Bir deste yeni para getirdi; bir yandan tir tir titriyor ve gözleri şimşek gibi çakıyordu.

"Buyur, Knez, ama dikkatli ol, yoksa mahvolursun ve beni de mahvedersin. Sakın büyük mağazalarda ve restoranlarda bozdurma. Küçük esnaftan alışveriş yap. Bazen çekirdek, bazen de sigara al, arada bir faytonla dolaş. Dörtte biri senin. Aman, dikkatli ol, yoksa..."

Kvaçi o parayı iki gün içinde bozdurdu; fakat neredeyse yakalanıyordu. İki yerden parayı iade ettiler. Sedrak büyük bir korkuya kapıldı:

"Sana iyi yerlere gitme demedim mi? Sen ise kendine hâkim olamadın ve bu parayı Fankoni kafesine sokuşturmaya çalıştın. Tamam, hepsi bu, başka yok. Bu olacak şey mi? Başka yok dedim, hepsi bu."

Kvaçi tekrar belini doğrultmuştu, fakat kısa zamanda yine dibe vurdu.

"Sedrak, bana yardım et!"

"Vay be! Demek yardım istiyorsun? Ederim. Dost kara gün içindir demişler. Fakat ne diyeceğim biliyor musun Knez? Tehlikeli işler felaketle son buluyor. Onun için gel sen temiz bir işe başla. Ne de olsa zeki ve becerikli bir adamsın. Pazarlama işi senin için biçilmiş kaftan. Böyle bir işim var ve şimdi beni iyi dinle..."

KVAÇİ'NİN SİGORTACILIK HİKÂYESİ

Birkaç gün sonra Kvaçi evden eve ve mağazadan mağazaya dolaşmaya başlamıştı. Çok fazla konuşmaktan çeneleri ağrımış, dili yorulmuş ve sersemlemişti. Kvaçi, mayıs ayı başlarında "Helios"un yeni sistem fırınlarını satmaya başlamıştı. Malı methediyor, palavra sıkıyor, abartıyor ve alıcılara termokimya dersleri veriyordu.

"Biraz sabredip beni dinleyin... Şu kısma gazyağı koyuyorsunuz... Bununla açıyorsunuz... Bununla kısıyorsunuz... Bu termoskop... Günde yarım litre gazyağıyla beş odayı ısıtıyor... Ne kadar tasarruf edeceğinizi bir düşünün..."

"İstemiyoruz beyefendi, her odamızda şahane şöminelerimiz var. Mayıs ayında sobanın zamanı mı? Zamanım yok!"

"Müsaade buyurun! Bana beş dakikanızı ayırın... Ne kadar tasarruf edeceğinizi bir hesaplayın..."

Kvaçi'nin hesabına göre gerekli olan sobayı almaktı; bu da neredeyse bedava sayılırdı. Onun kullanımı ve beş odayı ısıtmasıysa yılda birkaç rubleye mal oluyordu.

Kvaçi bir hafta içinde yine de birkaç soba satmıştı.

Bir gün Kvaçi, Hoffstein adında birini ziyaret etti. Kvaçi ve Hoffstein çekişip itiştiler. Hoffstein Kvaçi'yi zaten soğuk karşılamıştı. Hoffstein şapkasını da alıp güya gitmeye hazırlanıyorken birden bağırmaya da başladı:

"İstemiyorum! İstemiyorum, dedim!"

Kvaçi işi sanki inada bindirmişti. Gözü Hoffstein'ın ne şapkasını görüyordu ne de onun sabrının tükendiğini anlamıştı. Adeta "Bu sobayı alacaksın, başka yolu yok. Sen bunu almayınca buradan bir adım bile atmam," diyordu! Davetsiz misafir gibi oturmuş ve yerinden kalkmıyordu.

Hoffstein diğer odaya geçince, Kvaçi de peşinden gitti.

Hoffstein gazete okumaya başladı. Kvaçi sessizce onu beklemeye koyuldu. Sonunda Hoffstein yoruldu ve yumuşayıp yola geldi:

"Ne kadar istiyorsunuz?" diye sordu mülayim biçimde.

"17 ruble ve 25 kapik."

"Buyurun, ama beni rahat bırakın."

"İşte, makbuzunuz. Hoşça kalın!"

Hoffstein Kvaçi'ye merdivende yetişti.

"Bir dakika... Size söyleyeceklerim var... Gelin oturun... Şimdi de siz beni dinleyin. Bu kitabın bir kediye ne kadar faydası varsa, bu sobanın da bana en fazla o kadar faydası olabilir. Sobayı bana yollamayın. Siz onu kendi evinizde kurun, veya satın ya da atın. Veya bir fakire verin. Böyle işe yaramaz ve hiçbir zaman işe yaramayacak bir şeyi bugüne kadar kimse bana satamamıştı. Sizin kararlılığınızı, sebatınız ve yeteneğinizi takdir ediyorum! Siz gerçekten de pazarlamacı zekâsına ve yeteneğine sahip olmalısınız. Sigorta işiyle ilgili herhangi bir şey biliyor musunuz? Demek bilmiyorsunuz! Bilmeniz de şart değil. Bir saat içinde her şeyi öğrenirsiniz. Öyleyse beni dikkatlice dinleyin. Ben sigorta müfettişiyim. 'Salamandra' kumpanyasında çalışıyorum. Bütün Rusya'da en büyük ve en varlıklı kumpanya... Asıl sermayesi yüz milyon... Yılda on milyon kârı var... Hisse senedinin nominal değeri yüz ruble. Bugünkü işlem değeriyse 341 ruble. İşte, bugünkü gazete, bakıp görün... 'Salamandra', 'Rusya', 'Çapa', 'Kuzey Kumpanyası', 'Volga' ve 'Moskova'yı alıp satıyor... Biz sizi hayat ve kaza sigortacısı olarak görevlendiririz... Maaş mı? Maaş vermiyoruz. Komisyonla çalışacaksınız... Bazı sigortacılar ayda iki bin ruble kazanıyor... Evet, iki bin dedim... Bazı sigortacılarınsa eline ayda iki yüz ruble geçiyor. Evet, iki yüz dedim! Şimdi size sigorta yapma kurallarını, yasaları ve tekniklerini anlatacağım."

Kvaçi o gün Hoffstein ile birlikte öğle yemeği yedi. Sonra bir ders daha aldı ve akşama tarifeler, levhalar ve cetvellerle eve döndü.

Dönünce ev sahibi denizci Kulidis ile karşılaştı.

"Bugüne değin sigortalanmış değil misiniz? Denizcisiniz ve sigortanız yok! Her gün boğulma tehlikesiyle yüz yüzesi-

niz veya gün gelecek yaşlanacaksınız... Dul kalacak karınız ve yetimleriniz için ne yapmayı düşünüyorsunuz? Öbür dünyada onlarla hangi yüzle bir araya geleceksiniz? Peki. Eğer yirmi veya on beş yıl hayatta kalırsanız, paranızı faiziyle birlikte geri alırsınız. Sigorta para biriktirmenin ve artırmanın tek yoludur. Ölmeniz halinde veya hayatta kalmanız halinde de kazançlı çıkarsınız. Nasıl, iki kez önermelerine rağmen, sizi ikna edemediler mi? Ölümden korkuyor musunuz? Çocuklarınızı sefalet içinde bırakmadan, huzur içinde ölmeniz daha iyi değil mi? Buna rağmen mi korkuyorsunuz? Saçmalık! Yılda beş yüz ruble ödeyecek durumda değil misiniz? İnanmıyorum! Siz başkalarına bakmayın, başkalarına sizin örnek olmanız lazım... Size kısa bilgi vereyim: Amerika'da nüfusun %99,7'si, İngiltere'de %94,3'ü sigortalı; Rusya'daysa bu oran 00,1'dir. Bakın, uygar ülkelerin ne kadar gerisinde kalmışız! Bizim eğitimsizliğimizin ve medeniyetsizliğimizin bir örneği daha! Hiç olur mu, efendim, ben sizin aileye iyilik meleği olarak gelmiş bulunuyorum ve sizi sigortalı yapıncaya kadar şuradan şuraya adımımı atmayacağım. Aceleniz mi var? Hiç sorun değil, geç kalmazsınız... Paranız yok mu? Hiç önemli değil, yüz ruble vermeniz yeterli, kalanını sonra ödersiniz. Petersburg'dan poliçeyi yolladıklarında verirsiniz. Doktor mu? Hemen yarın sizi muayene ederler. İşte, kaydınızı yapıyorum. Adınız? Soyadınız? Doğum tarihiniz? On bin ruble karşılığında sigortalanmış olacaksınız... İşte makbuzunuz. Buraya imzanızı atın... Şimdi yüz ruble rica edeceğim... Teşekkür ederim... Şimdi yolunuz açık olsun... Güle güle gidin!"

Kvaçi, başka sigortacıların on yıldır peşinde koştuğu Kulidis'i yarım saat içinde halletmişti.

Kulidis Kvaçi'yi İvanov'a, İvanov Petrov'a, Petrov Pavlov'a, Pavlov da Smirnov'a yolladı.

"Nasıl? Bugüne kadar sigorta yaptırmadınız mı? Hayret! Şaşılacak şey! İşte, geri kalmışlığımızın bir örneği daha! Amerika'da halkın %89,7'si, İngiltere'de %81,3'ü, Fransa'da %79,4'ü sigortalı; Rusya'daysa sadece 000,7'si..."

Kvaçi ısrar ediyor, başına çöküyor, peşine düşüyor, bıktırıyor ve gözüne kestirdiği kurbana, sıkıştırıp sigortalı yapıncaya kadar nefes aldırmıyordu.

Kvaçi, nefes almadan oradan oraya koşturup duruyordu. Sabahtan akşama kadar dolaşıyor, hep aynı şeyleri anlatıyor, ezberlediği sözleri tekrarlıyor ve bütün bunlara yalanlar da ekliyordu. Bazısını ölümle korkutuyor, bazısının da para biriktirme hırsını kamçılıyordu. Arzuhal ve makbuzlar yazıyor, para topluyor, müşterilere poliçeler teslim ediyor ve bu arada kendisine rakip sigortacıları ve firmaları yerin dibine sokuyordu.

"*Rusya* kumpanyası mı? Bugün veya yarın battı batacak. *Volga* mı? Çoktan iflas etti... *Moskova* mı? Sigortalılarına para ödemiyor. Sigortacı Karpov mu? Yankesicinin teki o! Katzmann mı? Sahtekârdan başka bir şey değil! Sihoviç mi? O da yağmacının biri! Bunlara güvenmeyin! Bana güvenin, aksi takdirde pişman olursunuz!"

Kvaçi herkesle samimi olmuş ve herkesin arkadaşı haline gelmişti.

"Aa, Knez Napoleon Apolloniç! Nasılsınız? Neler yapıyorsunuz? Bize de bekleriz, Knez, bize de bekleriz."

Ve Kvaçi bazen Petro'yu şereflendiriyordu, bazen de Pavel'i; bazen İvan'la birlikte öğle yemeği yiyordu, bazen de Sidor ile akşam yemeğine çıkıyordu. Bazen Kuzma ile birlikte içiyordu. Kvaçi iki ay içinde tekrar kilo almış, gürbüzleşmiş ve büyük adam olmuştu.

Kvaçi birkaç yardımcı sigortacı edindi. Aylık olarak tekrar fayton kiraladı. Sedrak'a borcunu ödedi ve diğer arkadaşlarını da sigorta işine soktu.

Bununla birlikte Kvaçi'nin bir sıkıntısı vardı; bir konu onu rahatsız ediyor ve içini kemiriyordu: Bir kenara para koyamıyordu.

Kvaçi kazandığı parayı çok çalışarak ve emek harcayarak kazanıyordu. Ancak bugün eline geçen parayı ertesi gün har-

cıyordu; yarın ve ertesi gün yine koşturması, yeni müşteri bulması, yine çenesini yorması, insanları ikna etmesi ve kısacası her gün koşturması, çalışıp çabalaması, ter dökmesi ve kafa yorması gerekiyordu.

Oysa Kvaçi tamamen başka bir hayat hayal ediyordu. Bu dünyadan daha fazla talebi vardı: Özgürlük, keyif çatmak ve rahat bir hayat beklentisi içindeydi. Birincisinin, ikincisinin ve beşincisinin de parayla alakalı olduğunu Kvaçi çok iyi biliyordu. Bu hayalleri, bankalarda korunan para gibi büyük ve sınırsız bir para gerektiriyordu. Kvaçi de sadece çek yazıyor ve sağa sola dağıtıyor olacaktı. Kvaçi'nin bu kadar çok parası yoktu ve dert edip kaygılanması gereken şey de buydu.

Hoffstein bir gün Kvaçi'ye "Siz niye sigortalı olmuyorsunuz?" diye sordu.

Aynı gün bu soruyu Kvaçi de kendi kendine sordu:

"Sahi, niye sigorta yaptırmadım? Silibistro'yu niye sigortalamıyorum?"

Ve o günden sonra Kvaçi'nin beyni vızır vızır çalışmaya başladı.

HAYAT VE EV SİGORTASININ HİKÂYESİ

Kvaçi eskisi gibi koşturup duruyordu; koştururken bir yandan düşünüyor, düşünürken bir yandan da ölçüp biçiyor, hesaba vuruyordu. Hesap kitap yaptıktan sonra şu mektubu yazdı:

Çok kıymeti babacığım,
iyi kalpli Silibistro'cuğum!

Mektupla birlikte yolladığım bu antetli matbu kâğıdı doğru biçimde doldur. Kolia Tsalikadze bunu sana doldursun. Seni on bin maneti üzerinden sigortalı yapa-

cağım. Bana sebebini sorma. Kısa zaman içinde seni görmeye gelir, her şeyi açıklarım. Kutaisi'de 'Salamandra'nın sigortacısı Validia Şaridze'nin yanına git ve gerisini o halleder. Ona 'Kvaçi de sigortacı' de ve ona komisyon olarak herhangi bir şey de verme. Sana üç yüz maneti yolluyorum; yüzünü sigortacıya ver, yüzünü sen kullan ve yüzünü de Petersburg'dan poliçe geldiği zaman verirsin. Poliçeyi teslim alınca bana telgraf çek. Sonra ben de geleceğim ve her şeyi hallederim. Ben iyiyim, beni merak etme. Tviçia'nın ölümüne üzüldüm. Geç de olsa praporçik rütbesi almana çok sevindim.
Daha fazlasına layıktın, ama zararı yok, daha sonra o da olur. Eremo, Laitadze ve Daniela'ya biraz borcum kalmıştı. Hepsine selam söyle ve Kvaçi yakın zamanda gelip borcunu ödeyecek dersin. Gerisi sana kalmış, sen nasıl istersen öyle olsun.
Çok sevdiğim Pupi, Huhu ile Notio'yu uzun zamandır göremediğim için çok üzülüyorum. Belki de, eğer kaderde varsa, sizi bu çamurlu Kutaisi'den Tiflis'e taşırım. Tanrıya dua edin ki bize yardımını esirgemesin.

Oğlun Kvaçi

P.S. Bize evini satan yaşlı dul kadın Volkova sağ mı, değil mi haber ver. İki dönemi bitirdim ve iki dönemim daha kaldı. Benim geleceğimi kimseye söyleme.

Senin Kvaçi'n

Bu arada Kvaçi, kendisini yirmi bin ruble üzerinden sigortalamak istediğine dair 'Salamandra'ya yazdığı dilekçeyi Hoffstein'a verdi.

"Hayat sigortası yapmayı düşünmüyor musun?"

"Korkuyorum... Ne işime yarayacak, daha ben gencim. Oysa kaza her zaman benim de başıma gelebilir... Çok fazla

geziyorum, bir vagon çarpabilir, üzerimden fayton geçebilir veya bir tuğla yerinden çıkıp baçıma düşebilir."

Kvaçi iki hafta sonra poliçeyi aldı ve Kutaisi'den de telgraf geldi. Şöyle yazıyordu: "Poliçeyi aldım. Silibistro."

Aradan birkaç gün geçti ve beklenmedik biçimde Kvaçi arkadaşlarına şu açıklamayı yaptı: "Babam Silibistro hastalanmış ve yarın Kutaisi'ye gidiyorum."

Kvaçi ve Beso apar topar gemiye bindiler ve beşinci gün, hiç beklenmedik bir anda Kvaçi'nin evine vardılar. Bu ev, Kvaçi'nin lisedeki son yılını geçirdiği ve Kvaçi'nin dayısı Huhu Çiçia ile Silibistro'nun "çok pahalıya satın aldıkları" evdi.

Silibistro'nun evi bir anda telaş, sevinç çığlıkları, öpüşmeler, sarılmalar ve heyecanla doldu. Bu beklenmedik sevinç karşısında Kvaçi'nin annesi Pupi'nin neredeyse kalbi duruyordu. Yaşlanmış olan Huhu ve Notio ağlıyordu. Silibistro ise sadece gülümsüyor ve gerinip duruyordu; Silibistro'nun omuzlarını ve göğsünü göz kamaştırıcı praporçik apoletleri süslüyordu.

Birbirinin hal ve hatırını sorduktan ve heyecanlarını yatıştırdıktan sonra, Beso, Kvaçi ve Silibistro büroya kapandılar; uzun süre fısıldaşıp konuştular ve düşünüp taşındılar.

Malum işi üç gün boyunca ölçüp biçtiler ve hesaplayıp durdular. Kvaçi Silibistro'nun hayat ve konut sigortalarının poliçelerini ezberledi. Dört bin maneti değerindeki evi Silibistro'nun on bin manetiye sigorta ettirmiş olması Kvaçi'nin çok hoşuna gitmiş ve çok sevinmişti.

Dördüncü gün Silibistro yataktan kalkamadı. İç organları ağrıyordu, inliyor ve ağrılardan şikâyet ediyordu.

İki hafta daha geçti. Doktorlar Silibistro'ya bazen sıtma, bazen mide iltihabı, bazen de şeker hastalığı ve kanser teşhisi koyuyorlardı.

"Ah, Kutaisili doktorların lafına inanılır mı?" diyordu Silibistro ve ailesi. "Çok şükür ki Kvaçi yetişti de hastayı Odesa veya Tiflis'e götürecek."

Bu arada Kvaçi ve Beso bir kez daha deliler gibi Kutaisi'nin altını üstüne getirdiler. Göbekli Eremo'yu, Laitadze'yi, Yahudi Daniela'yı, bu arada Şolia ile onun sadık karısı Tsviri'yi de unutmadılar.

Kvaçi uğradığı zaman Şolia evde değildi; ama bu Kvaçi'nin hiç umurunda olmadı. Tsviri ise sevinçten havalara uçuyordu. Kvaçi ve Tsviri, eski günleri bir kez daha hatırlayıp tazelediler; yosun bağlayıp öksüz kalmış aşktan geriye kalan şeylerin bir kez daha tadını çıkardılar.

Tsviri'yi Beso da unutmadı; eski neşeli ve iyilik dolu günleri eski ev sahibesine o da hatırlattı.

Dul Volkova Kvaçi'nin geldiğini duyunca, karanlık ve rutubetli odasına kapandı. Kvaçi'nin Kutaisi'de zevk ve sefa sürdüğü günleri dua ederek geçirdi. İyice aptala dönmüş olan kadın Kvaçi'den öyle kaçıyordu ki, sanki kendisi onu kandırmış, elindeki her şeyini almış ve Kvaçi'yi cascavlak ortada bırakmıştı.

Sonunda Kvaçi, yürüyecek hali kalmamış olan Silibistro'yu sıcak örtülere sarıp Tiflis'e götürdü.

Tiflis'te, Didube semtinde kuytu bir yerde üç odalı bir ev kiraladı ve hemen ertesi gün işe koyuldu.

Kvaçi, gözlerini dört açıyor, havayı kokluyor, koşturuyor, bilgi topluyordu; bir şeyler arıyordu ve sonunda aradığı şeyi bulup peşinden gitti.

Kvaçi bir gün seksen yaşındaki bir Rusu ziyaret etti.

"Bu evin sahibi siz misiniz?"

"Evet, benim."

"Ovanes Şaburyantsi burada mı oturuyor?"

"Benim kapı komşum. Çok hasta."

"Hasta mı? Nesi var?"

"Bir haftadan bu yana felçli yatıyor. Sağ kolu ve bacağı tutmuyor, konuşamıyor."

"Aman Tanrım, daha önce nasıl oldu da haberim olmadı! Belki bir faydam dokunurdu. Şaşkınlığınızı anlıyorum, biz

eski arkadaşız. Bir zamanlar derin bir suda boğuluyordum. Ovanes beni kurtarıp sudan çıkardı... Beni ölümden kurtardı... Neredeyse kendisi de boğuluyordu... Sonra birbirimizi kaybettik. Rusya'dan yeni geldim ve Ovanes'in sizin yanınızda yaşadığını tesadüfen öğrendim."

"Eğer ona bakarsanız, çok büyük sevap işlersiniz. Ne akrabası var, ne de ona bakıp sahip çıkacak bir kimsesi. Osmanlı ülkesinden kaçıp buraya gelmiş."

"Biliyorum, Vanlı bir Ermeni olduğunu biliyorum. Çoluk çocuğunu Osmanlılar katletmiş... Tanrım, bu başıma gelen nedir? Nasıl böyle geç kaldım? Tanrı aşkına, şu talihsizin yanına götürün beni."

"Buyurun. Benim bile bakılmaya ihtiyacım var; ne yapacağımı ve ona nasıl bakacağımı bilemiyorum. Bugün hastaneye gitmeyi düşünüyoruz ve belki hastaneye kabul edilmesini sağlarız diye düşündüm."

"Hayır, bunu yapmanıza gerek yok. Ben ona bakarım."

Karanlık ve rutubetli bodrumda kokuşmuş paçavralar içindeki cesedin başına geldiler.

"Bari lusti,[15] Ovanes! Nasılsın? Beni hatırladın mı? İşte geldim... Zor buldum seni... Daha önce sen beni ölümden kurtarmıştın, şimdi sıra bende... Evet, benimle gelmen gerekiyor... Korkma, seni iki hafta içinde ayağa kaldıracağım... Peki, bunun kimlik belgesi ve evrakları nerede? Sizde mi? Verin bana."

Kvaçi birkaç işçi getirdi; işçiler şaşkına dönmüş olan Ovanes'i faytona bindirdiler ve Kvaçi'nin evine götürdüler.

Üçü de, hem Kvaçi Kvaçantiradze, hem yaşlı Rus hem de Ovanes Şaburyantsi çok mutlu olmuş ve sevinmişlerdi.

Aynı gün Kvaçi bir doktor çağırdı.

"Doktor, yardım edin! Tanrı aşkına yardım edin! Başıma gelen bu felaket nedir? Tanrının gazabına uğradım!" diye söyleniyor ve bir yandan da gözyaşları döküyordu.

---

15 Ermenice "Günaydın" anlamına gelir ve doğru formu "bari luis"tir. çev. notu

"Sakinleşin, beyefendi, sakinleşin ve bana ne olduğunu, nasıl olduğunu anlatır mısınız? Kim bu hasta?"

"Bu adam babam, Silibistro Kvaçantiradze... Bir ay önce Tiflis'e yerleştik. Sağlıklı bir insandı, görünürde hiçbir şeyi yoktu... On gün kadar önce pazar yerinde bomba patladığını sanırım siz de hatırlarsınız?"

"Nasıl hatırlamam, çok iyi hatırlıyorum."

"Ben ve zavallı babam oradaydık. Bomba adeta babamın ayakları dibinde patladı. Nasıl kurtulduğumuzu sadece Tanrı biliyor. Gerçek bir mucize yaşadık. Hemen faytona binip eve geldik. Bugüne değin babam hep titreyip durdu. Doktor çağıracaktım, ama istemedi; ben hayatım boyunca doktora gitmedim ve şimdi de istemiyorum dedi. Bugünse elden ayaktan kesildi ve konuşamaz hale geldi. Tanrım, bu felaketten kurtulmamıza yardım et! Tanrım, benim canımı al!"

"Sakinleşin, endişe etmeyin. Hastayı muayene edeceğim. Belki de ciddi bir şeyi yoktur."

Ardından da doktor hastayı muayene etti. Ovanes her ikisine de şaşkın gözlerle bakıyor; dudaklarını oynatıyor ve içinden şöyle düşünüyordu:

"Astvats Teroğormiyan! Bu delikanlı kim? Benden ne istiyor? Bu eve beni niye getirdi?"

Kvaçi'nin kalbi korkudan adeta duracak gibi oluyordu: Bir anda hastanın dilinin açılıp konuşmaya başlayacağını sanıyordu.

Nihayet doktor konuştu:

"Sizden saklamayacağım, cesur birisiniz, dayanmanız ve her şeye hazır olmanız lazım. Babanız hayata hemen veda edebileceği gibi, uzun zaman da yaşayabilir."

Doktorun teselli sözleri Kvaçi'yi korkutmuş, telaşa sürüklemişti; elini saçlarının arasına sokup inledi ve o anda sandalyeye çöktü:

"Tanrım! Yüce Tanrım!"

Doktor reçete yazıp, Kvaçi'ye ne yapması gerektiğini söyleyip gitti. Hemen ardından içeriye Silibistro girdi.

"Gidişat nasıl?"

"Çok iyi. Çabucak sona erebilir. Cesur birisin, dayanman ve her şeye hazır olman lazım."

İkisi birlikte kıs kıs güldüler.

"Sakın bir şey yedirme, ilaç da verme."

"Bunun için para mı harcayacağım! Fakat ilaç almamız şart, doktor tekrar gelecek... Eczaneye gidiyorum... Yarın seni hastaneye götüreceğim ve hastalık numarasına yat, ağzından tek kelime de çıkmasın... Bir hafta sabret..."

"Tamam, tamam! İlaç almaya git ve çabuk dön."

Ertesi gün Tiflis'teki büyük bir hastaneye kayıt yaptırdılar: "Ovanes Şaburyantsi... Yaşı 45... İkametgâhı Vani şehri... Osmanlı uyruğu... Felç belirtileri..."

İki hafta sonra Gürcüce bir gazetede siyah çerçeve içinde bir ilan yayımlandı:

Bu yılın Eylül ayının 27'sinde, Tiflis'te, kısa bir hastalıktan sonra, Silibistro Kvaçantiradze beklenmedik biçimde vefat etmiştir. Onun bu beklenmedik ölümü dul eşi Pupi'yi, yetim kalan Kvaçi'yi (Anapolidiste), kayınpederi Huhu Çiçia ve kayınvalidesi Notio Çiçia'yı derin bir üzüntüye boğmuştur. Merhumun cenazesi bugün saat 12'de, evinden (Didube, Saguramo Sok. No. 84) kaldırılacaktır.

Küçük bir yanlış anlaşılma olmuştu: Ölüm ilanı yazı işlerinin dikkatsizliği yüzünden maalesef cenazenin kaldırılacağı gün yayımlanmıştı. Maalesef, çünkü bu gazete akşamları çıkıyordu ve bundan dolayı Silibistro'nun cenaze törenine ve toprağa verilmesine, Kvaçantiradze ailesinin Tiflis'te uzaktan tanıdığı iki üç kişi de katılamamıştı.

Zavallı "Silibistro" ertesi gün hemen bir tabuta konmuş ve tabut da sağlam biçimde çivilenmişti. Çünkü, Kvaçi'nin dediğine göre, anlaşılmaz nedenlerden dolayı Silibistro cesedi bir günde bozulmaya ve kokmaya başlamıştı.

Rahip ve diyakoz isteksiz biçimde ölüm ilahilerini ağır ağır ve yarım ağız okuyorlardı.

"Kulunuz ölünün ruhunu yanına kabul eyle, Tanrım..."

"Şu anda ve sonsuza kadar yanına al, Tanrım, amin..."

Eski püskü giysiler içindeki Pupi ve Notio gözyaşı dökmekten, derin acıdan dolayı iğne ipliğe dönmüşler ve adeta elden ayaktan düşmüşlerdi. İkisinin de saçları dağılmış, yanakları bir deri bir kemik kalmış ve gözleri kurumayan pınara dönmüştü. Huhu ve Kvaçi, başlarını öne eğmişti. İkisinin de ağzını bıçak açmıyordu ve kaşları çatıktı; kederden, çaresizlikten, gözyaşından ve uykusuzluktan dolayı gözleri şişip kan çanağına dönmüştü.

Cenaze töreni sona erince, "Silibistro"nun tabutunu atlı cenaze arabasına koydular ve hızlı bir şekilde Kukia Mezarlığına doğru yola çıktılar.

Ölünün ailesi feryat figanla ve ahlar çekerek cenazenin peşinden gidiyordu. Arada bir hiç konuşmadan etrafa bakınıyor, yoldan geçenleri inceliyorlardı; bazen susuyor ve bazen de ağıtlar yakıyorlardı:

"Silibistro, evladım! Neden benden önce gittin! Bizi böyle erkenden bırakmana sebep olacak ne yaptık, neyle gücendirdik seni!" diye bağırıyordu Notio ve yüzünü dövüyordu.

"Çipi, evladım!" diye devam ediyordu Huhu. "Senin gibi bir yiğidi Tanrı neden bizden aldı? Şimdi senin praporçik apoletlerin kimin omuzlarını ve göğsünü süsleyecek? Prens ve aznaurlara kim babalık ve mareşallik edecek? Başımıza niye kaynar sular döktün? Işığımı niye söndürdün?"

"Vay benim talihsiz başım! Vay benim perişan halim!" diye feryat ediyordu Pupi. "Şimdi pazara kim gidecek? Eti ve sebzeyi kim alacak? Sen bunları ne çok severdin Silibistro! Şimdi, senin meftun olduğun gözlerimi kim kapatacak? Hani burada birlikte yaşayıp oraya da birlikte gidecektik... Böyleydi birbirimize verdiğimiz kavil, Silibistro'm!"

"Vay, zavallı başım!" diye başını dövüyordu Kvaçi. "Bana kimler bakacak şimdi? Okumam için parayı kim verecek?

Üniversiteyi ben nasıl bitireceğim? Mahvoldum, ben, mahvoldum, vay talihsiz başım!"

Beso Şikia da başını öne eğmiş matem tutan ailenin peşinden gidiyor ve bıyık altından gülüyordu.

Kukia Mezarlığı'nda hızlı adımlarla yukarı çıktılar. Tabutu mezara indirdiler, üzerini toprakla kapattılar ve başları önde geri döndüler.

Aynı günün akşamı "Ovanes Şaburyantsi" hastaneden taburcu oldu ve Navtluği istasyonuna gitti. Kvaçi "Ovanes"i yolcu etti.

Karanlıkta uzun süre alçak sesle konuştular; sonra birbirini öpüp ayrıldılar.

Birkaç gün sonra Vladikavkaz emniyetinde polis kalemi şöyle bir kayıt düştü:

"Ovanes Şaburyantsi, 45 yaşında, Osmanlı uyruğu... Tiflis'ten gelip Pazaryeri Sokağı 16 numaraya yerleşmiştir."

SİGORTADAN PARA ALMANIN HİKÂYESİ

Talep.
Kvaçi (Anapodiste) Kvaçantiradze'nin dilekçesi:

"Silibistro"yu Sigortalayan Kumpanyanın Bölge Müfettişliğine,

Bu yılın Ekim ayının ilk günü akşam saat dokuzda, Didube semtinde bisikletle gidiyordum. Kilisenin yakınına varınca, karanlıkta bir at arabası çarpıp beni yere devirdi. Bunun üzerine tutulan tutanağın bir kopyasını size yolluyorum. Kaza sonucunda sağ elim ve sağ bacağım yaralandı. Kumpanyanızın kaza sigortası sa-

hibiyim. 124392 numaralı poliçeyle bu yılın 11 Mayıs tarihinde sigortalanmış bulunuyorum.
Ayrıca, üzülerek bildirmek zorundayım ki, bu yıl 25 Eylül tarihinde, sabah saat dört buçukta, Tiflis'te yaşadığım dairede çok değerli babam Silibistro Kvaçantiradze vefat etmiştir. O da sizin kumpanyanızda, bu yıla ait 4 Haziran tarihli ve 475663 numaralı poliçeyle on bin maneti karşılığında bir hayat sigortasına sahiptir.

Bu belgeyle birlikte üç evrak yolluyorum:
1) Hasta tedavi belgesi;
2) Ölüm belgesi ve
3) Defin belgesi.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.
Saygılarımla!

Kvaçi Kvaçantiradze
Tiflis şehri, Vera yokuşu,
No. 21, Daire 2."

İşin kuralları ve yasalar gereği, Transkafkasya bölge müfettişi hemen ertesi gün Saguramo sokağına geldi ve beklenmedik bir anda, yatağında yatan Kvaçi Kvaçantiradze'ye uğradı:

"Kvaçi Kvaçantiradze sizsiniz değil mi? Dilekçenizden dolayı sizinle görüşmeye geldim."

Huhu Çiçia, eşi Notio ve Kvaçi'nin annesi Pupi dahil hepsi suspus oldu ve korkuya kapıldı. Kvaçi yatakta kımıldayıp inledi.

"Sizin gelmenize çok memnun oldum, beyefendi... Buyurun, şöyle oturun... Hayır, buraya buyurun..."

Huhu hasır iskemleyi uzattı; Pupi ise küçük yumuşak tabureyi adamın yanına koydu. Notio da koltuğu adama doğru çekmeye çalışıyordu.

"Rahatsız olmayın, efendim. Çok teşekkür ederim."

"Sizi uzaktan tanıyorum, efendim. Sizin hakkınızda pek çok övgü dinledim. Herkes hakkınızda güzel şeyler söylüyor," diye konuşmaya başladı Kvaçi.

"Tanrıya şükür ki, kötü şeyler değil de iyi şeyler söylüyorlar," diye devam etti Pupi.

"İnsanın adı her şeyden önemlidir, evladım!" diye homurdandı Notio.

"Bu kadar genç yaşta böyle bir üne sahip olduğunuza göre, yaşlandığınızda bütün Rusya sizden söz edecektir!" dedi Pupi iç geçirerek.

Kvaçantiradze ailesi müfettişi bu şekilde karşıladı: Altına yumuşak minder koydular, kendisine methiyeler düzdüler ve gönül okşayıcı sözler söylediler.

Müfettiş bu nezaket kılıcını kalkanıyla karşıladı:

"Bunlara inanmayın. Benim hakkımda iyi şeyler söylemişlerse, dedikodu yapmışlar ve abartmışlar. Bir tane kötü söz söyleyip, yüzünü saklamışlar. Ben de sizin adınızı duymuştum, Kvaçi Bey! Hatırlarsanız, iki yıl önce ben ve siz Odesa'ya kadar birlikte seyahat etmiştik."

"Ah, Tanrı belamı versin!" dedi Kvaçi ve bir an için canlandı. "Hatırlıyorum, çok iyi hatırlıyorum. Yurtdışına gidiyordunuz o vakit, değil mi? O zaman da bütün gemi sizden söz ediyordu. Onun gibi bir mühendis daha bütün Rusya'da yok diyorlardı," dedi Kvaçi.

Yalan söylemişti, çünkü Kvaçi astronomiden veya Sanskritçeden ne kadar anlıyorsa, müfettiş de mühendislikten o kadar anlıyordu.

Hal ve hatır sorup yağlama işi sona erince, müfettiş şöyle dedi:

"Şimdi iş konuşalım. Ne oldu, başınıza ne geldi?"

Aile ağlayıp hıçkırmaya başladılar, adeta birbirleriyle yarışa girmişlerdi:

"Daha ne olsun, efendim. Başımıza gelenler, düşmanınızın başına gelmesin..."

"Eğer tanrının gazabına uğramasaydık, bunca şey hep birden niye başımıza gelecekti?"

"Mahvolduk, perişan olduk! Varlık içinde yüzen ailemiz perişan oldu!"

Pupi ağlamaya başladı ve diğer odaya geçti; Notio gözyaşlarını sildi. Huhu ise başını öne eğmişti.

"Her bakımdan bambaşka bir ailemiz vardı," diye konuşmaya başladı Kvaçi gayet duygusal bir tonda. "Hastalığın bizim ailemizde ne işi vardı? Önceki gün babamı kaybettim. Öyle aniden çekip gitti ki, giderken bir çift söz bile edemedi. Ertesi gün Kutaisi'de evimiz kül oldu. Şimdi de başıma bu kaza geldi."

"Eviniz sigortalı değil miydi?"

"Ah, bu kimin umurunda! Geçen sene o eve kırk bin teklif ettiler, ama evi vermedim. Şimdiyse sadece on bin alabileceğim. Ben babama üzülüyorum. Evin de, bu elimin de, ayağımın da canı cehenneme."

"Çok mu ağır yaralandınız?"

"İşte, siz de görün."

Notio büyük bir dikkatle Kvaçi'nin sargılarını açtı; Kvaçi ise inliyor, acı çekiyor ve dişlerini sıkıyordu.

El bileği ile ayak bileği morarmış ve şişmişti.

"İşte, zavallı babamın poliçesi. Sadece on bin kadar bir şey."

"Keşke ölmeseydi de ben bu kumpanyaya yüz bin verseydim!" diye mırıldandı Huhu.

"Bu da benim poliçem. Yirmi bin kadar bir şeye sigortalıyım. İstemiyordum, değmezdi zaten, ama Odesa bölgesi müfettişi beni aptala çevirdi. Hoffstein'ı tanıyor musunuz?"

Müfettiş poliçeleri ve diğer belgeleri inceliyordu.

"Evet, tanıyorum."

Her şey kurallara ve yasalara uygundu.

"Sizi kim tedavi ediyor, doktorunuz kim?

"Bedov. Kafkasya'da ondan daha iyi doktor bulamazsınız. Tanımıyor musunuz?"

"Tanımıyorum, adını duymadım. Kumpanyanın burada kendi doktorları var. Onlardan birini size yollarız."

Kvaçi'nin birden gözleri parladı.

"Hangisini? Kimi?"

"Muhtemelen Rodenbaum'u, tanınmış bir doktordur."

"Ah, bunu yapmayın lütfen."

"Neden?"

"Nasıl söylesem, söylemek uygunsuz kaçacak, ama..."

"Yine de söyleyin..."

"Rodenbaum'un karısını tanıyor musunuz?"

"Görmüşlüğüm var. Ama tanıdığımı söyleyemem."

"Anlatırım, ama kimseye söylemeyeceğinize dair bana şeref sözü vermelisiniz."

"Tamam, söz veriyorum. Anlatın."

"Babamı görmesi için o doktoru çağırmak istemiştim. Evde yoktu. Karısıyla görüştüm. Adresimi bırakıp eve döndüm. Bir saat sonra doktorun yerine karısı geldi ve... Bundan daha fazlasını anlatmayacağım... Ah, siz de sormayın, daha fazlasını anlatmayacağım. Şimdi siz söyleyin, eğer kendisine saygım kalmamışsa, bu doktora nasıl muayene olacağım? Gabidze'yi yollayın, sanırım o da sizin doktorunuz."

"Bizim doktorumuzdu, ama artık değil... Neden mi? Bilmiyorum. Onun yerine Şabişvili atandı; size onu yollarım. Şimdi müsaadenizle."

"Ah, rica ederim! Niye acele ediyorsunuz, efendim? Biraz kalın, kahve içelim... Bizi şereflendirin! Bir beş dakika daha bekleyin."

"O şeref bana ait, acelem var, yoksa büyük bir memnuniyetle size eşlik ederdim."

"Mihail Bey," dedi Kvaçi yalvaran bir sesle. "Bu işi bir an önce halledin, beni süründürmeyin. Aksi takdirde bu paranın içine tükürür, kendi işime bakarım. Alacağım birkaç kuruş için eziyet çekmeme ve sinirlerimi bozmama değmez."

"Hiç endişe etmeyin, Kvaçi Bey! Babanızın ölümüne ilişkin belgeleri hemen bugün Petersburg'a yollarım ve bir ay

sonra on bin manetiyi size teslim ederim. Elinize ve ayağınıza gelince, biraz sabretmeniz lazım. İyileştiğinizde, günlüğünü yirmi maneti üzerinden hesaplayıp hemen öderiz."

"Ya iyileşmezse?

"Bunu aklınızdan bile geçirmeyin; hiç kuşku yok ki iyileşecektir."

"Eğer iyileşmezse? Sıradan nedenlerden dolayı insanların elinin ve ayağının artık işe yaramaz hale gelişinin pek çok örneği var."

"Eğer eliniz ve ayağınız da işe yaramaz hale gelirse, hiç şüphe yok ki, bütün sigorta bedelini öderler. İçiniz rahat olsun. Hoşça kalın."

"Güle güle, efendim, güle güle! Yine bekleriz, efendim, yine bekleriz... Bizi unutmayın, yine teşrif buyurunu..."

Müfettiş gidince, soru soran gözlerle birbirlerine baktılar ve sonunda Huhu başını öne eğerek homurdandı.

"Ah, bu adamın hiçbir şeyini anlamadım."

"Anlaman mümkün değil," dedi Kvaçi, onu onaylayarak.

Doktor Şabişvili, Müfettiş Cavahişvili'ne şöyle diyordu:

"Kvaçantiradze'nin eli ve ayağı hakkında hiçbir şey anlamadım. Ben ne yaparsam yapayım, onu bir başkası bozuyor. İlaç sürüp sargılarını da sarınca, gizli işaretler de koyuyorum. Ertesi gün koyduğum işaret olduğu gibi duruyor, ama yaralı eli ve ayağı biraz daha eriyip pençe gibi kıvrılmış olarak karşıma çıkıyor. Benden başka biri de bu işin içinde olmalı."

"Geceleri Kvaçantiradze'nin yanına bizim eski doktorumuz Gabidze'nin gittiğine dair elimde bilgi var. Ayrıca Kvaçi'nin ninesi Notio Çiçia'nın da bu işte parmağı var. Meğer bu kadın da kırık çıkıktan çok iyi anlıyormuş. Bu kadın ezilmiş kol ve bacakların tedavisinde çok mahirmiş. Çok fazla insan da ona gidiyormuş; çünkü çok fazla kişi askerlikten kurtulmak istiyor. Kvaçi'yi hastaneye yatırma ve sürekli gözetim altında tutma hakkımız var. Fakat şimdilik bu kadar uç noktada şartları teklif etmiyoruz, çünkü bu söylentilere yol açar.

Başka kumpanyaların sigortacıları bu olayı duyarsa hemen kullanır ve aleyhimizde konuşmaya başlarlar; bu da paniğe yol açar ve saygınlığımıza zarar verir. Her gün gidip gözetim altında tutun, bugünden sonra işler bakalım nasıl seyredecek. Durumun farkında olduğumuzu da Kvaçi'ye hissettirin... Zaten biliyor mu? Fark ettirdiniz mi? Çok iyi yapmışsınız... Çok iyi, böylesi daha iyi... Hoşça kalın. Görüşmek üzere!"

Bir hafta sonra, hiç beklenmedik bir anda Hoffstein, müfettiş ve Doktor Şabişvili, Kvaçantiradze'ye gittiler. Kvaçi çok şaşırdı, alt üst oldu, yüzü kireç gibi soldu ve sonra kızardı. Bu arada Kvaçi daha da kötüleşmişti; sararmış ve adeta erimişti.

"Selam, Napoleon Apolloniç!" dedi Hoffstein neşeli biçimde.

"Merhaba, Kvaçi Bey," dedi müfettiş soğukkanlı biçimde.

"Merhaba... Günaydın... Buyurun, oturun... Sandalye verin..."

Nasıl hareket edeceklerini bilemediler ve onların da kafası karıştı.

"Nasılsınız? Durumunuz nasıl?"

Kvaçi eskisi gibi oflayıp pufladı. Gözünden yaş geldi ve inledi:

"Mahvoldum, hayatım kaydı. Babam vefat etti... Evim yandı... Ailem dağıldı... Şimdi bende de iş kalmadı!

"Biliyorum, her şeyi biliyorum, sizin sandığınızdan fazlasını da biliyorum!" dedi Hoffstein çok net biçimde ve kelimelerin üzerine basa basa. "Doktor, yaralanmış elini ve ayağını açar mısınız?"

Kvaçi tekrar inleyip bağırdı. Elini ve ayağını sargılarını açtılar; hem eli hem de ayağı iyice zayıflamış, erimiş ve çalı çırpıya dönmüştü.

"Evet, işte o! Tam da o! Daha önce görmüştüm. Ne olduğunu biliyorum," dedi Hoffstein. Kelimeler ağzından tek tek çıkıyordu. "Sarın!" Hoffstein sonra öte yana döndü ve doktor Kvaçi'nin elini ve ayağını sararken, sakince pencereyi tıklayıp bulutu seyretti. Sonra tekrar bu yana döndü ve buz gibi bir sesle konuşmaya başladı.

"Şimdi işimize bakalım. Kısaca ve doğrudan söyleyecek olursam, çocukça oyuna bir son verelim. Bu bize göre değil, artık çocuk değiliz. Önce şunu söylemem gerekir ki, sizin üç işinizin de tasfiyesi bana verildi."

"Ev işi de mi?"

"Evet, evi yakma işi de. Baştan başlayalım. Birincisi: Siz parayı teslim etmeden Odesa'dan gizlice buraya geldiniz. On bin ruble kadar parayı yanınızda getirdiniz... Müsterih olun beyefendi, müsterih, biz ne Şikia'yı tanıyoruz ne de Çikinciladze'yi, ne Havlabriyan'ı, ne de Katzmann'ı... Biz sadece sizi tanıyoruz ve işimiz sadece sizinleydi. İkincisi: Siz o kadar çok müşteriyi kandırmışsınız ki, şimdi bütün Odesa sizi konuşuyor... Ne dediniz, kimi mi kandırdınız? İşte listesi, buyurun, okuyun. Sizin yerinize herkese parasını biz iade ettik. Toplam 2675 ruble. Üçüncüsü: Sizin evinizi geçen yıl babanız 1400 manetiye ipotek ettirmiş. Banka eve iki bin maneti değer biçmiş. Siz ise onu on bin manetiye sigorta ettirmişsiniz. Sigortacı elimde. Sizin dayınız mıdır, yoksa dedeniz mi bilmiyorum, şu ihtiyar Huhu Çiçia da hiçbir yere kaçamaz... Sabredin biraz dedim, acele etmenize ve öfkelenmenize gerek yok. Şimdi dördüncüsüne ve en önemli konuya gelince: Ben bir doktorum, eski bir müfettiş. Ben bu sigorta kumpanyasında yaşlandım ve beni kandırmak kimsenin harcı değil, mümkün de değil. Ben binlerce şey görüp geçirmiş biriyim. Bu şekilde yaralanmış el ve ayak da gördüm. Şaşırtıcı ve nadiren görülen bir durum! Söyleyin bakalım, nasıl o kadar usturuplu düştünüz ki, ayağınız iç taraftan bileğinizden zarar görmüşken, eliniz dış taraftan yaralandı? Tuhaf, anlaşılmaz bir durum! Bunun dışında, hangi sebeple eliniz ve ayağınız sakat kalacak? Bunun sebebini hastanede ortaya çıkaracaklardır. Hemen yarın tedavi için hastaneye geleceksiniz... Nasıl, istemiyor musunuz? Hiç merak etmeyin, gece gündüz başınızda iki gözlemci duracak... Nasıl, hoşunuza mı gitmedi? Bunu kendinize yakıştırmadınız mı? Buna hakkımız olduğunu biliyorsunuz değil mi? Her şeye rağmen istemiyor musunuz? Nasıl, skandala

mı yol açarsınız? Dünyayı harekete geçirip basını da mı işin içine sokarsınız? Bu sizin bileceğiniz bir iş. Eğer ne adınızın kirlenmesi, ne bu ihtiyar, ne de Kutaisili sigortacı umurunuzda değilse, o zaman biz buraya boşuna gelmişiz demektir ve öyleyse de hemen gidiyoruz."

Hoffstein ayağa kalktı.

"Biraz bekleyin, konuşalım... Belki anlaşmaya varabiliriz..." dedi Kvaçiko ve yatağında doğruldu.

"Peki, deneyelim. Kısa kesip karara bağlayalım. İşte, parayı görüyorsunuz," dedi Hoffstein ve iç cebinden bir deste para çıkardı. "Bu para ya şimdi sizin cebinize girer veya... Eğer akıllı hareket eder ve ölçüyü kaçırmazsanız..."

Kvaçi'nin gözleri parladı, başı döndü ve boğazı kurudu; yerinde duramıyor, içi içine sığmıyordu.

"Ben... Ben aç gözlü biri değilim. Mahkemelerden de hoşlanmam... Patırtı gürültü de sevmem; skandala da bayılmıyorum..."

"O zaman şöyle hesaplayalım. On bin babanızın ölümünden dolayı alacaksınız, bunda bir sorun yok."

Kvaçi'nin içi ferahladı; sanki üzerinde yüz kiloluk taş vardı da onu Hoffstein kaldırmıştı.

"Eviniz, taş çatlasa dört bin maneti ederdi. Size beş bin veriyoruz. Bu on beş bin yapar. Sonra kol ve bacaklarınız yirmi bine sigortalı. Kolunuz ve bacağınız gerçekten sakat kalırsa, bu para için bizi mahkemeye verebilirsiniz, fakat şerefim üzerine yemin ederim ki, ne kolunuz ne de bacağınız sakat kalacaktır. Sizi öyle bir tedavi ederiz ki, tek ayak üzerinde bile zıplayarak yürürsünüz. Bu da bize dört veya beş yüz manetiye mal olur. Biz size bunun on katını veriyoruz; alın beş bin maneti."

"Öyleyse, siz kırk bin yerine sadece yirmi bin maneti veriyorsunuz, değil mi?"

"Evet, yirmi bin. Ya şimdi bu parayı alırsınız ya da hastaneye gelirsiniz. Veya biz sizi savcılığa şikâyet ederiz."

"Çok az, kabul etmiyorum."

"O halde hoşça kalın!"

"Bekleyin, hemen kızmayın! Bana düşünmem için üç gün zaman tanıyın."

"Verememem. Eğer isterseniz bir saat zaman tanıyabilirim. Şimdi gider ve Muştaidi Parkı'nda dolaşıp bir saat sonra döneriz."

"Başka çıkar yolum yok, öyle olsun, ama sizi de ayıplıyorum."

"O halde görüşmek üzere! Size veda etmiyoruz!"

Üçü dışarı çıktı; dördü odada kaldı. Velvele koptu, ateşli tartışmalar ve parmakla hesaplar yapıldı. Bir saat geçti. Gidenler geri geldiler.

"Düşündünüz mü? Karar verdiniz mi?" diye sordu Hoffstein.

"Otuz beş bin hakkım var, ama otuz bine razıyım."

"Son cevabınız bu mu?"

"Evet, bu!"

"O zaman anlaşmamız mümkün değil. Pişman olursanız eğer, beni suçlamayın. Hoşça kalın!" dedi Hoffstein ve odadan çıktılar.

Onlar merdiveden aşağıya inerken, Pupi arkalarından yetişti.

"Bekleyin! Geri gelin... Kızgınlığımızın ve gücenmemizi anlayışla karşılayın. Söyleyeceğimiz birkaç söz var."

Tekrar geri döndüler.

"Yirmi sekiz binden bir manat bile inemeyiz," dedi Kvaçi çatallaşan sesiyle.

"Bu durumda geri dönmemize gerek yokmuş."

"Durun, nereye gidiyorsunuz? Yirmi beş!"

"Yirmi. Evet veya hayır... Biliyorum, her şeyi biliyorum, daha fazla konuşmaya hacet yok! Evet mi, hayır mı? O halde, hoşça kalın."

Tekrar çıkıp gittiler. Ayaklarını sürüyerek giden Huhu sokağın sonunda güçlükle onlara yetişti.

"Bize kızmayın, beyler... Eğer sizi üzdüysek, bizi bağışlayın... Geri gelin... Kvaçi kabul etti."

Tekrar geri döndüler.

"Umarım artık pazarlık olmaz. Yirmi binle işi sonlandırırız."

"Tamam, fakat daha önce çıkarmış olduğunuz bir hesap var ya, onu bu paradan düşmeyeceksiniz değil mi?"

"Hayır, onu hesaba katmayız, sileriz. Mürekkep ve kalem verin!"

"Madem öyle, işi bitirin," dedi Kvaçi ve tekrar ağlayıp sızlamaya başladı: "Mahvolduk, perişan olduk... Bunlarla hiç iş yapılır mı? Ne saygıları var, ne de vicdanları; verdikleri sözü de tutmuyorlar! İki, üç yıl mahkemelerde ve orada burada sürünmeyi nasıl göze alayım? Yoksa dört kat fazlasını alırdım."

Hoffstein uzun bir dilekçe yazdı:

"Dördünüz de imzalayın!"

Okuyup imzaladılar; sonra Hoffstein'in eline saydığı para karşısında gözlerini fal taşı gibi açıp şaşıya döndüler.

"Mahvoldum... Perişan oldum!" diye Kvaçi yine ağlayıp sızlıyor, diğer yandan da parayı yastığının altına koyuyordu.

"Hoşça kalın! Bu parayı iyi günlerde kullanmak nasip olsun."

"Güle güle, efendim, güle güle!" dediler.

Merdivene kadar uğurladılar. Hoffstein homurdandı:

"Hataya düştüm, sınırlarımı aştım. O herif on beşe bile razı olurdu."

Kvaçi'nin evinde herkes birbirine sarıldı. Huhu ve Pupi çok hoşnut olmuşlardı; ancak Notio ve Kvaçi yine de sızlanıp duruyorlardı. Tam da bu sırada Beso içeri girdi.

"Beso, neredeydin? Nereye kayboldun? Bunca sıkıntı içindeyken sen nereye kaçıp gittin, dostum?"

"Hoffstein evden ilk kez dışarı çıktığında buraya gelmiştim, ama geri döndüm. Hoffstein'ı izledim ve konuşmalarını dinledim. Yirmi binin üzerinde bir kuruş dahi vermeyeceklerini anladım. Bunu sana zaten Pupi ile haber vermiştim. Na-

sıl? Ben ne mi düşünüyorum? Tutuklanmaktan kurtulduğumuz için kiliseye bağışta bulunacağım."

Beso'nun sözlerinden sonra herkes sevinç içinde ve rahatlamış nefesler alarak konuşmaya başladılar. Sargıları çıkarıp Kvaçi'nin elini ve ayağını bir ilaçla temizlediler. Sonra yeni bir merhem sürdüler. Kvaçi ağrı filan duymuyor ve artık inlemiyordu.

Sonra yatakta oturup bir telgraf yazdı:

"Vladikavkaz, Pazaryeri Sok. No: 16
Şaburyantsi'ye

İşi yirmiye bitirdim. Beşini yolluyorum. Bir ev al! Kısa zamanda geleceğiz.

Anapodiste"

"Bu parayı ve telgrafı Silibistro'ya gönder," dedi Kvaçi. "Ve yarın Kutaisi'ye gitmeye hazırlan. Geriye kalan her şeyi, yeri ve mobilyayı da sat... Nasıl, dul Volkova'yı ne mi yapacaksın? Of, şimdi bu ihtiyarı ölünceye kadar peşimde sürükleyemem! Eline yüz maneti tutuştur, bu ona yeter. Herkese bizim Varşova'ya gittiğimizi söyle... Bekle, Martell kanyağı, Louis Roederer şampanyası, Marsala, Xerese veya Porto şarabı al... Bir de Chypre veya Chartreuse... "Victoria" purosu... Adlarını unutma. Beso, not et. Meyve de getir, ananas da... Ne dedin? Bu yaşa geldin de Marsala'nın, Xerese'in, Chypre'in, Chartreuse'in ve ananasın ne olduğunu daha bilmiyor musun? Beso, sen git, gözünü seveyim ve her şeyi alıp gel. Cailler veya Suchard çikolatası da al. Eğer hakiki Chypre ve Chartreuse yoksa, Abricotine ve Bénédictine getir. Siz de en iyi hediyeleri hak ediyorsunuz, ama size ben kendim alacağım. Ne dedin, Notio? On günde beni ayağa mı kaldıracaksın? O zaman dile benden ne dilersen! Şimdi bırakın da biraz dinleneyim... Yoruldum... Biraz uyumalıyım..."

Ve ağır iş yapmaktan yorulmuş ve tehlikeli işi bitirmiş

olmanın verdiği huzurla Kvaçi, sonsuz ve rahat bir uykuya daldı.

İki hafta sonra, Tiflis garında yakışıklı, etkileyici, şık giyinmiş bir gence müfettişin gözü ilişti.

"Kvaçi Bey ile mi müşerref oluyorum?"

"Merhaba Mihail Bey! Nasılsınız? Eşiniz nasıllar?"

Ve Kvaçi, iki hafta önce eriyip kurumakta olan eliyle müfettişin elini sıkı biçimde sıktı.

"Teşekkür ederim. Siz nasılsınız?"

"Şöyle böyle... Ne benim istediğim kadar iyi, ne de Hoffstein'ın arzuladığı kadar kötü... Hiçbir sorunum yok. O üç kâğıtçılarla bir yerde yolumuz tekrar kesişir. Hoşça kalın!"

"Yolunuz açık olsun!" diye cevap verdi müfettiş ve hızlı adımlarla yürüyen "dimdik" Kvaçi'nin peşinden gülümseyerek baktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bankacılık İşini Öğrenme ve Arkadaşlarını Korkutmanın Hikâyesi – Petersburg'a Taşınmanın Hikâyesi – Yeni Bir İşe Başlamanın Hikâyesi – Yaşlı Aziz ve Diğer Yöneticilerle Tanışmanın Hikâyesi – Azizin Sekreterinin ve Korumasının Hikâyesi – Kvaçi'nin Büyük İşleri "Şey Yapması"nın Hikâyesi – Azizi Korkutmanın ve Birilerini Şikâyet Etmenin Hikâyesi – Azizi Kurtarmanın Hikâyesi – Yüce Makama Zıplamanın Hikâyesi – Saltanaıtn ve Rusya'nın Yıkılmaktan Kurtulmasının Hikâyesi – Aziz Grigori'nin "Hüviyeti"nin ve Bir Orospunun Sopalanmasının Hikâyesi – Azizin Günahlarından Pişman Olmasının ve Borsanın Patlamasının Hikâyesi – Son Akşam Yemeğinin Hikâyesi

BANKACILIK İŞİNİ ÖĞRENME VE ARKADAŞLARINI KORKUTMANIN HİKÂYESİ

Huhu Çiçia Kutaisi'deki evin arsasını ve ıvır zıvırı satmakla uğraşırken, Kvaçi Kvaçantiradze de zamandan istifade edip Tiflis'in altını üstüne getirdi.

Ne var ki henüz topallıyordu ve bir kolu da sarılıydı; buna rağmen kulüpleri, tiyatroları ve başka eğlence yerlerini dolaşmaktan geri kalmıyordu.

Az sayıda insanla tanışan Kvaçi, herkesi tartıyor, faydalanmaya ve kullanmaya müsait olup olmadıkları açısından ölçüp biçiyordu.

Sağ eli ve parmakları iyileşinceye ve kullanmaya başlayıncaya kadar kâğıt oyununda şansı hiç yaver gitmemişti. Üç beş oyundan sonra şanssızlığını yendi ve kaybettiklerini geri aldığı gibi beş binden fazla da kazandı.

Gerçi son gece küçük bir tatsız olayla da yüz yüze gelmişti: O gece nöbetçi olan mahalle muhtarı Kvaçi'yi yan odaya çekip yüzüne karşı düşmanca sözler söyledi. Fakat Kvaçi ne bozuntuya verdi ne de öfkelendi. O günlerde yeniden Rusya'ya gidiyordu ve bundan dolayı on kadar veya yüz kadar insanın, kendisini kimsenin tanımadığı bu şehirde ne söylediklerinin veya ne düşündüklerinin hiçbir önemi yoktu.

Kvaçi iskambil oynarken Nazımov adında biriyle tanıştı: Nazımov, Azov Bankası'nda memur olarak çalışıyordu; iskambil oynamayı ve eğlenceyi seviyordu. Müsrif ve ayyaş biriydi. Kumarda iflas eden ve her şeyini kaybeden Nazımov birkaç kez borçlandı. Fakat sonunda ortaya nakit koymasını

istediler ve ona kâğıt dağıtmadılar. Nazımov sağa sola bakınıp Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Prens, yarına kadar bana on maneti borç verin."

Kvaçi soğuk bir edayla cevap verdi:

"On maneti mi? Tanımadığım insanlara borç vermiyorum."

"Eğer gerçek nedeniniz buysa, kendimi tanıtayım. Ben Azov Bankası memuru Nazımov!"

Nazımov Kvaçi'ye elini uzattı ve Kvaçi de gayri ihtiyari elini sıktı.

"Bu engeli aştık. Şimdi on maneti almayı hak ettim."

Nazımov'un cevabı Kvaçi'nin o kadar hoşuna gitti ki, on manetiyi neşeyle önüne sürdü ve o anda bir düşünce kafasında şimşek gibi çaktı. Gülümseme gülümsemeyi, söz sözü, on maneti de on manetiyi çekti ve o akşam yeni arkadaşlık şarapla kutsanıp güzel kadınlarla taçlandırıldı.

Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuştu. Kvaçi iki üç kez daha Nazımov'u davet etti; az miktarda borç para da verdi. Arkadaşlık kurup samimi oldular. Bir iki kez de fısıltıyla konuştular. Hemen ardından Kvaçi harekete geçti ve yakınlarını da harekete geçirdi. Pupi gözleriyle bunun sebebini sordu. Kvaçi bu soruyu anladı ve cevap da verdi:

"Bu Tiflis değişik bir şehirmiş. Burada iyi bir şey yapmak mümkün değil. Bununla birlikte bu bizim şehrimiz. Çekip gidiyorum ve bir süre ortadan kaybolacağım. Dünya büyük. Oradan buraya dedikodular ulaşmaz. Beni neyin, nasıl bir sıkıntının beklediğini, bu şehre ne zaman ve nasıl ihtiyacım olacağını, bu şehrin ne zaman işime yarayacağını kimse bilemez."

Kvaçi'nin niyetini anladılar. Kısa sürede toplanıp hazırlandılar.

Kvaçi ve ailesi Rostov'a doğru yola çıktı.

Vladikavkaz yakınlarında, Beslan istasyonunda, Avrupa tarzı giyinmiş, sakalı ve bıyığı tıraş edilmiş, adı Ovanes Şaburyantsi olmuş Silibistro onları karşıladı. Kısa sürede hal ve

hatır sorup birbirlerine sevgi gösterdiler.

Silibistro'nun ailesi Vladikavkaz'a doğru giderken, Kvaçi ile Beso ise Petersburg'a doğru yola devam ettiler. Kvaçi, Beso ve izne çıkan Nazımov, ertesi sabah Rostov'a vardılar. İstasyonda kısa bir değerlendirme yapıp kahve içtikten sonra bankaya gittiler.

Kvaçi önce tereddüt edip korktu; sonra dimdik doğruldu ve cesaretini toplayıp kararlı bir ifade takındı. Hiç tereddüt etmeden müdürün odasının kapısını açtı. Doğrudan yanına gidip umursamaz bir tavırla şöyle dedi:

"Size kendimi tanıtayım. Ben Prens Orbeliani." Ve müdürün masasına adına uygun bir kimlik ve banka ödeme emrini koydu. Bu ödeme emrinde şunlar yazıyordu:

Azov-Don Bankası... Rostov şubesine.

Pavle oğlu Prens Nikoloz Orbeliani'ye, aynı bankanın Tiflis şubesindeki hesabından mahsup edilmek üzere 37.435 maneti ödemenizi arz ederiz.

Müdür N
Muhasebeci B
Kasiyer Z

Müdür bir çalışanını çağırdı ve ödeme emrini kendisine verip şöyle dedi:

"Provizyon yapın," diye emretti. Sonra Kvaçi'ye dönerek "Rostov'a ilk kez mi geldiniz? Kimseyi tanıyor musunuz?" diye sordu.

"Buradan geçerken üçüncü veya dördüncü kez uğramış bulunuyorum. Geçenlerde de buradaydım. Birkaç günlüğüne arkadaşımın yanına gelmiştim: Senatör Denisov'un oğlu Kont Notbek'in yanına... Baron Tizenhauzen'in yanına... Kraliyet askeri okulunda birlikte okuduk... Şimdi de Notbek'in yanına geldim... Onun malikanesinin adı Kalinovka adını taşıyor,

değil mi? Buradan birkaç kilometre uzakta... Bir hafta içinde onların damadı da olabilirim."

Banka çalışanı döndü ve müdürün önüne kâğıtları koydu. Müdür bu kâğıtları imzaladı: "Ödeyin" dedi ve kimliğini Kvaçi'ye iade ettikten sonra sözü soylu askeri okul öğrencilerine getirdi.

Kvaçi ise bu sohbeti becerikli biçimde atlatıp sözü Odesa'ya getirdi. Sonunda Kvaçi ayağa kalktı:

"Tanıştığımıza çok memnun oldum. Nişanıma teşrif ediniz lütfen... Size davetiye yollarım. Hoşça kalınız!"

Kvaçi müdürünün yanında işi "şey yapıyorken", Nazımov'u da bir titreme almış, korkup telaşa kapılmıştı. Önce Beso Şikia'nın yanından uzaklaşıp bir kenara çekilmişti. Öte yandan Beso'nun kulağına şöyle fısıldamıştı:

"Eğer bir şey olursa, ben sizi tanımıyorum!"

Sonra yanından ayrılıp dışarı çıkmış ve çıkarken Beso'ya şöyle demişti:

"Ben sizi sokakta beklerim... Unutmayın, ben sizi tanımıyorum."

Beş dakika sonra Kvaçi parayı iç cebine koydu ve sağa sola baktı. Nazımov görünürde yoktu.

"Nerede bu ayyaş?" diye sordu Beso'ya.

"Kaçtı. Bir şey olursa ben sizi tanımıyorum, dedi. Şu anda sokakta bekliyor."

Kvaçi kaşlarını çatıp kapıya doğru yürüdü. Kapıyı tuttuğu anda durdu, yüzü aydınlandı ve neşesi yerine geldi. Birden geriye döndü ve Beso'ya alçak sesle ne yapması gerektiğini söyledi. Beso hemen dışarı fırladı. Nazımov kapının önünde dikilmiş duruyordu.

"Hemen kendini kurtar!" diye fısıldadı Beso alçak sesle Nazımov'a. Kendisi de başını öne eğip hızlı adımlarla yürümeye başladı.

Beti benzi atan Nazımov ayaklarını sürte sürte peşinden gitti.

"Ne oldu? Anlamışlar mı?"

Dar bir sokağa saptılar.

"Biz son anda kurtulduk... İşler kötü," dedi Beso alelacele ve titreyen sesiyle devam etti. "Provizyon geldi, ama müdür işi yavaştan alıyor, parayı vermiyor... Sizi tanımıyorum, şifrede bir karışıklık var, Tiflis'e telgraf çekmem lazım dedi... Müdür ve muhasebeci yan odaya geçtiler ve orada fısıltıyla bir şeyler konuştular... Telefonla konuştular... Biz size yarın uğrarız, dedim ve alelacele oradan ayrıldım; eğer şu anda da kayıplara karışmazsak mahvoluruz. Ancak bilmelisiniz ki ben de sizi tanımıyorum."

Nazımov iyice titremeye başladı ve dişleri zangırdayarak şöyle dedi:

"Ah, karıcığım ve çocuğum! Yol param bile yok... Ben nasıl geri döneceğim? Beni tutuklarlar... Ben mahvoldum!"

"Ben size yol parası veririm. Ancak hemen şimdi dönmelisiniz. İşte size yüz ruble, bununla idare edin. Haydi, acele edin!"

Nazımov, eli boş ve korkmuş olarak Stavropol'a gitti. Burada onu yaşlı annesi ve babası bekliyordu. Durumdan hoşnut kalan Kvaçi ve Beso, gülümseyen yüzlerle birinci sınıf vagona binip kuzeye doğru yola çıktılar.

"Eğer Nazımov'u tutuklarlarsa, beni Kiev'de arayıp dursunlar... O zaten beni gerçekten de Dadiani ailesinden biri sanıyor... Her şeyi iyice bulandırdım!" dedi Kvaçi, sadık arkadaşı ve özel sekreteri olan Besarion Şikia'ya.

PETERSBURG'A TAŞINMANIN HİKÂYESİ

Kvaçi ile Beso'nun Petersburg'a yerleşmesinin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçmişti. Kvaçi Odesa'da bulunan Celil'i çağırdı; zaman içinde Havlabriyan, Çhubişvili ve diğer arkadaşları da Petersburg'a geldiler. Odesa ailesi tekrar ayağa kalkıp canlanmıştı. Hepsi de çok seyrek olarak bilim tapına-

ğına ilgi gösteriyor ve bunun yerine, eğlenceye düşkün gençlerin, fahişelerin ve şaibeli eğlencelerin olduğu her yerde boy gösteriyorlardı.

Kvaçi günbegün büyüyor, olgunlaşıyor ve açılıyordu; çünkü Petersburg'da, Odesa'ya göre çalışma, gözlemleme, örnek alma ve kanatlarını açma açısından çok daha geniş olanaklar vardı.

Kvaçi, Beso ve Celil aynı dairede yaşıyorlardı, diğerleriyse yakın çevreye dağılmışlardı. Arkadaşlar arasında çalışma alanı da iki kampa bölünmüştü. Kvaçi artık küçük işler için kafa yorup emek harcamıyordu. Eğer arada sırada büyük bir işi "şey yaparsa", arkadaşlarından da yardım alıyor ve ganimeti adil biçimde paylaştırıyordu. Başka zaman, Çikinciladze ve onun kafilesi küçük bir avın peşine düşerse, Kvaçi onlara öğüt veriyor ve uzaktan onları yönlendiriyordu.

Zorlu ortak işler yapmaktan dolayı herkes ustalaşıp tecrübe sahibi olmuştu. Doğal seçilim kanunu herkeste doğuştan var olan yetenek ve zevki, sanat ve güdüyü ortaya çıkarmıştı.

Beso Şikia eskisi gibi sessizliğe gömülmüştü. Ya hiçbir şey söylemiyor veya sözünü en sonunda söylüyor ve alçak sesle söylediği birkaç kelimeyle bazen işi çeviriyor, arapsaçına dönmüş olan durumu çözüp aydınlığa kavuşturuyordu. Beso ortak işlerde ortada görünmüyordu, fakat bütün ipleri o elinde tutuyordu.

Çipi Çipuntiradze devamlı maskaralıklar yapıyor, dedikodu ve fıkralarda Sedrak'la yarışıyordu. Ajanlıkta ve birini izlemede bir eşi daha yoktu. Öte yandan skandal çıkarmada ve panik yaratmada da bir benzeri bulunamazdı. Bir gölge gördüğünde, fare sesi duyduğunda, soğukkanlı biçimde hareket edeceğine, zamansız biçimde harekete geçiyor ve paniğe kapılıp ortalığı telaşa veriyordu:

"Mahvolmak üzereyiz! Mahvolduk! Hemen kendinizi kurtarın!"

Çok iyi örülmüş ağı Çipi pek çok kez bozmuş ve oltaya

takılmış balığı pek çok kez kaçırmıştı. Bu yüzden Kvaçi ve arkadaşları tarafından pek çok kez paylanmıştı, ama buna rağmen içinde bulunduğu ruh halinin üstesinden gelememiş ve paniklemekten kurtulamamıştı. Kvaçi, sonunda onun karakterinin iyice farkına varınca, onu tehlikeli işlerden uzak tutup sadece gözlemci yaptı.

Sedrak artık eskisine göre daha da dikkatli ve titrek hareket ediyordu. İşe başlama, plan yapma ve ganimeti paylaşmada her zaman ön saflarda yer alıyordu, fakat tehlike söz konusu olunca ya hastalanıyor, ya ertelenemez bir iş uyduruyor ya da geç kalıyor ve soytarılık yaparak kendini haklı gösteriyordu:

"Ah, ben işe yarayacak kadar cesur biri miyim ki, sizin işinize yarasaydım? Eğer bir boksöre ihtiyacınız varsa, Gabo'nun boksta benden neyi eksik? Ve eğer iş hançere kaldıysa, bu sanatı da zaten benden daha iyi beceriyorsunuz. Ben kasadarım. Ben kendi işimi iyi biliyorum. Gabo da kendi işini..."

Ladi Çikinciladze yine eskisi gibi geviş getiriyor ve her şeyi yalayıp yutuyordu. Sürekli bir şeyler yiyor, ama yine de aç kalmaktan şikâyet ediyordu. İş söz konusu olunca öne çıkmıyor, gelişmeleri arkadan takip ediyordu; fakat eğer çevresi onu öne iterse, Ladi geri asla çekilmiyor, başkalarının arkasında saklanmıyor ve kendine düşen görevi alnının akıyla yerine getiriyordu.

Gabo Çhubişvili biraz yontulmuş ve rendelenmişti, fakat yine de eskisi gibi kaba saba bir mandaya benziyordu. Her şeyi kaba biçimde söyleyerek, patavatsızlıkla ve kendini öne çıkararak ortak ailede sık sık karışıklığa ve karmaşaya yol açıyordu. Gabo her zaman sızlanıp duruyor ve her konuda şikâyet ediyordu; fakat boynuna vurulan boyunduruğu sadakatle çekiyor ve bir çocuk gibi Kvaçi'ye itaat ediyordu.

Celil hiçbir şey istemiyordu. Her zaman kaderine razı oluyor, sürekli Kvaçi'nin gözlerinin içine bakıyor ve şöyle diyordu:

"Allah sana selamet versin, knez! Çok mert, çok akıllı adamsın."

İlahlar ne kadar çok verirse, Kvaçi de o kadar çok istiyordu; kadere razı olmuyor ve hep bir şeyleri kurcalıyor, kemiriyor ve cennetin yeni yeni kapılarını açmaya gayret ediyordu.

Bir gün Kvaçi bu türden bir kapıyı daha zorladı ve arayıp da bulamadığı kişiyi de buldu.

YENİ BİR İŞE BAŞLAMANIN HİKÂYESİ

Vasilyev adasında Kvaçi yedi odalı beletaja[1] sahip oldu; burası pahalı mobilyalarla, güzel ve zevkli biçimde döşenmişti. Yemek odası koyu meşe mobilyalar, eski Hollandalı ve Flaman ressamların "natürmort" resimleri, duvarda zengin bir eski tabak koleksiyonu, Sevr porselenleri ve Venedik kristalleriyle donatılmıştı.

Büyük salon parlıyor ve ışık saçıyordu. Salonda tavana kadar uzanan dört ayna vardı. Duvar boyunca altın varaklı sandalyeler konmuştu. Köşede porsukağacından kuyruklu konser piyanosu duruyordu. Pencerelerde ve kapıda ipekle işlenmiş, kalın, atlas perdeler asılıydı. Duvarlar da atlas ve ipek kumaşlarla kaplanmıştı. Salonu Serov, Levintan, Makovski, Repin ve Şişkin'in tabloları süslüyordu. Bu tabloların arasında "Salon de Paris"den getirilmiş birkaç "nü" tablo da yer alıyordu.

Çalışma odası ile küçük oturma odalarının bir kısmı İran ve bir kısmı da Avrupa tarzında döşenmişti. Odalarda Türkmen Tekke halıları ile Horasan halıları, Fransız gobleleri, eski Burgundi kadifeleri, kaşmir, Hint brokarları, zengin silah koleksiyonu ve sayısız el yapımı pahalı küçük eşya

---

1 Fransızca *bel étage*'dan gelir ve eskiden bir evin giriş katının üzerindeki misafir ağırlama katı için kullanılırdı. çev. notu

vardı. Her odada çok sayıda kristal, ayna, pirinç, mermer, porsukağacı, kürk ve brokar, deri ve gümüşten eşya bulunuyordu. Bu odalarda ölümsüz Cellini, Canova, Rembrandt, Van Dyck, Ruisdael ile pek çok başka sanatçının eserlerini bulmak mümkündü.

İki kuytu odaya da kitaplıklar ve bilardo masası koyulmuştu.

Bazen odalarda saksağanı andıran siyah-beyaz giysiler içinde bir uşak ortaya çıkıp kayboluyor. Evin giriş kapısında papağan gibi rengârenk ve soğuk yüzlü bir kapıcı, heykel gibi duruyor.

Prens Napoleon Apolloniç Kvaçantiradze çalışma odasında değerli şöminenin önünde oturmuş, halvet içinde Havana purosunu tüttürüp gazeteye göz atıyordu.

Ayaklarının dibindeki kaplan postunun üzerinde, ürkütücü bir buldog ile sarımtırak bir Saint-Bernard yatıyordu.

Uzun kuyruklu ve uzun tüylü beyaz Ankara kedisi pencerede sinekleri yakalıyor, güneş ışınlarıyla oynuyor ve kendi kuyruğunu kovalıyordu.

Yazı masasının üzerinde, kadife frak giydirilip silindir şapka giymiş parmak büyüklüğündeki maymun, mürekkeple üstünü başını boyuyor ve Kvaçi'ye şirin görünmeye çalışıyordu.

Bu odada ve Kvaçi'nin ruhunda tam bir huzur, tam bir sessizlik ve tam bir saadet hüküm sürüyordu.

Kvaçi'nin özel sekreteri ve sadık arkadaşı Beso Şikia sessizce içeri girdi.

"Aa, Beso sen mi geldin?" dedi Kvaçi rehavet içinde geveler gibi. "Ne haber? Mektup mu bunlar? Ne istiyorlar? Yine para mı dileniyorlar? Atıver hepsini sepete."

"Tamam, ama Prenses Golitsin kendi kuracağı huzur evi için büyük bir gece düzenliyor ve senin buna öncülük etmeni istiyor."

"Peki, oraya koy... Bakalım, düşünelim. Eğer gidemezsem teşekkür edip ona beş yüz ruble yolla."

"Prens Kobur Hotel tarafından akşam yemeğine davetlisin."

"Of, bıktım bunlardan... Teşekkür ettiğimi yaz, zamanı yok dersin."

"Prens Volkonsky Arap atını satıyor ve size teklif ediyor..."

"Boş ver, onun gibi on tane Arap atım var."

"Yarın Yelken Kulübü'nde Osmanlı şehzadesi Muhtar Aziz'in onuruna bir akşam yemeği veriliyor.

"Tamam, yarın hatırlat."

"Yarın operada Smirnova dans edecek ve..."

"Sen git, benden selam söyle ve yanında bir demet çiçek de götür."

"İşte bir mektup daha. Tanya Prozorova bu akşam saat onda 'o' burada olacak diye yazmış."

"Bana hemen mektubu göster."

Kvaçi pembe kadife zarfı hemen Beso'nun elinden çekip aldı. Mektubu okudu, birden kanı kaynadı, gülümsedi ve heyecana kapıldı:

"Nihayet, Beso, nihayet! Bir yıldır bu anı bekliyorum. Beso, bu mektupta kimden söz edildiğini biliyor musun? Bilmiyor musun? O halde söyleyeyim: Fakat şimdi değil, sonra söylerim... Sonra söylerim, sonra..."

Heyecana kapılan Kvaçi volta atmaya başladı. Gözleri yaratıcı kıvılcımlar saçıyordu. Beyni ateş gibi yanıyor ve içi içine sığmıyordu.

"Çok iyi... Çok iyi... Yeni bir dönem başladı... Haydi bakalım, Kvaçi, kısmet ayağına geldi ve eğer sen adamsan, bu kısmeti kaçırmazsın... İyi, çok iyi..." diye mırıldanıyordu kafasındaki tertiplerin ateşiyle yanan Kvaçi ve öte yandan ağlarını örüp geleceğe gülümsüyordu. Sonra Beso'ya döndü: "Telefon et de Benz marka bir otomobil yollasınlar."

"Hava çok güzel, lando daha iyi seçim olabilir."

"O zaman lando olsun. Arabaya siyah at koşmasınlar. Siyah atlar ürkek oluyor. Beyaz veya kızıl atları koşsunlar. Haydi, acele et! Uşağı da çağır."

Kvaçi sonra telefonu eline aldı: "Alo, Elene, sen misin? Evet, benim, Kvaçi... Kutsal ellerini sabah öpücükleriyle öpüyorum... Dün gece mi? Bir yirmi bin kadar kazandım... Ah, ah! Boşuna dememişler sana, birileri aranızı bozmak istiyor, sen onlara inanma diye... Hayır, o kadını ben yolcu etmedim, Prens Wittgenstein kendisi götürdü... Ben mi? Hay sen çok yaşa, ben bir yere gitmedim, doğrudan eve geldim... Tamam, bunu unutalım. Elene, bugün sana çok önemli bir haberim var. Dün gece beğendiğin inci kolyeyi, eğer akıllı hareket edersen, yarın sana takdim edeceğim... Ne dedin, kimsenin haberi olmasın mı? Yani, bizim konuşmamızı dinlesin diye Petersburg'daki telefon santralına bir Gürcü koymuş olamazlar değil mi? Tamam, tamam... Anladım... Pekâlâ, beni evde bekleyin, hemen şimdi geliyorum. Görüşmek üzere, canım!"

Kvaçi ardından uşağı Celil'e döndü: "Haydi, Celil, giyinmeme yardım et."

Celil giydirirken Kvaçi toy bir tay gibi tepiniyor ve bir şeyler geveleyip duruyordu; sözlerin bazısını kendisine, bazısını da Celil'e söylüyordu:

"Çok güzel bir gün, harika bir gün... Bu işimin iyi sonuçlanması için dua et Celil... Muhteşem bir gün... Gidip o ihtiyarı göreceğim, o ermişi ve sıkıysa bana direnşin bakalım! Elene'me dayansın bakalım, dayanabiliyorsa... Bu kravatı istemiyorum, onu da... Şunu ver bana."

Celil ellerini açıp mırıldanarak şöyle dedi:

"Allahım, Allahım! Tanrı knezin ve Celil'in yardımcısı olsun!"

İngiliz tarzı arabaya koşulmuş iki beyaz İngiliz atı landoyu rüzgâr gibi gümbürdeyerek uçuruyordu. Gürcü ulusal giysisi içinde çakı gibi giyinmiş Celil, faytoncunun yanında oturuyordu. Önce deniz kıyısındaki sokağa çıktılar ve sonra Neva Bulvarı'ndan devam ettiler. İnsanlar göz kamaştırıcı landoya, beyaz atlara ve sağa sola kibarca selam verip çekici

gülümseme saçan, adeta kalemle çizilmiş delikanlıya bakıyordu.

Sık sık kaldırımdan sesler geliyordu:

"Nasıl tanımazsın? Bu Prens Kvaçantiradze, Napoleon Apolloniç... Çok güzel bir isim, öyle değil mi?"

"Sınırsız bir zenginliğe sahipmiş. Petrol kuyuları, manganez ve bakır yataklarıyla beş yüz bin dönüm de arazisi varmış."

İkinci gruptan biri üstüne basa basa şöyle diyordu:

"Meğer Kolheti'de mermerden öyle bir kalesi varmış ki, onu görmeye Amerika'dan insanlar geliyormuş."

Üçüncü gruptan biri de kendinden çok emin konuşuyordu:

"Çarın soyundan geliyor. Çin'deki Bogd Han gibi saf bir kana sahip."

"Meğer evde güzeller güzeli on kadını varmış; oturup sadece hisse senedi kuponlarını kesiyorlarmış."

"Üç gün önce hisse senedi şirketi Anglo-Rossi'nin hisse sahipleri toplantısı vardı. Düşünebiliyor musunuz, Kvaçantiradze çoğunluk hisselerini götürdü ve bütün şirketi ele geçirdi. Ne dedin? 'Salamandra' ile 'Kosmos'u da mı ele geçirmiş? Hiç şaşırmadım... Büyük bir yatırımcı... Doğmakta olan bir yıldız."

"Merkez bankası başkanlığını önermişler, öyle diyorlar; fakat deli değil ya kabul etsin? Eğer istese kendisi beş banka satın alır."

"Meğer Petersburg'da tek kadın bile kalmamıştı ki... Hertsoginna Catalonia'yı hatırlıyorsun, değil mi? Yeryüzünde ondan daha güzel ve daha saygın kadın yokmuş. Geçen yıl Petersburg'a gelmişti. Sonra ne olduğunu, biliyor musun? Kvaçantiradze'ye üç günden fazla karşı koyamamış. Bana inan, böyle olduğunu gerçekten biliyorum. Kocası bunu öğrenmiş... Düello mu? Hayır, buna nasıl cesaret edebilirdi? Kvaçantiradze uçan sineği bile öldürüyor..."

"Daha önce üç kişiyi düelloya davet etti ve üçünü de bilek-

lerinden yaraladı."

Bu söylentiler ve Kvaçi'yi şişirme konusunda arkadaşları ve kiralık ajanlar uzun zamandır çalışıyordu. Bu ajanları Kvaçi eğitmiş ve ne yapmaları gerektiğini o öğretmişti.

Lando, Suvorov Bulvarı'nda durdu ve beş dakika sonra Kvaçi, güzeller güzeli bir Gürcü'nün, vücudu ve gözleriyle gerçek bir kraliçe olan genç dulun elini öpüyordu.

"Tamam, yeter, seni çılgın... Anlat bakalım, dün gece neredeydin? Beni yüzüstü bıraktın, değil mi?

"Elene, yemin ederim ki, ben..."

"Boşuna yemin edip durma, sana inanmıyorum. Şimdi söyle bakalım, ne işler yapıyorsun? Ne dedin? Bundan sonra senin teyzenin kızı mı olayım? Seni çılgın, benim teyzenin kızı olmam ne işine yarayacak? Ben zaten senin yanında değil miyim? Evet, anlıyorum: Kendimi senin akraban olarak mı göstereyim? Sonra ne olacak? Ne, ne dedin? Aman Tanrım, sen beni koru! Bunu nasıl kendime yakıştırırım ben? O vahşiye, o mujiğe mi kendime layık göreceğim?"

Kvaçi kısaca ve başından sonuna kadar planı anlatıp muhteşem bir gelecek tasvir etti. Elene yumuşadı ve hayallere daldı.

"Hiç şüphesiz, para güzel bir şey, hediyeler de... Üst tabakaya karışmak da... Hayli iyi... Fakat... Sen bana yetmiyor musun? Ne dedin? Senden daha mı iyi? Neyle? Nasıl? Yeter, sus, iğrençleşme... Vah, vah! Sahi mi diyorsun? Bu dedikodu, yoksa... Vah, vah! Sen bunun peşinden mi gidiyorsun gerçekten? Tanrım, sen beni koru! Vay, vay! O cibilliyetsize uğramayı bile kendime yakıştıramam, ama... Madem bu kadar büyük işin peşindesin... Bakalım... Hemen bugün mü? Sonra sen bu kadar kolay mı kurtulacaksın elimden? Eğer işler yolunda giderse, bari benim çok beğendiğim o küçük evi de al bana. O evi hatırlıyorsun değil mi? Peki, şimdi seni dinliyorum ve bana ne yapacağımı söyle."

Elene'ye yapacaklarını anlatmak Kvaçi'nin bir saatine mal oldu; sonra söylediklerini ona tekrar ettirdi. Bazı şeyleri tek-

rarladığında, Elene'nin zekâsına hayran kaldı. Söz üstüne söz verdikten sonra da yanından ayrıldı.

YAŞLI AZİZ VE DİĞER YÖNETİCİLERLE TANIŞMANIN HİKÂYESİ

Neva Bulvarı'nın kıyısında, kimsenin fark etmediği, koyu renkli, küçük bir ev vardı. Kvaçi'nin hamisi ve çok etkili bir kadın olan, kraliyet soyundan gelme yaşlıca dul, "Saray nedimesi ve madalyalar sahibi" Anastasya Prozorova burada yaşıyordu.

Kvaçi bu odada o kadar aileden biri haline gelmişti ki, o kadını "Tanya" diye çağırıyor ve ikisi kardeşmiş gibi davranıyordu. Ancak kadın Kvaçi'ye "Apollonçik" diyordu ve kader onu Kvaçi'ye gerçekten de bir koruyucu melek olarak yollamıştı.

O müşfik kadının lütfunun Kvaçi'yi kaç kez sırat köprüsünden geçirdiğini, kaç kez karanlık ve kokuşmuş çukurdan çekip çıkardığını, ona ne kadar harcadığını, kaç kez yanından kovup kaç kez geri çağırdığını kim sayabilirdi.

Bazılarını dinleyecek olsaydınız çok fazla dedikodu dinler ve zehirli sözler duyardınız. Kvaçi'nin "kız kardeşinin" yanına her hafta mutlaka iki kez gitmek zorunda olduğunu söyleyenler bile vardı. Tatlı ve çiçek götürmenin yanı sıra Kvaçi ona bin bir çeşit konuda hesap veriyordu. Güya "Tanya" bu hesapları gözden geçirmekten bıkmış ve bundan dolayı aylık "kardeşlik" hesabına geçmişti. Güya Kvaçi'nin dairesi de Tanya'nın eliyle ve parasıyla döşenmişti...

Kısacası o kadar çok "güya" ve "sanki" ortalığa saçılmıştı ki, bunları iflah olmaz bir dedikoducu bile bir araya getiremezdi.

Bu "saray nedimesini" tanıyanlar bu dedikoduların yüzde birine bile inanmazdı. "Saray nedimesi" o kadar sessiz, er-

demli ve inançlı, o kadar umut dolu, utangaç, müşfik ve kendi halinde bir kadındı ki, onun zarif, incecik, yaşlı bedeninde ve Tanrı katındaki sevaplarla aydınlanmış ruhunda, maddi veya manevi zaaf, zina hiçbir zaman kendine yer bulamazdı.

İkonlarla bezeli, mum ve tütsü kokularıyla dolu o eve, iki büklüm olmuş senatörler, yaşlı Hofmeisterler ve Hofmareşaller, altmışlık Frauleinler, saray nedimeleri, tamamen elden ayaktan düşmüş piskoposlar ve başpiskoposlar geliyorlardı, ki evin merdivenlerinden yardım almadan yukarı çıkmaları bile mümkün değildi. Bunlar arasındaki tek genç Apollonçik'ti, fakat... Fakat bu bir istisnaydı ve bundan dolayı, adaletin olduğu o yere, o manastıra zerre kadar çamur da bulaşmamalıydı; fakat...

O gün Kvaçi ve "teyzesinin kızı" Elene saat onda, üstü kapalı landoyla o dulun karanlığa gömülmüş evine gittiler; ev sahibesine tatlılar ve çiçekler götürdüler. Misafirlere çay ikram edildi. Ev sahibesi Anastasya, Kvaçi'ye ve onun akrabası Elene'ye misafirlerini tanıttı:

"Ekselansları çarın günah çıkartıcısı ve ilahiyat akademisi murakıp üyesi... Ekselansları Çariçinli keşiş İlyodor... Savatov piskoposu Hermogen... General Lohtin'in dul eşi... Yüksek Sinod başkanı Lukyanov... Onun yardımcısı Sabler... Savunma Bakanı General Suhomlinov... Saray nedimesi Kurakin... Barones Noden... İçişleri Bakanı Makarov..."

Kvaçi ve Elene hepsinin elini sıkıp kendilerini tanıttılar. Kiminin elini öptüler; kimini de hafifçe öne eğilip saygı göstererek içten selamladılar. Sonra oturup yeni tanıştıkları insanları süzdüler.

Misafirlerin arasında bazısı eskiden bakanlık yapmış kişilerdi; bazısı göreve devam eden bakanlardı. Kimi bakanlık peşindeydi. Kimi dün, bugün, yarın veya ertesi gün benzer bekleyiş içinde olan kişilerdi.

Dul kadının kiliseyi andıran salonunda bulunan piskopos, başpiskoposluk; başpiskopos, metropolitlik; tümgeneral, kor-

generallik; korgeneral de yaverlik peşindeydi. Taşralı, büyük şehre doğru yüzünü çevirmişti. Tüccar büyük ihale peşinde koşuyordu. Bankacı imtiyaz peşindeydi. Kadınlar kocalarını ve sevgililerini kurtarmaya çalışıyorlardı. Genel olaraksa herkes tahta doğru koşuyor ve hiç değilse bir basamak daha yukarı çıkmaya bakıyordu.

Bu evin tam orta yerindeki zindanda, görünmez, vahşi, korkutucu ve tehlikeli bir savaş meydana geliyordu; ne var ki onların yüzünde ve dilinde, hoşluk, kardeşlik, dostluk, gülümseme, Hıristiyanlığa özgü saflık ve meleklere özgü itaat hakimdi.

Lohtin'in dul eşi "Bakire Meryem" kesik kesik bir sohbete başladı.

Kvaçi bu tuhaf dul kadına şaşkın şaşkın bakıyor ve onu dinliyordu. Daha önce "Taniçka"[2] bu şaşırtıcı kadın hakkında Kvaçi'ye bir şeyler anlatmıştı.

Lohtin'in dul eşi, yaşı ilerlemiş bir kadındı. Çok gururlu, akıllı, görmüş geçirmiş biriydi; iyi ve soylu bir aileye mensuptu.

Birkaç yıl önce bu dul kadın "Aziz Grigori"nin[3] birinci havarisi ve onun sadık kölesi haline gelmişti; her şeyden, aile, servet, kibir, kadınca kadınlıktan elini eteğini çekmiş ve hiç düşünmeden yeni Mesih'in, efendisinin ve tanrısının peşine takılmıştı. Bu hastalıklı kadın Aziz Grigori'nin aynı zamanda yakını ve hizmetkârıydı. Öte yandan onun maddi ve manevi ermişliğinin, sahtekârlıklarının ve saçmalıklarının propagandasını yapıyordu. Sonunda bu hasta kadın, bu "peygamberin" kadersiz çarın talihsiz ailesine girmesinin de yolunu açmış ve o ihtiyarı düşünmeden zirveye çıkarmıştı.

Lohtin'in dul eşi, saraydaki yerini daha sonra daha genç, daha güzel ve daha çekici Virubova'ya bıraktı. Bununla birlikte ne saraydan, ne hizmetkârlıktan ne de kölelikten elini çekti. Yine eskisi gibi "ermiş ihtiyar" Rasputin'in peşinde bü-

---

2 Tanya adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

3 Grigori Rasputin. çev. notu

tün Rusya'yı dolaşıyor, onun her sözünü ve attığı her adımı günlüğüne not ediyordu.

Şu anda da herkes ona bakıyordu. "Bakire Meryem" yalınayaktı. Üstünde tuhaf görünümlü sarılı beyazlı bir elbise vardı ve elbise bir kadın giysisinden çok cübbeye benziyordu. İpek ve atlas fırfırlarla rengârenk hale gelmişti. Kadının başında, üzerinde altın işlemeli yazısı olan ve pullarla süslü tuhaf bir şapka vardı.

"Her kudret mevcut içimde, Aleluya."

Kadın arada bir dua niyetine yere kapanıyordu:

"Önceki gün kurtarıcımızı gördüm," diyordu ateş saçan gözleri ve titreyen sesiyle. "Sizin de bildiğiniz gibi, önceki gece o hâlâ yoldaydı; Moskova'dan geliyordu. Fakat ruhu daha önce geldi ve bana göründü. Bizim azizimiz baştan ayağa beyazlar içindeydi; başının üzerinde ilahi bir ışık vardı; bir elinde haç, diğer elinde ateşten bir kılıç tutuyordu."

"Tanrım, sen bizi koru!" diye fısıldadı Sabler ve istavroz çıkardı. Onun bu hareketini diğerleri de tekrarladı.

"Bana göründü ve şöyle dedi: 'Ey Ortodokslar, günahlarınız için tövbe edin! Sorgu günü yakın! Korkun ve titreyin, ey dinsizler, Yahudiler ve halkın inancıyla alay edenler!' Ben onun kutsal ayaklarına kapandım. O elini başıma koydu ve bir günahkâr olan beni bağışladı. Gözlerimi açtığımda kurtarıcımız göğe doğru yükseliyordu. Ertesi gün bizim aziz Moskova'dan döndü. Her şeyi ona anlattım: O bana 'Hemşirem, gerçekten de o gün ruhumla senin yanındaydım' dedi."

Tekrar istavroz çıkardılar ve kuruyup içeri gömülmüş olan dudaklarıyla mırıldandılar. Hepsi korku içinde titreyerek fısıldıyordu:

"Tanrım, senin işlerine akıl sır ermiyor!"

"Kıyamet günü gelip dayandı!"

"Bizi bağışla, tanrım ve günahlarımızı affet!"

"Aleluya! Aleluya! Aleluya!"

Kadın kalkıp gözlerini havaya dikti, sesini yükseltti; ateşli biçimde ve huşu içinde konuşmaya başladı:

"Size hakikati söyleyeceğim: O bizim aziz kurtarıcımız, günahlarımızdan kurtulmamız için bu ülkeye, bizim kutsal Rusya'mıza göklerden gönderildi. Günahkârları sorgudan geçirmek, inançsızları helak etmek ve ebedi mutlu hayatı inşa etmek için..."

Sonra kadın çariçenin keşişi İlyodor'a döndü: "O günahsız ve çilekeş ademoğlu böyle biri, bense bir günahkârım ve onun değersiz bir havarisiyim, Bakire Meryem'im. Ey Ortodokslar, titreyin ve günahlarınız için tövbe edin!"

Keşiş İlyodor alınıp kaşlarını çattı ve huzursuz biçimde yerinde kıpırdadı; diğerleriyse tekrar dudaklarını oynatmaya başladı ve mırıltılar içinde "Bakire Meryem"in huzurunda öne eğildiler.

Sabler ve Makarov kadının eline kapandılar. Kvaçi ile Elene de onları izledi; diğer yandan istavroz çıkarıp mahcup biçimde mırıldanıyorlardı:

"Tanrım, bizi bağışla!"

"Bakire Meryem" dördünü birden bağrına basıp kardeşlik ve Hıristiyanlık duyguları içinde öptü.

"Dostoyevski'nin kehaneti sahiden gerçekleşti," dedi gözü yaşlı Sabler kadına ve devam etti: "Ki o, Tanrı'nın halkın arasından, alt tabakadan, itaatkâr, budala, kutsanmış, divane küçük bir köylüyü seçip bize yollayacağını, Rusya'yı büyük kargaşadan ve parçalanmaktan kurtaracağını, doğru yola sokacağını söylemişti!"

"Böyle bir köylü tarafından temizlenmiş Rusya, sıcak demirle bütün ülkede dinsizliği dağlayıp geçer, ülkeyi şeytani düşüncelerden temizler ve bizim kutsal dinimizi de kılıcıyla bütün dünyaya egemen kılar," diye ekledi General Suhomlinov.

"İki Roma vardı, üçüncüsü Rusya, dördüncü Roma hiçbir zaman olmayacak!" dedi Lukyanov, yeni Bizanslıların sayıklamasını hatırlayarak.

"İğrenç Yahudiler ve onların kiralık sosyalistleri gece gündüz boş durmuyor ve bizim Roma'mızı yıkmak hayalleri ku-

ruyorlar," diye şikâyet etti Çariçinli keşiş.

"Üçüncü Roma ölümsüzdür! Onu hiç kimse yıkamaz! Korkmayın! Ortodokslar, Tanrı bizimle!" diye açıkladı yaşlı kurnaz tilki Sabler.

Kvaçi uygun zamanı yakalamıştı:

"Ekselansları bilgece bir söz söyledi. Korkmayın, Üçüncü Roma'nın yıkılabileceğine inanmayın. O ölümsüzdür! Bu alçaklar Kafkasya'da da buna cüret ettiler, fakat..."

"Siz Kafkasyalı mısınız?" diye sordu Makarov.

"Evet, ben oralıyım ve oradan gelip aranıza katıldım. Bizim kutsal Rusya'nın adı orada da karalanıp çirkefe bulandı. Rusya'nın yüz yılda inşa ettiğini, güçsüz ve aptal Vorontsov-Daşkov birkaç yılda yerle bir etti. Bu gizli masonu uzaklaştırma zamanı geldi. Bizim oralarda haklı olarak şöyle diyorlar: Kafkasya'da iki Vorontsov var; biri ayakta, diğeriyse yatakta.[4] Fakat o yatakta bile rahat durmuyor ve Kafkasya'da Rusya'nın işlerini yavaş yavaş yıkmaya devam ediyor."

Dişsiz şevketli efendiler kıs kıs güldüler. Kvaçi ise konuşmaya devam etti:

"Tanrıya şükürler olsun! Bu güçsüz masonun dışında bizim saygıdeğer çarımızın pek çok sadık hizmetkârı var. Alihanov, Vostorgov, Tolmançov, Martinov, Griaznov ve başka binlercesi... Devrim denilen yılanın başını güçlerimizi birleştirerek ezdik. Şimdi içiniz rahat olsun, kalbinizi ferah tutun."

Tanya hemen yanındaki iki kişiye bir şeyler fısıldadı. İkisi de bir anda canlanıverdiler, şaşkınlıkları gözlerinde okunuyordu.

"Olamaz! Gerçekten mi?" deyip sonra da Kvaçi'ye döndüler. "Delikanlı, siz bize o olayı anlatın, sizin yaralandığınız olayı..."

"Anlatmaya değmez. Çok önemli bir şey değil, ama madem ki zat-i âliniz arzu ediyorlar... Yahudiler ve devrimcilere kıpırdama ve nefes alma şansı vermedim. Bundan dolayı

---

4 Bu söz Vorontsov'un heykeliyle uzun süre hasta yatağında yatan Vorontsov-Daşkov için söylenmiştir. (Yazar)

başıma on bin maneti koydular. Birkaç kez hain planlarını bozdum. Çok fazla zarar görünce, beni avlamak için harekete geçtiler. Ne var ki ben o soysuzlardan daha iyi avcı çıktım. Bir gün üzerime bir el bombası attılar. Kurtuldum ve peşlerine düştüm; üçünü öldürdüm, ikisini yaraladım. İkinci bir grup silahlarıyla saldırıya geçti. Onlara da gününü gösterdim. Sonra beni zehirlemek istediler ve uşağımı satın aldılar. Bu da işe yaramadı. Lafı daha fazla uzatmayayım. Bu kâfirleri hiç acımadan öldürüp yok etmeye devam ettik. Gerçi beni de ayağımdan yaraladılar, ama bunu onlara bire bin oranında ödettim."

Kvaçi'nin Samtredia'da bir köpeğin ısırması sonucunda oluşan yarasını Tanya diğerlerine nerdeyse kanıt olarak gösterecekti; ama kendini tam zamanında tuttu ve sustu.

Kvaçi uzun süre daha konuştu ve palavralar sıkarak, gönüllerini okşayan sözler söyleyerek ve merhem gibi laflar ederek bu insanların içini rahatlattı, onları sevindirdi. Lohtin'in dul eşi Kvaçi'nin adını not defterine yazdı; diğerleriyse akıllarında tuttular. Tam bu arada sokaktan bir otomobil sesi duyuldu.

"Buyurun! Azizimiz ve kurtarıcımız, buyurun!" diye bağırdı umutlu biçimde Bakire Meryem ve ayağa fırladı.

Diğerleri de ayağa kalktı. Ev sahibesi ve Lohtin'in dul eşi koşarak merdivenlerden aşağıya indiler.

İki dakika sonra "ermiş kurtarıcı" Grigori Rasputin içeri girdi. Kvaçi, o devrin en güçlü adamını baştan ayağa süzerken adamın gizli çıkan bir gazetede aynı gün okuduğu kişisel karakterini hatırladı: "Sefil, kara cahil, ahmak, tamamen bilgisiz, küstah ve kaba bir Sibiryalı köylü"... "Aziz ve günahsız bir ihtiyar"... "İlahi güçlerle donanmış bir kâhin", "Karanlık Rusya'nın vicdanı, ana direği ve rehberi", "Her şeye kadir, halkın gerçek patriği, otokrat, âlim-i mutlak ve bir divane..."

Herkes ayağa kalktı; başlarını öne eğmiş ve el pençe divan durmuşlardı. Herkesin yüzünü sevecen, hürmetkâr, masum bir ifadeyle samimi bir gülümseme kaplamıştı.

Rasputin bir an için eşikte durdu.

Orta boylu, tıknaz ve kalıplı bir adamdı Rasputin. Siyah, uzun, fırça gibi saçları vardı; gelişigüzel taranmış ve ortadan ayrılmıştı. Dudakları kalın, ihtiraslı ve mosmordu. Alnı açık ve burnu yassıydı. Bir süpürgeyi andıran, bakımsız siyah sakalı ve bıyığı, sanki özel olarak yüzüne yapıştırılmıştı. Dudağının kenarı açıktı; yüzünün derisi siyah, yıpranmış ve yağlıydı. Elleri uzun ve koyu renkti. Parmakları eğri büğrü, tırnakların içi ve etrafı kirliydi. Tuhaf ve alışılmadık gözleri vardı. Derin gözleri morluklarla doluydu; huzursuz ve parlaktı; adeta gizemli ve görünmez bir güçle dolup taşıyordu. Gözleri çekici ve keskin, şefkatli, masum ve aynı zamanda sinsi, mesafeli ve soğuktu.

Rasputin'in üzerinde, "Ana"sı Çariçenin kendi eliyle dikmiş olduğu, açık bordo atlastan bir Rus cübbesi vardı ve cübbe mavi ipekle işlenmişti. Beline, ipek ve altın ipliklerle kıvrılmış püsküllleri olan bir kemer bağlamıştı. Buruşuk rugan çizmesinin içine bol şalvarın paçalarını sokmuştu.

Ermiş sanki sessizce gülmüştü:

"Tanrının selameti ve inayeti üstünüze olsun!"

Rasputin sıçrayarak, eğilerek ve bükülerek herkesi tek tek dolaştı; bu sırada sırıtıyor, zıplıyor, eli ayağı birbirine dolaşıyor ve ellerini bir "maydanoz" gibi havada sallıyordu. Anlaşılmaz ve tuhaf bir Rusça konuşuyor, peş peşe yerli yersiz ruhani sözler sarf ediyordu.

Rasputin hiç kimseyi ayırmadı; herkesi bağrına bastı ve herkesi güçlü biçimde şapur şupur öptü. Kimini bir kez öptü, kimini iki kez. Elene'yi öpmekle kalmadı, aynı zamanda okşadı; belinden tutup kendine doğru çekti. Elene'yi nefessiz bıraktı, öpmekten dudaklarını eskitti ve istemeden elinden bıraktı.

Herkes çekinerek ve hürmetle onun elini öpüyordu. Grişka[5] herkesi takdis etti ve her birine bir iki söz söylemeyi eksik

---

5 Rusça Grigori adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

etmedi. Suhomlinov'a şöyle dedi:

"Tanrının kılıcını hazır tutuyorsunuz, değil mi?"

Başpiskopos Hermogen'e de laf yetiştirdi:

"Tanrı bizimledir!"

Çariçinli keşiş İlyodor'a döndü sonra:

"Yahudiler bizi yenemezler; onlar perişan olacaklar!

Makarov'a laf giydirdi:

"Bunun sona ermesi lazım!"

Elene'yi ise teselli etti:

"Dermanı bende ara, kardeşim ve ben sana derman olurum..."

Kvaçi sessizce güldü. Sonunda onun da sırası gelmişti.

"Ararsan, bulursun!" diye cesaret verdi ona ermiş.

Rasputin ardından Sinod başkanı Lukyanov'a döndü. Sinod başkanının yardımcısı Rasputin'in ayaklarına kapandı; bir yandan da ağlayıp mırıldanıyordu:

"Bizi takdis et, aziz peder! Takdis et ve iyiliğini bizden esirgeme!"

Kehanet sahibi vaiz Bakire Meryem, Sabler'le birlikte yere çöktü; ermişin dizlerine sarıldı ve çizmesinin ucunu öptü. Rasputin ikisini de ayağa kaldırdı; ikisini de öperek gözyaşlarını sildi. İkisini de teselli etti; derken kendisi de ağlamaya başladı ve başkalarını da ağlattı. Bu manzarayı gören biri, bir başkasının kulağına şöyle fısıldadı:

"Lukyanov'u görevinden alırlar; Sinod'un başına Sabler'i getirirler."

Sonra herkes oturdu; tatlılardan yiyerek sevap işleme konusunda sohbet etmeye başladılar.

Aziz bir yanına havarisini, diğer yanına da kraliçeye emsal Elene'yi oturttu. Elini önce Elene'nin dizlerine koydu; sonra kalçasına doğru kaydırdı. Bu el Kvaçi'nin gözünden kaçmadı. Bıyık altından güldü ve şöyle düşündü: "İşe yaradı. Başlıyoruz!"

Havari kolunu rehberinin beline doladı ve omuzlarının üstünde tutmakta zorlandığı başını onun omzuna yasladı.

Elene ilk önceleri utanıyordu: Başını önüne eğiyor, gözlerini yarı yarıya kapatıyor ve nefesini tutuyordu. Bazen badem iriliğindeki siyah gözlerini ermişin fasulye büyüklüğündeki mavi gözlerine dikiyordu; bakışları şimşek gibi çakıyor, sonra yavaşça uzaklaştırıyor ve sıkı kirpiklerini bir bulut perdesi gibi indirerek zaten siyah olan gözlerini iyice karartıyordu.

Sonunda Elene de cesaretini topladı ve tanrısal başını azizin göğsüne yasladı; öte yandan gözlerini kapatıp uyuklamaya başladı.

Herkes bu üçlemeye hürmetle bakıyor ve masumca gülümsüyordu. Herkesin içinden aynı düşünce geçiyor ve o üçlemeyi, kutsal resimle, İsa, Meryem ve Marta'yla kıyaslıyordu.

"Elene, Lohtin'in dul eşine kıyasla Mecdelli Meryem'e daha çok benziyor" diye düşündü Kvaçi ve kendini mutlu hayallere kaptırdı.

Yaşlı aziz birden eğri büğrü siyah parmağını Kvaçi'ye doğru uzattı:

"Sen kimsin?" diye sordu.

"Ben Prens Kvaçantiradze'yim, Aziz Peder!"

"O zaman sen Kafkasyalı olmalısın... Onları sevmiyorum... Vahşi bir millet... Gözleri kılıçtan başkasını görmüyor; kâfir onlar."

Kvaçi tatlı bir tonla açıkladı:

"Ben Gürcü'yüm, Aziz Peder, Gürcüler Ortodokstur."

Grişka şaşırdı:

"Demek Hıristiyansın. Adın nedir?"

"Napoleon Apollonçik."

"Napoleon mu? Apollon mu?" diye tekrarladı, şaşkına dönmüş Grişka.

Onun havarisi olan Lohtin'in dul karısı, iki adı da ona açıkladı.

"Yani, ikisi de putperest, şeytani admış! Tanrı bizi korusun!" dedi Rasputin yüksek sesle ve herkesi takdis etti. Ev

sahibesi kulağına fısıldadı:

"Bu çocuk ve bu kadın, Elene teyze çocukları. Hatırlarsan, bu çocuk hakkında birkaç kez konuşmuştuk."

Grişka birden yumuşadı:

"Aaa, Apollonçik! Kafkasya'da çar ve kutsal Rusya için sen mi mücadele ediyordun? Yani ben seni tanıyormuşum, çok iyi tanıyormuşum. Üstelik yaralanmıştın, değil mi? Adın hoşuma gitti. Yanıma gel. Şarap içer misin?" diye sordu. Ve teyze çocuklarını bir kez daha öptü. Kvaçi, içmiyorum, diyerek şarap teklifini geri çevirdi. İçmiyor olmasını takdir ettiler.

Sohbeti, Rusya'nın kaderi, Yahudiler, devrim, üçüncü Roma ve onun dünya egemenliği konularında sürdürdüler.

Delikanlı uygun zamanı kollayarak aziz pedere kendi düşüncesini, yetişmesini, kiliseye ve tahta bağlığını net biçimde sergiledi.

Stolipin ve Şçeglovitov kutsal Rusya'nın iki büyük ana direğidir... "Hainlerin" henüz tamamen kökü kazılmış, kökleri sökülmüş değil... Çirkeflik canavarı hâlâ nefes alıp veriyor. Kargaşa yılanı hâlâ sağa sola kıvırılıp duruyor. "Kıymetli vatanımızı zayıflattılar... Hükümetin içinde hâlâ gizli Yahudi ajanları var... Kilisede hâlâ çok fazla kâfir, dinsiz ve putperest barınıyor... Bizim güzel ülkemiz ve kutsal kilisemiz hemen şimdi bunlardan temizlenmeli ve arınmalı; yoksa bize rahat uyku yok."

Kvaçi bu konuda bol keseden atmayı sürdürdü. Yangının üzerine körükle gitti ve zaten korku içinde olan insanların ödünü patlattı.

"Kurtarıcının" havarisi olan Lohtin'in dul karısı da Kvaçi'ye katıldı; heyecanlanıp vaaz vermeye başladı. Yeniden azizin ayaklarına kapanıp bağırmaya başladı:

"Mahvoluyoruz! Bizi kurtarın! Aziz Peder, bizi kurtarın!"

Sabler de mırıldanmaya başladı. Diğerleri de telaşa kapılıp yerlerinden kalktılar. Tekrar birbirine sarılıp öpüşmeye başladılar.

O akşam birkaç bakanın, senatörün, elçinin, valinin, pis-

koposun ve başpiskoposun kaderi belirlendi. Kimini tenzil edip, kimini terfi ettirdiler.

Misafirler yavaş yavaş dağıldılar.

Aziz, Elene'yi sağdaki odaya soktu; ev sahibesi Tanya da Kvaçi'yi soldaki odaya sürükledi.

Bir saat sonra dördü yeniden bir araya geldi. Hepsi de sakinleşmiş ve mevcut durumdan hoşnuttu. Elene'nin yüzüne ateş basmış ve kıpkırmızı kesilmişti. Saçları dağılmıştı. Gözleri nem içinde parlıyordu. Ev sahibesi ve aziz aralarında kısa bir an fısıldaştılar.

"Buraya gel!" diye çağırdı Grişka, Kvaçi'yi. "Ben seni beğendim. Dostum olmak ister misin? Benim korumam olursun! Yahudiler ve 'devrimciler' bana düşmanlık besliyorlar. Beni onlardan korursun! Tanya, ikonu uzat, yemin etmeliyiz!"

Kvaçi, Rasputin'le arkadaş olmak istiyor muydu? Bunu sormaya ne gerek vardı! Kvaçi bir yıldan beri sadece bunun hayalini kuruyordu: Bir yıldır bu ihtiyara ulaşmak için yol bulmaya çalışıyor ve elinde fener bir yıldır onu arıyordu. Çünkü Rusya'nın gerçek hükümdarının ve patriğinin o olduğunu, bu uçsuz bucaksız ülkeyi avucunun içine aldığını biliyordu.

İkon ile İncil'i getirdiler; ikisi sonsuza kadar kardeşlik ve dostluk yemini etti. Sonra Grişka'nın aklına geldi:

"Yahudiler ve devrimciler, Devlet Konseyi'ne beni şikayet etmişler. Ben onlara şikâyet neymiş göstereceğim!"

Rasputin birdenbire kendisinden geçti ve büyük bir öfkeye kapıldı. Gözleri ateş saçıyordu; arada bir kadınsı bir sesle haykırıyordu. Ayaklarını yere vuruyor ve ağzından köpükler saçıyordu:

"İblisler! Lanetliler! Alçaklar!"

Sonra hokka ve kâğıt istedi. Oturdu ve yarım saat boyunca terler döküp, oflayıp puflayarak Kırım'da bulunan çar ve çariçeye bir telgraf yazdı:

Livadiya'da bulunan Çar ve Çariçeye.

Çok değerli Anacığım ve Babacığım! Şeytan güç toplu-yor ve Duma ona hizmet ediyor. Orada çok fazla dev-rimci ve Yahudi var. Onlar ne istiyor? Kutsanmış olan kişiden hemen kurtulmak istiyorlar. Guçkov onların uşağı, iftira atıp ortalığı karıştırıyor.

İsteklerim. Baba, Duma sana ait ve sen ne istiyorsan onu yap. Ne istekler var Grigori hakkında. Bunlar şey-tani işler; isteklerin gerekli olmadığı emrini ver.

Evet! Grigori. Evet![6]

Bu, ördeğin ayak izine benzeyen kargacık burgacık yazıyı Kvaçi'ye verdi ve şöyle dedi:

"Telgrafı bugün yolla. Şimdiyse gidelim! Güzel ev sahibe-si, çok teşekkürler, Tanrı'nın iyiliği üstüne olsun!" Ev sahibe-sini öptü ve sonra Elene'ye döndü. "Lenoçka,[7] kardeşim, sen benimle eve gel!"

Ve Kvaçi'nin hediyesini adeta eliyle merdivenden indirdi. Elene azizin boynuna sıkıca sarıldı ve yorgun düşmüş yüzü-nü onun sakallarına gömdü.

Üçü otomobile bindiler.

"Şimdi bu hiç olmadı, kardeşim, gel, buraya otur!"

Ve Elene'yi dizlerine oturttu; çünkü otomobilde yer dardı. İhtiyarın evine varınca, aziz Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Apollonçik, sen burada bekle, sen ise Lenoçka, bana oda-ma kadar eşlik et! Yarın ikiniz birlikte bana gelin, konuşa-lım."

Ermiş yukarıda Elene'yi "muayene ederken", Kvaçi sokak-ta bekliyordu. En az bir saat geçmişti. Sonunda Elene dışarı çıktı ve ikisi otomobile bindi.

---

6 Bu gerçek bir telgraf. Mecliste Rasputin hakkında soru önergesi vermişlerdi ve bu da onu sinirlendirmişti. (Yazar)

7 Elene adının Rus ağzıyla sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

Kvaçi kırılmış ve küsmüştü. Elene gülümsüyordu.

"Bu Grişka nereli bir yaşlı ki, saçında bir tek beyaz tel yok?" diye mırıldandı Kvaçi.

Elene cevap vermedi. Eve öyle varmışlardı ki, ikisinin de sesi çıkmamıştı.

Kvaçi Elene'ye odasına kadar eşlik edip oturdu.

"Bu kadarı da çok fazla!" diye mırıldandı sonunda.

Elene yine gülümsüyordu.

"İyice muayene etti mi seni? Ne dedi, neren ağrıyormuş?" diye homurdandı Kvaçi öfkeli biçimde.

"Suya giren ıslanır," diye kestirip attı Elene. Diğer yandan da elbisesini çıkarıyor, keyifle esniyor ve tekrar imalı biçimde gülümsüyordu.

"Evet, ama... Seni niye bu kadar erkenden muayene etti? Sana ne dedi?"

"Başka hekimlerden hiç değilse daha iyi," dedi Elene alaycı bir tavırla.

"Benden de mi iyi?"

"Senden mi? Ha-ha! Sen daha çocuksun!"

Kvaçi'nin huzuru kaçmıştı:

"Hayır, bu doğru olamaz!"

"Seferden dönen kocasına, karısı hikâyeler anlatırmış, ha ha ha! Hoşuna gitmedi mi? Hem iş çevirmek hem de bana sahip olmak mı istiyorsun? İki tavşan kovalayan, ikisinin de izini kaybedermiş... Ne? Ne dedin? Demek umurunda değil? Tamam, böylesi daha iyi. Akıllı bir adamsın ve bunu anlıyor olman lazım."

"Bensiz hiçbir şeye girişme."

"Hayır, korkmana gerek yok, artık elimden kaçamaz. Birlikte başladık ve birlikte çalışmaya devam edeceğiz; sen zekânla, ben de... Ben de gözlerim ve gülücüklerimle... O halde yarın gel ve konuşalım. Sözünü verdiğin incileri unutma... Hayır, hayır, şu anda olmaz! Bugün yapamam dedim! Uykum var... Yarına bırakalım. Ne dedin? Öyle olsun bari mi? Ne yapabilirim, ne de istiyorum... Bari bu da mı olsun? Doymuş

muyum? Yeter, aptal olma! Git ve uyu, yarına kadar her şeyi unutursun... Ne dedin? Senden daha mı iyi? Bu sabah pek çoğu benden daha iyidir, diyen sen değil miydin? Sen daha çocuksun dedim. Haydi git... İyi geceler!"

Kvaçi sinirli halde dışarı çıktı. Öfkeden deliye dönmüştü. Köpeğin biri diğerine diş göstermişti. Nasıl mı? Elene, genç, yakışıklı, güçlü ve ateşli biri olan Kvaçi'yi bilerek ve isteyerek Grişka Rasputin ile ezmişti.

"Bari buna değse!" diye öfkeleniyordu Kvaçi. "Sefil, zavallı, ahmak, kara cahil, pasaklı ve moruk bir mujik. Elene bunu bana nasıl söyledi? Senden daha iyi! Sen onun yanında çocuksun! Nasıl? Neye göre? Neye sahip ki öyle... Herhalde..." Ardından da şöyle düşündü: "Onu oraya ben götürmedim mi? İkisini bir araya getiren kişi de ben değil miyim? Bu öğüdü ona ben vermedim mi? Ha bugün olmuş, ha yarın, ne fark eder ki? İyi ama neden öfkeleniyorum, başımı niye taşlara vuruyorum? Eğer onu tercih ediyorsa, varsın etsin. Yeryüzünde güzel kadından başka ne var... Elene'yi yine de elimin altında tutmalıyım; yoksa çok iyi başlayan işim bozulur ve mahvolurum."

Sonra Kvaçi, kendi sonsuz planlarını hatırladı ve pek çok yeni hedefe kendini verdi. İstediği gibi işleyebileceği, kullanabileceği ve hasat edebileceği yeni bir ülke ve uçsuz bucaksız araziler Kvaçi'nin gözünün önüne geldi.

Elene karanlığın içine gömüldü ve Kvaçiko'nun biraz önceki öfkesinden ve incinmiş onurundan geriye zerresi bile kalmamıştı.

Kvaçi bir süre yatağında sağa sola dönüp durdu ve sonra, o gece de, her zaman olduğu gibi, sakince, bir çocuk gibi safça ve huzur içinde uykuya daldı.

AZİZİN SEKRETERİNİN VE KORUMASININ HİKÂYESİ

Ertesi gün Kvaçi arkadaşlarını çağırdı, herkese yeni öğütler ve yeni görevler verdi. Gabo Çhubişvili, Beso Şikia ile Celil'e azizin adresini verdi ve onlara tam öğle vaktinde orada olup, girişte kendisini beklemelerini söyledi. Ardından Kvaçi Neva Bulvarı'na uğradı; alması gerekenleri aldı ve oradan Elene'ye gitti. Ona hediye inciler ve çiçekler götürdü.

Elene sanki daha da güzelleşmiş, bir tomurcuk gibi açılmıştı. Pahalı hediyeyi hemen boynuna astı. Sevinçten yerinde duramıyordu; bazen aynanın karşısına geçiyor, arada bir Kvaçi'nin boynuna sarılıyor, onu öpüyor, gülümsüyor ve onunla gevezelik ediyordu:

"Yani, dün akşam bana kızdın mı? Seni ahmak, bunu benden sen istememiş miydin? Şimdi, artık bana kızmıyor musun? Sakinleştin mi? Böylesi çok daha iyi, unut gitsin! Kasten söyledim ve seni kızdırdım, yoksa o iğrenç herif senden daha iyi nasıl olabilir? Her şey bir yana, o mujik senden iki kez daha yaşlı. Öğğk! İğrenç, pasaklı. Öğğk! Üstünden mum ve yağ kokuları yükseliyor... Hemen gidelim mi? Ben hazırım."

On dakika sonra Kvaçi'nin "Mercedes"i Gorohov Sokağı'na vardı ve azizin evinin önünde durdu. Beso, yanındakilerle birlikte kapıda hazır bekliyordu.

Hep birlikte yukarı çıktılar. Merdiven o kadar kalabalıktı ki, yukarı çıkmak mümkün değildi. Kimi de sokakta sırasının gelmesini bekliyordu.

Aziz generallerden birini haşlıyordu. Kvaçi ve Elene'yi görünce koşarak geldi ve ikisini de göğsüne bastırdı.

"Burada otur ve beni bekle! Ben hemen dönerim!" dedi Kvaçi'ye ve Elene'yi alıp diğer odaya girdi. Yüzüne ateş basmış biçimde geri gelince, "Benim sekreterim olacaksın, iyi giyinmiş olanları ve düzgün görünenleri içeri al," dedi Kvaçi'ye.

Kvaçi hemen sekreterliğe başladı. Beso Şikia'yı da yardımcısı yaptı. Celil de kapıda duruyordu. Çhubişvili ile diğer arkadaşlarınaysa gözcülük işi verdi, çünkü bu ihtiyar ermişin binlerce düşmanı vardı ve sürekli tehlike altındaydı.

O gün en az yüz kadar kadın ve erkek Grişka'nın bürosuna girip çıktı. Bu mucizeler yaratan adama kim, nereden ve ne için gelmemişti ki?! Vladivostok ve Varşova'dan, Athos Dağı'ndan ve Taşkent'ten, Solovets ve adı hiç duyulmamış yerlerden gelenlerin arasında general, vali, keşiş ve tüccar, bankacı ve avukat, köylü ve rahibe, papaz ve devlet memurları da vardı.

Kimi başarılı olmanın yolunu arıyordu, kimiyse devlet desteğinin peşindeydi. Kimi tayin için, kimi adalet için ve kimi de akıl danışmaya gelmişti. Aziz ilk önce temiz giyimli kişileri ve güzel kadınları kabul etti. Sonra merdivenlerden koşarak indi; kiminin eline birer, kiminin eline üçer ruble tutuşturdu. Bir yandan da bağırıyordu:

"Çar ve benim için dua et. Zamanım yok. Sekreterim burada, istediğin bir şey varsa, ona söyle." Sonra bitkin halde kendini atlastan koltuğa attı ve homurdandı: "Şeytanlar! İblisler! Beni mahvettiler!"

Kvaçi o gün pek çok ilginç şeye şahit oldu. Kaba saba ihtiyar şaşırtıcı bir beceri ve tecrübe sergilemişti. Güçlü ile zayıfı, işe yarar olan ile işe yaramazı bir bakışta ayırt edebiliyor ve kim neye layıksa, onu veriyordu: Kimini sevinçle, saygıyla, öperek ve sarılarak karşılıyordu. Kimini başını eğerek karşılıyor, önlerinde yılışıyor ve sırıtıyordu. Kimi için iki kelime etmeye bile neredeyse tenezzül etmiyordu. Güzel kadınları teselli etmeden bırakmıyordu. Ona kardeşçe sarılıyor ve göğsüne bastırıyordu. Eğer kadın hastalıktan şikâyet ederse, Grişka o kadını muayene ve tedavi etmek için ayrı bir odaya götürüyor veya o kadının adresini Kvaçi'ye yazdırıyordu. Bazen Grişka birkaç kelime yazmak için yarım saat ter döküyordu ve sonunda öyle kargacık burgacık yazı ortaya çıkıyordu

ki, gören de o kâğıdın üzerinden ayakları mürekkebe batmış bir tavuğun yürüdüğünü ve kendi gıdaklamalarını yazdığını sanırdı.

Kvaçi'nin öğütlerini Beso eksiksiz anlamıştı ve bir haftada tamamen yerine getirmişti. O gün "sel gibi" insan akmıştı Kvaçi'nin evine ve bu "sel gibi" akan kalabalık azizin müşterileriydi.

Kvaçi çok akıllıca davranmıştı. Grişka'nın tarlasına akan suyu bir haftada kendi tarlasına çevirmiş ve kendi kanalında akıtmaya başlamıştı.

Müşteriler aziz pedere giden yolun Kvaçi'nin evinden geçtiğini artık biliyordu. Bundan dolayı kartvizit almak için önce Kvaçi'ye geliyorlardı. Kilise ve günah çıkarma için bağışlarının büyük bölümünü ona veriyorlar; duasını alıp kutsanmak için Rasputin'in dairesine Beso'dan aldıkları kartvizitle gidiyorlardı.

Kvaçi'nin arkadaşları nöbetleşe azizi korumaya gidiyor ve hükümetin ajanlarına meydan okuyorlardı. Güvensizlik ve korku içindeki aziz ihtiyar o günden itibaren huzur içinde uyuyor ve Kvaçi'nin kendisine iki haftada sağladığı şeyler için nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu.

KVAÇİ'NİN BÜYÜK İŞLERİ "ŞEY YAPMASI"NIN HİKÂYESİ

Kvaçi ile Rasputin'in arkadaş olmasının haberi birkaç gün içinde bütün şehre yayılmıştı. Bu olayı herkesten önce hükümettekiler ve iş erbabı adamlar duymuştu. Kvaçi'nin dairesine bahçeden "sel gibi" insan akıyordu. Saygın ve seçkin insanlarsa mermer merdivenden yukarı çıkıyor ve altın işlemeli sandalyelerde sıralarının gelmesini bekliyorlardı.

Bankacı Ganus herkesten önce Kvaçi'nin dairesine gelmiş-

ti. Önce alçak sesle Beso ile konuştu ve sonra Kvaçi'nin yanına girdi. Bankacı kısaca şöyle dedi:

"Ben bir iş adamıyım ve benim için vakit nakittir. Sizin de boşa harcayacak zamanınızın olmadığını biliyorum. Bundan dolayı doğrudan işten söz edeceğim. On kadar büyükçe işim var. Sizin bana yardım edebileceğinizi ve bu işleri bitirebileceğinizi biliyorum. Yapacağınız işin mutlak bir karşılığı olacağından da hiç şüpheniz olmasın!"

Baş başa verip iki saat boyunca büyük ve zor işleri ölçüp biçtiler. Sonra bir anlaşma imzaladılar. El sıkışıp birbirine gülümsediler, iltifat edip başarı dilediler.

Beso diğer işle ilgili bir adamı içeri aldı; bu adamı Beso bulmuştu. Gintsi adındaki erdemli ve yaşlıca bu Yahudi üç saat sonra Kvaçi'nin odasından çıktı.

Bu olaydan sonra Kvaçi, Grişka ile konuşurken sözü Türkistan'daki kanallara getirdi.

"Bana ne kadar düşer?" diye sordu Grişka doğrudan. "Üç bin düşer mi?"

Bu şekilde ucuz hareket etmiş olması Kvaçi'nin hoşuna gitmişti. Grişka hemen telefona koştu. Önce bir bakanı davet etti, ardından da ikinci bir bakanı daha çağırdı ve ikisine şöyle dedi:

"Anacığım ve Babacığım bu nazik işi çok istiyorlar. Apollonçik gelip size her şeyi anlatır. Sen, sana söylendiği gibi hareket et. Tamam mı? Ben bunu istiyorum. Tamam mı? Ne dedin? Kafkasya'da mı? Şimdi ben bu iş için Anacığa ve Babacığa telgraf yazacağım."

Grişka oturduğu yerde yarım saat boyunca oflayıp pufladı ve ter döktü. Birinci telgraf:

"Lavidiya, Hükümdarlara.

Çok değerli Anacığım ve Babacığım.
Kafkasya'ya kimi yollayacaksınız, sabrınız yok. Pisko-

pos Aleksey Tobolsky işinize yarar, onun yeri orası.[8] Oraya onu yollayın. Bu benim isteğim. O beni seviyor. Benim kahramanlığımın farkında. Hürmet etmelisiniz. Sadık olan her yerde sadıktır. Orada da bizin dostumuz bulunur.

Evet, ben. Grigori. Evet!"

İkinci telgraf:

"Cancağazım! Peder İvan'ın[9] etrafını şeytanlar sarmış. İkona ihtiyaç var. Siz ise beni dinlemiyorsunuz. O sahte, ama yine de bir aziz. Başka türlü nasıl kabul edeceğiz. Vostorgov'a ödül olarak Kafkasya ve Sibirya. Düşmanlar ağlasın.

Evet, ben! Grigori. Evet!"

Grişka her iki telgrafı da Kvaçi'ye teslim etti ve ardından şöyle dedi:

"Kafkasyalılara nasıl da sevgiyle yaklaştığımı görüyorsun, değil mi? Ancak vicdansız Vorontsov devrimcilere, Yahudilere ve Ermenilere arka çıkıyor. Canına okuyacağım ben onun. Telgrafları sakın kimseye gösterme ve çeneni tut, yoksa öğrenir!"

Grişka Kvaçi'ye parmağını sallayıp onu uyardı. Kvaçi ise bir kez daha sadakat yemini etti; Vostorgov ile Aleksey'i övüp yüceltti ve Suhomlinov ile Krivoşein'i görmeye gitti.

Grişka Elene'yi bırakmadı; bir kez daha muayene etmesi gerektiğini söyledi.

Ertesi sabah Kvaçi önce bankacı Ganus'u ziyaret etti.

"Ben hazırım. İşte mektup, hemen anlaşmaya varalım."

---

8 Rasputin'in isteğini yerine getirdiler ve bu Aleksey'i Gürcistan'a eksarh olarak atadılar. Ardından da 1908'de onu Tiflis'te öldürdüler. (Yazar)

9 Burada İvan Vostorgov kastediliyor. Vostorgov o sıralarda çok kirli bir işe karışmıştı. Sahte bir ikonu eski bir ikon diye satmıştı. (Yazar)

Anlaşmaya vardılar. Sözleşmeyi yazıp imzaladılar. Kvaçi telefonu eline aldı.

"Alo! Kimle görüşüyorum? Ekselansları mı? Ben Prens Kvaçantiradze... Ne buyurdunuz? Beni tanımıyor musunuz? Nasıl tanımazsınız? Dün Aziz Pederimiz sizinle telefonda benim hakkımda konuşmuştu. Hatırladınız mı? Aziz Pederin size yazdığı mektup da var yanımda... Evet, evet... Pekâlâ, hemen zat-i âlinizin yanına geliyorum."

Yarım saat sonra Kvaçi maliye bakanının bürosunda Rusya haritasının önünde duruyordu ve kendinden geçmiş halde konuşuyordu:

"Timurlenk'in eski imparatorluğu, bugünkü Türkistan, bir zamanlar son derece mamurdu ve yüz milyon insanı doyuruyordu. Şimdiyse orası bir çöl ve beş milyon insanı bile doyuramıyor. Şu uçsuz bucaksız çöle bir bakar mısınız? Buradan beş Fransa çıkar. Burayı sulamalı, ekip biçmeliyiz ve insanlarımızı oraya yerleştirmeliyiz. Ne yetişmiyor ki burada? Tütün, pamuk, pirinç, muhteşem meyveler, mükemmel şarap, keten, kendir, kişmiş ve ipek... Şimdi bazı hammaddeleri Amerika ve İran'dan getiriyoruz; sonra biz dışarıya satacağız. Türkistan iki yüz milyon insanı bile kaldırır. Buraya insanları iskân edelim; burayı mamur hale getirelim, Ruslaştıralım ve insanları eğitelim. İki üç yılda ticari dengemizi sağlarız. Hiç şüphe yok ki, on veya yirmi yıl sonra herkes burayı parmağıyla gösterecektir! Şimdiyse bu toprakların sulanması lazım. Bu iş için dört yüz milyona ihtiyaç var. Hazinenin bu kadar parası yok, ama bizim var ve hemen yarın işe başlayabiliriz... Oturup konuşalım ve anlaşalım... Evet, her şey hazır; raporlar, planlar ve sözleşmeler bile hazır."

Kvaçi uzun süre konuştu; tatlı diliyle ve Grişka'nın kargacık burgacık yazısıyla bu akıllı, ağırbaşlı ve kendine aşırı güvenen bakanı neredeyse ikna etti.

Sonunda bakan şöyle dedi:

"Beğendim, çok beğendim. Materyalleri hemen bugün incelerim ve ertesi gün toplantı yaparım. Bu işe tarım bakanıyla

savunma bakanının büyük etkisi olur. Eğer bana karşı çıkmazlarsa...”

“İçiniz rahat olsun, karşı çıkmayacaklardır!” diye sözünü kesti Kvaçi. Çünkü Kvaçi bu bakanlıkları da avucunun içine almıştı.

“Eğer Çar da onaylarsa...” dedi bakan dikkatlice.

“Onaylayacaktır, mutlaka onaylayacaktır!” dedi Kvaçi emin biçimde.

“O zaman iş bitmiş sayılır. Hoşça kalın! Aziz Pederimize selam söyleyin, benim yerime ellerinden öpün ve isteklerinin kanun hükmünde olduğunu söyleyin.”

“Bugün göreceğim ve her şeyi ona aktarırım,” dedi Kvaçi. Bu arada şunu da ekledi: “Sahi, ben ve ruhani babamız dün bir aileyi ziyaret ettik. Vitte de oradaydı. Bizim azize çok sevgi gösterdi, ama... Siz dert etmeyin. Ben ve Anastasya Prozorova gerekli önlemleri aldık ve sizin konumunuzu nihai olarak sağlamlaştırdık. Hoşça kalın!”

“Çok teşekkür ederim, prens, çok teşekkürler. Bizi unutmayın prens, evime de buyurursanız, büyük şeref duyarım.”

Bakan iki eliyle Silisbistro’nun Kvaçiko’sunun elini sıktı ve gülümseyerek, özürler dileyerek, teşekkürler ederek onu merdivene kadar uğurladı.

AZİZİ KORKUTMANIN VE BİRİLERİNİ ŞİKÂYET ETMENİN HİKÂYESİ

Aziz Grigori ile tanışmasının daha ilk gününde Kvaçi bir yöntem geliştirmişti. Arada bir Rasputin’e yolcunun birini gösterip şöyle diyordu:

“Bu adam sizi gözetliyor; dikkatli olun!”

Aziz Peder’in de beti benzi atıyor, Kvaçi’ye daha sıkı sarılıyor ve ona yapışıyordu. Kvaçi ise onu sakinleştirip cesaret veriyordu:

"Korkmayın, Aziz Peder, benim eğittiğim av köpeklerinin gözünden hiçbir şey kaçmaz. Sizden sadece tek başınıza veya başkalarıyla bir yerlere gitmemenizi istirham ve rica ediyorum."

Aziz de Kvaçi'nin sözünden dışarı çıkmıyor ve ona danışmadan ne kimseyi kabul ediyor, ne de kimseyle bir yerlere gidiyordu. Kvaçi'nin istediği de zaten buydu. Aziz Grigori bütün Rusya'da "İviron ikonu" muamelesi görüyordu; buna uygun da bir gelir ve itibar sağlıyordu. Ama şimdi bu tamamen Kvaçi'nin elinde toplanmıştı. Grigori cesaret gösterip buna itaatsizlik ettiği zaman, Çipuntiradze onun evinin etrafında öyle geziniyor ve etrafa öyle bakıyordu ki, gören de azizi gözetlediğini sanıyordu.

Kvaçi de Aziz Pederi pencereye götürüyor ve Çipuntiradze'yi gösterip şöyle diyordu:

"Bakın, bu adam sizi gözetliyor, ama korkmayın, Aziz Peder! Ben işi öyle bir organize ettim ki, bu daireye sinek bile giremez. Ancak bugün hiçbir yere gitmeyin, aksi takdirde..."

Aziz de bir çocuk gibi Kvaçi'ye boyun eğiyor ve onun vaazlarına uyuyordu.

Bir gün Kvaçi günlük yemeğini verir gibi Rasputin'e şöyle dedi:

"Çok değerli öğretmenim! Size sadakat yemini ettim ve bundan dolayı sizi uyarmak zorundayım: İlyodor, Teofane, Hermogen ve pek çok başkası size karşı düşmanlık besliyorlar. Sizi mahvetmek istiyorlar."

Kvaçi, ortada dolaşan dedikoduları ve gerçekleri ona anlattı.

Grigori altüst oldu, fokurdamaya başladı ve sonunda patladı.

"İblisler! Alçaklar! Lanetliler! Aşağılık İlyodor! Ben sana gösteririm gününü!"

"Bu yılanları halkın içine ben çıkardım; saraya da ben götürdüm. Bunlara bir sürü hediye verilmesini sağladım! İki kez ıssız manastıra sürgün etmeye karar vermişlerdi ve iki

kez de onları ben kurtardım. Ah, nankörler! Evet, süfliler! Bunların hatırı için Stolofin'i de gücendirdim, halkı da kendime düşman ettim!"

Sonra oturup ter dökmeye başladı:

"Çarskoye Selo!
Çara ve Çariçeye.

Sevgili Babacığım ve Anacığım! Bakın, siz şeytanı nasıl yendiniz. İsyancılara tanrının gazabını yolladınız. Böyle hareket etmeniz çok doğruydu. Şimdi biraz sevgi gösterme, ödüllendirme zamanı! Hepsini birlikte değil, önce birini, sonra diğerini, yoksa bu Hermogen ve İlyodor havlamaya başlarlar. Bu gerekli.
Bunu ben, Grigori yazıyorum.
Evet, Grigori için adama sevgi göstermeli, evet!"[10]

Kvaçi anlamıştı: Grigori, Sinod'un itaatkâr üyelerinin ödüllendirilmesini ve yüksek rütbeli asi din adamlarının cezalandırılmasını istiyordu.

"Bu telgrafı hemen yolla. Bu ilki, başka bir sürü daha olacak. Hepsini çöllerde süründüreceğim! Onları öyle sefil edeceğim ki, köpek etine bile hasret kalacaklar! Apollonçik, dikkatli ol! Onlarla birlikte dolaş, ağızlarından laf al, her şeyi öğren... Ne dedin? Kilise mi inşa edeceksin? Beş binin var mı? Çok iyi, hemen yarın bu işi de hallederim... Apollonçik, böyle bir mutluluk yaşayacağın hiç aklından geçmiş miydi? Hayır, demek! Bunu unutma ve değerimi bil. İlyodor gibi sen de nankör olma, yoksa... Dikkat et!"

Kvaçi mahcubiyetle eline kapandı; sonra çeşitli istekleri

---

10 Rasputin'i Keşiş İlyodor ve Piskopos Hermogen (Germogen) desteklemişlerdi. Sonraysa kanlı bıçaklı hale geldiler. Rasputin onların üstesinden gelmeyi başardı. Hermogen'i uzak bir manastıra kapattılar. İlyodor ise yurtdışına kaçmayı başardı ve orada Rasputin hakkında bir kitap yazdı. Bu kitap Çar Nikolay ile çariçenin itibarını yerle bir etti. (Yazar)

olan insanları içeri aldı.

Her zamanki yaltaklanmalar tekrar başladı; yalvarıp yakarmalar, ayaklara kapanmalar, methiyeler ve yüceltmeler, matem ve gözyaşları, feryatlar ve lafazanlıklar, kendini feda etmeler ve... Güzel kadınların tedavisi, şeytanı ve kötü ruhları kovmalar.

Sonra Kvaçi eve döndü.

"Beso, ne haber?"

"İyilik. Bugün bilet almaya iki yüz kişi geldi."

"Başka neler oldu? Ganus veya Gintsi de geldi mi?"

"Gintsi seni telefonla aradı. Gelince beni arasın, dedi."

"Başka bir şey var mı?"

"Bizim muhabir Knulman gazetelerden bilgileri derlemeyi, hisse senetlerini ve kuponları kesmeyi yetiştirememiş."

"Güzel bir kadın tut. Sahi, okuyan birini de istiyorum. O da güzel olsun, aksi takdirde ona bakmak içimden gelmez... Başka?"

"Odesa'da Koranaşvili diye biri vardı, hatırlıyorsun değil mi? Bir kitap yazmış, basılmasını istiyor."

"Bin ruble yolla, ama kitaba benim adımı da yazsın."

"Dört öğrenci burs talep ediyor."

"Her birine altmış ruble tahsis et."

"Gelati Manastırı'nın onarımı için para istiyorlar..."

"Bin ruble yolla."

"*Russkoe Delo* gazetesi bir şeyler için verip veriştirmiş, nedense bizden hoşnut değil. İşte burada yazıyor."

"Üçkâğıtçı birini okumak için zamanım yok. Bu yazıyı yazanı bul ve üç yüzü veya beş yüzü ağzına tıka. Eğer inat ederse, ona Sibirya'nın bile yakın kalacağını söyle. Önce bir iki kez kibarlık gösterin."

"Dila gazetesinde resmini çizmişler ve senden büyük övgüyle söz ediyorlar."

Kvaçi yazıyı okudu. Yüzündeki oynaşmaya ve duygularına hakim olamadı. Oysa son zamanlarda methiye ve şişirilme-

ye zaten alışmış olması gerekirdi. Çünkü Knulman sayesinde kendisiyle ilgili bunun gibi abartılı övgüler her gün basılıyordu. Ama bu yazıda, "Bir güneş doğuyor", "dâhi finansçı", "tükenmez enerji" ve "cömert, bilim ve sanatın hamisi bir aydın, sanatın, edebiyatın ve bilimin dostu ve koruyucusu" gibi yüreğine merhem olup gönlünü okşayacak pek çok kelime bulunuyordu.

"Gazeteye bir açıklama ve bin ruble yolla. Yazar... Ne yazıyor? Hmm, eğitim için Paris'e gidecekmiş de yol parası mı istiyormuş? Kalemine çok düşük değer biçmiş. Üç yüz. Başka ne haber var, Beso?"

"Tiflis'ten Gürcüce gazete ve kitaplar yayımlamak için dostluk kurmak istiyoruz, diye yazıyorlar. Bundan dolayı da..."

"Of! Of!" diyerek lafını kesti Kvaçi ve birkaç kez elini salladı. "Bırakalım yazmayı, bunların ölülere ayıracak zamanı yok!"

"Baban, Silibistro burada yaşamaktan usandım, sürekli korku içindeyim, insan içine çıkamıyorum diye yazıyor."

Kvaçi yerinden fırladı, kaşlarını çattı.

"Ne yapayım, Beso, ne yapayım? Bunu o zaman bilseydim... Fakat konuşmak için artık geç. Şimdi ne yapayım? O parayı Salamandra şirketine iki misli olarak geri veririm. Fakat ölmüş olan Silibistro'yu insanların içine nasıl çıkaracağım?"

"İnsanlar bir şeyler biliyor ve konuşuyorlar."

"Konuştuklarını biliyorum, fakat dirilmiş bir ölüyü nasıl göstereceğim? Alay ederler. Bütün dünya bana güler," dedi Kvaçi ve düşünmeye başladı. İyice düşündü ve sonunda şöyle dedi: "Of, bu mümkün değil! Artık Kutaisi'ye dönemez. Ona yaz, eğer isterlerse, burada onları nasıl olsa tanıyan yok, gelip burada otursunlar. Fakat Silibistro'nun yine de ölü görünmesi gerekiyor. Hâlâ Şaburyantsi kimliğiyle yaşaması lazım. Buraya geldiklerinde ne yapmaları gerektiğini ben söylerim. Beso, sen hemen yarın kuytu bir yerde onlara bir daire bul.

Salamandra şirketine uğra ve orada bir sigortacı bul. Zamanında haber verelim, eğer bir şey öğrenirlerse bir işe girişmesinler... Ben korkmuyorum, paralarını anında faiziyle iade ederim ve onları susturururum, ama yine de önceden haberdar olursam çok daha iyi olur. Böyle yap. Şimdi beni biraz yalnız bırak."

Kvaçi, Türkmen Tekke halısıyla kaplı kanepeye uzandı; kafasını toparlayıp düşüncelerini düzene koydu. Önce birinci düğümü attı, sonra ikincisini, onuncusunu ve böylece birkaç yeni tertibin ağları anında açılıp ortaya serildi.

"Ganus'tan iki gün sonra bir milyon alacağım... Borsaya yatıracağım bu parayı. Anglo-Rossi şirketinin hisselerini satarım... Ama bu hisseleri gizlice yine ben satın alırım... Çoğunluk hisselerin sahibi olurum... Kosmos için bir şeyler uydururum, gazetelere bir şeyler yazdırırım. Hisseleri alırım, şişirip yeniden satarım... Grişka'dan da yardım alırım, Tanya'ya da bin rublelik hisse veririm, yoksa... Gantsi de bana yardım eder, Ganus da, Mendelson da... Banka hesabıma para yatırırlar, sonra o hisseleri onların başlarına fırlatırım... Vladikavkaz Yolu satın alınmış olamaz, Tanya bunu kesin olarak biliyor. Yolun satılması korkusuyla hisseler değer kaybetmiş. Yarın yüz kadar hisse satın alırım."

Kvaçi başka pek çok tertip düşünüp art arda değerlendirdi ve eylem planlarını yaptı. Her şeyi yerli yerine oturttu.

"Alo! Kimle görüşüyorum? Gintsi mi? Ben Abram Moiseviç. Buyurun... Ne dediniz? Mümkün değil! O zaman hiç değilse yüz adet hisse senedi ayırın. Ne dediniz? İnanılmaz! Haha! Yarın Arkadya'da mı? Tamam, geleceğim... Elene de mi? Ne zaman yaşlanacak, ne zaman rahat duracaksınız? Tamam, tamam, getireceğim; buna karşılık Klava'yı[11] verirsiniz değil mi? Peki... Abram Moiseviç kiliseler inşa etmiyor musunuz? Ne dediniz, zaten yirmi adet yaptınız mı? Bir Yahudi kilise-

---

11 Rusça Klaudiya adının kısaltılmış biçimi. çev. notu

ler mi inşa ediyor? Ha ha ha! Ne dediniz? İkon fabrikası da mı yaptıracaksınız? İkon ticareti mi yapacaksınız? Bari kutsal yağ da hazırlayıp teoloji akademisi de açın. Para kazanırsınız... Ne yapalım ticaretin kuralı ve kanunu yokmuş... Evet... Çok büyük bir kilise yaptıracağız. Bunun dışında, ordu için iki milyon çift iç çamaşır, bir milyon yorgan ve binlerce başka şey... Yirmi milyondan daha fazlasına ihtiyaç var... Tamam, yarın konuşuruz. Çok değerli Susana Markovna'ya selamımı söyleyin; benim yerime ellerinden öpün. İyi geceler, sevgili dostum!"

O sıralarda Knulman ve Beso, Gintsi ile Ganus'un çevresinde, gazeteler, dergiler ve pek çok yerde, Kvaçi'yi şişirme işini öyle sıklaştırıp artırmışlardı ki, Kvaçi bile kendisinin bir finans dehası olduğuna inanmaya başlamıştı.

Bir öğretmen bir okul kitabı yayımlamış ve şunları yazmıştı: "Yazar bu çalışmayı en büyük finansör ve cömert koruyucu N. A. Kvaçantiradze'ye ithaf etmektedir." Bu küçük ithaf yazısı sayesinde o öğretmen ikinci kitabını da yayımladı; Kvaçi'nin de bir kez daha yüreğinin yağları eridi ve egosu okşandı.

Derginin birinde, Kvaçi'nin bir fotoğrafı "Bizim Morgan" yazısıyla tam sayfa olarak basılmıştı.

Başka bir dergide şöyle yazıyordu: "Son günlerde borsa çevresinde, Gintsi ve Kvaçantiradze'nin hisselerinin değerinin artması üzerine büyük bir gürültü koptu. Nominal değeri yüz ruble olan hisseler dün beş yüz rubleye satılıyordu.

Üçüncü bir dergideyse devletin Türkistan konusunda verdiği imtiyaz ayrıntılarıyla anlatılıyordu. Yazı şu şekilde sona eriyordu: "Bu işin üstesinden sadece Kvaçantiradze'nin güçlü eli gelebilir. Kendisine içten başarılar diliyoruz."

Bu tür yazıların yayımlanması Kvaçi'ye pahalıya mal oluyordu. Fakat Kvaçi basılmış olan küçük borsa broşürü sayesinde bir günde o kadar çok kazanmıştı ki, bu parayla bütün gazeteyi satın alabilirdi.

Son zamanlarda Kvaçi, gece ve gündüzün yüz saat olmamasından dolayı üzüntü duyuyordu. Silibistro'nun oğlu o kadar çok işin içine girmiş, kendini o kadar çok paralıyordu ki, bir keresinde Elene ona şakayla şöyle dedi:

"Sen tamamen tükenmişsin. Haftada sadece bir kez aklına geliyorum ve o da... Eğer Aziz Grigori sana yardım ediyor olmasaydı... Seni çoktan bırakmıştım."

"Tamam, saçmalama!" diye karşılık verdi Kvaçi.

Ne var ki Elene'nin sözlerinde gerçek payı vardı. Kvaçiko gereksiz koşuşturmadan, kendini paralayarak çalışmaktan ve uykusuzluktan dolayı gerçekten de tükenmiş ve sararıp solmuştu. Gözlerinde eskisi gibi bir ateş artık yanmıyordu ve kanı da eskisi gibi kaynamıyordu. Birkaç büyük işi "şey yapmayınca" gerilmiş ipleri gerçekten de gevşetemiyordu. Günde birkaç saatini aziz öğretmeni için ayırmak zorundaydı. Sonra da dairesinde büyükbaş misafirlerini kabul etmesi gerekiyordu. Ardından borsaya koşması, Ganus ile Gintsi'yi de görmesi lazımdı. Bazen onların ailelerini de ziyaret edip karılarına gönül okşayıcı birkaç söz söylemese olmazdı. Haftada en az iki kez Tanya'nın huzurunda kardeşliğini göstermeliydi. Bu arada Elene'yi de unutmamalıydı ve bunların dışında sayısız küçük buyruklar vermesi gerekiyordu.

Fakat Kvaçi bükülmüyor ve kendisini seçmiş olan kişiye uzaktan göz kırpan, ona cesaret veren ve parmağıyla daima daha ileriyi işaret eden şans yıldızına doğru cefakâr bir at gibi dörtnala koşuyordu.

AZİZİ KURTARMANIN HİKÂYESİ

Kvaçi şans yıldızına doğru rüzgâr hızıyla koşarken görünmeyen bir duvara çarpmıştı. Türkistan imtiyazı bataklığa saplanmıştı; Aziz Grigori Kilisesi işi arşivde küfleniyordu. Ordu-

yu donatma işini biri ele geçirmişti; başka işler de durmuş ve pas tutmaya başlamıştı.

Gazete ve dergilerde Kvaçi'nin fotoğraflarıyla methiyeler ve yüceltmeler artık basılmıyordu.

Ganus, Kvaçi'ye soğuk davranıyordu ve sitemlerde bulunmuştu; güzel karısıysa kendini öyle hasta göstermiş ve öyle kibirli hale gelmişti ki, Kvaçi'yi artık yatak odasına bile almıyordu.

Gintsi homurdanıp duruyordu; borsa elinin altından kayıp gidiyordu. Tanya bir kenara çekilmiş, Elene de hoşnutsuzluğunu belli etmeye başlamıştı.

Kvaçi oturup iyice düşündü. Silibistro'nun biricik oğlunun çökmekte olduğu açıktı. Fakat Kvaçi o kadar kolay teslim olacak biri değildi. Bir gün iyice düşünüp kafa patlattı ve bir çıkış yolu da buldu.

"Tamam, şimdi ne yapacağımı ben biliyorum! Beso, buraya gel!"

Sadık arkadaşı Beso'yu yanına oturttu ve kulağına birkaç cümle fısıldadı.

"Tamam... Anladım... Hemen şimdi gidiyorum. Buna uygun adamım var."

Beso gidip üniversitede eğitimini yarım bırakmış yoksul birini buldu.

"Aç mısın? Bir şeyler içmek ister misin?"

Bir zamanlar üniversite öğrencisi olan bu yoksulun karnı iyice toktu, ama o yine de yemim etti:

"Üç gündür ağzımdan bir lokma geçmedi. Açlıktan karnım zil çalıyor."

"Öyleyse, benimle gel de zili susturalım."

Küçük bir meyhaneye girdiler ve birlikte içtiler. Yoksulun karnı tıka basa doyup gevezelikten de yorulunca, Beso sormaması gerekeni sordu:

"Bir yüzlüğe sahip olmak ister misin?"

"Yüce tanrım! Yüzlük için kendimi hemen şimdi Neva

nehrine bile atarım."

"Daha kolay bir iş var. Tabancayla bir veya iki el havaya ateş edebilir misin?"

"Değil tabancayla ateş etmek, topu bile gümbürdetirim."

"Çok iyi o zaman. İşte yirmi ruble. Geri kalanı sonra vereceğim. Şimdi benimle gel."

Beso bu yoksulu hemen Kvaçi'nin dairesine götürdü ve şöyle dedi:

"İşte, temiz iç çamaşırları ve giysiler. Burası da banyo. Önce yıkan, sonra iç çamaşırını değiştir ve ardından iyi bir uyku çek... Yapman gereken diğer şeyleri sonra söyleyeceğim. Celil! Buraya gel. Bu adama iyi bak! Şimdi yıkanmasını ve uyumasını sağla."

Beso sonra Kvaçi'nin yanına girdi ve şöyle dedi:

"Ben hazırım."

Kvaçi telefona uzandı.

"Aziz Peder, bir haftadır Lohtin'in dul eşi sizden rica ediyor. Merhamet edin ve ziyarete gidin... Evet, bu akşam... Ne dediniz? Tehlikeli mi? Hiçbir tehlike yok. Ben hemen şimdi gözcülerimi yolluyorum... Pekâlâ, bir saat sonra yanınızdayım."

Kvaçi ve Beso alçak sesle birazcık daha konuştular ve gittiler.

İyice karanlık çökünce, Grigori ve Kvaçi Lohtin'in dul eşinin dairesinden dışarı çıkıp faytona bindiler.

Fayton kısa süre sonra ıssız bir sokağa saptı. Karanlıkta iki gölge belirdi ve aynı anda iki kez peş peşe ateş edildi. Kvaçi anında faytondan dışarı fırladı.

"Dur! Kaçma! Dur yoksa ateş ederim!" diye bağırıyordu Kvaçi ve o iki gölgenin peşinden koşmaya başladı.

Gölgelerden biri birden durdu. O anda Kvaçi bu gölgeye peş peşe üç kez tabancayla ateş etti. Gölge yere yığılınca bir el de alnına ateş etti. Kvaçi dönüp zıpkın gibi dimdik tekrar faytona binip şöyle bağırdı:

"Çek!"

Bir saat sonra çok sayıda önde gelen ve ünlü kişi kurtulduğu için Rasputin'i kutluyordu. Kvaçi'ye de sonsuz teşekkür ediyorlardı. Polis karakolu amiri geldi ve o bilinmeyen kişinin kimlik belgesini getirip şöyle dedi:

"Bu alçağı tanıyoruz. Ünlü bir terörist. Nihayet kendisinden kurtulduk! "

Korkmuş ve beti benzi atmış olan Grigori sonunda kendine geldi; bir ayı gibi Kvaçi'ye sarıldı. Ağlıyor ve bir yandan da mırıldanıyordu.

"Hayatımı sana borçluyum. Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum... Dile benden ne dilersen."

Kvaçi fırsatı kollayıp dileğini dile getirdi.

"Hiç şüphesiz... Hiç şüphesiz!" diye mırıldanıyordu azizi. Babacığa ve anacığa bir sonraki gün gidelim... Kırım'dan dönüşlerini kutlarız ve işimizi de hallederiz. Gel, sana bir kez daha sarılayım Apollonçik, dostum ve kardeşim benim!"

O günden sonra Kvaçi Kvaçantiradze için yukarılardaki istisnasız her kapı sonuna kadar açılmıştı.

Akşamleyin Kvaçi'nin telefonu zırıldamaktan ve tıkırdamaktan yorgun düştü. Ertesi gün Kvaçi'nin en yüksek makama gideceğini neredeyse bütün Petersburg duymuştu. O akşam birkaç yeni bankacı, bakan, senatör, piskopos ve general Kvaçi'yi ziyarete geldi. Odalar ve merdiven basamakları envaiçeşit bayramlık giysi, cüppe, melon şapka, kasket, bere ve sıradan şapkalarla dolup taştı.

Kimi Kvaçi'yi kutluyor, kimi birtakım istekte bulunuyordu. Kimisi teşekkür ediyor, kimi de öğüt ve tavsiyelerde bulunuyordu.

Sekreterler bu kadar çok insanın kaydını tutmaktan, soru sormaktan ve para saymaktan yorulup tere bulandılar. Kvaçi'nin de ayakta duracak hali kalmamıştı.

"Vay be, Aziz Sarkis günü mü yoksa bayram mı var?" dedi Havlabriyan şaşırmış halde.

"Elini sür, Sedrak, fırsat bulmuşken elini sür!" dedi Çhu-

bişvili, kendisine çok yakışan daracık siyah takım elbisesinin içinde.

"Kimse gizlice içeri girmesin, şu para kutusunu öne doğru çek. Kaç kez doldu?" diye sordu Çikinciladze.

"Dördüncü kez doluyor. Bugün çok fazla altın ve banknot verdiler. Kimi içine yüzüğünü atıyor, kimi küpesini, kimi de zincir kolyesini."

Sonunda, nasıl olduysa, içecekleri kadar içtiler ve hem odaları hem de merdiveni boşalttılar.

"Peki, sayın bakalım!"

Yorgun düşmüş olan Kvaçi telefonun başına çökmüştü.

"Alo! Elene, sen misin? Sen de mi duydun? Grişka orada mı? Nasıl, sana nedimelik sözü mü veriyor? O zaman sırtın yere gelmez! Evet, hiç şüphesiz, bir iki söz ben de söylerim. Daha neler göreceğim. Tamam, kurban olurum sana, elbette, kim olduğunu biliyorum... Ha ha ha! Kvaçantiradze'nin eski aznauru değil misin? Elbette tanıyorum... Ben de aznaurum, sonra... Ne dedin? Tamam, canım, kendini küçük düşürme! Sen kendin zaten Aşordiaların aznaurusun; Kvaçantiraze de Kral Bagrat'ın komutanıydı! Ha ha ha! Kısacası tarihi bilmiyorsan, hepsi bu. Peki, benim sözümü unutma: Yarın prensliğim şey olmazsa, ben de Kvaçi değilim. Şimdilik hoşça kal! Şu anda Grişka şeytanları kovmakla meşgul! Tedavi ol, tedavi ol! İyi bir doktorun var, daha iyisine ihtiyacın yok... Hoşça kal, güvercinim. Benim güzel arkadaşım! Hoşça kal! Yarın görüşürüz!"

YÜCE MAKAMA ZIPLAMANIN HİKÂYESİ

Pırıl pırıl bir tren tıslayarak, oflayarak ve inleyerek Çarskoye Selo istasyonunda durdu. Peron ve meydan yüzlerce envaiçeşit tören giysisiyle rengârenk olmuştu.

Grişka ve Kvaçi selamlamayı güçlükle yetiştirdiler. Baştan

ayağa silahlanmış olan Celil gözlerini dört açmıştı ve mırıldanıyor:

"Vah, vah! Eğer herkes padişaha gidecekse, bunlara at yetmez."

Altın sırmalı armalı kırk kadar lando ve otomobil bakanlar, senatörler ve saray mensuplarıyla doldu. Grişka otomobile tükürdü:

"Tüü, şeytan aleti! Şeytan icadı! Asla binmeyeceğim! Hey sen, papağan, bana faytonu getir!"

Faytona binip yastıklara yaslandılar ve takur tukur sesleri arasında saraya doğru gittiler. Geniş mermer basamaklarda ve giriş kapısında saray mensupları karman çorman olmuştu: Hafif süvariler, muhafız süvarileri, saray yaverleri, teşrifatçılar, hazinedar, defterdar ve bunların yanı sıra adı bilinen, bilinmeyen yüzlerce görevli ve hizmetli vardı.

Saray kumandanı General Voeykov, saray nazırının vereceği buyruğu sessizce bekliyor ve sağa sola yine aynı biçimde sessizce, kendisine verilen buyruğa uygun emirler yağdırıyordu.

Grişka ve Kvaçi saraya girdiler. Kvaçi o kocaman salona baktı. Gözleri kamaştı ve şaşkına döndü; hangisine bakacağını, hangisinden başlayacağını, hangisini inceleyeceğini bilemiyordu. Her yer kristal, pirinç, mermer, altın, gümüş, ipek, goblenle, resimler ve heykellerle doluydu.

Altın sırma giysiler içindeki ileri gelenler birer heykel gibi duruyor ve bu canlı heykellerin tümü de onlarca çeşit, onlarca renkte kuşak ve değerli taşlarla bezeli haçlar, madalyalar ve yıldızlar taşıyorlardı.

Grişka'yı gören bu canlı heykeller başlarını öne eğiyor, önce yüzlerinde bir gülümseme ve hürmet belirtisi oluşuyor, sonra yeniden taş kesiliyorlardı. Sonbahar güneşinin içeri sızdığı, hayli göz kamaştırıcı değerli eşyayla dolu olan salon, küçük bir güneş gibi parlıyor ve yanıyordu.

Herkesin kendisine ayrılmış bir yeri vardı; fakat yine de her biri hem kendisini göstermek hem de başkalarını daha iyi

görebilmek için burnunu bir parmak kadar öne çıkmak için çaba harcıyordu.

"Ne diyorsun Apollonçik, beğendin değil mi? Hayretler içinde kaldın, değil mi? Hiç önemli değil, yapış bana, seni buradan çıkaracağım!" dedi Grişka ürkmüş ve utanmış olan Kvaçi'ye.

Kapılar açıldı.

"Çar ve çariçe teşrif ediyorlar!"

Muhafızlar kollarını öne uzattı, süvariler ellerini alınlarına götürdü, diğerleri de başlarını eğip bellerinden bükülerek selama durdular.

Çar ve çariçe ile tahtın vârisi kapıda görünmüşlerdi. Çar ikisinin ortasındaydı; solunda çariçe süzülüyor ve sağındaysa çarın küçük yaştaki oğlu Aleksey yürüyordu. Aleksey'in arkasından da öğretmeni bahriyeli Derevenko geliyordu.

Hepsi de sade ve sıradan giysiler giymişti. Bunu gören Kvaçi hayret edip şaşkına döndü. Üçü de başlarıyla sağa ve sola selam veriyor, aynı anda hafifçe gülümsüyordu. Birden tuhaf ve anlaşılmaz bir şey oldu: Birkaç çirkin, gudubet ve sakat, aptal ve budala, sağdan soldan fırlayıp yerlerde yuvarlandılar; maskaralık yaparak ve kıvrılıp bükülerek, bağırıp çağırarak, bir şeyler sayıklayıp homurdanarak çar ve çariçenin peşinden gittiler. Grişka fısıldadı:

"Ah, neşeli çirkinler! Önüme mi geçmek istiyorsunuz? Buna asla izin vermem. Apollonçik, beni takip et! Aptal gibi ağzını ne açıp duruyorsun öyle?!"

Rasputin birden hızlandı ve Kvaçi'yi de yanında sürükledi. Çar ve çariçe geri döndüler ve eski Rus âdetine uygun olarak bu soytarılara ve gudubetlere, dilsiz, kolsuz ve bacaksız bu gariplerine içten bir selam verdiler. Sonra gülümsediler ve hepsinin başını okşayıp sevdiler.

Etraftaki canlı heykeller gülümsüyordu; kimileriyse çarın sarayının kapısı önce bu garip soytarılara, sonra kendilerine, bakanlara ve diğer ileri gelenlere açıldığı için duydukları öfkeyi bastırmaya çalışıyordu.

Merasim şefi işini çok iyi biliyordu. Çar ve çariçe arkalarına dönünce, merasim şefi de o garipleri ve gudubetleri gülerek ve sevgi göstererek durdurdu. Grişka ve Kvaçi'yi ise saygıyla selamladı ve onlara kapıyı açtı. Grişka, Kvaçi'nin elinden tuttu ve onu çar ile çariçenin çekildiği odaya soktu.

"Aziz Peder!"

"Sevgili Babacığım! Sevgili Anacığım! Alyoşa."[12]

Birbirlerine sarıldılar ve uzun süre boyunca birbirlerini öptüler.

"Sevgili Babacığım, Tanrı biliyor ya, bizi çok sevindirdiniz! Seyahatiniz nasıl geçti? Anacığımın sağlığı iyi görünüyor, Alyoşa'nınki de... Sen, Nikalaşa,[13] umarım sen de iyisindir! İnşallah bir şeyin yoktur, inşallah! Ben ise size koruyucum ve hayatımı kurtaran Prens Apollonçik'i getirdim. Çok iyi biri, çok iyi. Nasıl hızlı ibadet ettiğini bir bilseniz. Onu sevip kollamamız lazım. Ben böyle istiyorum... Evet, ben, ben!"

Ardından Grişka tahtın vârisine döndü: "Alyoşa, yanıma gel!"

Ve küçük prensi dizlerine oturttu; onu öpüp gıdıkladı, güldürdü, onunla birlikte kendisi de güldü.

Hem çar hem de çariçe Kvaçi'ye ellerini uzattılar ve Aziz Grigori'yi kurtardığı için ona samimi biçimde teşekkür ettiler. Kvaçi hürmetle ikisinin de elini öptü. Nikolay sanki bir şeyden utanıyor ve bir şeyi onu gıdıklıyormuş gibi gülümsüyordu.

"Prens, adınız nedir?"

Kvaçi kısa zamanda cesaretini topladı:

"Ben Kvaçantiradze'yim, ekselansları!"

"Kafkasya'dan ne haberler var?"

"Büyük bir karmaşa ve kargaşa var. Yahudiler ve iblisin evlatları bizde de ortaya çıktılar; fakat biz sadık köleleriniz ve kullarınız onlardan korkmadık. Birlik olduk, üstesinden gelip onları ezdik; kurtulanları da öyle bir zindana doldurduk

---

12 Rusça Aleksey adının sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

13 Rusça Nikolay'ın sevimli biçimde söylenişi. çev. notu

ki, onları şeytan bile bulamaz."

Kvaçi kendi kahramanlıklarını, kendisine el bombasını nasıl attıklarını, nasıl ateşe tuttuklarını, kendisini nasıl zehirlemeye çalıştıklarını Çar ile Çariçeye de anlattı. Fakat Tanrıya şükür ki, ilahi güç Kvaçi'yi her tür tehlikeden korumuştu. Belki de Tanrı onun tahta ve Rusya'ya karşı sadakatini bir kez daha denemek istemişti.

"Zaten dün Tanrı bir kez daha sizi sınamadı mı?"

"Evet, yüce hükümdarım, ama ben, size olan derin sadakatimi ve fedakârlığımı her zaman göstermeye hazırım."

"Ben müteşekkirim, prens, çok müteşekkirim. Sizin hizmetlerinizi asla unutmayacağım. Şimdi bana düşüncenizi söyleyin, Kafkasya huzura kavuştu mu?"

"Tamamen değil, ama... Artık endişeniz olmasın, çarım. İçiniz rahat olsun yüce hükümdarım! Kutsal Rusya'da size ve Tanrıya bağlı çok kişi varız, bize güvenin. Dayanıklı ve güçlüyüz. Her yerde dolaşır ve sizleri el üstünde taşırız."

Yorgun ve süzülmüş olan çar, Kvaçi'yi bağrına bastırdı; birkaç damla gözyaşı da akıttı. Öte yandan ürkmüş ve korkmuş olan kalbini yatıştırmak için Kvaçi'ye tekrar teşekkür etti.

"Müteşekkirim, prens, müteşekkir! Bizim aziz pederimize iyi bakın. Ona dikkat edin. Çok düşmanı var."

"Nikolaşa, sana sevgiyi hak ediyor demedim mi?" diye söz karıştı Grişka. "Apollonçik'e prensliğini iade et, Nikolaşa. Şimdi Aollonçik'e prens olarak hitap ettin. Çarın sözü kanundur, sözünden geri dönemez."

Nikolay kızardı; Kvaçi onu yatıştırdı:

"Yüce hükümdarım! Kvaçantiradzeler prenslik unvanını on yedinci yüzyılda aldılar. Sekizinci yüzyılda atalarımdan biri Gürcistan ordusunun baş komutanıydı. O tarihten sonra Gürcistan kralları on dört tane Kvaçantiradze'yi vezirliğe, nazırlığa ve katolikosluğa getirdiler. On sekizinci yüzyılda Osmanlılar bizim kalemizi ve sarayımızı yağmaladılar ve yıkıp yaktılar... Belgelerimizi de o zaman kaybettik. Bizim prens ailesi olduğumuzu bütün Kafkasya biliyordu ve bun-

dan dolayı da atalarım belgelerin peşine düşmemiş. Bize sadece aznaur unvanı kaldı ve ben de daha fazlasının peşine düşmedim."

"Pekâlâ... Öyle olsun!" diye mırıldandı çar ve not aldı.

"Aşordia, hiçbir kıymetin kalmadı!" diye geçirdi Kvaçi içinden.

Sonra devlet işleri üzerine sohbete başladılar. Çar ve çariçe, bir zamanlar Yahudilerin, Sina Dağı'nda halkına tanrı tarafından vaaz edilen On Emir'i açıklamış olan Musa'ya baktıkları gibi azizin gözlerinin içine bakıyorlardı. Grişka ne talep edip ne söylediyse, hepsini kabul ettirdi. Bir ara çar utanarak ve çekinerek söz başladı:

"Kalbim başka bir şey, aklım başka bir şey söylüyor."

Grişka birden yumruğunu kaldırıp bütün kuvvetiyle masaya indirdi. Bütün aile ürküp titredi. Beti benzi atmış olan çariçe ayağa kalktı; tahtın vârisi ağlamaya başladı. Çar dona kaldı ve şaşkına döndü.

Grişka gözlerini çarın gözlerine dikti; uzun süre baktı ve buz gibi bir sesle şöyle dedi:

"Ne dedin? Nerede tereddüde düştün, burada mı, yoksa burada mı?"

"Burada... Burada tereddüt ettim... Kalbim ürperdi!" diye cevap verdi çar sesi titreyerek ve parmağını kalbine koydu.

"İşte, böyle! Yapacağın işi aklına değil, kalbine sor. Kalp akıldan üstündür."

Çariçe Grişka'nın eline kapandı.

"Müteşekkirim, müteşekkir, aziz öğretmenim!"

"Peki... Öyle yaparım," dedi çar azizi onaylayarak.

Derevenko çarın ağlamakta olan oğlunu zor yatıştırdı. Devletin büyük ve çok zor işlerini, nazır ve vezirlerle uzun süre tekrar tartıp ölçtüler, ölçüp biçtiler. O gün bazı devlet ileri gelenlerini tenzil edip bazılarını terfi ettirdiler. Sonunda Grişka, çarın kendilerini kabul etmiş olmasına noktayı koydu.

"Şimdi buradan gidelim Apollon! Babacığım, sen canını

sıkma, için rahat olsun. Tanrının izniyle, sağlam dur, Yahudileri ve iblisleri sevindirme. Alçakları ez, öyle ez ki bu iblisler gün yüzü görmesin. Hoşça kal. Sen anacığım, sana daha sonra söyleyeceğim bir iki şeyim var, buraya, çariçemizin yanına geleceğim."

Çar ile çariçe Kvaçi'yi sevgiyle uğurladılar; çok değerli Grişka'yı ona emanet ettiler; bir bardak çay içmek ve ilahi konularda sohbet etmek için tekrar saraya davet ettiler. Grişka ve Kvaçi dışarı çıktılar. Tam o anda mecnunlar bağrış çağrışla, zırlayıp gülerek çar ve çariçenin yanına girdiler.

"Beni biraz bekle, ben hemen..." dedi Grişka Kvaçi'ye; o salonu dörtnala koşarak geçti ve diğer odaya dalıverdi.

Tanıdık tanımadık bakanlar, senatörler, saray mensupları ve ileri gelenler Kvaçi'nin etrafını sardılar. Onu kutlayıp neler olup bittiğini sordular.

Kvaçi hayli yukarıya tırmanmış olduğunu o anda anladı. Bundan dolayı hemen konuşma tarzında ve vücut hareketlerinde bu duruma uygun değişiklikler yaptı; dimdik durdu, böbürlenerek ileri gelenlere kayıtsız bir tonla şöyle bir açıklama yaptı:

"Çok değerli çarımız, çariçemiz ve tahtın vârisi, Kırım'da bulundukları sırada çok iyi duruma geldikleri için çok mutlu olduğumu belirtmeliyim. Hepsinin keyfi gayet iyi... Siyasette değişiklik mi? Kayda değer bir şey yok... Sanırım, son zamanlarda baş kaldıran Yahudiler ve diğer kâfirler daha güçlü biçimde izlenecek... Savaş mı? Osmanlılara karşı savaş şimdilik arzu edilen bir durum değil; çünkü gücümüzü yakınlarda başka işlerde kullanmamız gerekecek... Kime karşı mı? Bunu şimdilik açıklayamam... Kısa zamanda haberiniz olur... Devlet işlerini istişareyi biraz ertelememiz gerekecek... Bakanlar ve devlet ileri gelenleri arasında biraz temizlik yapmamız lazım."

Bu sözlerden dolayı pek çoğunun, kiminin korkuyla, kiminin umutla kalbi yerinden hopladı.

O gün Kvaçi Rusya'nın üst katını tanımayı tamamlamış

ve alt tabakadan hiçbir Gürcünün ayak basmadığı basamağa çıkmıştı.

Kvaçi böyle düşünüyordu ve Grişka'yı beklerken, kazanmak, başarı elde etmek ve iyi bir yaşam yakalamak için devamlı biçimde sarayın etrafında dönen bu zor ve tehlikeli oyunda, kendilerinden biri yapmak ve arkadaşları arasına katmak amacıyla Kvaçi'nin peşinden koşan ve onu pohpohlayan devlet büyükleri ile ileri gelenleri, Kvaçi lütuf ve umut dağıtarak allak bullak ediyordu.

Kvaçi, hayatın bu temel yasasını, henüz Samtredia'da baldırı çıplak dolaşırken anlamıştı ve benimsemişti. Bundan dolayı bu en yüksek salonda da bu hükmün, kendi doğal güdülerinin, keskin koku alma yeteneğinin peşinden gidiyordu ve herkesi memnun etmek, kimseden sitem duymamak, kimseyi kendisine düşman etmemek için her türlü yolu deniyordu. Oysa kendisinin sarayda görünmesinin ve kendi başarılarının aynı zamanda pek çok kişinin düşüşüne yol açtığını, pek çoğunda kıskançlığa ve düşmanlığa yol açtığını da çok iyi biliyordu.

İleri gelenlerin ve devlet büyüklerinin arasına, uzun boylu ve iriyarı, yaşlı ve yakışıklı bir olan saray nazırı Baron Frederiks girdi ve tatlı bir dille Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Prens! Zat-ı şahaneleri çar ile çariçe lütufta bulundular ve sizin de öğle yemeğine teşrif etmenizi rica ettiler."

Kvaçi iki büklüm selam verdi:

"Bendenizin sonsuz minnettarlığını ve sonsuz mutluluğunu sözlerle ifade etmesi mümkün değil."

Onca devlet büyüğünün ve ileri gelenin sonsuz saygısına ve bu çok büyük mutluluğa sadece Kvaçi ve Rasputin nail oldu.

Bu, Kvaçi'nin hayal merdiveninde gerçekten de çok ulvi bir basamaktı ve o artık bu basamağa adımını atmış bulunuyordu.

SALTANATIN VE RUSYA'NIN YIKILMAKTAN KURTULMASININ HİKÂYESİ

Tarih her zaman yalan söyler. Ancak ilahi okurken bile rahip de bir kez hata yapar derler. Dedikoducu tarihin başına da aynı şey gelmişti: Gerçeği çarpıtmakla tanınan tarih, hata yapmış ve kendi abuk sabuklamasında Grişka ile Kvaçi'nin o unutulmaz gün yaptıkları, nesillere kalacak ve hep var olacak olan o büyük işte Kvaçi Kvaçantiradze'nin gerçek yerini ve payını altın harflerle yazmıştı.

Ülke için çok özel ve sonsuza kadar kalacak olan, Rusya'nın kaderini tamamen değiştirip tersine çeviren bu iş, altın harflerle Rusya'nın tarihine yazılmış, Kvaçi'nin çok önemli hizmeti de kendisine yakışır biçimde belirtilmiş ve hakkı teslim edilmişti. Ne var ki Kvaçi bu işte takma adıyla, tek bir harfle, "K" olarak ifade edilmişti. Çünkü Kvaçi, defalarca belirtildiği gibi, çok fazla utangaç ve çekingen bir gençti, reklamdan ve afişe olmaktan her zaman kaçıyordu. Oysa o "K"nin Kvaçantiradze olmadığını, onun büyük şair Konstantine olduğunu iddia edenleri ve Kvaçi'yi kıskananları o zaman da görmek mümkündü. Fakat şükürler olsun ki, ünlü tarihçi Çorişvili[14] bu varsayıma tamamen son verdi ve aşağıda anlatılan önemli olayda Kvaçantiradze'ye hak ettiği yeri verdi.

O tarihsel öğle yemeğine, çar, çariçe, tahtın vârisi ve çarın dört kızının dışında, Grişka, Kvaçi ve saray hizmetlisi kadın Virubova ve saray nazırı Baron Frederiks katıldı.

Yemek yendikten ve küçükler sofradan kalktıktan sonra, din konusunda sohbet ve ruhen yatıştırıcı konuşmalar da sona erince, çariçe heyecan içinde ve titreyerek şöyle dedi:

"Aziz Peder! Sen bizim her zaman sadık dostumuz ve danışmanımızdın... Senin söylediğin her şey bir kehanete dö-

---

14 Dedikoduoğlu anlamına gelir. çev. notu

nüştü; her şey gerçekten de oldu: Savaşı kaybetmemiz, devrimin yenilgiye uğratılması, vârisimizin doğması ve pek çok başka olay. Bundan dolayı, senin de bildiğin gibi, sensiz bir karar alamıyoruz."

"Çok güzel bir davranış gösteriyorsunuz," diye lafı yapıştırdı Grişka.

"Bir işin sürekli ertelenmesi mümkün değil. Sen Kırım'dayken, Aziz Peder, Nika[15] bizim sıkıntımızı o zaman söylemek istemişti; ama ben ertelettirdim. Şimdi sizlere büyük sırrı açıklama zamanı geldi. Ne var ki bu sırrın altı kişi arasında kalması gerektiğini bilmenizi ve unutmamanızı isterim. Eğer bu sır zamanından önce açığa çıkarsa, devlet büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalır."

Kvaçi yemin anlamına gelecek biçimde parmağını kaldırdı.

"Rahatsız olmayın, prens!" dedi çariçe ona dönerek. "Yemine gerek yok. Bizim azizin seçtiği dostun bir geveze çıkması asla mümkün değil. Şimdi işin kendisine gelelim... Siz de biliyorsunuzdur ki, yaklaşık beş yıl kadar önce, Rusya'mız iyice karıştığında biz tahttan feragat etme ve yurtdışına gitme kararını vermiştik. O zaman bizi ve Rusya'yı aziz rehberimiz kurtarmıştı. Bizi o inandırmış ve adeta zorla tahtta bırakmıştı."

"Sonra, benim kehanetim sanki doğru çıkmadı mı?" diye sordu Grişka.

"Doğru çıktı, Aziz Peder, tamamen doğru çıktı. Bundan dolayı senin adına dua ediyor ve bundan dolayı sen hayattayken Aziz Grigori Kilisesi inşa etmeyi düşünüyoruz. Fakat asıl mesele o ki, Nika tahttan feragat etme fikrini şu ana kadar terk etmiş değil."

"Ne? Nasıl?" diye aynı anda bağırdılar Grişka ve Kvaçi.

"Şimdi de sadece bunu düşünüyor; bizi büyük bir tehlike bekliyor, hepimiz mahvoluruz, Rusya başımıza yıkılır...

---

15 Nikolay'ın kısa söyleniş biçimlerinden biri. çev. notu

Ben tek başıma bir şey yapamadım, onu buna inandıramadım. Bana yardım edin, Aziz Peder! Siz de, prens! Peder, bize tavsiyede bulunun, Tanrı'nın isteğini söyleyin! Kurtarıcımız, azizimiz, bize yardım edin! Yol gösterin!"

Ve çariçe ağlamaya, hıçkırmaya başladı. Nikolay başını ellerinin arasına almıştı. Grişka düşünceye daldı. Hepsi uzun süre sessiz kaldılar ve Grigori'nin konuşmasını beklediler. Kaşlarını çatmış olan aziz, sonunda ayağa kalktı ve umutlu biçimde şöyle dedi:

"Tanrı'ya dua edeceğim!"

Hepsi ayağa kalkıp ikonun önünde diz çöktü. Dizleri üzerinde uzun süre umutla ve hararetli biçimde dua ettiler. Sonra tekrar ayağa kalktılar ve yeniden gözlerini Grigori'ye diktiler. Grişka, Nikolay'ın önünde dikildi ve soğuk bir tonla sordu:

"Dua ederken Tanrı sana ne söyledi, nasıl bir cevap verdi?"

Çar başını öne eğmiş, sessizce duruyordu. Sonra başını salladı ve fısıldayarak şöyle dedi:

"Beni cevaba layık bulmadı."

"Seni layık bulmadı, çünkü günahkârsın ve buna layık değilsin. Günahlarının bağışlanmasını dile, kalbini kötülüklerden arındır ve o zaman yüce Tanrı sana da bilgelik kapısını açar."

Yerinde taş kesilmiş ve umudunu yitirmiş olan çara uzun süre tavsiyelerde ve önerilerde bulundular. Tahttan ayrılması halinde korkunç bir kargaşanın çıkacağı, anarşinin başlayacağı, devletin dağılacağı, savaş çıkacağı, ülkenin ateş ve kan içinde kalacağı, çarlığı başka hiç kimsenin yürütemeyeceği ve tahtta kimsenin sağlam duramayacağı için Tanrı'nın bundan sadece kendisini sorumlu tutacağı konusunda çarı iyice korkutuyor ve uyarıyorlardı.

Kvaçi de aklını ve hatipliğini öne çıkardı, ancak bir sonuca ulaşamadılar. Hayattan bıkmış olan çar başı önde öylece oturuyor ve sesini çıkarmıyordu. Sadece hayır anlamında yorgun

halde sürekli başını sallıyordu.

Grişka aniden sinirlenip öfkelendi. Sıtmaya yakalanmış gibi titremeye başladı. Elleri ve dudakları titriyordu, yüzü kireç gibi solmuştu; burnu yassılaşmış ve gözleri tuhaf, mavi ateşler saçıyordu. Aniden çarın üzerine çullandı ve onu sarsıp bağırmaya başladı. Öte yandan ayaklarını yere vuruyor ve çarın burnunun dibinde ellerini sallıyordu.

"Ne dedin? Halka da, Tanrı'ya da inanmıyor musun? Tanrı'ya inanmayanın kilise tarafından lanetleneceğini ve kiliseden uzaklaştırılacağını unuttun mu? Lanet olsun! Tanrı'yı, iman edenleri, kiliseyi ve vazifesini unutan o krala lanet olsun!"

Tehditleri ve lanetlenme sözlerini duyan çar ayağa kalktı; korkuya kapılmıştı. Grişka ise gürleyerek konuşmasını sürdürdü:

"Rusya'yı yıkma yetkisini sana kim verdi? Bu kadar çok insanı mahvetmeye nasıl cesaret edersin? Tahtını şeytanlara ve Yahudilere bıraktığının farkında mısın? Bu durumda senin kalbine de şeytanlar hakim olmuş olmalı! Öyleyse sen de Cehennem tarafından kutsanmış olmalısın! Sen çar değil, Deccal'sın! Deccal! Deccal!"

"Tanrım, bizi koru!" diye inledi çar ve titreyen eliyle geniş bir istavroz çıkardı.

"Ben sana sus diyorum! Ben, Grigori, sana sus diyorum!" diye bağırıyordu Grişka. "Diz çök! Diz çök! Diz çök ve günahlarını bağışlaması için Tanrı'ya dua et! Dua et Tanrı'ya, dua et, dua et ki kalbindeki kötü ruhları ve cehennem iblislerini kovsun!"

İkonun önünde yüzükoyun yere kapanmış çarın başına dikilmiş olan Grişka, istavroz çıkararak yüksek sesle dua ediyordu.

"Yüce Tanrım, her şeye muktedir Tanrım, daima var olan Tanrım, sen bizi bağışla! Baba, oğul ve kutsal ruh adıyla! Amin!"

Altısı da uzun bir süre boyunca ikonun önünde ayakta

beklediler ve yine uzun bir süre boyunca yüksek sesle hararetli biçimde, eğilip diz çökerek, gözyaşları içinde ve inildeyerek dualar ettiler. Sonunda Grişka ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"Kalk, hükümdarım! Kalk ve Tanrı'nın sana ne vahiy ettiğini, ne tavsiye ettiğini bize söyle!"

Mecali kalmamış çar birden Rasputin'in dizlerine kapandı. Çarın hemen yanına çariçe ile saray hizmetlisi kadın Virubova da dizlerinin üzerine çöktü; üçü birlikte ermişin dizlerine, eteklerine ve ellerine kapanıp ihtiraslı biçimde öpüyor, gözyaşlarıyla ıslatıyor ve elleri havada bir şeyler sayıklıyor ve titreyerek bağırıyorlardı.

"Aziz Peder! Sen bizim rehberimizsin! Sen bizim İsa'mızsın! Sen bizim kurtarıcımız ve tanrımızsın! Aziz Peder, merhametini göster ve bizi bağışla!

Kireç gibi solmuş olan Rasputin, adeta taşlaşmış bir halde, öylece duruyordu. Başını arkaya doğru atmıştı. Sabitleşmiş ve ateşler saçan gözleriyle ikona bakıyordu. Bütün vücudu titriyordu. Sonra sol elini çarın başına koydu; sağ eliyle geniş bir istavroz çıkardı ve titreyen dudaklarıyla fısıldadı:

"Kutsal Rusya'yı, onun hükümdarını ve ailesini, Ortodoks Kilisesi'ni, çökmekten ve cehennemden kurtardığın için sana şükürler olsun, Tanrım! Tanrım, bizi koru! Aleluya! Aleluya! Amin!"

Sonra kraliçe, Grişka'nın ikonunun önünde yemin etti:

"Yüce Tanrı'nın nezdinde, Sarovlu Aziz Serafim'in huzurunda yemin ediyorum ki, çocuklarımı ve kocamı hiçbir zaman yalnız bırakmayacağım. Hiçbir zaman, bütün dünya karşıma dikilse bile! Ben ölünceye kadar ve öteki dünyada da onların yanında olacağım. Sana sadık kalacağıma ve itaat edeceğime yemin ediyorum."

Kabarmış olan ruhlarını ve kaynayan kanlarını dualarla yavaş yavaş yatıştırdılar. Sonunda Grişka, kendinden geçmiş olan çarı ayağa kaldırdı.

"Ayağa kalk, çarım! Ayağa kalk ve Rusya'nın ihtişamı, kutsal kilisenin sevinci, halkın tesellisi ve düşmanlarımızı ez-

mek için hükümdarlık et! Ve gökteki melekler ile ülkedeki yöneticiler, ileri gelenler bayram etsinler... Bizden uzak dur, şeytan! Defol, şeytan!"

Ve gözyaşlarına yenik düşmüş olan Nikolay'ı göğsüne bastırdı.

"Amin! Amin! Defol, şeytan! Defol! Defol!" diye mırıldanıyordu diğerleri, korku içinde ve titreyerek.

Sonra sırayla, kilisenin ve bütün Rusya'nın kurtarıcısını, aziz ve rehberi Grigori Rasputin'i sevinç gözyaşları içinde kucaklayıp öptüler.

AZİZ GRİGORİ'NİN "HÜVİYETİ"NİN VE BİR OROSPUNUN SOPALANMASININ HİKÂYESİ

Saat ikiye geliyordu.

Kafe şantan yeme-içme, dans, şarkı, müzik ve flörtle iyice kızışmıştı.

Kocaman salon yanıp kavruluyordu.

Kristal boncuklarla süslü avize elmas gibi parlıyordu.

Sevr porselenlerinden çıkan tıkırtı sesleri duyuluyordu.

Gümüş fıçılar içinde buz kesmiş ve bez peçeteye sarılı şampanya, kristal kâselerde altın zerreciklerini andıran damlacıklar oluşturuyordu.

Göbekli sürahiden bal rengi Curaço ve Şipr likörleri lıkır lıkır akıyordu.

Muscat, Marsala, Bénédictine, Bordeaux ve Bourgogne şarabı kırmızı ve sarı parıltılar saçıyordu.

Baccarat kadehlerde ateşli Chartreuse mavi alevlere dönüşmüştü.

Envaiçeşit egzotik meyveler, ananas, portakal ve mandalina bir renk cümbüşü sunuyordu.

Fransız armudu Saint-Germain ve Duchesse ağızda kendiliğinden eriyordu.

Pamuk gibi beyaz masada bolca kırmızı şeftali, Calleville elması, yeşil, sarı ve siyah üzüm, nadir gül ve çiçek vardı.

Parlak yengeç ve ıstakoz masaya iyice yayılmıştı.

Pişmiş ve kavrulmuş, kanatlının kızarmış göğsü ve bacakları havaya dikilmişti.

Üst üste konmuş bin bir çeşit yemek, biraz didiklenmiş ve el değmemiş biçimde masada duruyordu.

Envaiçeşit renk, biçim ve türde, çok sayıda çıplak omuz, göğüs, kol ve file çorap içinde baldır ortaya serilmişti.

Rengârenk brokar, atlas, kadife ve ham ipek kumaşlar iç içe geçmişti.

Venedik, Ceneviz, Valencia ve Doğu nakışları, örmeleri ve altın işlemeler göz alıyordu.

Akik, kestane, haki, saman ve altın rengi saçlar dağılmış ve dalgalanıyordu.

Pırlanta, elmas, yakut, firuze, zümrüt, ametist ve lacivert taşı göz kamaştırıyordu.

Mavi yılanlar gibi kıvrılan sigara dumanı yukarı yükselip dağılıyordu.

Kremler büyülü bir okşayışla kayıyor, koku alma duygusunu kışkırtıyordu.

Fransız, İtalyan, İspanyol, Cezayirli Yahudiler, Tunuslu Araplar, Japonlar ve dünyanın her yerinden gelmiş olan dansçılar peş peşe sahneye çıkıyordu.

İspanyol dansı dizginlerini koparıyor, Macar çardaş, Leh mazurka dansları çılgınca, rüzgâr gibi esiyordu. Kekuoki utanma duvarını aşıyor, matchitche sınırlarının dışına çıkıyordu; arzulu tango sarmaş-dolaş seyrediyor ve göbek dansı gittikçe çıplak hale geliyordu.

Değişik renklerde ve biçimlerdeki kalçalar ve baldırlar oradan oraya zıplıyor, brokar elbiseler haşırdıyor ve beyaz donlar parıldıyordu.

Kadınlar ve erkekler adeta iç içe geçmişlerdi; rahat ve tutkulu dans dalgaları içinde birbirlerinin nefesi ve teniyle sarhoş olup başları dönmüş bir halde sekiyor ve süzülüyorlardı.

Âşıkların fısıltıları, imalı şakalar ve ateşli kahkahalar duyuluyordu.

Arzu dolu gözler sık sık salonu delip geçiyordu.

Çıplak göğüsler hain duygulara yol açıyordu. Rayından çıkmış ihtiras alevi kan kırmızısı dudaklarda ve parlak dişlerde titreşiyordu.

Uyuşturucuyla bilenmiş ve acı içeceklerle, yemeklerle kavrulmuş olan beden sakinleşmenin yolunu arıyor ve iyice kaynamış olan kan ısrarlı biçimde yatışmak ve sakinleşmek istiyordu.

İyice tutuşmuş olan salon ihtiras ateşine ve esrikliğe gömülmüştü. Orospuluğun ve fahişeliğin yüzü kan içinde, dişleri bilenmiş, yelesi dikilmiş ve kızışmış vahşi bir hayvan gibi hırlıyor ve saldırıya hazır bekliyordu.

Salon sefihliğin ve ipini koparmış çılgınlığın ateşinde yanıyor, eriyor ve kavruluyordu.

Perdelerle kapatılmış olan büyük locada Grişka, Kvaçi, Elene ve Tanya yiyip içiyor ve arada bir, Rus grubun, Çingenelerin, Zencilerin, Tirollülerin, Fransızların ve İspanyolların şarkı söyleyip dans ettiği sahneye doğru bakıyorlardı. Zaten sarhoş olmuş durumdaki Grişka arada bir emirler yağdırıyordu:

"*Cake-walk*'u[16] burada yaptırın! Machichi'yi de! O İspanyol tekrar dans etsin! Çingene kızları buraya çağırın! Herkesi davet ediyorum! Grişka Rasputin eğleniyor ve gelmenizi emrediyor deyin! Beni kızdırmasınlar, yoksa bu şeytanların yuvasını yerle bir ederim!"

Grişka'nın ipek cübbesinin yaka düğmesi kopmuştu; cübbenin kollarını sıvamış olan Grişka'nın saçları dağılmış ve kaşlarının üzerine inmişti. Gözleri bulanmış ve kan çanağına dönmüştü; başı hararet ve buhar içindeydi.

Grişka'nın parlak ve kor gibi yanan gözlerinden vahşilik akıyordu; yüreğinde ateş harlıyordu. Grişka yerinde duramı-

---

16 *Cake-walk*: ABD'nin güneyinden, siyahiler arasından yayılan eski bir tür dans yarışması. Kazanan çift büyük bir kekle ödüllendiriliyordu. çev. notu

yor ve kafese kapatılmış vahşi hayvan gibi hareket ediyordu. Her şeyi elliyor ve eline ne geçerse onu içiyordu. Kaba sözlü şarkıları ve dinsel ilahileri yüksek bir sesle, adeta böğürerek söylüyordu. Anlaşılmaz ve sokak ağzına özgü kelimeleri mermi gibi ağzından ateşliyordu. Bu sözler Tanya, Elene ve şarkıcı kadınların yüreğine hançer gibi saplanıyordu.

Grişka bazen birine ve bazen bir ötekine çullanıyordu:

"Ne kırıtıp duruyorsun? Acemi tay gibi olduğun yerde ne tepinip duruyorsun? Eğer eğleneceksek, bildiğimiz gibi eğlenelim, mujikler gibi! Göğüs düğmelerinizi açın! Bana memelerinizi gösterin! Elbiselerinizi çıkarın!"

Sonra Grişka dansçı kadınların arasına karıştı; sataşmaya başladı ve birinin elbisesinin göğsünü çekip yırttı.

Kadınlar bağrışmaya başladılar. Kimi gülüyor, kimi sinirlenip oradan gitmek istiyordu; Grişka daha da kabalaştı ve öfke kusmaya başladı:

"Kendinizi ne sanıyorsunuz, cadılar! Bacaklarınızı ne sallayıp duruyorsunuz?"

"Ben sizin gibi binlerce kadını çıplak gördüm; sizden daha iyi kadınlar beşer beşer ve onar onar bize hamama geliyorlar. Beni çariçe bile elinin üstünde tutuyorken, siz de kim oluyorsunuz? Bu cübbemi bile 'ihtiyar' kendi eliyle dikti. Evet, çariçe kendisi dikti ve kendi eliyle işledi. Apollonçik, sana beni rahat bırak dedim! Tanya, sen de sesini kes! Bugün çar ve çariçe bile ellerime sarılıp öptüler ve siz kendinizi bir bok mu sanıyorsunuz?!"

Kvaçi zıvanadan çıkmış olan Grişka'yı yatıştırmaya çalışıyordu; Tanya ve Elene utançtan yerin dibine girmişlerdi. Başkaları polisi ve restoranın sahibini çağıyordu. İnsanlar locanın etrafında toplanmıştı.

"Ne dediniz? Ben Grişka Rasputin değil miyim? Yani sözlerime inanmıyor musunuz? Madem öyle, bana iyi bakın! Kontrol edin! Şimdi emin oldunuz mu?" dedi Rasputin ve pantolonunu karıştırarak kimliğini gösteren en geçerli belgeyi çıkardı.

"Şimdi de mi inanmıyorsunuz? Şimdi de mi Grişka'yı tanıyamadınız? Madem öyle, işte hüviyet cüzdanım! Bakın ve emin olun. Bakın ve inanın! Kontrol edin!"

Tanya ve Elene çığlıklar atıp dışarı fırladılar. Birkaç kadın hakaret ederek ve lanet okuyarak onların peşinden gitti. Kalanlar kahkaha atmaya başladılar. Biri locanın perdesini çekip yere indirdi ve locayı hınca hınç dolu kocaman salonda insanların dönmüş gözlerinin önüne serdi. Salonda bir patırtı ve gürültü koptu. Sahnede şarkı ve dans durdu; müzik sustu. Biri bağırdı:

"Yakalayın! Dışarı atın!

Bir başkası daha bağırdı:

"Yalan! Yalan söylüyor! O, Rasputin değil!"

Sonra herkes ve her şey birbirine karıştı.

"Kontrol edin! Bakın! İşte hüviyet cüzdanım! İşte benim evrakım!" diye bağırıyordu locadan sarkan Grişka.

Salonda yer yerinden oynamıştı. Birileri kahkahayla gülüyordu:

"Ha-ha-ha! Ho-ho-ho!"

Başkaları bağırıyordu:

"Atın dışarı! Yakalayın, tutanak tutun! Polis çağırın! Tımarhaneye yollayın!"

Ve herkes sinek gibi o locaya üşüşmüştü; bir yandan tehditler savuruyor, gülüyor ve ne yapacaklarını bilemez halde dönenip duruyorlardı.

Celil, bir duvar gibi loca kapısında duruyordu. Elini hançerinin üzerine koymuştu. Atınkine benzeyen gözlerini dört açmıştı ve halka yalvarıyordu:

"Lütfen, beyler, lütfen! Yapmayın! Yoksa kan akacak!"

Restoranın sahibi ve polis komiseri locaya girdiler. Biri bu locadan çekilerek indirilen perdeyle locanın önünü yeniden kapattı ve nadide gösteriye son verdi. Halkı yatıştırmak ve dikkatini başka tarafa çekmek için şarkıcı topluluğu gırtlağını yırtarcasına şarkı söylüyor, orkestra kulakları sağır edecek biçimde çalıyordu.

Sonra Grişka da yatıştı; kendine geldi ve öte yandan polis komiserini tehdit etmeye başladı:

"Eğer tutanak tutarsan, hayatını kürek cezasında tamamlarsın ve köpeklere yem olursun. Bil ki, bunu sana ben söylüyorum! Ben, Grişka Rasputin! Defolun, ben kendim kalkar giderim, Apollonçik, bu köpeklere para at, her birine yüz ruble ver ve hepsinin canı cehenneme! Şimdiyse gidelim. Tanya ve Elene nerede? Kaçtılar mı? Arkalarına bakmadan kaçmışlar. Sana söylüyorum, sakın tutanak tutma dedim, yoksa..."

Ve kütük gibi sarhoş olan Grişka'yı Kvaçi zar zor dışarı çıkardı. Gülüşmeler, tehditler, bağırışlar, ıslıklar Grişka'nın peşini izledi. Yolun ortasında Grişka yolunu şaşırdı:

"Sağa dön! Şimdi sola! Şimdi düz! Dur!"

Ve otomobili bir genelevin önünde durdurdu.

"Rehberimiz, ne yapıyorsunuz? Bizi tanırlar, çar ve çariçe duyar."

"Apollonçik, sus! Kim duyacak? Benim moruk mu? Duysun! Sen daha çocuksun ve bir şeyden anladığın yok. Duysun, daha iyi. Beni daha çok sever... Kadınların ruhu ve karakteri hakkında sen hiçbir şey bilmiyorsun. Gel, peşimden gel!"

Sarhoş Grişka salona daldı ve şöyle bağırdı:

"Matmazeller! Haydi bakalım, 'Kamarinskaya'!"

Ve Grişka anında, kuyruklu piyanonun sesi eşliğinde, enerjik ve zarif Kamarinskaya dansına başladı; yanına da birkaç kadın katmıştı. Sonra Grişka hepsine beşlik rubleler dağıttı; yirmi şişe şarap ve votka istedi. Anında çığlıklar koptu, kahkahalar, danslar, sarılıp boğuşmalar başladı. Şarap içip tabak kırdılar ve orayı rezil ettiler.

Sonunda Grişka beş kadını seçip götürdü. Kadınlardan biri de Kvaçi'yi adeta sürükledi. Celil ise tombul bir sarışını tercih etti.

Aradan yarım saat geçti. Odanın birinden çığlıklar ve Rusça okkalı küfürler geliyordu. Kvaçi gitmeye hazırlanmıştı ve Grişka'yı bekliyordu. Hiç beklenmedik bir anda, Grişka'nın

keyif sürdüğü odadan bir kadının korkunç çığlıkları duyuldu:

"İmdaaat! İmdaaat!"

Kvaçi önce balkona koştu, sonra sokağa fırladı. Büyük bahçe kapısında tamamen çıplak ve saçları darmadağınık bir kadınla yüz yüze geldi. Kadın çığlıklar atarak sokağa doğru koşuyordu. Grişka ise kadını kovalıyordu ve o da tamamen çıplaktı. Grişka kadını kovalıyor ve çıplak kadını deri kayışla kamçılıyor, bir yandan da bağırıyordu:

"Cadaloz, adi, melun! Al, sana! Al, sana! Al, sana!"

Her vuruşta kadın çığlık atıyor, zikzak çiziyor, yan tarafa sıçrıyor ve tekrar koşmaya başlıyordu:

"İmdat! Beni öldürecek!"

Önce Kvaçi ve iki fahişe, sonra diğerleri de peşlerine düştüler. Bayılmış olan kadını kollarında taşıyarak getirdiler; başkaları da Grişka'nın üzerine çullandılar:

"Vurun! Yakalayın!"

Celil birden ortaya çıktı; hançerini yarıya kadar kınından sıyırdı ve kalabalığa yalvarmaya başladı:

"Lütfen dağılın, haydi, dağılın..."

O anda polisler de çıkageldi. Grişka ne kimseden korkmuş ne de kimseye boyun eğmişti.

"Önce üstümü giyeyim de sonra görelim bakalım, Grişka Rasputin'e meydan okumaya kim cesaret edecek? Komiser, bu köpekleri uzaklaştır, yoksa kürek cezasında çürütürüm seni. Haydi, çabuk!"

Grişka Rasputin adı duyulunca gülüşmeler yükseldi, bir gürültü patırtı koptu.

"Doğru, doğru! Grişka Rasputin olmalı bu! Bakın, bakın!"

"Dağılın, dedim!" diye bağırıyordu polisler.

Bu arada Grişka tekrar eve girdi ve on dakika kadar sonra giyinmiş olarak döndü. Komiser onun önünü kesti.

"Ne dedin, tutanak mı? Sen eceline susamadın, değil mi? Çoluk çocuğun var mı, yoksa yok mu?"

"Hayır, efendim, ben... Ben hiçbir şey... Ben sadece bizim

Aziz Grigori'yi kendi gözümle görmek istedim... Başka bir şey istemedim... Sizi uğurlayalım, yoksa..."

"Gereği yok, Apollonçik! Bu komisere para ver. Yirmi beş ruble öde. Senin adın ne? Yarın veya ertesi gün bana gel!"

Ve o anda otomobil de hareket etti.

AZİZİN GÜNAHLARINDAN PİŞMAN OLMASININ VE BORSANIN PATLAMASININ HİKÂYESİ

Grişka'nın küçük bir odası vardı; bu oda ikonlar ve dinsel eşyayla doluydu. Burası onun ibadethanesiydi.

Grişka sendeleyerek ve yalpalayarak bu odaya girdi. Mum ışığıyla belli belirsiz aydınlanmış olan odada İsa erdemli gözleriyle Grişka'ya öyle bakıyordu ki, sanki ona sitem ediyordu.

Sefih ve günahkâr Rasputin, yüzükoyun yere kapandı ve bu ikonun önünde adeta yere yapıştı. Yere yapıştı ve günahlarının bağışlanması için böğürmeye başladı:

"Yüce Tanrım, ulu Tanrım, bizi bağışla! Her şeye kadir ve bağışlayıcı Tanrım, sana layık olmayan ve pek çok kötülük işlemiş olan şu kulunu affet! Eğer buna değersem, layık olduğum cezamı da ver!"

Sabah ışığı içeriye sızmıştı. Grigori hâlâ ibadet ediyordu. Ruhu yerlerde sürünen aziz, yine pişmanlıkla, üzüntüyle, iniltiler ve gözyaşları içinde ibadet ediyordu. Bunun yanı sıra sarih ve anlaşılır biçimde dua okuyordu. Bazen ilahi de söylüyordu; göğsünü yumrukluyor ve dizlerini dövüyordu.

Öğle vakti geçince, Kvaçi rehberinin yanına koştu. Hizmetçi şöyle dedi:

"Peder Grigori ibadet ediyor. Dün geceden beri ibadet odasından dışarı çıkmadı; ne bir şey yedi, ne de kimseye göründü."

Kvaçi şaşırdı, fakat üzülmedi; çünkü tam da o gün "şey yapması" gereken birkaç işi vardı. İkinci gün Kvaçi tekrar çı-

kageldi. Hizmetçi aynı sözleri tekrarladı:

"Peder Grigori ibadet ediyor. Dünden bu yana hiç dışarı çıkmadı ve hiçbir şey yemedi; ne de kimseyle görüştü."

"Ne oluyor?" diye düşündü Kvaçi ve Grigori'nin iki gündür ibadet ettiği odanın bitişiğindeki odaya girdi.

O odada dizleri üzerine çökmüş birkaç erkek ile kadın vardı ve rehberin günahlarının bağışlanması için ateşli biçimde dua ediyorlardı. Kvaçi onların arasında, iyice takatten düşmüş haldeki Tanya'yı fark etti. Kvaçi de onun yanına çöktü: Başını öne eğdi, gözlerini yukarı dikip ellerini havaya kaldırdı ve dudaklarını oynatmaya başladı. İbadet odasından rehberinin cılız sesi duyuluyordu.

"Ona mor bir giysi giydirdiler ve dikenlerden bir taç örüp başına geçirdiler. Selam, ey Yahudilerin kralı diyerek onu selamlamaya başladılar. Başına bir kamışla vuruyor, üzerine tükürüyor, diz çöküp önünde yere kapanıyorlardı. Onunla böyle alay ettikten sonra mor giysiyi üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germek üzere onu dışarı götürdüler."

Grigori İncil'i okumayı hıçkırarak kesti. Tanya çığlık attı ve yere serildi. Bir yandan da bağırıyordu:

"Yeter! Bitirsin! Bu kadarı ona yeter!"

Diğerleri de harekete geçip ağlamaya başladılar. Kvaçi, kendinde olmayan Tanya'yı başka bir odaya götürdü; zorlukla yatıştırdı ve sonra da bitirmesi gereken bir iki işi daha olduğu için otomobile binerek bankacı Ganus'a gitti. Akşamleyin telefonla sordu:

"Alo, bizim aziz peder nasıl? Ne, hâlâ ibadet odasından dışarı çıkmadı mı? Henüz hiçbir şey yemedi mi? Kimseyle görüşmek istemiyor mu? Kapısı hâlâ kilitli mi? Yüce Tanrım, bu başımıza gelen de nedir! Peki, o halde, yarın yeniden uğrarım."

Kvaçi üçüncü günün akşamı yeniden Grigori'nin evine gitti. İbadet odasının kapısı yine kilitliydi. Ön odada daha fazla sayıda müridi toplanmıştı. Grişka'nın sadık havarileri ve mü-

ritleri kapıyı kırmayı düşünüyorlardı; ancak Lohtin'in dul eşi Bakire Meryem herkesi yatıştırdı:

"Ona tanrısal bir huzur bahşedin! Onun ruhu için dua edin. Ağlayıp sızlamayın ki bizim aziz rehberimiz kendinde oruç tutacak gücü bulsun ve eğer isterse bu kırk gün sürsün."

Aradan bir hafta geçti. Grigori'nin büyük odası ileri gelenler, ünlü kişiler ve onun "havarileri" ile dolup taşmıştı. Kimi sessizce dua ediyor, kimi yere kapanmış anlaşılmaz ve tuhaf bir şeyler sayıklıyordu. Birden ibadet odasının kapısı açıldı. Hizmetçi herkesten önce Kvaçi'nin içeri girmesine izin verdi. Kendinden geçmiş ve güçten düşmüş durumdaki Grigori çıplak zeminde yatıyordu.

"Yüce Tanrım! Aziz rehberimiz!"

"Apollonçik! Benim sadık dostum ve kardeşim!" diye zorlukla konuştu Grigori. "Üzülme, ben iyi sayılırım. Unutma ki, günahkârlar işledikleri günahtan dolayı tövbe edince Tanrı seviniyor. Demek ki, Tanrı bize şeytan yollayınca, şeytana uymalıyız, sefahate kapılmalı ve hata yapmalıyız; çünkü tövbe etmek için sebeplerimiz olmalı. Eğer günah işlemezsek, tövbe edecek bir şeyimiz de olmaz. Unutma ki, bir aziz her zaman mahvolmuş haldedir; çünkü o bir günahsızdır ve bir günahsız hiçbir biçimde tövbekâr olamaz. Çünkü onun işlemiş olduğu tek bir günahı bile yoktur. Anladın mı? Beni anlıyor musun?"

"Anladım ve bunu unutmayacağım. Senin bilgeliğinin sonu ve sınırı yok, ey aziz peder!"

Grişka bir an sustu ve sonra devam etti:

"Apollonçik! Sen bir çocuk gibi masum ve günahsızsın, çünkü henüz fazla bir şey bilmiyorsun. Daha erken, büyüyünce her şeyi anlarsın. Bugün sana söyleyeceğim tek şey şu: Bir şeytan bile benim kadar günahkâr değildir. Evden ilk kez kaçtığım zamanı hatırlıyorum. Bir tepede bir mağara oymuş ve üç gün boyunca o mağaradan dışarı çıkmamıştım. Kuru ekmek ve su dışında boğazımdan bir şey geçmemişti. Uyu-

za yakalanmış, kaşınmaktan perişan olmuştum. Aynı giysiler içinde ve yıkanmadan uzun süre kaldım. Bir ara, iyice güçten düşünce, gözlerimi Meryem'in ikonuna dikmiştim ve açık biçimde şunu görmüştüm: Meryem acı acı ağlıyordu. Sonra bana şöyle demişti: Grigori! Grigori! Günahlarından arınmış bulunuyorsun. Ülken şeytanın pençeleri arasında mahvoluyor. Kalk, halkını kurtarmak ve halkına derman olmak için yola düş. Ben de yola düşmüştüm. O zamandan beri dolaşıyorum ve yüce tanrımız İsa'nın hizmetindeyim. Bu günahkâr dünyadan iki üç aylığına kaç kez uzak kaldığımı ben de bilmiyorum! Şimdi de ikimizin birbirimizden uzaklaşma zamanı geldi, sevgili Apollonçik!"

Kvaçi'nin ödü kopmuştu:

"Nereye, Aziz Peder? Nereye gidiyorsunuz?"

"Uzağa, çok uzağa, Kudüs'e... Kutsal yerleri, İsa'nın mezarını ziyaret edeceğim. Nihai olarak arınmak ve tövbe edip sayısız günahımdan kurtulmak istiyorum."

"Aziz Peder, ben ne olacağım? Beni kime emanet edeceksiniz? Ne? Ben de mi geleyim? Böyle bir yolculuk için ben hazırım, ama yine de biraz düşüneyim. Aziz Peder! Bu korkunç yolculuğu hiç değilse iki üç ay erteleyin!"

"Bunu yapamam. Dün gece ikon şöyle buyurdu: Grigori, üç gün içinde buradan Kudüs'e gitmelisin, çünkü günahlarının haddi hesabı yok. Şimdi git, sevgili Apollonçik, bana Elene veya Tanya'yı gönder. Yarın akşam saat onda burada olun. Birlikte bir yere gitmeliyiz. Size rüyanızda bile göremeyeceğiniz bir şey göstereceğim."

Allak bullak olan Kvaçi birkaç sevimsiz olayla da karşılaştı.

Çarskoye Selo'dan döndükten sonra Kvaçi kendini en mutlu insan sayıyordu; çünkü o gün her şeye ulaşmıştı: Prenslik elde etmiş, sarayın hizmetine girmiş, hükümet ve çevresi üzerinde büyük bir nüfuz elde etmişti; ki bu nüfuz bugün veya yarın cebini dolduracaktı. Bu zenginliğin bir parçası nakde dönüşmüş, banka hesabına ve borsaya yansımıştı.

Son zamanlarda Kvaçi'nin ağzından sadece birkaç söz duyuluyordu: Banka hesabı... Devlet tahvili... Gelir senedi... Hisse senedi... Putilov, Lena, Salamandra hisse senetleri... Prim... Sattım... Satın aldım! Kaybettim... Kazandım vs... Ne var ki Kvaçi "Kaybettim" sözünü daha çok kullanıyordu ve yüzünün asık olmasının nedeni de buydu. Beso ve Komisyoncu Heinstein bu kez de acı ve tehlikeli gelişmeleri Kvaçi'nin önüne koydular.

"Hesabı tamamlamak için Azov Bankası'na yüz yirmi bin koydum," dedi komisyoncu. "Lena hisse senetleri nerdeyse yarı yarıya değer kaybetti. Anglo-Rossi hisseleri sürekli düşüyor. Ruspers hisseleri dibe vurmak üzere. Dün Uralop-Latina hisselerini dört yüze sattırdınız; bugün ise beş yüze kadar çıktı. Bu hisseleri aşağı çekmek için neredeyse üç yüz bin zarara girdik. Sadece yüz küsur bin kadarını geri alabildik. Eğer yarın bankaya yarım milyon yatıramazsak, rehinli hisse senetlerimiz yok pahasına satılır."

Kvaçi, iskambil oynarken, kim olduğunu bilmediği birinin elindeki kâğıtlara baktığını sonunda anlamıştı. Borsa çarkını çevirmek için kendi elinde güç olmadığını zor da olsa anlamış ve görmüştü. Tam aksine kendisi başkasının oyuncağı ve kurbanı olmuştu; ama dövünmek için artık geçti. Kvaçi'nin geri adım atmaya, tedbirli olmaya, uyanık hareket etmeye, irade göstermeye gücü de kalmamıştı. Bundan dolayı da bir kez girmiş olduğu borsa bataklığında ya tamamen batacak veya büyük bir servet kazanacaktı.

"Yarın sabah talimatlarımı alırsınız; şimdiyse hemen *Birjevie Vedomosti* gazetesine gidin ve şu açıklamayı mali haberlerde yayımlatın. Hoşça kalın!"

Sonra Kvaçi arkadaşı ve bankacı Gintsi'ye telefon etti:

"Alo! Sen misin? Beni dinle. Eğer anlaşabilirsek, parayı ne zaman verebilirsin? Hemen yarın mı? Nasıl? Sözleşmeyi de hazırladın mı? Eğer anlaşamazsak? Biraz daha indirecek misin? Tamam, o zaman, kabul ediyorum. Senin arkadaşlığın bana çok pahalıya mal oluyor, ama ne yapayım, senin hatırın

için kendimi denize bile atarım. Tamam, öyle olsun... Öyleyse sabah görüşürüz."

Sonra Kvaçi Beso'ya döndü:

"Başka ne yapsaydım? Kiliseyi yaptırmak için beş sene bekleyeyim mi? İç çamaşırları teslim etmek için bir altı ay daha mı bekleyeyim? Gerçi bu işleri sonuna kadar götürseydim, elime üç kat fazlası geçerdi, ama benim şu anda paraya ihtiyacım var. Olmasaydı... Hayır, hayır, iflas etmeyeceğim. Yarın borsanın başına bir milyonu boşaltınca, orayı nasıl alt üst edip havaya uçuracağımı seyret sen! Rasputin'in işi için artık kimseyi kabul etmeyin. Grişka kafayı yemiş. Yaşlandığı için günahlarının affedilmesi için Kudüs'e gidiyor. Canı cehenneme! O kadar çok pis işi ve günahı var ki, değil Kudüs'e gitmek, bin melek ve aziz bir yıl boyunca keselese, yine de onu temizleyemezler," dedi ve tekrar telefona sarıldı.

"Sahi, unutmuşum! Alo! Elene, sen misin? Grişka seni bekliyor. Ruhumu tekrar katledeyim ki, günahlarımın tövbesi için bir sebebim olsun diyor. Ne dedin? Zamanın mı yok? Ne oldu, kız? Biraz benim için de zamanın olsun! Ne dedin, operaya mı gitmek istiyorsun? Tamam, hazırlan, hemen geliyorum. O halde Grişka'ya Tanya'yı yollarım... Tamam, geliyorum!"

Ertesi gün Kvaçi kilise inşa etme ve iç çamaşır işini Gintsi'ye devretti; borsa komisyoncusuna "borsanın patlatılması ve yıkılması" gibi çok zor bir görev verdi.

Komisyoncu Kvaçi'nin paraları ve hisse senetleriyle borsaya gözdağı verdi. Ne var ki bu ataklar da çok uzun sürmedi. Kvaçi'nin cebi yeniden boşalmaya başladı ve yüzünden düşen bin parçaydı. Oysa Gintsi ile onun gizli ajanı Heinstein biraz daha kazanmış ve cepleri biraz daha şişmişti. Ne var ki nakde dönüşmüş işin verdiği sevinç bu kayıpları gölgeledi ve bundan dolayı Kvaçi o günün kaybının farkına bile varmamış ve kaşlarını bile çatmamıştı.

SON AKŞAM YEMEĞİNİN HİKÂYESİ

O akşam saat on birde Grişka Rasputin Kvaçi, Elene ve Tanya'yı "Kendilerini Tanrıya Adamış İnsanlar"ın Son Akşam Yemeği'ne götürdü.

Grişka ve Kvaçi beyaz cübbeler, Elene ile Tanya da bol, rahat ve uzun beyaz elbiseler giymişlerdi. Çilekeşlerin geleneğine ve yasasına uyulmuştu; çünkü beyaz renk onların dinsel inancının, kardeşliğin ve masumiyetin sembolüydü.

Şehrin kıyı kesiminde, alçak bir evde "Hlistiler" tarikatı bir araya gelmişti. Büyükçe bir salonda altmış kadar kadın ve erkek toplanmıştı. Gençler ve orta yaşlılar çoğunluğu oluşturuyordu. Herkes beyaz giysiler içindeydi. Kvaçi'nin arkadaşları salonda bir köşeye sığışmışlardı. Kvaçi'nin bu arkadaşları da önderleri sayesinde Grigori'den Son Akşam Yemeği'ne katılma izni almışlardı.

Lohtin'in dul eşi "Bakire Meryem" salonun başındaki masadaydı. O da beyazlar içindeydi ve bayağı süslerle rengârenk hale gelen, dağınık saçlarını, üzerinde bir yazı olan her zamanki o tuhaf başörtüsüyle sarmıştı:

"Her kudret mevcut içimde, Aleluya."

Her zaman olduğu gibi, o gün de Bakire Meryem'in ayakları çıplaktı. Ayin çoktan başlamıştı. Bakire Meryem dua okuyordu. Rasputin'i görünce, adeta yerinden fırlayıp ona doğru koştu; bir yandan da çığlık atıyordu:

"İşte o, Tanrının oğlu! İşte o, Hz. İsa! İşte, İsa'nın havarisi! Bizim azizimiz teşrif ettiler, peygamberimiz ve rehberimiz geldiler! Size hakikati söylüyorum: Ayağa kalkın ve önünde eğilin, dünyada buna değer bir şey varsa, işte o, kendisine tapınılan yüce Tanrı'nın oğlu teşrif ettiler."

Ve Bakire Meryem Rasputin'in dizlerine kapandı; ellerine ve bacaklarına sarılıp beyaz cübbesinin eteklerini öptü. Herkes rehberin etrafında toplandı. Kimi ayaklarına kapanmıştı; kimiyse onun ellerini ve vücudunu öpüyordu. Grişka da herkesi kardeşçe kucaklayıp salyalar akıtarak öptü. Sonra

Bakire Meryem'in peşi sıra masaya gitti. Bakire Meryem ilahi okumaya başladı. Herkes ona eşlik etti, yüce İsa'yı ve onların inancına göre o anda bu salonda bulunan Kutsal Ruh'u övüp göklere çıkardılar. Pek çok başka ilahiyi birlikte okudular ve sonunda "Mesih yükseldi" diye bağırmaya başladılar. Belli bir düzen, huşu ve tevekkül içinde ilahi söylüyorlardı. Seslerini giderek yükseltiyor, boyun damarlarını geriyor ve mistik bir havaya bürünüyorlardı. Ayin sona erince, rehber ve tanrının oğlu vaaza başladı.

Kvaçi bir köşede ayakta duruyor ve can kulağıyla Grişka'yı dinliyordu. Kvaçi azizin dilini anlamaya çok zor alışmıştı, ama bazen hiçbir şey anlamıyordu. Çünkü Rasputin'in Rusçası çok fazla mujik Slavcası kelime içeriyordu.

Grişka o kilisenin evlatlarına önce kendi rehberlerinin on iki emrini hatırlattı:

"Ben günahlarını bağışlamak için insanların arasına yollanan tanrının oğluyum ve benim dışımda başka bir tanrı yok.

"Bir kez peşinden gittiyseniz, onu bir daha yalnız bırakmayın.

"Sadık biçimde onun peşinden gidin ve Tanrının emirlerini yerine getirin.

"Sarhoş olmayın, tensel günah işlemeyin, fahişelik yapmayın.

"Kadınlarla evlenmeyin, evli olanlar karılarınızdan boşanın. Karısı olanlar, karılarıyla kız kardeşleri gibi yaşasınlar.

"Küfür etmeyin ve çalmayın. Çünkü öbür dünyada hırsızın ensesine gümüş sikke koyacaklar ve o ancak bu sikke eridiği zaman bağışlanacaktır."

Sonra o emri kötü bir lisanla açıkladı; ancak daha çok karı-koca ilişkisi ile cinsel ilişkiyle alakalı olan emir üzerinde durdu.

"İnsanın ruhu iyi, bedeniyse kötüdür. Bundan dolayı o kötü bedene eza etmeli, onu zayıflatmalı ve öldürmeliyiz. Bunun için oruçtan vazgeçmememiz lazım; et ürünleri yememeli, sarhoş eden içecekleri içmemeliyiz. Sigara içmememiz

lazım, iskambil oynamamalıyız; dans etmemeliyiz ve zina da yapmamalıyız. Karı-koca ilişkisi günahtır; ancak bugünkü duadan sonra Kutsal Ruh er veya geç herkese ruh eşini verecektir. Böyle bir eşle tensel ilişki günah veya zina sayılmaz. Başka eşlerle ilişki de günah sayılmaz; çünkü bu şekildeki bir sevgi sadece güvercinlerin sevişmesi sayılır.

Ruhumuz ölümsüzdür, sonsuza kadar var olacaktır. Her daim de vardı, ancak ne kadar zamandır ve hangi hayvanın içinde var olduğunu bilemeyiz.

Bizim ölümümüzden sonra, eğer 'kendini tanrıya adamış insan' sadakatle Tanrı'nın emirlerine uymuşsa, ruhu meleğe dönüşecektir. Eğer o sadece bir günahkârsa, onun ruhu da, karakteri de kendisine benzeyen bir hayvana veya çocuğa geçecektir. O, bizim gibi takdis edilmezse, dinen kirli sayılacaktır.

Tanrı birdir, fakat Tanrı ve onun oğlu İsa sıklıkla mücessem olurlar veya Tanrı ve İsa pek çok aziz insanda tek cisme dönüşür.

İsa benim gibi bir ölümlüydü; o doğal bir ölümle öldü ve Kudüs'te gömüldü."

Sonra Grişka kendi yüce tanrısını, birkaç azizi, İsa'yı, rehberini ve güya göğe yükselmiş olan Filipov'u, İvan Susulov'u, Prokopius Lupkin'i, Andrey Petrov'u, Tatarinova adlı kadını, Avvakum'u, Kopilov'u, Atasonov'u ve diğerleri gibi işkenceye maruz kalmış pek çok kişiyi anımsadı. Bu aziz kişiler Tanrı yolunda ve gerçek kilise için kendilerini feda etmişlerdi. Sonra Grişka kendisini de bunlara ekledi:

"Bir ara, yarılmış olan gökyüzünü ve tanrının intikal edebilen ruhunu bir güvercin misali tecrübe ettim, o gelip başıma dikildi. Tanrısal bir ses, 'Grigori, sen benim sevgili oğlumsun, ben seni fazilet sahibi yaptım' dedi ve aniden ruh beni çölden çıkardı ve altmış gün orada kaldım ve şeytan tarafından sınavdan geçirildim. Orada vahşi hayvanlarla bir aradaydım ve melekler bana hizmet ediyordu. Orada çekirge ve funda ile

besleniyordum."

Grişka sonra nefsi kontrolden çıkaran ayartmaları, şeytanları, kadınları ve cinleri hatırladı; onlar "Grigori'nin ruhunu ve onun sayısız mucizevi işlerini kirletmek için gelmişlerdi."

"Kazan'da çok sayıda cüzamlı ve günahkâr görmüştüm; onların ruhlarını şeytanlar ele geçirmişti ve birine şöyle dedim: 'Sus ve oradan çık!' Adam kötü ruhun etkisi altında çırpınmaya başladı, sonra ruh, avazı çıktığı kadar bağırarak ondan çıktı."

Ve Grigori, Rusya'nın her köyünde, her şehrinde şeytan kovmayı gerçekleştirmişti:

"Saratov'da bir keşiş ağır bir hastalıktan yatağa düşmüştü. Bana bunu söylediler. Gidip elimi sürdüm ve onu ayağa kaldırdım. Ağır hastalık hemen çıkıp gitti. O ayağa kalktı ve bize hizmet etmeye başladı. Akşam olup güneş batınca, bütün hastaları ve cinlileri getirdiler. Bütün şehir ve bütün kadınlar önümde toplanmıştı ve ben farklı hastalıklara yakalanmış herkesi iyileştirdim, birçok cini kovdum. Cinlerin konuşmasına izin vermiyordum. Çünkü onlar benim İsa Mesih olduğumu biliyorlardı. Ve müritlerime şöyle dedim: Başka yerlere, yakın kasabalara gidelim. Oralarda vaazlar verelim ve şeytanları kovalım. Bunun için çıkıp geldim. Böylece herkesi tedavi ederek ve cinleri kovarak bütün Rusya'yı dolaştım."

Daha sonra Grigori müritlerine hitap ediyordu:

"Zaman doldu, Tanrı'nın egemenliği yaklaştı. Tövbe edin, bana inanın! Ardımdan gelin ve sizleri insan tutan balıkçılar yapacağım. Ben sizin kutsal ruhlarınızı aydınlatacağım. Sizi bütün kötülüklerden ve şeytanlardan kurtaracağım. Anneler, babalar, kardeşler, kötü ruhları kovup ruhlarınızı özgürleştireceğim! Huzur hep sizinle olsun! Cennete giden kapılar sizin için açık olsun! Tanrısal mutluluk, kardeşçe sevgi ve Tanrı sevgisi hiç eksik olmasın!"

Ve ardından, kimseden ses çıkmayınca, aziz rehber müritlerinin oturduğu yere doğru baktı ve devam etti:

"İşte, annelerim, kız kardeşlerim ve erkek kardeşlerim,

benim emrimi yerine getiren, Tanrı'nın emrini de yerine getirmiştir. İşte o, benim erkek kardeşim, kız kardeşim ve annemdir, çok değerli annelerim, erkek kardeşlerim ve kız kardeşlerim. Sevinin, cennetteymişsiniz gibi sevinin, çünkü Kutsal Ruh ve Oğul yanınızda! Birbirinizi sevin, nasıl ki cennette birbirini seviyorsa herkes ve biribirinize güvercinler gibi sevginizi ifade edin. Çünkü size açıkça söylüyorum: Doğuştan gelen ve kardeşçe olan sevgide ne günah vardır, ne sefahat, ne de zina. Bütün şeytanlar, cüzamlılar, günahkârlar, hastalıklı günahkâr ruhlar bizden uzak durun!"

"Çık! Çık!" dediler hep bir ağızdan günahkâr ruhlara kendilerini Tanrı'ya adamış olanlar.

Aziz Grigori kendinden geçmişti; ayağa kalktı ve havaya uzandı. Öğrencisi ve sadık arkadaşı Kvaçi Kvaçantiradze, Grigori'nin çara tavsiyelerde bulunduğu ve onun için dua ettiği o günü hatırladı. Grigori'nin samimi pişmanlığı da aklına geldi. Bugün havaya yükselen tanrı adamına dikkat kesildi; ateş gibi tutuşmuş olan bedenine, ateş saçan gözlerine, gürleyen sesine baktı ve onun emsalsiz bir güce, sonsuz bir etkiye sahip olduğunu ve muzafferler muzafferi olduğunu anladı. Aziz Grigori ise tutkulu konuşmasına devam ediyordu:

"Bizim bedenlerimiz ve ruhlarımız arasında ilahi sevgi ve sonsuz mutluluk tesis olsun!"

"Amin!" diyen sesle inledi salon.

"Tek vücut ve tek yürek olalım, sevinç ve ilahilerle yüce tanrımızı yüceltelim!" dedi ve vaazını ilahi söyleyerek bitirdi: "Aleluya-a-a!"

Ve kendilerini tanrıya adamış olan insanlar ayağa kalktılar.

Ve el ele tutuştular.

Ve dönmeye ve kardeşçe dans etmeye başladılar.

Ve güvercinler gibi temiz yürekleriyle ve temiz ruhlarıyla sirenlere ve meleklere özgü kutsal sesleriyle ilahi söylüyorlardı.

"Aleluya-a-a!"

Tanrı'nın oğlunun bir yanında Elene, diğer yanında Lohtin'in dul eşi "Bakire Meryem" duruyordu.

Kvaçi'nin sol tarafında Tanya, sağ tarafındaysa şişmanca sarışın bir kadın yerini almıştı.

Kvaçi'nin arkadaşları da kendilerine birer dul kadın seçtiler ve diğerleriyle birlikte dönmeye başladılar.

Önce sakince ve yavaşça dönüyor, ilahileri de buna uygun tempoyla okuyorlardı. Daha sonra hararetli biçimde dönmeye başladılar. Dansın ortasına doğru birkaç kadın ve erkek, diğerlerinden ayrılmış olarak oldukları yerde uygun adımlarla dönüyordu. Sonra dönmeyi bırakıp ileri geri hareket etmeye başladılar. Kendilerini tanrıya adamış olan insanlar birkaç gruba ayrıldılar, tempoyu artırıp seslerini daha da yükselttiler. Bir süre sonra ileri geri hareket etmeyi de bitirdiler ve kayık gibi sallanmaya başladılar. Sonra turnalar gibi birbirinin peşinden gittiler. Daha da ateşlenip daha hızlı adım atmaya başladılar. İyice yorulunca bir haç şeklini aldılar. Bir haç etrafında döner gibi hareket edip daha hararetli ve ateşli hale geldiler.

Sonunda Grişka bağırdı:

"Dönerek! Dönerek!"

El ele tutuşmayı bırakıp herkes olduğu yerde çark gibi dönmeye başladı.

Kendini Tanrı'ya adamış erkekler ve kadınların yüzleri yorgun düşmüş ve kıpkırmızı olmuştu. Hepsinin saçı dağılmış ve aşağıya dökülmüştü. Yüzlerinden su gibi ter boşalıyordu. Başları dönüyor ve mideleri bulanıyordu; ancak yine de çark gibi dönmeye devam ediyorlardı. Başlarını, kol ve ayaklarını sallamaya devam ediyorlardı. İlahi söylemek yerini kısılmış seslerin anlaşılmaz konuşmaları almıştı. Anlaşılmaz kelimeleri kopuk kopuk havaya savuruyorlardı. Her biri ayakta duramayacak hale gelmişti; ayakları iyice şişmiş ve başları döndüğü için perişan olmuştu. Önce içlerinden biri dengesini kaybetti ve dibinden kesilmiş bir ağaç gibi yere devrildi. Sonra bir başkası yere yığıldı. İkinciyi üçüncü izledi; be-

şinciyi altıncı ve dokuzuncuyu onuncu... Art arda devrilme sesleri duyuluyordu. Beyaz elbiseler, gömlekler ve cübbeler yerlere serildi.

Ayakta durabilenler şimdilik bu fırtınaya karşı direniyordu; fakat onlar da sendeliyor, ilahi söyleyeceklerine hırıltılar çıkarıyor ve tıslıyorlardı. Devrilmiş olanlar kefenlenmiş ölüler gibi yerde bir yığın halinde duruyor, tuhaf ve anlaşılmaz bir şeyler geveliyorlar ve kehanette bulunuyorlardı. Sağdan ve soldan onların tükenmiş ve biçare sayıklamaları, mırıldanmaları, çığlıkları ve fısıltıları geliyordu.

"Tanrı'nın oğlu bizimle!"

"Tanrı'ya inanmış erkekler ve kadınlar! Sevinin ve huzur bulun!"

"Kardeşlerim, ben Kutsal Ruh'um!"

"Ben göklerdeki güvercinim ve Tanrı'nın anasıyım!" diye mırıldanıyordu Lohtin'in dul eşi Bakire Meryem. "Sevgili kardeşlerim, yanıma gelin ve bana hürmet edin! Her türlü güç var benim içimde ve sonsuz bir sevgi, çünkü ben dünyaya bunun için gelmiş bulunuyorum. Aleluya! Aleluya! Aziz Peder, sıcaktan biraz takatten düştüm, yanıma gel, kendi ellerinle tut beni ve kötü hastalıklardan beni arındır..."

"Gökyüzünün yarıldığını ve gökyüzünden bir güvercin gibi süzülüp bize doğru gelen ruhu görüyorum. Tanrım, sen beni bağışla!"

"Zaman doldu, Tanrı'nın egemenliği yaklaştı. Tövbe edin, babalar ve kardeşler ve bana inanın!"

"İsa Mesih! Sensin benim kardeşim! Sana geldim ve sen benim ruhumda kardeşlik sevgisini, ilahi muhabbeti, sonsuz mutluluğu ve cennete özgü kurtuluşu yeşert! Gel, kardeşim, bana gel!" diye mırıldanıyordu Tanya ve ellerini Kvaçi'ye doğru uzatmıştı. Kvaçi şimdilik yere devrilmeyi göze alamıyordu ve biraz önce peşinden gittiği o sarışın kadının sırtüstü yattığı yere doğru sendeleyerek sola doğru gidiyordu.

Sonunda Kvaçi Sedrak'a gözüyle işaret etti. Sedrak hemen Tanya'nın yanında yere yığıldı; hava akımı aniden lambayı

söndürdü ve Kvaçi de o anda hedef aldığı yere yığıldı.

Ve sonsuz bir karanlık çöktü:

Ve kız kardeşler ve erkek kardeşler, babalar ve anneler yarılmış göğü ve bir güvercin gibi üstlerine gelen ruhu gördüler.

Ve salon kardeşçe bir sevgiyle, tanrısal muhabbetle, baba ile evlada özgü mutlulukla ve sonsuz kurtuluşla dolup taştı.

Ve gün ağarıp güneş doğmaya başladığında güvercinlerin sesleri, sirenlerin ve meleklerin şarkıları, vahşi hayvanların hırlaması ve kükremesi, maymunların hırıltısı ve coşkusu, açlığın ve hastalığın sonsuza kadar cehenneme yolladığı şeytanların ve kafirlerin zırıldaması ile inlemesi duyuluyordu.

Ve o gece kız kardeşler ve erkek kardeşler odadan odaya geçiyorlardı. Erkek kardeşler kız kardeşleri değiştiriyor, kız kardeşlerse yeni erkek kardeşler ediniyor, yeni sevgiyi tadıyorlardı.

Kendilerini Tanrı'ya adamış insanların Son Akşam Yemeği bu şekilde son buldu. Sabah tekrar toplandılar; Grişka Rasputin'i Tanrı'nın oğlu, Lohtin'in dul eşini Bakire Meryem, on iki erkeği ve on iki kadını havari olarak tekrar seçtiler. Bunların arasında Kvaçi, Elene, Tanya ile birkaç soylu ve ileri gelen kişi de vardı.

Sonra hepsi birlikte ellerinde ikonlar ve ağızlarında ilahilerle, Tanrı'nın oğlu Grigori'yi yolcu etmek için tren istasyonuna doğru yola çıktılar. Grigori, kendisinin ve kız kardeşlerinin günahlarını, erkek kardeşlerinin ve annelerinin günahlarını bağışlatmak için kutsal şehir Kudüs'e gidiyordu.

Ve azize yol boyunca duacılar, sempatizanlar, müritler, çömezler katılıyordu. Hepsi birlikte ilahiler söylüyordu. Tanrı'nın oğlunu bekleyen lütfa seviniyor, gözyaşı döküyorlardı; çünkü ayrılma zamanı gelmişti.

Ve tren istasyonu ağlama inleme sesleriyle doldu. Kimi inliyor, kimi saçlarını yoluyordu. Birbirini yanaklarından öpüyor ve öpüşüyorlardı.

Çömezlerin yanakları kurumuş ve gözleri kurumayan göletlere dönmüştü.

Ve bir şeytan makinası tren herkesi korkutacak biçimde öttü ve sesiyle yeri göğü inletti.

Ve şeytan makinası, Tanrı'nın oğlunu, aziz havariyi, rehberi, patriği ve bütün Rusya'nın mutlak hükümdarını, Grişka Rasputin'i alıp götürdü.

Ve aziz rehberin müritleri kısa süre sonra, ibadet etmek, Son Akşam Yemeği'ni tekrarlamak ve Tanrı'nın oğlunu yüceltmek için dağılıp gittiler.

Amin!

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Arkadaşlık Yuvasının Dağılmasının Hikâyesi – Emiri Karşılama ve Kvaçi'nin Sessizliğe Gömülüşünün Hikâyesi

Rasputin Kudüs'e gidince, Kvaçi Kvaçantiradze ve arkadaşları yetim kalmış gibi bir duyguya kapıldılar.

Kvaçi'nin sanki ayaklarının altından toprak kaymıştı. Sanki kolu kanadı kırılmıştı; kanatlarını kaybeden bir kartala dönmüştü. Yetim kalmış duygusuna kapılan Kvaçi, kendisine şu soruyu sordu:

"Of, bana ne oluyor ki? Çok param var ve bana arka çıkacak çok fazla insana da sahibim. Beni hayata bağlayan gerçekten de Grişka değildi ki! Eğer düşmanlarım uyanır da üstüme varırlarsa, arkamda çar ve çariçe ile gülümsememi bile özleyip peşim sıra dolaşan sayısız ileri gelen yok mu?"

Kvaçi bu tür düşüncelerle gönlünü ferahlatıyordu. Fakat görünmeyen bir korku yine de onu terk etmiyor ve huzurunu kaçırıyordu.

Tren garından dönünce, Komisyoncu Heinstein dışında evde kimse yoktu.

"Ne haber?"

"Haberler kötü, haberler çok kötü! Bankalar yine hesaba para yatırmamızı istiyorlar. Aksi takdirde bizi borsa hisselerimizi satmakla tehdit ediyorlar. Eğer bu kadar çok hisse senedini borsada satışa çıkarırlarsa, değerleri daha da düşer ve yarın bankadaki karşılıkları için yeniden para yatırmak zorunda kalırız."

"Anglo-Rossi şirketinin hisselerini satın ve parayı bankalara yatırın; başka yolu yok."

"Bu aynı sonuca yol açar, hisse senetlerinin değeri düşer."

"Öyleyse, ne yapalım? Bu kadar büyük miktarda nakdi nereden bulacağız?"

"Hisse senedi portföyünü Ganus ya da Gintsi'ye rehine bırakalım."

Kvaçi ve Heinstein bütün gün bankalarda, borsada ve paralı adamların yanında dolanıp durdular, fakat her yerde esrarengiz ve aşılamaz duvarlarla tosladılar.

Esrarengiz kapanda çırpınmaktan bitkin düşmüş olan Kvaçi, sonunda kendi danışmanı Heinstein'in gösterdiği, danışmanına da Gintsi'nin gösterdiği yoldan gitmek zorunda kaldı. Bazı hisse senetlerini rehin bıraktı; hisselerinin birazını sattı, birazını rehinden geri aldı, birazını da satın aldı. Fakat sonunda yine de parası yetmedi. Battıkça batıyor ve bataktan çıkamıyor, bir türlü rahat nefes alamıyordu. Sattığı senetlerin değeri hemen ertesi gün artıyordu. Satın aldıklarıysa değer kaybediyordu. Gün günü, kayıpları yeni kayıplar izliyordu ve görünmeyen bir ağ Kvaçi'yi içine aldıkça alıyordu. Bu ağ sonunda iflasa dönüşecekti. Kvaçi son günlerde bu sözleri daha sık duymaya başlamıştı:

"Farkları kapatın... Yatırın... Ödeyin...."

Kvaçi da iflasın eşiğinde hiç düşünmeden ve amaçsız biçimde çırpınıp duruyordu ve papağan gibi aynı sözleri tekrarlıyordu:

"Satın!.. Emanete verin!.. Satın alın! Rehini çözün!.. Yatırın!.. Çekin!.."

Sonunda gözlerini açıp her şeyi gördü ve anladı. Anladı ve gürledi:

"Beni kurtarın! Mahvoluyorum! Yardım edin!"

Fakat artık iş işten geçmişti. Yardım etmek bir yana her yandan daha kötü sıkıştırıp perişan ettiler.

Kvaçi önce Elene'ye koştu, sonra Tanya'ya, fakat "Arkadya"da meydana gelen utanç verici olaydan ve Aziz Grigori'nin Kudüs'e gitmesinden sonra ikisi de gizlice yurtdışına çıkmışlardı. Kvaçi'ye ise kısa bir not bırakmışlardı:

"Sevgili arkadaşımız! Arkadya'da yaşanan olaydan sonra, bizim burada kalmamız mümkün değil. Bir süreliğine Avrupa'ya gidiyoruz ve sana da buradan uzak durmanı tavsiye ediyoruz. Henüz devamlı kalacağımız şehre karar veremedik. Hoşça kal! Tanrı yardımcın olsun, ancak... İkimizin de söylemek istediğimiz çok şeyimiz var, fakat başka zamana bıraktık.

Tanya ve Elene."

Gintsi ve Ganus da Kvaçi'nin umudunu boşa çıkardılar. Kvaçi birkaç kez daha çırpındı, birkaç kez daha elini kolunu sağa sola salladı ve borsada son nefesini verdi.

İş adamı Kvaçi, finans uzmanı Kvaçi, borsa patronu Kvaçi, Gintsi ve Ganus ile onların ajanları tarafından çırılçıplak soyulmuş ve paramparça edilmişti.

Silibistro'un tek oğlu, yüzünden düşen bir parça oturmuş başını yumrukluyordu. Bir yandan da "Beni donuma kadar soyup giysilerimi aralarında paylaştılar" diye düşünüyordu.

Aynı gün arkadaşları Kvaçi'nin başına üşüştüler:

"Sedrak, bana yardım et!"

"Vay be! İflas mı ettin? Yüz ruble yeter mi?"

"Defol, gözüm görmesin seni!"

"Milyonları har vurup harman savurmuşsun, şimdi Sedrak sana nasıl yardım edecek?" diye sitem etti Çhubişvili.

Sonra Çikinciladze söze girdi:

"Sen bunu hak ettin, arkadaşlarının lafına hiç kulak asmadığın için bunu hak ettin! Söyle, şimdi biz ne yapabiliriz?"

"İş iyice zora girdi," dedi Beso soğukkanlı biçimde ve Kvaçi'nin önüne gazeteleri serdi: "Al, oku."

Hep birlikte oturup okudular:

Russkoe Delo, "Ortodoksların en büyük kilisesinin inşa işini Kafkasyalı bir vahşiye, K'ya teslim ettiler ve o da bu işi Yahudilere verdi" diye ateş püskürüyordu.

İkinci gazete, K. K'nın "sahte kimlikle" çarın sarayına girdiğinin, Kvaçi'nin aznaur unvanının bile şüpheli olduğunun,

prensliğininse Kvaçi ile "ihtiyar aziz"in çardan çetevari bir sahtekârlıkla elde edildiğinin şüpheye yer bırakmayacak kadar kesin olduğunu yazıyordu

Üçüncü gazete Kvaçi'nin iflas ettiğini açıklamıştı. Onun hayat hikâyesini yaklaşık olarak yazmış, bir de tehdit savurmuştu: "Yakın zamanda bu çocuğun ayrıntılarıyla kim olduğunu, adını, soyadını ve geçmişini açıklayacağız" diyordu.

Kvaçi'nin beti benzi attı, iyice canı sıkıldı. Gazeteleri lime lime etti; koltuğa çöktü ve iç geçirerek şöyle dedi:

"Her şey bitti!.. Buraya kadarmış!.. Her şey yerle bir oldu."

Uzun süre hiçbiri konuşmadı. Kendinden geçmiş olan Kvaçi gözlerini yummuş yatıyor ve beti benzi atmış halde alnını ovuşturup duruyordu. Sonra birden ayağa fırladı ve kendine geldi, gözleri ateş püskürüyordu. Sesi bir metal gibi çın çın çınlıyordu.

"Ah, her şey bir yalanmış! Fakat Kvaçi Kvaçantiradze bu kadar kolay pes etmez. Sedrak!"

"Vay be!"

"Hemen git ve yurtdışına çıkmak için on kadar pasaport hazırla. Pasaportlardan biri Afgan emirinin halefinin adına olsun; geri kalanlarsa onun maiyeti. İsimleri sen uydur. Yarın sabah her şeyin hazır olması lazım, anladın mı?"

"Vay be! Anladım, tamam!"

"Öyleyse, durma! Çipi, Ladi! Celil! Gabo! Hemen şimdi gidip o gazetelerin yazı işlerindeki kişileri ve herkesi susturun; kimini tehditle, kimini de parayla. Adam buradan tamamen ayrıldı ve Rasputin ile birlikte Filistin'e gitti deyin. Onu rahat bırakın, sesinizi kesin, eğer devam ederseniz ve yine bir şeyleri karıştırırsanız, o zaman adam döner ve ananızı ağlatır diye söyleyin. İki üç serseriyi yanınıza alın, eğer gerekli olursa, oraları yerle bir edin ve bu herifleri kollarınız yorulana kadar dövün. Peki, haydi bakalım! Her şeyi anladınız mı?"

"Vay vay, bundan daha kolay ne var! Sen benden yeter ki, başka bir şey isteme, kavga benim işim."

"Beso! Haydi, harekete geç! Paralı birini bul ve yarın neyimiz var neyimiz yok, hepsini sat. Ne dedin? Her şey Tanya'nın mı? Biliyorum, ama şimdi ben bu kadar perişan haldeyken, Tanya kimin umurunda! Evet, mobilyalarıyla birlikte; atları ve otomobili de sat! Her şeyi sat, her şeyi! Uzak yol için hazırlık yap... Gideceğimizden kimsenin haberi olmasın. Haydi, hemen harekete geç! Ben de küçük bir işi halletmeye gidiyorum... Celil, çabuk ol, giysilerimi hazırla! "Berliet"yi çağır. Haydi, acele et! Durma öyle!"

Ve Kvaçi önce bir bakana uğradı:

"Ekselanslarının hiç zamanı yok."

Kvaçi bir başkasına koştu:

"Zat-i şahaneleri evde değil."

Kvaçi başpiskoposun kapısına dayandı:

"Aziz hazretleri hasta yatıyorlar."

Birkaç ileri gelenin ve soylunun kapısına daha gitti, fakat bütün kapılar yüzüne kapanmıştı. Herkes sırtını ona dönmüştü ve yaptığı iyilikleri hepsi unutmuştu.

"Pekâlâ!" dedi Kvaçi kederli biçimde. "Maden bütün yollar tutulmuş ve kapılar kapanmış, ben de sonuncu kapıya dayanırım; eğer başına bir şey gelirse, bu da benim kabahatim değil."

Ve aynı gün Ganus'un karısını ziyaret etti ve ona şunları söyledi:

"Şimdi beni dinle, güzelim! Düşmanlarım beni mahvetmeyi planlamışlar. Ne yazık ki, bu çirkef işe kocan da karıştı. Ben iyi kalpli ve dürüst bir adamım, ama yine de kendi ayaklarımla mezarıma inmem. Bütün yolları kesmişler ve şimdi benim son umudum sensin; sen bana yardım edeceksin, aksi takdirde... Aksi takdirde senin mektuplarınla, işte bu mektuplarla kocanın yanına giderim ve... Telaş etme, sakin ol ve bana kulak ver. Benim yardımımla senin kocan beş vagon altın kazandı. Şu andaysa sıra bende, şimdi benim yardıma ihtiyacım var. Ne dedin? Bana nasıl mı yardım edeceksin? Bana borç para vererek... Ne dedin? O kadar çok para bulamaz mı-

sın? Şöyle sağa sola bir bakınırsan, kolayca bulursun. Senin büyük bir kişisel servetin var; kocanı zaten da avucunun içine almışsın. Sonra, eğer istersen, yine kocanın aynı miktarda parasıyla cebini doldurursun... Doldurmak istemiyor musun? Eğer istemiyorsan, doldurma. Sen benimkini ver de yaşlı kocanla sen nasıl istiyorsan öyle çöz meseleni. Madem öyle, ben yarın mı geleyim? Tamam o zaman ve çok da iyi. Öyleyse yarın görüşürüz!"

Bu sırada Gabo Çhubişvili liderliğindeki arkadaşlar gazetenin yazı işlerine dalmışlardı. Bir gazeteye bin ruble karşılığında yayımlamaları için bir açıklama bıraktılar; bu açıklamaya göre güya Tsarevo Koşaisky şehrinde aleni pazarlıklar yapılıyordu ve dünkü açıklamada öyle bir tespit yapılmıştı ki, gerçekte var olmayan Konstantine Kimuçadze diye bir prensin adı geçirilmişti. İkinci gazeteyle de kolayca anlaştılar, ama üçüncüsünün yayın yönetmeni işini inada bindirdi.

"Eğer böyleyse, bize tanıkların adını söyleyin."

"Ne, tanık mı? Düello mu yapacağız? Biliyorsunuz ki bu vahşilerin yöntemi!"

"Madem öyle, kan dökmek zorunda kalırsak, günahı boynunuza."

Ve arkadaşlar tabancalara el attılar. Yayın yönetmeniyle yardımcısının beti benzi attı ve hemen yumuşadılar.

"Ne oluyor? Ne oldu ki böyle barut fıçısı gibi patladınız?"

"Siz Gürcüler hayret edilecek insanlarsınız, hemen silaha sarılıyorsunuz."

"Küçücük bir not için mi? Öyle mi? Küçük bir düzeltme notu basmakta ne var ki? Öyle değil mi? En fazla yirmi satır tutar!"

"Öyleyse, yazalım ve bu işi bağlayalım."

Yazdılar ve işi bağladılar. Sonra karşılıklı olarak birbirlerine gülümsediler; birkaç tatlı söz söylediler ve sırtlarını okşayıp oradan ayrıldılar.

Üç gün içinde Kvaçi bütün işlerini "şey yapmış" ve Varşova'ya giden trende yerini almıştı.

EMİRİ KARŞILAMA VE KVAÇİ'NİN SESSİZLİĞE GÖMÜLÜŞÜNÜN HİKÂYESİ

Önder Kvaçi çok değerli bir Asya tipi cübbe giymişti. Başına bir sarık takmış, ayaklarına çok değerli terlikler geçirmişti. Yan kompartımanda maiyeti kalıyordu ve onlar da tuhaf kıyafetlere bürünmüşlerdi.

Kvaçi'nin cebinde Afgan prensi Rabibullah Abdurrahman Şeyh Ali'nin pasaportu vardı. Fakat evrak çantasında, "Kim bilir nerede ihtiyacım olur," diye başka milletten baronlara ve prenslere ait birkaç pasaportu daha vardı.

Kvaçi'nin arkadaşlarının da bu şekilde hazırlanmış pasaportları vardı. Bu pasaportlar, makam ve adlar açısından, bir soylunun maiyetine, sekreterleri, yaverleri ve uşaklarına yakışır biçimde düzenlenmişti.

Kondüktör Kvaçi'nin kim olduğunu soruşturdu ve emir olduğunu öğrenince bunu jandarmaya bildirdi. Jandarma hemen gerekli telgrafı Varşova'ya yolladı; kendisi de bunu genel valiye haber verdi.

Varşova garına yanaştıklarında, vagona gösterişli bir subay çıktı ve Çipi Çipuntiradze'ye kibarca sordu:

"Siz ekselansları Afgan prensinin sekreteri misiniz? Genel valinin yaverinin görüşmek istediğini kendilerine söyler misiniz?"

Beti benzi atmış olan Çipi, anında Kvaçi'nin kamarasına girdi:

"Mahvolduk!.. Bizi yakaladılar!.. Anladılar!.."

Kvaçi korkmamıştı; sadece kaşlarını çatıp biraz düşündü ve sonra soğukkanlı biçimde emir verdi:

"Bir kenara bırakın şaşkınlığı, kendinize gelin! Unutmayın ki ben Rusça bilmiyorum. Sedrak, sen benim sekreterim ve tercümanımsın. Beso sen de hekimimsin. Kendinizi gösterin. Burada bir iş olduğu açık. Dikkatli olun! Gürcüce bilene rastlamayalım! Bize özgü şifrelerle konuşun. Şimdi söyleyin, içeri gelsin!" dedi Kvaçi ve kanepeye uzanıp kehribar nargile-

sini tüttürmeye başladı.

Genel valinin yaveri şık bir selam verdi:

"Efendim, size saygılarımı sunuyorum! Varşova genel valisi size selamlarını gönderdi ve bir öğle yemeğinde kendilerini şereflendirmenizi rica etti."

Herkes rahatlamıştı. Sedrak yaverin ricasını ve selamını Gürcüce şifrelere çevirdi:

"Homsi gasi-gasi, gpasitisijosibensi!"

Ve vagon "ivisisisini" ile "asasasa" gibi çok basit konuşma şifreleriyle doldu. Kvaçi kendini gülmekten zor alıkoydu:

"Size bunda bir iş var dememiş miydim? Teşekkür ettiğimi ve hasta olduğum için hekimimin vagondan dışarı çıkmamı yasakladığını söyle."

Sedrak Kvaçi'nin sözlerini çevirdi; Beso bunu onayladı. Yaver, Afgan emirinin halefinin hasta olması nedeniyle üzüntülerini dile getirdi ve peronda ekselanslarını karşılamak için yüksek rütbeli memurların hazır bulunduğunu söyledi.

"Söyleyin, içeri buyursunlar."

Vali, emniyet müdürü, hakim ve ödül peşinde koşan pek çok diğer görevli ördekler gibi peş peşe içeri girdiler. Başlarını eğip gülümseyerek Kvaçi'nin karşısına çıktılar ve ona iyi yolculuklar dilediler. Karşılıklı hal hatır soruyor, birbirlerini süzüyor, gülümsüyor ve haberleri soruyor, öte yandan başlarını sallayıp eğiliyorlardı.

Kvaçi herkese yüce gönüllülük gösterdi; herkese hiçbir şey söylemeden gülümseyerek hamilik ve yardım vaatleri dağıttı. Sekreterine memurların adlarını ve nişanları yazdırdı; bu, prens günün birinde yurtdışından döndüğünde bu memurlar kendi ülke nişanlarına Afgan nişanlarını da ekleyecekleri anlamına geliyordu. Ardından yine baş sallamalar ve gülümsemeler eşliğinde vagondan ayrıldılar. Afgan prensi ile onun maiyetiyse gülmekten kırılıyorlardı.

"Evet, çok tehlikeli. Bizi burada oyuna getirmesinler. İzimizi kaybettirmeliyiz, yoksa..."

Hiç fark edilmeden Krakov trenine geçip Avusturya'nın yolunu tuttular.

Katoviçe'ye yaklaşınca, jandarma kontrol etmek ve yurtdışına çıkış izni vermek için yolculardan pasaportları topladı. Sınır istasyonundan hareket etmesinden önce vagona iki jandarma girdi. Jandarmaların her yolcuya adını ve soyadını sorduklarını Kvaçi kompartımanın kapısından görüyordu. Sonra deste deste pasaportlar arasından adını söyleyen kişininkini seçip kendisine veriyorlardı. Sonunda Kvaçi'nin kompartımanına da girdiler.

"Sizin adınız ve soyadınız?"

Kvaçi'nin dünya başına yıkıldı ve soğuk terler bastı. Aptallaştı, beti benzi attı, yüzü kızardı ve titremeye başladı. Sonra birden, bir saat önce Beso'nun altı pasaporttan eline gelen birini çıkarıp hiç bakmadan jandarmaya verdiğini hatırladı.

"Benim soyadım mı?" diye Kvaçi şimşek hızıyla aklından geçirdi. "Hangi pasaportu verdiğini nereden bileyim? Türkçe mi konuşayım? Belki de Baron Tizenhauzeni'nin pasaportunu vermiştir? Gürcüce mi konuşsam? Ya jandarmanın elinde Prens Trubetskoy'un pasaportu varsa?"

"Sizin adınız ve soyadınız?" diye jandarma ikinci kez sordu.

Kvaçi kan-ter içinde kalmıştı ve manasız biçimde gözlerini oynatıyordu. Öte yandan Beso'nun çıkıp gelmesi umuduyla kapıdan gözlerini ayırmıyordu. Jandarma şüpheyle Kvaçi'ye bakıyordu.

"Sizin adınız ve soyadınız nedir diye sormuştum! Ne oluyor, neyiniz var? Yoksa dilsiz misiniz?"

Jandarma ne demişti? Yoksa dilsiz misiniz? Hiç kuşku yok ki, Kvaçi anında dilsiz hale gelmişti. Evet, o jandarma Kvaçi'nin dilsiz, hem de doğuştan dilsiz olduğunu fark edip anlamıştı.

Kvaçi rahatlamıştı, gülümseyip garip sesler çıkarmaya başladı:

"Mmm... Mmmaa... Mmmiiii..." diye sesler çıkaran Kvaçi, dilsiz olmasının işareti olarak elini ağzına götürüyor ve pasaportlara eliyle dokunuyordu. Jandarmalar da gülümsedi.

"Gerçekten de dilsizmiş," dedi biri ve pasaport destesini Kvaçi'ye uzattı:

"Peki, kendi pasaportunuzu kendiniz bulun."

Kvaçi pasaportları karıştırdı.

"Nihayet! Tanrı'ya şükür!" diye söylendi içinden ve "İşte benim pasaportum" der gibi pasaportlardan birini jandarmaya uzattı.

"Prens İrakli Giorgieviç Bagration-Muhranski!" dedi jandarma, bu pasaporttaki adı yüksek sesle okuyarak. Sonra gülümsedi; öte yandan iyice yumuşayıp adeta erimişti. Tam da o anda Sedrak ve Beso kompartımana girdiler.

"Bu lanet olasılar şimdi beni ele verirler, kesinlikle ele verirler!" diye düşündü Kvaçi ve hemen onlara yanaşıp pasaportunu verdi; öte yandan yere ayaklarını vuruyor, bir dilsiz gibi elini kolunu sallıyor ve anlamsız sesler çıkarıyordu:

"Mmm... Mmmaaa... Mmmuuu!.."

İkisi gözlerini yumup ağızlarını açtılar:

"Aaa, dilsiz mi olmuş?" diye şaşkına döndü Sedrak. Kvaçi başını öyle bir sevinçle sallıyordu ki, neredeyse boynu kopmak üzereydi. "Evet, evet, dilsiz hale geldim," diyordu başıyla.

Sedrak, Beso'ya göz kırptı:

"Dilsiz olmuş, ya!"

"Zavallı prens!" dedi jandarmalardan biri. "Bu kadar genç, bu kadar yakışıklı ve dilsiz!"

"Bir de adına ve soyadına bak!" dedi diğeri: "Bag-ra-ti-on-Muh-rans-ki İrakli Gior-gi-e-viç!"

"Evet, kesinlikle!" diye onayladı Beso Şikia. "Doğuştan dilsiz ve bundan dolayı Viyana'ya ünlü bir hekime götürüyoruz."

Jandarmalar Sedrak ile Beso'ya da pasaportlarını teslim edip kompartımandan çıktılar. Kvaçi ile arkadaşları hemen

kapıyı kilitlediler.

"Ne oldu?"

"Beso'nun canı cehenneme, işte bu oldu!

Ve Kvaçi olup biteni anlattı.

"Ha-ha! Oh! Evet!" diye gülmekten öldü Sedrak ile Beso.

"Ne gülüyorsunuz, adiler!" diye sinirlendi Kvaçi: "Nere-deyse her şeyi berbat edip mahvolacaktım!"

Sonra kendi dilsizleşme olayını anımsadı ve kendisi de gülmeye başladı. Sınırı geçince, ahırdan ilk kez dışarı çıkmış danalar gibi tepinip at gibi kişnemeye başladılar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gizli Görevin Hikâyesi – Emiri Karşılama ve Kvaçi'nin Sessizliğe Gömülüşünün Hikâyesi – "İyi Samiriyeli"nin ve Kvaçi'nin Yeni Başarılarının Hikâyesi – Büyük Bir Askeri İşin "Şey Edilmesi"nin Hikâyesi – Kvaçi'nin Muhteşem Değişiminin ve Kaybedilmiş Mücadelenin Kazanılmasının Hikâyesi – Tuhaf Bir Sayıklamanın Hikâyesi – Kvaçi ile Tepedekilerin Kavgasının Hikâyesi – Kvaçi'nin Kehanetinin ve Tuzak Kurmasının Hikâyesi

GİZLİ GÖREVİN HİKÂYESİ

Aradan uzun zaman geçti. Kvaçi Avrupa'da birkaç yıl geçirmişti ve küçük işleri kör topal yürütüyordu. Rusya ve Kvaçi birbirini unutmuştu. Buna karşın kader Kvaçi'yi Elene, Tanya, Rebeka ve Madam La Fauche ile tekrar karşılaştırmıştı. Silibistro'nun oğlu bir kez daha sıkıp bunların suyunu çıkarmış ve fırlatıp atmıştı.

Bir sabah Kvaçi her günkü gibi gazetesini okudu. Okur okumaz volta atmaya başladı. Uzun süre burnunu oynattı ve dönenip durdu. Sonra arkadaşlarına döndü ve şöyle bir kehanette bulundu:

"Beso, Ladi, Çipi! Bu sözümü unutmayın ve tarihe kayıt düşün: İki haftaya kalmaz Rusya Almanya'ya ve Almanya da Rusya'ya tokat indirecek. Sonra savaş patlak verecek. Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa, Romanya ve İtalya birlikte hareket edecekler... Evet, evet! İtalya Almanya'ya karşı koyacak ve İngiltere Fransa'ya yaRdım edecek. Avusturya, Bulgaristan ve Osmanlı DevletiYse Almanya saflarına katılacak. Sonunda Amerika işe karışacak ve dünya iyice kana bulanacak. Eğer ben ölürsem, benim bu sözlerimi kayıt altına alın. Evet, arkadaşlar, şimdi aklımızı kullanalım, uyanık olalım ve ihtiyatı elden bırakmayalım."

Kvaçi bunları söyledikten sonra giyindi ve Berlin Borsası'na gitmek üzere yola çıktı. Berlin Borsası deliler kampına benziyordu. Kimi kaderini ve varlığını savaşa bağlamıştı; kimiyse her şeye rağmen barışa... Hisse senetleri, tahviller, bin bir çeşit değerli ve değersiz kâğıtlar tepetaklak olmuştu.

Bazısının değeri zirve yapmış, bazısıysa beş para etmez hale gelmişti.

Kvaçi savaşa oynuyordu; gözünü metal ve silah sanayilerine ait senetlere dikmişti. Fırsatını bulup gizli bir gruba katıldı; ki bu grup bu alandaki hisse senetlerinin değerini aşağıya çekmeye çalışıyordu. Kvaçi, Schneider-Creusot, Škoda, Amstrong ve Krupp hisselerini ucuza aldı. Nakit parasını da neredeyse sonuna kadar harcadı.

Sonra da üç bin kişilik bir güruha katıldı; sokaklarda, gazetelerde, kafelerde ve salonlarda deliler gibi bağırıyorlardı:

"Nach Paris! Nach Moskau!"

Birkaç gün sonraysa Kvaçi, Almanya'dan Fransa'ya sızdı ve orada da sesi kısılıncaya kadar bağırdı:

"À Berlin! À Berlin!"

Ardından da Rusya'ya döndü ve her fırsatta orada da benzer biçimde bağırdı.

"Berlin'e doğru! İstanbul'a doğru!"

Aradan biraz daha zaman geçti. Saraybosna'da bir adamın tutuşturduğu kıvılcım bütün dünyada yangına dönüştü. Bir prense sıkılan mermi dünyanın her köşesinde öyle bir gürültü patırtı kopardı ki yeri göğü inletti. Bir damla kan önce bir nehre, ardından uçsuz bucaksız bir denize döndü. Yirmi otuz milyon kadar iyi eğitimli asker kudurmuş ve çılgına dönmüş halde birbirine saldırdı. Geride kalanlarsa her şeyden vazgeçip, binlerce kilometrelik cephelerde siper almış askerlere destek verdiler ve savaş tanrısı Mars'ın sırtını sıvazladılar. Öte yandan hepsi öfke ve tevekkül içinde aynı sözleri bağırıyordu:

"Tanrı bizimle!"

Bir yandan da kanlı elleriyle haç çıkarıyor ve askeri birliğin kutsaması için ilahi güce dua ediyorlardı.

"Vahşilere ölüm! Yaşasın uygarlık! Yaşasın özgürlük, kardeşlik ve eşitlik!"

Azrail, önce topuklarına kadar ayaklarını insan kanına

buladı; sonra dizlerine kadar kanın içine girdi. Ardından beline kadar kızıl göle girdi ve sonunda dipsiz bir girdaba doğru yüzdü ve beş yıl boyunca burada oynaşıp durdu.

Bu dünya ile cehennem de sağırlaştı, kör oldu ve beyaz ve siyah derililer, kızıl ve sarı derililer, öte taraftan ve beri taraftan olanlar, zenginler ve yoksullar, erkekler ve kadınlar, kan ve gözyaşı içinde, ağıtlar ve yas içinde, inilti ve çığlıklar içinde sayısız insan boğulup gitti.

Ancak Kvaçi Kvaçantiradze, hırçın ve öfkeli bir şekilde, bu kan ve gözyaşı denizinde, ateş fırtınasında, dünyanın keder girdabında kendi ortaklarıyla birlikte yüzüyor, içine girip çıkıyor, koşturuyor, fırtına gibi esiyor ve ölümüne mücadele ediyordu:

"Schneider-Creusot hisselerini satın! Krupp hisseleri alın! Amstrong'u rehine verin! Škoda'yı elden çıkarın! Cunarlin'i aşağı çekin! Şeker stok edin! Unun fiyatını artırın!"

Bir ara Fransız kanunu gelip Kvaçi'nin burnunun dibine dayandı:

"Kvaçi, askere buyurun!"

Kvaçi askere mi gidecekti? Savaşa mı katılacaktı? Verdun'da ya da Ardennes dağlarında mı savaşacaktı? Bunlar delirmiş olmalıydı! Ne için veya kimin için savaşacaktı? Fransızlar için mi? Almanların ona ne kötülüğü olmuştu ki? Paris nesiyle Berlin veya Viyana'dan daha iyiydi? İkisi de yerle bir olsa veya üçü de abat olsa bile, bu Kvaçi'yi niye ilgilendiriyordu? Kvaçi, yanı başında mayın patlayıp veya merminin kendisine isabet edip kanının akmasını hayal bile edemiyordu! Onlar gerçekten delirmiş olmalıydı!

Kvaçi'nin Londra'ya gitmesi de tehlikeliydi; çünkü bir ara oraları da soyup soğana çevirmişti ve bundan dolayı arkadaşlarıyla birlikte üç gün sonra soluğu Manchester'da aldı.

Kısa süre sonra aynı kanun İngiltere'de de çıktı:

"Her erkek askere! Herkes askere!"

"Beso, bunlar da çıldırmış. Haydi, Roma'ya gidelim!"

Ne var ki sırasıyla hepsi de çıldırıyordu. Kısa zamanda İtalya da harekete geçti ve Kvaçi yeniden çılgınların sesini duydu:

"Her erkek askere! Herkes askere!"

Hâlâ anlamadınız! Kvaçi daha aklını yitirmedi ki, makarnacılar için kanını akıtsın!

"Beso, Cenevre'ye gidelim!"

Kvaçi oraya güçlükle ulaştı. Alp dağlarının zirvelerine çıktı ve iyice alevlenmiş olan savaş ateşini barış adasından huzur içinde, kaygısızca seyretmeye başladı. Bazen şöyle diyordu:

"Berlin'de size söylediğim sözleri bir hatırlayın, haksız mıymışım?

Kvaçi bütün Avrupa'yı dolaşmışken, sonunda Grişka Rasputin'den bir mektup aldı. Rehber şunları yazmıştı:

"Kardeşim Apollonçik!

O iğrenç Avrupa'da ne dolaşıp duruyorsun? Geri dön; yoksa sensiz hayatın bir heyecanı yok. Yapacak çok iş var. Burada huzurlu, saygın ortamda, paralı ve Tanrı'nın himayesinde yaşarız. Elene ile Tanya'yı da getir. Benim arzum bu!

Evet, benim! Grigori! Gecikme!

Evet, Grigori!"

Bu mektupla hem korkuya kapılan hem de sevinen Rusya elçisi hemen Kvaçi'ye kara ve denizyoluyla güvenli bir yolculuk ayarladı. Öte yandan sırıtarak şöyle dedi:

"Aziz Peder Grigori'ye ve Bakan Sazonov'a benden söz etmeyi unutmayın. İçten selamlarımı da söyleyin. Size hayırlı yolculuklar dilerim."

Beso bir yerlerden Elene'yi de bulup getirdi.

Kvaçi'nin gemiye bindiği gün gerçekleşen bir olay, planlı

biçimde mi yoksa tesadüfen mi olmuştu, bunu bilmek mümkün değildi. Kvaçi geminin güvertesinde Rebeka ile karşılaştı.

"Rebeka! Rebi'cim!"

"Apollon! Canım!"

Birbirlerine sarıldılar; sönmüş ateşi yeniden alevlendirip körelmiş aşkı canlandırdılar. Ayrılma nedenini ne Kvaçi, Rebeka'ya anımsattı ne de Rebi bunu dile getirdi. Geminin zindanından İsaka İdelson da çıkageldi.

"İflas ettim ve hiçbir şeyim kalmadı!" diye dert yandı İsaka. Petersburg'a, dayım Gintsi'nin yanına gidiyorum."

"Gintsi mi? Gintsi sizin dayınız mı? Daha önce neden söylemediniz bana? Ne dediniz, tanıyor muyum? Nasıl tanımam! Biz birlikte çalışıyorduk."

Kvaçi geminin kuytu yerlerinde birkaç kez Rebeka'yı sıkıştırdı, ama Rebi her seferinde ısrarla aynı şeyi söyledi:

"Hayır, hayır... Burada olmaz... Stockholm'de bir günlüğüne kaçamak yapalım ve... Bu kadar sabırsız olma, yarın veya öbür gün oraya varırız ve..."

Kruvazörlerin eşliğinde gemi Bergen şehrine vardı. Burada trene bindiler ve Norveç'i baştan başa geçip Stockholm'e vardılar.

İdelson bir Almanla birlikte otel odasına geldiğinde Kvaçi giysilerini daha yeni değiştirmişti. İkisi odayı kokladı ve kapıyı kapatıp oturdu; Kvaçi'yi de oturtup alçak sesle konuşmaya başladılar. Tam iki saat boyunca fısıldaşıp durdular; sık sık koridora bakıyor ve koridoru kontrol edince başlamış oldukları "işe" devam ediyorlardı. Kolay olmasa da sonunda anlaşıp dağıldılar. Tam odadan çıktıkları sırada İdelson geri döndü ve Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Şu andan itibaren siz ve ben birbirimizi tanımıyoruz ve daha önce hiç karşılaşmadık. Siz sadece size Fransızca öğreten Rebeka'yı tanıyorsunuz. Bunu unutmayın, yoksa... Biliyorsunuz değil mi? Birbirimize ulaştırmamız gereken haberi Rebi aracılığıyla ulaştıracağız. Hoşça kalın!"

Ve İsaka İdelson o akşam Rebi aracılığıyla Kvaçi'ye bazı haberler yolladı. Kvaçi o kadar zor ve karmaşık bir iş üstlenmişti ki, İsaka'nın tembihlediği sözlerine ve Rebi'nin tavsiyelerine bütün geceyi ayırmak zorunda kaldı. Sabahleyin Stockholm'de birkaç Gürcü, Kvaçi ile gizlice bir araya gelip konuştular:

"Bizim için Almanya'nın kazanması daha iyi."

"Mümkün değil! Bu ihanet olur!"

"O zaman karşı tarafta çalışın, belki Polonya gibi bize hiç değilse özerklik verirler."

"Özerklik Gürcistan'ın işine yaramaz."

"Madem öyle, ne uğruna kanımız akıyor?"

"Büyük Rusya için. Eğer Rusya kazanırsa, biz de kazanırız. Dil, ulusal kültür, siyasal haklar gibi şeylerse boş bir hayal. Bir karış Gürcistan'a ve bir avuç insana niye takılıp kaldınız? Bu çukura gömülürsek, kanatlarımızı bile açamayız. Rusya'ya bir bakın! Dünyanın altıda birini kaplıyor; iki yüz milyona yakın nüfusu var! Eğer biraz aklınız, fikriniz ve kabiliyetiniz varsa, kanatlarınızı açın ve bu sonsuz boşlukta özgürce dolaşın."

Gözlerden uzak bir evde, uzun bir süre daha fısıldaşıp durdular. Sonunda Kvaçi kendinden emin biçimde cevap verdi:

"Ne bu tarafa, ne de o tarafa. İhtiyat ve itaat. Kimseyi kırmayın ve kimseyi gücendirmeyin. Gelişmeleri size bildiririm. Siz de bana her şeyi haber verin. Parolayı ayda bir değiştirelim. Hoşça kalın!"

Kvaçi içindense şöyle demişti: "Hiç belli olmaz, buradan da bir şey çıkabilir."

"Kardeşim Apollonçik! Kız kardeşim Elene!" diyerek ikisini bağrına basan Grişka, tam bir hafta sonra mutluluğa ulaşmıştı.

İki yıldır görüşmemişlerdi; hal hatır sormak, bu süre içinde yaşadıklarını anlatmak için tam iki güne ihtiyaç duydular.

Kvaçi, çürümüş Avrupa'nın yoldan çıkmışlığı, ahlaksızlığı ve çürümüşlüğü hakkında pek çok şey anlattı. En çok da dini ve ruhani açıdan saldırdı; oysa ikisi hakkında da Avrupa'da ne bir tek kelime duymuş, ne de bir şey okumuştu.

Silibistro'nun evinde de büyük bir heyecan ve mutluluk patlak verdi.

"Böyle mi yapacaktın sen, hayırsız? Utanmıyor musun, ha?" diye sitem ediyordu Silibistro, Kvaçi'ye.

"İnsanın annesini unutması iyi bir şey değil, bilesin oğlum," diyordu Pupi ve yabancılaşmış olan oğlunu göğsüne bastırıyordu.

"Senin korkunç olayını biliyorlar mı?" diye sordu Kvaçi, Silibistro'ya sonunda.

"Duymayan kalmamış. Perişan oldum tek başıma," diye homurdandı Silibistro.

"Salamandra'ya on bini faiziyle öderim, işte bu kadar!" diye kararını açıkladı Kvaçi.

Grişka ve Elene birbirlerine doyuncaya ve birbirlerinden usanıncaya kadar, Kvaçi de kopmuş ilişkilerini tekrar yoluna koyduğu gibi yepyeni ilişkiler de kurmuştu. İki hafta içinde, çok iyi örülüp düğümleri atılmış ağını Petersburg'un üzerine attı. Eski patikaları düzeltti ve yeni kanallar açtı. Zorunlu askerlik yapmaktan da kurtuldu. Kvaçi, levazımdan sorumlu komite olan "Zemgor"un süvari üniformasını giydi. Çizmelerine mahmuzları bağladı ve askeri şapkasına kokart taktı, omuzlarına sırmalı apoletleri dizdi. Omzuna sırmalı kordonu da bağlayıp sırım gibi bir delikanlı olan prens, bulvarlara, atlara, otomobillere, bankacılara, restoranlara, saray görevlilerine, hükümete, iki yıl içinde sayıları daha da artıp daha da çekici hale gelmiş olan güzellere yeniden kavuştu.

"İYİ SAMİRİYELİ"NİN VE KVAÇİ'NİN YENİ BAŞARILARININ HİKÂYESİ

Bir gün Neva Bulvarı'nda altın levhalı kocaman bir kuruluş açıldı. Bu kuruluş, "İyi Samiriyeli" adını taşıyan ve savaşta yaralananlara ve ölenlere yardım eden bir cemiyetti.

Bu cemiyetin başkanı ve kurucusu Kvaçi Kvaçantiradze'nin dokuz sekreteri vardı. Bir o kadar da yardımcısı ve iki yüz kadar çalışanı vardı. Onlar da seçkin "Zemgor" mensuplarıydı. Bunca insanın arasında, daktilo sekreterleri dışında, bir kadın daha vardı, ki bu kadın da Kvaçi'nin sekreteri ve Fransızca öğretmeni Rebeka İdelson'du.

Kvaçi, Gabo ve Sedrak dışında bütün eski arkadaşlarını bir araya getirmişti. Gabo ve Sedrak ise İstanbul'un fethi için er olarak askere alınmışlardı.

Kvaçi ikisini de bu görevden aldırdı, çünkü ikisi de onun için bu zor ve "yurtsever" işte çok gerekli uzmanlardı. Kvaçi ikisinin de gelmesini her gün bekliyordu. Sonunda beklenen gün geldi ve onlar da döndü.

"Vay, Knez, general mi oldun?"

Birbirine sarıldılar ve o gece eski aileyi yeniden bir araya getirmiş olmayı "Arkadya"da kutladılar.

Kvaçi her gün yüzlerce emir veriyordu:

"İkinci kolorduya bin at teslim edin... Don oblastındaki üçüncü orduya yüz vagon arpa yollayın... Varşova'ya iki yüz vagon un götürün... Dördüncü orduya on bin çift iç çamaşırı yollayın. Levazımatçı İvanov'a yüz bin verin... Satın! Satın alın! Geri alın! Emanete verin. Geri isteyin!"

Kvaçi sağladığı kazançla büyüdükçe büyümüştü. Mevcut hesaplarına kısa süre içinde birer sıfır ekleniyordu. Kvaçi gündüzleri çalışıyor, akşamlarıysa Grişka, yosmalar ve ileri gelen kişilerle bir araya geliyordu.

Arada bir Rebeka'ya sigara kâğıdına yazılmış şifreli notu veriyor ve ondan da ufak tefek talimatlar alıyordu. Rebeka aldığı notu sarı saçlarının arasına sıkıştırıp gidiyordu.

Bazen Grişka üzgün ve sıkıntılı oluyordu. Sık sık dua ediyor, tevekkül içinde acı ve azap çekiyor, gözyaşlarına boğuluyordu.

"Üstadım! Sizi üzen nedir, ne derdiniz var?" diye sordu bir gün Kvaçi.

"Kardeşim Apollonçik! Kalbim bana kötü bir şey olacağını haber veriyor. Tanrı bu savaşı kutsamak istemiyor. Savaşı kaybedeceğiz, perişan olacağız, yıkılıp gideceğiz. Tanrım, bizi şeytandan koru! Tanrım, hatalarımızı bağışla! Apolloncik! Dua et, sen de dua et! Bütün Rusya dua etmeli! Kiliseler gece gündüz açık olmalı, daha fazla ayin düzenlenmeli. Tanrı bizim zaferimizi kutsamalı, yoksa... Oysa... Apollonçik! Savaş başladığı sırada ben çarın dizlerine kapandım ve gözyaşları içinde ona yalvardım: 'Nikalaşa, savaşa girme! Savaşa girersen insanları perişan edersin, Rusya'nın sonunu getirirsin. Tahtını kaybedersin ve bu senin de sonun olur; bizim de sonumuz olur!' dedim. Bana ilk kez hayır dedi. Tavsiyeme uymadı. Dinsizler ve deliler bizden daha güçlü çıkmışlardı. Biz de bir kenara çekilmek zorunda kaldık; çünkü sitem duymaktan korkuyorduk. Kendi başarısızlıklarından ve beceriksizliklerinden şimdi de bizi sorumlu tutuyorlar. İşler çok kötü gidiyor, Apollonçik! Ordumuz yeniliyor. Yenilgiyi de korkunç olaylar takip edecek: Devrim, anarşizm, katliamlar, açlık, Rusya'nın alt üst olması ve çarlığın son bulması. Yaşlı tilki dedikleri Prens Meşçersky, Rusya'daki en akıllı adam. Her şeyi biliyor ve her şeyin farkında. O, adeta uğursuz bir karga gibi olacakları önceden haber veriyor. İnsanın tüyleri diken diken oluyor, adeta kanı donuyor. Kutsal Rusya ile kâfir Fransa'nın ittifakını cehennem zebanisi hazırladı. Fransızlarla ortak neyimiz var ki? Onlar ne Tanrı'ya inanıyor, ne ahlak tanıyorlar ve ne de bir krala sahipler. Fransızlar sefih, çürümüş ve soysuz bir halk. Dün gündüz ve gece boyunca ibadet ettim; Tanrı'ya bir kez daha yakardım: 'Tanrım, yüce Tanrım! Ben günahkâr kulunu bağışla ve bana geleceğin ka-

pılarını aç!' İkon yine gözlerini yumdu ve gözlerinden sel gibi yaş aktı. Benim ikonum sürekli ağlıyor, Apollonçik, sürekli ağlıyor! Bu, Rusya'nın yok olacağının işareti. Apollonçik, ben cahil bir mujiğim, doğru dürüst okuma yazma bile bilmiyorum, ben hiç eğitim almadım, fakat Tanrı bana iyi bir mujik aklı, keskin gözler ve güçlü bir sezgi bahşetmiş. Bundan dolayı ben bu ülkenin halini pek çok eğitimliden daha iyi görüyorum. Apollonçik, bu sözlerimi bir yere not et: Eğer savaşı hemen bitirmezsek, biz perişan oluruz ve Rusya da yıkılır. Gel, Apollonçik, biz yine Tanrı'ya dua edelim ve Rusya'mız için yakaralım."

Kvaçi, Grişka'nın her söylediğini onayladı ve ateşkes için çalışacağına söz verdi. Oysa hem bu konuda çalışmak için erken hem de bu işin tehlikeli olduğu çok iyi biliyor ve görüyordu. Çünkü uyuz, vahşi ve dişleri kanlı savaş köpeği hiç beklenmedik biçimde o kadar çok taraftar ve işbirlikçi bulmuştu. Öte yandan bu hal öyle bir yola girmişti ki, öfkeye kapılıp körleşmiş elit kuşak, yeminini bozup ülkeye ihanet etmektense, intihar etmeyi tercih ediyordu.

Grişka İngiliz sahil sokağına taşınmıştı. Bu arada etkisi ve gücü iki kat artmıştı, ama kendisi sürekli sızlanıp duruyordu: "Bana artık kimse inanmıyor, kimse bana hiçbir şey sormuyor."

Bir gün, Grişka ve Kvaçi birlikte yürüyorlarken, üç yerde birkaç yaya Grişka'nın ayaklarına kapandı; ellerini ve eteklerini öpüp tevekkül içinde yakardılar:

"İsa Mesih, rehberimiz! Biz günahkâr kullar için dua et. Tanrı seni duyar. Dua edin, çünkü sonumuz yaklaştı."

"Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına. Kardeşlerim, kız kardeşlerim, Tanrı'nın dinine inanın, çünkü İsa Mesih'in geleceği gün yaklaştı. Sabredin ve onun dinini aklınızdan çıkarmayın. Amin!" Sonra da gözyaşlarını sildi, Kvaçi'ye döndü ve "Bizim işimiz bitmiş. Sonumuz gelmek üzere," dedi.

Birkaç gün sonra Grişka çariçenin kendisine yollamış olduğu bir telgrafı Kvaçi'ye gösterdi. Çariçe bu telgrafı Grişka'ya

Sibirya'da bulunduğu sırada yollamıştı. Kendisinin, yani çariçenin Grişka'sız artık bir gün dahi geçiremeyeceğini yazmıştı. Çariçe sara hastalığına ve sinirsel titremeye yakalanmıştı; çarın oğluysa her gün daha fazla kan kaybediyordu. En iyi hekimler bile çaresiz kalmışlardı. Grişka Sibirya'dan dönünce, çariçe de sakinleşmişti. Grişka'nın götürdüğü Tibetli hekim Badmayev çarın oğlunun kanamasını durdurmuştu. O günden sonra çar ve çariçeyi Rasputin tamamen avucunun içine almıştı. Çar ve çariçe hem Rasputin'i hem de Badmayev'i yanlarından hiç ayırmıyordu.

O sıralarda düşmanları Grişka'yı bir kez daha mahvetmeyi denediler. Buna cevap olarak Rasputin saraya gitti ve ileri gelenlerin nezdinde çar ile çariçeyi tehdit etti:

"Düşmanlarımın mezarımı kazdıklarını biliyorum. Siz onlara kulak vermeyin, beni yanınızdan uzaklaştırmayın; aksi takdirde altı ay içinde hem vârisinizi hem de tahtınızı kaybedersiniz."

Çariçe Rasputin'in önünde diz çöküp şöyle dedi:

"Seni uzaklaştırmamız mümkün değil, Aziz Peder! Sen bizim tek koruyucumuz, tek dostumuzsun. Bizi takdis et, Aziz Peder, takdis et!"

O andan itibaren de Grişka hiç kimseden hayır cevabı almadı. Onun çariçeye yazmadığı ve bir şey söylemediği gün neredeyse yoktu: Şu, şu adamı görevden alın... Onu atayın... Onu gönderin... Onu getirin... Rütbesini yükseltin... Rütbesini indirin...

Çar çariçeye sormadan, çariçe de Grişka'nın izni olmadan tek bir adım bile atmıyor ve en küçük iş için bile karar vermiyordu.

Bir gün Rasputin ve General Suhomlinov, Kvaçi'yi bürosunda ziyaret ettiler. Büyük bir törenle, teşekkür ve dualarla, onu şapur şupur öperek çarın lütfunu ilettiler: Kvaçi'ye bir haç ve bir madalya, onun arkadaşlarınaysa birer haç takdim ettiler.

Tam da o sırada Beso içeriye iki büyük kitap getirdi. Kitap-

lar fevkalade biçimde basılıp resimlenmişti. Kvaçi, önce Rasputin ve Suhomlinov'a gözyaşları içinde ateşli sözler söyledi; sonra ikisine de birer kitap verdi. Rsaputin ve Suhomlinov kitapların sayfalarını çevirdiler; kitapların bir sayfasında şu başlıkları okudular: "General Suhomlinov'un Yaşamı ve Hizmetleri". İkinci kitabın başlığı da şöyleydi: "Aziz Peder Grigori'nin Yaşamı ve Hizmetleri". Her iki kitapta da "Zatı şahanelerinin emir subayı Prens Napoleon Apolloniç Kvaçantiradze tarafından hazırlanıp yayımlanmıştır" sözleri manda gözü büyüklüğünde harflerle basılmıştı.

Törensel sözler, teşekkür, sarılmalar ve şapur şupur öpüşmeler tekrarlandı. General Suhomlinov benzer kitapları Kvaçi'nin Fransızca ve İngilizce yayımladığını ve birkaç bin adet Avrupa'da da dağıttığını duyunca, Kvaçi'ye kardeşlik sözüyle bunun karşılığını vereceğinin vaadinde bulundu.

Sonra da Rasputin, Kvaçi'ye şunları söyledi:

"Apollonçik, beni dinle: Bizim düşmanlarımız benim hemen savaşa son vermeyi talep ettiğim konusunda Fransa'yı inandırmaya çalışıyorlar. Benim inancım bu yönde, ama 'papa'[1] ve 'mama'[2] benim Fransız elçisini sakinleştirmemi istiyorlar. Sen bu mektubumu o elçiye götür."

Grişka oturdu ve ıkınıp sıkınarak bir şeyler karaladı:

> "Gel, Tanrım, Rusya'yı örnek alarak yaşayalım ve bu fani zamanda kötü bir ülkeyi örnek alarak değil. Ordu yüce Tanrımızın ilahi gücünü görecek ve sizinle birlikte zafer kazanacak.
>
> Ve sizin Rasputin'iniz."[3]

Kvaçi bu mistik sayıklamaları Fransa elçisi Maurice Paléologue'a takdim etti. Ancak bu mektubun içeriğinin ne olduğunu ne Kvaçi, ne elçi, ne de bir başkası anlayabilmişti.

---

1 Rusça "baba" demek ve burada çar için kullanılıyor. çev. notu
2Rusça "anne" demek ve burada çariçe için kullanılıyor. çev. notu
3 Bu mektup da tarihsel bir belgedir. (Yazar)

Aynı günün akşamı Kvaçi Rasputin ve Suhomlinov'un biyografilerini hazırlayan gazeteci Knulman'a son ödemeyi yaptı.

Birkaç gün sonra Grişka ve Kvaçi, büyük bir prensin, askeri hastaneye çevrilmiş olan evine gittiler ve askerlere hediyeler götürdüler.

Büyük koğuşta Kvaçi ile Fransa elçisi karşılaştılar.

"Sizi Grigori Rasputin ile tanıştırayım... Elçi Maurice Paléologue..."

Birden yüzü kızaran Grişka telaşa kapıldı:

"Seni görmeyi çok istiyordum. Apollonçik, sen tercüme et: Rusya yıkılıyor. İnsanlar perişan oldu. Savaşı bitirme zamanı, ya biz savaşı bitireceğiz veya halk bizim sonumuzu getirecek. Evet, bunun şimdi tam zamanı! Bunu ben söylüyorum, ben Grişka Rasputin! Evet, ben!"

Sonra hiç beklemedik biçimde Paléologue'u tutup göğsüne bastırdı; cevabını beklemedi ve hızla dışarı çıktı; öte yandan elini kolunu sallayarak bağırıyordu:

"Siyaset de neymiş! Ben bir mujiğim ve mujiklere özgü açıksözlülüğü seviyorum. Şimdi siyasetin zamanı mı? Mütareke! Bir an önce mütareke, yoksa bu hepimizin sonu olacak!"

BÜYÜK BİR ASKERİ İŞİN "ŞEY EDİLMESİ"NİN HİKÂYESİ

Aradan zaman geçti. Grişka hâlâ önemli bir güce sahipti. Kvaçi, Savunma Bakanı Suhomlinov'un sıklıkla misafiri oluyordu. Çünkü Kvaçi'nin "İyi Samiriyeli" adlı kuruluşu askeri kurumlarla çok sıkı ilişkiler içindeydi. "İyi Samiriyeli" orduya sınırsız gıda, at, iç çamaşır ve pek çok savaş malzemesi sağlıyordu. Bunların dışında, Suhomlinov'un biyografisi ve ortak arkadaşları Rasputin'in varlığı, Kvaçi ile generali çok yakın

iki dost haline getirmişti.

Eskiden olduğu gibi Kvaçi'nin avucunun içinde birkaç gazete vardı ve bu gazeteler Kvaçi ile savunma bakanını yerli yersiz göklere çıkarıyordu. Onların yeteneğini, çalışmalarını, tedarikli olmalarını ve muhteşem organizasyonlarını övüp duruyordu.

Minnet ve sonsuz güvenin nişanı olarak Suhomlinov, Kvaçi'ye iki haç daha takdim edip şöyle dedi:

"Napoleon Apolloniç! Çok büyük bir devlet işini sana havale edeceğim. Hiç kimseye size güvendiğim kadar güvenmiyorum. Amerika'ya gitmenizi ve oradaki fabrikalara çok büyük miktarda silah, cephane ve humbara sipariş etmenizi istiyorum. Kabul eder misiniz?"

"Çok fazla işim var, çok fazla, ama vatanıma hizmet etmek için bu işte varım. Emriniz olur."

"Fakat size çok büyük ve çok gizli bir iş emanet ettiğimi unutmayın. Bunu hiç kimse bilmemeli, aksi takdirde..."

"Dikkatli ol, Apollonçik!" dedi Rasputin buna ek olarak ve eğri büğrü parmağını Kvaçi'nin burnuna doğru salladı.

Birkaç gün sonra tavsiyeler, para ve mühürlenmiş irice paketlerle yüklü Kvaçi Amerika'ya doğru yola çıktı. Stockholm limanında tanıdığı bir general onu karşıladı.

"Siz gizli bir görevle Amerika'ya gidiyorsunuz..."

Tekrar fısıltıyla konuştular. Aralarında çok çetin bir konuşma ve pazarlık geçti. Sonra Alman kaligraflar Kvaçi'nin paketlerinin başına çöktüler ve onları öyle kopya ettiler ki, orijinali ile kopyasını birbirinden ayırmak mümkün değildi. Kopyaladıklarında sadece küçük düzeltiler yapmışlar, aritmetiksel sayıları biraz küçültmüşlerdi. Öbür gün Kvaçi'ye yine mühürlenmiş paketleri ve bir çek teslim ettiler. Kvaçi'ye iyi yolculuklar dileyip Berlin'e doğru yola çıktılar.

Bir hafta sonra İngiliz yolcu gemisi Kvaçi'yi New York'a ulaştırdı. Kvaçi ve Rusya askeri ataşesi fabrikatörleri davet ettiler; pazarlık edip anlaşmaya vardılar. Kvaçi sözleşmeyi imzalayıp da eline bir çek daha geçirince, rahat bir nefes aldı ve

kendi işlerinin peşine düştü.

Kvaçi, çok düşük fiyata on kadar gemi satın aldı. Bu gemiler gıda ve savaş malzemeleriyle yüklüydü. Bu gemileri Rusya silahlı kuvvetleri adına Arhangelsk'e yolladı ve kendisi de New York'un yakınlarındaki şehirlere gitti. Philadelphia, Washington, Boston ve Chicago'yu dolaştı. Her yerde bir iki işini şey yaptı; soğuk kadınlara sıcak Gürcü kanını tattırdı. Sonra Amerika'yı baştan başa geçti ve Büyük Okyanus'u da aşarak Japonya'ya ulaştı. Geyşaların tadına baktı ve Sibirya üzerinden bir türlü bitmeyen bir yolculukla Petersburg'a döndü.

Kvaçi, Grişka'ya, Elene ve arkadaşlarına değerli hediyeler getirmişti. Herkesin gönlünü alan ve herkesi kendisine daha da yakınlaştıran Kvaçi, General Suhomlinov'a hesap döküm-lerini verdi.

"Bu kalibrede silah ve humbaraları başkaları için çok fazla miktarda üretmişlerdi. Ben biraz daha fazla ödedim ve bunun karşılığında yarısını hemen getirecekler. Kalan yarısını da üç ay sonra teslim edecekler. Böylece zamandan kazanmış olduk."

Amerika'dan gelen çok sayıda çürük malı silahlı kuvvetler satın almış bulunuyordu.

İki hafta sonra Kvaçi'yi Çarskoye Selo'ya davet ettiler. Çar ve çariçe, Suhomlinov, Rasputin, Frederiks ve pek çok ileri gelenin, prenslerin ve soyluların katılımıyla Kvaçi'ye teşekkür ettiler. Kendisini saray yaveri tören elbisesiyle ödüllendirdiler ve göğsüne birbirinden farklı üç tane daha haç taktılar.

Çar öğle yemeğinde Kvaçi'yi yanına oturttu ve haberleri sordu. Kvaçi iyice açılıp hayli hareketli biçimde, zekice, akıllıca ve kibarca, gördüklerini ve görmediklerini, duyduklarını ve duymadıklarını anlattı; sonunda, biraz nefes aldıktan sonra sesini alçaltarak şunları söyledi:

"İleri gelen bir Amerikalının bu korkunç savaş hakkında neler söylediğini zatı şahanelerinizin bilmek isteyeceğini düşündüm."

"Çok memnun olurum, çok."

"Çok sayıda bakan ve başkanla görüştüm. Şimdiki başkanla ve önceki başkanla da... Herkesle kişisel ve oldukça samimi görüşmeler yaptım. Taft, Roosevelt, Wilson, Hughes, Edison, Morgan, Rockefeller ve pek çok bakanla, milyarder, senatör ve ileri gelenle bir araya geldim. Size kısaca söylemem gerekirse, hepsi bizim zafer kazanmamızı arzuluyor, fakat..."

"Fakat mı?"

"Fakat... Ben hükümdarımdan hiçbir şeyi saklayamam, gerçeği söylemek benim hakiki vazifem, bu çok sevimsiz olsa bile. Hepsi de ısrarla bu korkunç savaşın bir iki yıl daha uzayacağını söylüyor."

"Aman tanrım!"

"Zafer kazanmanız hiç şüphesiz bizim ilişkimize fayda sağlar, fakat eğer Rusya... Eğer sonuna kadar dayanamazsa..."

Herkes sus pus olmuştu ve kaşlarını çatmıştı. Grişka ise cesaret vermek amacıyla gözünü kırptı.

Çar derin bir düşünceye kapıldı; başını öne eğdi ve ağzına tek bir lokma bile koyamadı. Öyle bir sessizlik olmuştu ki, gören de sofrada bir cenazenin yattığını sanırdı. Sonra kimse bir şey söylemeden sofradan kalktılar. Çariçeyse minnettar gözlerle Kvaçi'ye baktı ve zarif elini ona uzattı. Biraz korkuya kapılmış olan Kvaçi, bu ele adeta yapıştı.

"Bravo, Apollonçik, bravo sana!" dedi Grişka. Kvaçi'yi beğenmişti. "Şimdi Aziz Georgiy Haçı sana çok yakışır. Senden uzak kalmak bana zor geliyor, ama ne yapayım. Gel bir hafta cepheye seyahat et ve Georgiy Haçı'yla geri dön. Ne dersin?"

Kvaçi ne diyecekti? Eğer Grişka ve Suhomlinov çok ısrar ederlerse, Kvaçi savaş meydanında yüz kilometre uzaktan bir el ateş eder ve Georgiy Haçı'nı göğsüne takardı.

"Korkma, Apollonçik!" diyerek Rasputin, Kvaçi'ye nasihat edip sakinleştirdi. "General Suhomlinov, sana gözbebeğiymişsin gibi dikkat etmesi için başkomutana mektup yazar. Sen de biraz uzakta durursun. Biraz oranın kokusunu alırsın. Bir el ateş edip sonra geri dönersin."

Her şey tamamdı. Bu şekilde Kvaçi Georgiy Haçı'nı almaya cesaret edebilirdi.

Ve Silibistro'nun umudu Gürcistan'a doğru yola çıktı.

Petersburg istasyonunda Kvaçi, Doktor Koranaşvili ile karşılaştı. O da Osmanlı cephesine gitmek üzere yola çıkmıştı ve askeri hekim giysileri içindeydi. Birbirine hal hatır sordular. Koranaşvili'yi Kvaçi kendi kompartımanına davet etti. Erzurum'a kadar yolculuk bir hafta sürdü. O bir hafta boyunca Koranaşvili hekimlikten ve başka bir alandan bir tek kelime bile etmedi. Bir hafta boyunca Kvaçi'yi arkeoloji ve tarihle tıka basa doldurdu. Sabahtan akşama kadar bir yabanarısı gibi Kvaçi'nin kulağının dibinde vızıldayıp durdu.

"Urartular... Nairiler... İberler... Pazisi... Karin şehri... Nikopsia... Archaeopolis... Hetler... Sümerler... Adarnase... Gligniler ve Zurzuklar... Le Norman ve Chardin, Targamos ve Kartlos... Odzrhe ve Gürcü Boğazı..."

Kvaçi sonunda, bütün adları ve çağları birbirine karıştırmıştı ve şöyle dedi:

"Hiçbir şey anlamadım. Tarih bana göre değil."

KVAÇİ'NİN MUHTEŞEM DEĞİŞİMİNİN VE KAYBEDİLMİŞ MÜCADELENİN KAZANILMASININ HİKÂYESİ

On gün sonra Kvaçi Osmanlı topraklarına ulaştı ve karargâha katıldı. Karargâhtaki tecrübeli kişiler Kvaçi'nin kim olduğunu ve bir iki haftalığına niye geldiğini kısa zamanda öğrendiler.

Bir hafta yeme içmeyle geçti. Karargâh komutanı ve Kvaçi, "El, eli yıkar" atasözünü anımsayıp birbirine destek verdiler. Daha sonra karargâh komutanı Kvaçi'yi bir birliğin sarhoş komutanına teslim etti. Kvaçi şarap, kanyak, votka ve çeşitli yiyeceklerle yüklü iki tekerlekli üç tane arabayı yanında gö-

türdü. Sadık arkadaşları Gabo Çhubişvili ve Ladi Çikincilad-ze ile iki deneyimli Rus Kvaçi'ye eşlik ettiler.

İki gün boyunca atlarla yol aldılar.

Yol at arabaları, araba ve kağnı, süvari ve piyadelerden, top ve humbara sandıklarından, yaralılar ve hastalardan geçilmi-yordu.

Hepsi oldukça yavaş hareket ediyor ve sık sık yol kena-rında dinleniyordu. Sarhoş general katmerli küfürler savurup duruyordu. Arada bir emirler veriyor ve yardımcılarını sağa sola koşturuyordu.

Akşama doğru yanmış ve yıkılmış bir şehre ulaştılar. Ka-rargâhta herkes geç saate kadar çalışıyordu; emirler veriliyor ve emirler yerine getiriliyordu. Sonra kurulu sofraya oturdu-lar.

Kendilerini yavaş yavaş içkiye kaptırdılar ve giderek ısın-dılar; "Sen Çok Yaşa", "Sıra Sende" ve "Bugün Sonuncu Gün" gibi pek çok savaş ve veda şarkıları söylediler. Arada bir or-talıkta görünmeyen Osmanlılara yumruklarını sallıyor, öfke-li sözler söylüyor, tehditler savuruyor ve anlaşılmaz sözlerle hırlayıp duruyorlardı.

"İstanbul'a doğru! Yerle bir edeceğiz! Ezeceğiz! Haydi!"

Gece yarısını geçince iyice sarhoş olan ordu komutanı açıklama yaptı:

"Haydi, arkadaşlar, şimdi uyku zamanı. Uykusuz savaşçı beş para etmez. Son kadehimi yarınki zafere içiyorum, yaşa-sın zafer!"

"Yaşasın!" dediler yine isteksizce. Kadehleri tokuşturup sofradan kalktılar.

Kvaçi üstünü başını çıkarmadan uzandı. Gözlerini yumup kapıya dayanmış olan savaşı düşünmeye başladı ve kalbine bir şeytan girip yerleşmişti:

"Yarın çarpışma olacak... Kan akacak... İnsanlar birbirini öldürücek, kesip biçecek... Kiminin kolunu kesecekler, kimi-nin bacağını... Kiminin başka bir yerini. Ben de savaş mey-danında yaralı halde öylece kalabilirim. Kimse yardımıma

gelmeyebilir ve ben aç susuz ölebilirim... Bir şarapnel parçası karnıma saplanabilir, bir mermi beni delip geçebilir veya beni bir kılıç darbesiyle ikiye bölebilirler. Ya da biri böğrüme bir süngü saplayabilir."

Kvaçi'nin ilk önce süngüyle delinmiş böğrüne ağrı girdi. Sonra şarapnel parçasının saplandığı karnında acı hissetti. Kılıçla yarılmış başı dönmeye başladı ve mermiyle parçalanmış iç organlarının acısıyla kıvrandı.

"Hayır, aptal başım, deli başım, seni bağlamak lazım!" diyordu Kvaçi kendi kendine. "Bilmem ne Georgiy Haçı için seni bu kadar uzak bir yere kim sürükleyip getirdi? Kimin için veya ne için ölüme gideceksin? Şiştin, şişindin de kendi kabuğuna sığamaz mı oldun? Neyin eksikti de neyi arıyorsun? Har vurup harman savuracak kadar paran var, kadınlar etrafında dört dönüyor; saray yaveri konumuna ve prens unvanına sahipsin. Sınırsız bir iktidar, saray ve uşaklar, saygınlık ve iyi bir hayat... Neyi dilediysen yerine geldi ve gerçekleşti. Daha fazla ne istiyorsun? Neyin peşindesin, ne arıyorsun? 'Keçi semirince kurda meydan okurmuş' derler, işte bu atasözü senin için biçilmiş kaftan. Kvaçi akıllı adam diyorlar. Bu tam bir saçmalık! Hangi akıllı adam krallar gibi hayat sürmeyi geride bırakıp da peş paralık bir haç nişanı için kendini ölümün önüne atar? Grişka ve Suhomlinov tüfek sesini bile duymayacaksın diye söz vermişlerdi; oysa kendini tam da savaşın ortasında buldun. Eğer kör bir kurşun kıçımı veya kalçamı delip geçmezse, yine iyi! Humbara kolumu veya bacağımı koparmazsa, karnımı deşmezse, oturup şükredeceğim."

Kvaçi'nin şarapnelle parçalanmış karnı huzur bulmadı ve ağrısı gittikçe arttı. Şeytanlar kafasında dans etmeye başlamıştı, cehennem ateşini yaktılar ve eritilmiş demiri içine döktüler. Kvaçi ateş gibi yanan yatakta uzun süre dönüp durdu ve sonunda yataktan çıkıp balkona fırladı.

Bu şehir kalıntılarının arasında köpekler ürkütücü biçimde uluyordu. Aşağıdan atların kişnemesi, kağnıların gıcırtısı ve top atışları duyuluyordu. Ordugâh uyanıyordu ve bir yere

doğru harekete geçmişti.

Aniden bir tüfek patladı; sonra ikincisi, üçüncüsü ve dördüncüsü.

"Ne oluyor?" diye sordu Kvaçi, Rus refakatçilerine. Çünkü onlar da tam o sırada kendisine doğru geliyorlardı.

"Hiçbir şey!" diyerek Kvaçi'yi sakinleştirdi, refakatçileri. "Buradaki yıkıntılar sahipsiz köpeklerle dolu. Gündüzleri gizleniyor, geceleriyse avlanmaya çıkıp askerleri rahatsız ediyorlar. Ölülere ve yaralılara saldırıyorlar. Bundan rahatsız olan askerler de bu köpekleri öldürüyorlar. Olan bu, başka bir şey değil."

Tan ağardı. Ordugâh toplanıp harekete geçmişti. Kurmay da peşi sıra yola çıktı. Uzakta bir yerde top gürledi ve bu gürleme bütün vadide yeri göğü inletti. Atış birkaç kez tekrarlandı.

"Başladı!" dedi biri.

Kvaçi'nin kalbine şeytanlar tekrar yerleşiverdi. Etrafına bakındı. Diğerleri telaşa kapılmış değildi. Kiminin yüzünde gülümseme bile vardı. Askerler öyle sakince yol alıyorlardı ki, gören onların savaşa değil, tarladan evlerine döndüklerini sanırdı.

"Belki bazılarının dediği kadar da tehlikeli değil," dedi Kvaçi, Çhubişvili'ye dönerek.

"Sen hiç merak etme, bu şaşkaloz Tatarlar senin kılına bile dokunamazlar," dedi Gabo, Kvaçi'yi cesaretlendirmek için. "Hasankale'ye de gireriz, Erzurum'a da, Van'a da, başka yerlere de. Başta ben de korkuyordum, ama zamanla kolayca alıştım."

Bir çukur alana ulaştılar. Komutanın konaklayacağı çadırı küçük bir derenin kenarında kurdular. Atlardan inip bir tepeye tırmandılar.

Savaş meydanı Kvaçi'nin gözlerinin önüne serildi.

Hendekler ve siperler eğri büğrü bir sırt boyunca uzanıyordu. Tepenin kıvrımlı kuzey yamaçlarında Rus askerleri sipere yatmıştı. Tepenin sırtları, arkası görünmeyen, tozu du-

mana katarak gelen askerlerle doluydu.

Aşağıda, dere kıyısında uzun bir süvari birliği kocaman bir yılan gibi kıvrılarak sağ tarafa doğru ilerliyordu. Tepenin birinden atlar ve askerler topları güçlükle sürükleyerek getiriyorlardı. Çayırlıkta sağa sola dağılmış ulaklar atlarını dörtnala koşturuyorlardı.

İlk tepenin güneyinde, paralel biçimde uzanan ikinci bir sırt daha vardı ve bir miktar sabah sisiyle kaplıydı. İki tepenin arasındaysa uzun, dar bir çayırlık alan uzanıyordu ve orada beş kadar köy kalıntısının yanı sıra çalılıklar, dereler, terk edilmiş meyvelikler vardı.

Kvaçi dürbünle baktığında o sırtlarda karınca gibi hareket halinde olan düşmanı gördü.

Birden yabanarısı vızıldamaya başladı. Derken bir anda o vızıltının yerini uğultu ve demirden bir kasırga sesi aldı. Demir kasırga alçak bölgenin üzerinden şimşek gibi geçti ve demir ateşten bir yay çizdi.

O anda bu yıldırım karşısında herkes başını yere eğdi. Kimi neredeyse Tanrı'nın bu öfkesine kurban gitmişti; kimi eğilmiş, kimi de çökmüştü.

Kvaçi hiç düşünmeden yüzükoyun yere kapandı ve adeta yere yapıştı. Tam da o anda o gök gürlemesi tepenin dibinde, ordugâhın hemen yanında korkunç biçimde patladı. Alevler, dumanlar, toprak ve taş parçaları havaya yükselmiş, adeta gökyüzüne değmişti.

Etrafta olanlardan dolayı kimi gülüyor, kimiyse korku dolu gözlerle bakınıyordu.

Beti benzi atmış durumdaki Kvaçi, güç bela ayağa kalktı. Başı dönüyor, sağa sola bakarak anlaşılmaz sözler mırıldanıyordu:

"Bu Tanrı'nın öfkesi olmalı... Neredeyse ödüm koptu... Ben zavallının neredeyse sonu geliyordu!"

"Bu ilki ve daha çok böyle şeyler göreceğiz!" diyerek Kvaçi'yi teselli etti Gabo. "Sen sonra olacaklara bak, bu sadece bir selamlamaydı!"

"Bizi fark ettiler!" dedi biri.

"Hayır, tesadüfen uçup geliverdi!" diye cevap verdi diğeri.

"Eğer tesadüfen gelen top mermisi buysa, bilerek yollanan nasıl olur?" diye mırıldandı Kvaçi, kendi kendine.

"Başlayın!" diye emir verdi komutan.

Emir erleri hemen harekete geçtiler. Yerde duran arazi telefonlardan çevirme sesleri yükseldi.

Tepeye yerleştirilmiş olan top bir fino köpeği gibi havlamaya başladı.

Savaş meydanındaki topsa acı çekiyormuş gibi inliyor ve gürlüyordu.

Havan topu böğürüyor ve gümbürdüyordu.

Obüs gürlüyor ve vızıldıyordu.

Mitralyöz bir tavuk gibi gıdaklıyordu.

Otomatik tüfek nohut taneleri gibi mermi saçıyordu.

Gökyüzü beyaz, sarı ve pembe şarapnel parçalarıyla doluyordu.

Yeryüzü top mermilerinin alevi, dumanlar, taş ve toprak parçalarıyla dolup taşıyordu. Gökyüzü vızıldama ve gümbürdeme, inleme ve hırlama, böğürme ve kükreme, tıslama ve çınlama sesleriyle doluyordu. Öte yandan, yaralılardan inleme ve feryat, hırlama ve lanet okuma, savaşçılardan naralar ve çığlıklar, kaçanlardan haykırış ve bağrış sesleriyle birlikte havaya bin bir çeşit ses yükseliyordu.

Çayırlık alanda aralıklı olarak, bir o taraf, bir bu taraf dar şeritler halinde birbirine karşı uzun dalgalar gibi saldırıyordu. Bu iki taraf bazen çarpışıyor, bazen geri çekiliyordu; bazen de tam yolun ortasından geri dönüp hendeklere ve çukurlara giriyorlardı.

Öğle vaktini geçmişti. Küfretmekten ve bağırmaktan yorulmuş haldeki ordu komutanı general bir kayanın gölgesinde öğle yemeğini yiyordu. Başkaları da karınlarını doyuruyorlardı.

"Demir Tepe pozisyonu zor durumda," diye hatırlattı generale, kurmay başkanı. "Dördüncü Tugay neredeyse tama-

men yok oldu."

"Üçüncüsünü gönderin!" diye kesip attı general kaygısız biçimde.

"Üçüncü Tugay'ın da yarısı kırıldı."

"Kalan yarısına iki alay daha ekleyin ve onlara savaşın kaderinin Demir Tepe sırtlarından geçtiğini söyleyin."

Orta kısımda savaş hızını kaybetmiş, ama sağ tarafta iyice kızışmıştı. Demir Tepe'den ardı arkası kesilmeyen gümbürtüler duyuluyordu.

Hiç beklenmedik bir anda karşıki dağın kıvrımlı ve çukur kesimlerinden birkaç tane siyah dalga harekete geçti.

"Hücuma geçtiler! Süvariler hücuma geçtiler!" diyorlardı sağdan soldan birileri.

Herkes eline dürbünü alıp düşmana bakmaya başladı.

İnlerinden çıkan siyah yılanlar savaş meydanına girdiler ve kocaman bir ejderhaya dönüştüler.

"Susturun!" diye emir veren general, bu ejderhaya hayranlık dolu bir gülümseme ve dikkatle bakıyordu.

Top, mitralyöz ve tüfek sesleri peş peşe sustu. Komutanlar fısıltıyla konuşuyorlardı; sanki kopmuş iplikleri düğümlüyor, bozulmuş sıraları birbirine bağlıyor ve hücuma geçmiş olanları karşılamaya hazırlanıyorlardı.

Siyah ejderha geriniyor, kol ve ayaklarını geriyor, sıçrayarak kuvvetini topluyordu.

Kurmay başkanı komutana bir kez daha hatırlattı:

"Demir Tepe büyük tehlike altında."

General ejderhaya doğru elini uzattı:

"Başımıza nasıl bir yıldırım düşeceğini görmüyor musun? Buradan tek bir kişiyi bile yardıma gönderemem. Yedek kuvvetleri öne çekin, ama Demir Tepe'ye de şu emri bildirin: Demir Tepe'de ölümüne mücadele etmenizi emrediyorum; kaçanı kurşuna dizin!"

"Generalim, böyle bir emir..."

"Ben ne diyorsam o ve hepsi bu!"

General tekrar dönüp hücuma geçmiş olan Osmanlı kuv-

vetlerine baktı.

General yukarıdan aşağıya baktı ve hayranlık içinde ayağa kalktı; heyecana kapılmış ve yerinde duramaz olmuştu:

"Bravo! Bravo, Osmanlılara! Helal olsun sizin yiğitliğinize! İşte, görülecek manzara, işte yüksek bir sanat! Ancak yine de yarım saat içinde sizi bozguna uğratacağız, ezeceğiz, kökünüzü kazıyacağız ve yok edeceğiz! Ne var ki sizi yine de beğeniyorum; sizi haramiler, kâfirler!"

General çıldırmış gibi bağırıyor, kollarını sallıyor, hoplu-yor, düşmana yumruklarını sallayarak tehditler savuruyor, ağzından bölük pörçük çıkan kelimelerle emirler veriyordu:

"Bütün topçular nişan al! Mermileri hazır tutun! İyice yakına gelmedikleri sürece bir tek top atışı bile yapılmayacak! Soğukkanlı olun! Pozisyon alın ve siperlere yerleşin!"

Osmanlı süvari birliği ikiye ayrıldı. Araya beyaz bornuz[4] giymiş Araplar ile kendilerine özgü başlıkları olan Kürtleri yerleştirdiler. Ön tarafa ulemalar geçtiler. Yeşil bayraklar ve alemler açtılar. Askerleri dua ederek yolladılar. Sonrasındaysa gökyüzü bu ejderhanın iniltisi ve uğultusuyla doldu:

"Allah, Allah!"

Hareket ettiler ve giderek yaklaştılar. Gittikçe daha hızlı geliyorlardı. Sonra dörtnala ve rüzgâr gibi koşmaya başladılar. Önde yeşil alemler ve bayraklar havada dalgalanıyordu. Sayısız süngü güneşte parlıyordu. Geride kalanlar toz bulutu içinde görünmez oldular. Yeryüzü sarsılıyor, gelenlerin bağırış ve çağırışlarıyla yer gök inliyordu.

"Allah, Allah!"

Onları karşılayan bütün toplar aniden hep birlikte gümbürdemeye başladığında, korkusuzca gelmekte olan ejderha toz, duman ve taş parçaları arasında görünmez oldu. Ejderha aniden parçalanmış, kıvranmaya başlamış ve olduğu yerde kalakalmıştı. Sonra ölenlerin ve yaralıların üzerinden geçerek, sis ve toz bulutu içinden sıyrılıp yeniden ilerlemeye başladı.

---

4 Genellikle beyaz ve uzun Arap giysisi. çev. notu

Her türlü top ve mitralyözün, binlerce tüfeğin gümbürtüsü, şakırdaması ve takırdaması tek bir gök gürlemesine dönüşmüştü.

Sanki gökyüzü patlamış, korkunç bir yıldırım halinde yere düşmüştü. O ejderha aniden tepeye sıçradı ve hendekle siperleri dişleriyle parçaladı.

"Sapla! Haydi! Kes!"

"Allah, Alah!"

"Nişan al! Ateş! Doldur!"

Her şey ve herkes bir kargaşaya dönüşmüştü: Top ve tüfek, kılıç ve süngü, süvari ve piyade, düşman ve dost iç içe geçmişti.

"Sonumuz geldi! Yenildik! Herkes kendini kurtarmaya baksın!" diye saçmalayıp duruyordu Kvaçi. İyice şaşırmış, ne yaptığını bilemez hale gelmişti; sağa sola koşturuyor ve içine girebileceği bir fare deliği arıyordu. Ne var ki görünürde ne atı vardı, ne de kendisi nereye gideceğini biliyordu. Bazen bir çalının arkasına saklanıyor, bazen bir hendeğin içine atlıyor, bazen de farkında bile olmadan savaşanların arasına karışıyordu.

"Prens Kvaçantiradze!" diye taş kesilmiş ve adeta felç olmuş Kvaçi'nin kulağına bağırdı general. "Bu emri aşağıya götürün ve işte, o derede saklanan kurmay başkanına verin. Şu tepeyi görüyorsunuz, değil mi? Adı Demir Tepe. Savaşın anahtarının o tepe olduğunu sözlü olarak da söyleyin. Eğer düşmana o tepeyi bırakırlarsa, bu cehennemden tek bir kişi bile sağ çıkamaz. Hepimiz Osmanlılara esir düşeriz. Telefon bağlantısı kopmuş. Haydi bakalım, ordunun kaderi size bağlı. Acele edin! Selametle!"

Kvaçi refakatçilerini güçlükle buldu. Atlara bindiler ve topuklayıp gittiler. Yolda şüpheli bir süvari bölüğüne rastladılar.

"Yolumuzu kestiler! Bunlar Osmanlılar. Sağa dönün!"

Ve atların yönünü çevirdiler. Derede bir hekim birliğine rastladılar. Beyazlara bürünmüş ve kollarını sıvamış olan he-

kimler, Koranaşvili ve başkaları, testere ve bıçaklarla yaralıları dikkatli biçimde kesip biçiyorlardı. Her yer kanla sulanmıştı. Kesilmiş kol ve bacaklar yere atılmıştı; yaralılar ve sakatlar yerde yatıyorlardı. Kiminin yaraları sarılmıştı, kimi de sarılmayı bekliyordu.

Bu kadar çok kan gören Kvaçi'nin başı döndü, gözleri kararardı ve yere düşecek gibi oldu. Refakatçilerden biri koluna girip onu bu cehennemden uzaklaştırdı.

Kvaçi kendine geldi. Tekrar atına atladı ve atı dehledi. Nereye gittiğini bilmeden rüzgâr gibi uçuyordu ve savaşın gümbürtüsü onun peşinden gidiyordu.

Atı, sular damlayan bir kayanın yanından dönünce, bir Osmanlı bölüğünün içine girdi. Bu beklenmedik saldırı karşısında Osmanlılar ürküp dağıldı; ancak sağ tarafta yüksek bir kaya vardı ve sol taraf derin bir vadiydi. Bundan dolayı Osmanlılar kayaya yapışıp kaldılar; Kvaçi'ye yolu açtılar ve tüfeklerini ellerine aldılar.

"İleri gitsem de sonum geldi, geri dönsem de sonum geldi!" diye düşündü hızla Kvaçi. Atının dizginine öyle bir asıldı ki, at arka ayakları üzerinde çöktü.

Kvaçi hemen tabancasını çıkardı ve arkasına dönüp baktı. Refakatçileri de tam o anda kayanın ucunu dönüp ortaya çıktılar.

"Durun!" diye haykırdı Kvaçi acı bir sesle refakatçilerine. "İlk süvari bölüğünü kayanın arkasında bekletin, diğeri bu kayayı üstten dolaşsın ve ileride siper almış olan üçüncü bölükle hemen bağlantı kursun. Haydi, acele edin! Hızlı davranın!"

Ve aynı anda Kvaçi Osmanlı subayına Fransızca şöyle dedi:

"Yüzbaşı! Sizin cesaretinizi ölçmenin ve kanınızı dökmenin küçük bir anlamı olsaydı, teslim olmanızı istemezdim, fakat... Görüyorsunuz ki, kapana kısıldınız. Buradan birinizin bile sağ çıkması mümkün değil. Bundan dolayı silahlarınızı teslim edin!"

Yüzbaşı cevap verdi:

"Kapana kısıldığımızı görüyorum. Birkaç bölüğe karşı ne yapabilirim ki? Öyle pusuya yatmışsınız ki, kime ateş edeceğimizi bile bilmiyoruz. İşte, silahım."

Ve silahını yolun ortasına bıraktı. Diğerleri de peş peşe tüfeklerini yere bıraktılar.

"Silahların tümünü aynı yerde toplayın!" diye buyurdu Kvaçi Osmanlı yüzbaşısına.

Yüzbaşı bu emri kendi askerlerine verdi ve beş dakika sonra yüz kadar tüfek yolun ortasına yığılmıştı.

"Gabo, bu iki Rus'u getir ve esir Tatarlara önden yol gösterin. Lado, ben ve sen onları arkadan izleyeceğiz."

Üçü, yüz askerin önüne geçti ve ikisi de arkalarından gitti.

"Haydi, yüzbaşı, askerlerinize yürümelerini söyleyin!"

"Derhal, fakat sizin askerleriniz... Sizin bölüğünüz nerede?"

"Bir bölüğüm olsaydı, sadece sizi değil, bütün kolordunuzu esir alırdım."

Osmanlılar dövünmeye ve acı acı söylenmeye başladılar.

"Vay it oğlu it, vay domuz! Seni şeytan! Şeytan yüzbaşı!"

Hem Kvaçi hem de Tatar yüzbaşı içten gülüyordu, ama ikincisi acı acı ve gözyaşı içinde gülüyordu.

Kvaçi'nin ekibi beklenmedik bir anda büyük bir askeri grupla karşılaştı. Arkalarına bakmadan ve korku içinde koşarak geliyorlardı:

"Bizi kuşattılar! Yolumuzu kestiler! Canınızı kurtarın! Kaçın!"

Bu grubun içinde başını sarmış, beti benzi atmış tuhaf görünümlü general öne çıktı ve Kvaçi'nin karşısına geçti:

"Yüzbaşı, bizi kurtarın! Bak, o tepeyi Osmanlılar ele geçirdiler; ordugâhımızı esir aldılar ve neredeyse bütün subaylarımızı öldürdüler. Sadece ben hayatta kaldım. Eğer o tepeyi şu anda geri alamazsak, bütün ordu Osmanlılara esir düşer. Size güveniyoruz. Vatanımızı aklınıza getirin, çarı, vazifenizi. Yapın bunu... Bizi kurtarın!" Ve yaralanmış olan general toz toprak içine yığıldı.

O anda Kvaçi'in kalbinden ne geçmişti? İçine hangi şeytan yerleşmişti? Kvaçi'nin kimin sayesinde veya nasıl birden başka birine dönüştüğünü kimse anlayamadı. Bunu başkası anlayamadığı gibi, Kvaçi kendisi de anlayamamıştı.

"Durun! Durun, dedim, sizi gidi haramiler!" diye bağırdı Kvaçi ve kaçmakta olan sürünün yolunu kesti; atını üstlerine sürdü.

"Bizi kuşattılar! Canınızı kurtarın!"

"Durun, dedim, yoksa..."

Ve tabancasını en öndekinin göğsüne dayadı. Refakatçileri de esir Osmanlıları hemen o anda başkalarına teslim ettiler. Çılgına dönmüş görünen Kvaçi'nin yanında yer aldılar ve silahlarını çektiler.

Anlaşılmaz ve tuhaf bir şey oldu. O anda Kvaçi'nin kendisi ve karakteri değişmişti; ikiye ayrılmış ve bu dünyaya özgü tuhaf bir mucize gerçekleşmişti: Daha önceki Kvaçi ölmüş ve aynı anda diğer Kvaçi dünyaya gelmişti. Tamamen farklı ve yeni, cesur ve boyun eğmeyen, korkusuz ve kararlı, adeta Termopylae'li Leonidas veya Makedonyalı İskender veya Kahetili Erekle ya da Arcoleli Napoleon gibi biri ortaya çıkmıştı.

Kvaçi'nin aniden kartal kanatları çıkıvermişti. Bu kanatlarının altına Cebrail-Mikail girmiş ve ateşten hançeri Kvaçi'nin eline tutuşturmuştu. Göğsüne aslan yüreği koymuştu; ruhunu cehennemin baş zebanisi ruhuyla değiştirmişti ve onunla birlikte binlerce cin içine yerleşmişti. Zaten uzun boylu olan Kvaçi bir karış daha uzamıştı. Kvaçi, sığınacak delik arayan sürüyü gözlerinden püsküren ateşle yaktı ve gürleyerek kulaklarını sağır etti.

"Durun! Bir araya toplanın!"

Kendinden geçmiş yüz kadar kişi hâlâ kaçıyordu. Kvaçi o çayırlığa kartal gibi uçarak ulaştı ve yedi mermiyle yedi kişiyi yere serdi. Sonra sakince atın üzerinde dimdik oturdu; diğerlerine gülümseyerek baktı ve ilahi bir ateşle onları tutuşturdu:

"Kardeşlerim! Ordunun kaderi sizin elinizde. Yolumuzu

kesmişler. Hepimiz esir düşeriz ve utancımızdan birbirimizin gözünün içine bakamayız. Kardeşlerim! Binlerce arkadaşınız, çar ve vatanımız size bakıyor; sizin kardeşlik, arkadaşlık ve vatani görevinizi yerine getirmenizi bekliyor. Aramızda bir tek korkak bile yok. Kaçanlar ve ihanet edenler, işte, benim kendi ellerimle geberttiğim bu köpeklerle aynı kaderi paylaşacaktır. Ben önünüze geçiyorum, siz de arkamdan gelin. Gidelim ve görevimizi yerine getirelim!"

"Gidelim! Düş önümüze! Bizi götür!" diye gürledi, deneyimli ve bilenmiş iki bin yiğit.

"Çavuşlar, öne gelin! Şu andan itibaren sizler subaysınız. Hemen harekete geçin ve bölüklerinizi savaş düzenine sokun!"

İki bin kişi yarım saat içinde dört bin kişi olmuş ve üç sıra halinde savaş düzenine geçmişti.

"Geri dönün! Beni izleyin!"

Ve Kvaçi emin adımlarla o tepeye doğru harekete geçti.

"Düzeni bozmayın! Hızlanın! Hep birlikte!"

Ladi Çikinciladze sol kanadın, Gabo Çhubişvili de sağ kanadın önünde gidiyordu. Üçünün de peşinden, kocaman, bükülmez ve korkusuz süngülerden oluşan bir orman, hareket halinde demirden bir duvar yürüyordu. Hepsi öne eğilmiş, hepsi sağ omzunu ve süngüsünü öne doğru uzatmıştı.

"Düzeni bozmayın! Hızlanın! Hep birlikte!"

Demir Tepe'de önce bir karmaşa oldu; sonra o tepeden dolu gibi mermiler yağmaya başladı. Buna rağmen hiç kimse durmamış, hiç kimse geride kalmamıştı; hiç kimse henüz tek bir el bile ateş etmemişti.

Sessizlik ve kararlı ilerleyiş karşısında düşman dehşete düştü ve tüyleri diken diken oldu. Beti benzi atan Osmanlılar fısıldaşıyorlardı:

"Şeytan geliyor! Allah, Allah!" diyorlar ve titreyen elleriyle tüfekleri havaya ateşliyorlardı.

Dimdik, uzun boylu ve yay gibi gergin Kvaçi, demirden duvarın önünde gidiyordu. Arada bir arkasına dönüp bakıyor,

ateş püskürten gözlerle o duvarı bir kez daha tutuşturuyor, sonra kılıcını sallıyor ve bir iki kez bağırıyordu:

"Düzeni bozmayın! Beni takip edin!"

Ve demirden duvar sessizce tepeye dayandı; ayı gibi zirveye tırmanmaya başladı ve Osmanlıları bozguna uğrattı.

"Haydi! Sapla! Öldür!" diye bağırıyordu çılgına dönmüş Kvaçi ve savaş ateşinin tam ortasında dönüp duruyordu.

Kvaçi'nin kılıcı şimşek gibi ışıklar saçıyor ve yukarıdan herkese ateş saçan gözleriyle bakıyordu.

Kısa süreli ve korkunç bir çarpışma oldu. Kılıçla, süngüyle, hançerle, tabancaların sapıyla, tüfeklerin dipçiğiyle, el ve ayaklarıyla, dişleriyle savaştılar.

"Esirim, teslim oluyorum!" diyen sesler duyuluyordu Osmanlı askerleri arasında.

"Onları yendik! Zafer kazandık! Vurun! Ha gayret!" diye Kvaçi gürlüyordu. Ve Kvaçi bir Osmanlının kolunu kopardı; bir başkasının boyun damarlarını kesti ve üçüncüsünün göğsünü kılıçla biçti. Dördüncüsünün kulağını kesti ve beşincisinin, heybetli bir Arap'ın alnını yardı. Yardı ama...

Tam o anda Kvaçi'nin gözlerinde şimşekler çaktı; kulakları çınladı ve üzerine karabulutlar çöktü; Kvaçi bilincini yitirdi. Sol elini anında sağ göğsüne koydu, sağ elini de yan tarafa doğru uzattı; parıltılar saçan kılıcını hızla fırlattı ve kökünden kesilmiş bir ağaç gibi devrilip yere sırtüstü, upuzun uzandı.

TUHAF BİR SAYIKLAMANIN HİKÂYESİ

Kimsesiz Kvaçi Kvaçantiradze açık bir alanda sırtüstü yatıyordu. Etrafında sadece sarı kumlar vardı. Çölde buhar yükseliyordu. Bu sıcak buhar havayı kaplamıştı.

Yapayalnız Kvaçi bu sıcak kumda yerde yatıyor, sıcaktan ve susuzluktan kavruluyordu. Kanlı göğsüne kuzgun kon-

muş ve sivri gagasıyla yarasını gagalıyor, sıcak pençeleriyle iç organlarını çekiştiriyor, kalbini ve ciğerlerini didikliyordu. Kuzgun arada bir Kvaçi'nin gözüne gagasını vuruyor, sonra biraz dinleniyor ve çöle gururlu bakışlar atıyordu.

Biraz uzakta bir yerde, kabarık tüylü, kara yüzlü ve ürkütücü bir sırtlan dikilmiş duruyordu. Sırtlan, Kvaçi'nin kendi yemeği olması ve tan ağarırken ondan geriye sadece kemirilmiş kemiklerinin kalması için havanın kararmasını bekliyordu.

Gökten altın bir zincir aşağıya sarktı. Bu zincir üzerinde kayarak bir cin yere indi ve kristal testiyle kırmızı şarap getirdi. Bu maskara yaratık zincirde asılı duruyor ve Kvaçi'ye yukarıdan kırmızı şarabı döküyordu. Şarap Kvaçi'nin ağzının etrafında birikiyordu. Kvaçi, bir sığırcık gibi ağzını açıyor ve şarabın hiç değilse bir damlasını boğazına indirmek için uğraşıyordu. Fakat halsiz düşen kollarını ve bacaklarını hareket ettiremiyor, ateş içinde yanan başını yerinden oynatamıyordu. Cin uzun süre Kvaçi'ye eziyet etti: Dalga geçti, güldü, sırıttı, ona türlü oyunlar oynadı ve sonunda aynı zincir üzerinden tırmanarak göğe yükseldi.

Çöl birdenbire hayat dolu bir yer haline geldi. Kvaçi Paris'in bulvarını, hıyabanlarını, bahçelerini, kafelerini ve tanıdık-tanımadık insanlarını net biçimde görüyordu.

Sarhoş Grişka, göğüs düğmeleri açık ve hoplayarak koşan Elene'yi kovalıyordu.

Kvaçi'nin Londra'daki sevgilisi Lady Harvey, bir tavus gibi süzülerek gidiyordu.

Madam La Fauche oraları kor gibi gözleriyle yakıyordu.

Mavi gözlü Rebeka zarif vücut hareketiyle süzülerek gidiyordu.

Tanya, Susana, İsaka, Vera, Sedrak, Beso, Ladi, Çipi ile Kvaçi'nin tanıdığı yüzlerce kız ve oğlan, rahat, telaşsız, güle-rek ve mutlu biçimde gülümseyerek geçip gidiyordu.

Hiç kimse Kvaçi'ye doğru bakmıyor ve hiç kimse onu fark edemiyordu.

Kara yüzlü sırtlan hâlâ akşamın olmasını bekliyor, siyah kuzgun yine Kvaçi'nin kalbini gagalıyor ve arada bir gagasını gözlerine de vuruyordu.

Kvaçi içinden "Su! Su!" diye bağırıyordu, fakat kimse onun sesini duymuyordu.

Kvaçi daha çok geriniyor, gücünü toplamaya ve bağırmaya gayret ediyor, ama bir türlü ses çıkarmayı başaramıyor, hatta tek bir kasını bile kıpırdatamıyordu.

Birden şehir yok oldu ve insanlar da kayboldu. Siyah kuzgunsa yine gaklamaya devam ediyor, kara yüzlü sırtlan yine akşamın olmasını bekliyordu.

Hiç beklenmedik bir anda Kvaçi'nin başına, garip biçimde giyinmiş, ok ve yayla silahlanmış ve zırh giymiş, başına miğfer geçirmiş Koranaşvili dikildi.

"Kvaçi, kalk ve peşimden gel!" dedi.

İkisi birlikte kanatlı atlara binip uçtular.

Siyah kuzgun peşlerine düştü ve sırtlan da aşağıda rüzgâr gibi hızla koşup onları takip etmeye başladı.

"Koşuyor, bizi uçuruyor, nereye gittiğini bilmeden, bizim kanatlı at, peşimizde gaklıyor, uğursuz kuzgun!" diye şarkı söylüyordu Koranaşvili ve sonra Kvaçi'ye dönüp şöyle diyordu: "Ha, ha, bak, burası Cula-Merk zirvesi. İşte Giavar Tepe... Revandiz... Hanekin... Samarra."

Etrafta askerler koşuşturuyordu. Ölmüş olanlar sırtüstü yerde yatıyor; cesetleri kuzgunlar gagalıyor, vahşi hayvanlar yiyordu. Kvaçi ve Koranaşvili ise bu ölülerin ve canlıların arasında pek çok kişiyi tanımışlardı.

"Kardeşlerim, burada ne arıyorsunuz? Sizi bu kadar uzağa ne sürükledi?"

"Bilmiyoruz. Alınyazımızın peşinden gidiyor, kısmetimizi arıyoruz."

İran'da hayatta olanlar ile ölmüş olan dedelerin dedelerini ve atalarını da tanımışlardı.

"Kardeşlerim, vatanınızı bu çölle niye değiştirdiniz?"

"Bunu bize bu fani dünya yaptı."

Afganistan'da Herat ve Kandehar'ın surları da kana bulanmıştı. Hindikuş etekleri de kendi ülkesinden insanların kanıyla sulanmıştı. Onların ataları mezarlarından kalkmışlardı.

"Kardeşlerim, Orta Asya'yı sizin kanlarınızla kim suladı?"

"Alınyazımız. Nadir Şah'ın peşinden geldik. Herat ve Kandehar surlarına ilk tırmananlar bizdik."

Kvaçi ve Koranaşvili, Süleyman dağını, Pencap'ı ve kutsal Ganj nehrini aşıp, Hindistan'ın başkentine, eski adı Şahcihanabad olan Delhi'ye ulaştı. Her yerde akrabalarının ruhları ve kemikleri onları karşılıyordu. Hepsi de onlarla birlikte uçuyor, kanatlı atlarına elleriyle tutunmaya çalışıyor ve şöyle yakarıyorlardı:

"Bizi buradan götürün! Bizi geri götürün! Bizi yanınıza alın!"

"Sizi bu kadar uzak yere ne getirdi?

"Küçük Kahi"[5] öne fırladı.

"Bazılarını ben getirdim; bazısını da başkaları getirdi."

"Burada ne arıyordunuz? Kimin peşinden geldiniz?"

"Alınyazımızın peşinden geldik. Kimimiz para ve şöhret peşindeydik; kimini de başkaları zorla getirdi."

Kvaçi ve Koranaşvili rüzgâr hızıyla Arabistan'ı, Mısır'ı, Asur ülkesini, Babil ülkesiyle eski ve yeni ülkeleri dolaşıyordu. Her yerde sayısız Moshoi ve Tibaren, Makron ve Mosonik, Nairi ve Kolhi, memluk ve yeniçeri, hısım ve akrabaların ruhlarıyla iskeletleri eski mezarlıklardan ayağa kalkıyordu. Ayağa kalkıyor, feryat ve figanla, inleyip ahlayarak, yalvarıp yakararak, adeta yüz binlerce arı kovanından çıkmış arı gibi Kvaçi ve Koranaşvili'nin peşlerinden gidiyordu.

İskeletlerin koşması, feryat ve figanları Kvaçi'yi iyice yorup sağır etmişti. Kvaçi sonunda Koranaşvili'ye haykırarak şöyle dedi:

"Benden ne istiyorsun? Beni bu cehennemin içinde niye sürükleyip duruyorsun? Beni buradan çıkar! Yeter bu kadar

---

5 Gürcistan kralı II. Erekle'nin takma adı. çev. notu

işkence ettiğin!"

Koranaşvili, Kvaçi'ye sordu:

"Kvaçi, bu uzak Osmanlı ülkesinde ne arıyordun? Seni oraya kim getirdi? Orada ne arıyordun?"

"Allah beni kahretsin, işte bunu arıyordum! Su, su verin! Hiç değilse bir damla su verin!"

Gökten aşağıya tekrar cin indi ve Kvaçi'nin ağzının etrafına dökerek bir testi şarabı boşalttı, fakat bir damlası bile Kvaçi'nin diline değmedi. Her şey yeniden yok oldu.

Biraz uzakta sayısız insan hareket halindeydi. Bunların arasında Kvaçi'nin annesi ile babası, arkadaşları, tanıdıkları ve akrabaları, Grişka ve Tanya, Elene ve Gintsi, soylular ve ileri gelenler, mecnunlar ve aptallar, sıradan insanlar ve saraylılar vardı. Hepsi Kvaçi'ye doğru parmağını uzatmıştı ve dolaşıp duruyordu.

"Gömün! Tabuta koyun! Mezara indirin!" diye bağırıp Kvaçi'nin annesi ile babasını, akrabalarını ve arkadaşlarını Kvaçi'ye doğru itiyorlardı.

Annesi ve babası mecnunlara karşı direniyor, sızlanıp yalvarıyor ve merhamet istiyorlardı. İtiş-kakış uzun süre devam etti. Sonunda çar ile çariçe de ortaya çıkıp emir verdiler:

"Gömün!"

Hepsi birden harekete geçti ve Kvaçi'ye doğru koşmaya başladı. Kimi zafer çığlıkları atıyor, kimi ah vah çekiyor, kimi de ağlayıp sızlıyordu. Çar ile çariçe, soylular, ileri gelenler ve yüksek rütbeli din adamları Kvaçi için dua ediyordu. Sonra Grişka, Mitya, mecnunlar, günahkârlar, soytarılar Kvaçi'nin etrafında dans etmeye başladılar. Hepsi zıplıyor, eğilip büküllüyor, sırıtıyor, tükürüyor ve çığlıklar atıyordu.

"Cennete götürelim, cennete!"

"İstemiyorum, Cennete gitmek istemiyorum!" diye bağırıyordu Kvaçi. Fakat onun sesini kimse duymuyordu.

Sonra korkunç bir uğultu patlak verdi. Hepsi birden Kvaçi'nin başına üşüşüp onu kocaman bir tabuta koydular.

"Anne! Baba! Sizin neyiniz var? Ben canlıyım! Beso! Sedrak! Beni kurtarın!"

Kimi ağlıyor, kimi seviniyordu. Arkadakiler öndekileri itiyor ve bağırarak soruyordu:

"Bizim Kvaçi cennete mi gidiyor?"

"Anne! Baba!" diye yalvarıyordu Kvaçi. "Beni kurtaramıyorsanız, bari kenara çekilin. Oğlunuzun günahına bari girmeyin!"

Pupi ağlıyor ve fısıldıyordu:

"Yok bir şey, oğlum, yok bir şey. Böylesi daha iyi, inan bana."

Kuzgun gelip yeniden Kvaçi'nin başına kondu. Sırtlan yeniden dizlerinin üzerine çöktü. Siyah bir yılan sürünerek tabutuna girdi ve Kvaçi'nin boynuna dolandı. Tabutun kapağını kapattılar ve çivilerini çaktılar. Çivilerden biri Kvaçi'nin alnına saplandı ve ensesinden dışarı çıktı. Nefessiz kalan Kvaçi'yi dipsiz mezara indirdiler; bir yandan zafer ve sevinç çığlıkları atıyorlardı. Ardından üzerine atılan toprağın gürültüsü geldi. Bu ses giderek azaldı ve sonunda yok oldu.

Kvaçi kara toprağın altında yatıyor, kendi nefesini duyuyordu. Kuzgun gözlerini oyuyor, yılan ağzından içeri giriyor, sırtlan göğsünü kemiriyor ve ıslak kurtçuklar yaralarının içinde dolaşıyordu. Kvaçi kara toprağın altında yatıyor ve acımasız biçimde sıcaktan kavruluyor, nefes alamıyordu; yatıyor ve bir yandan düşünüyordu:

"Ah, boşuna uğraşıyorsunuz... Ben ölmeyeceğim, çünkü ölmek de istemiyorum ve bu benim kaderimde de yazılı değil. Yazıklar olsun size!" dedi Kvaçi ve bir kez daha doğruldu.

Kvaçi birden yüz deve kudretine sahip oldu. Gerindi. Mezarın üstünü kapatan devasa duvarı bir ot yığınıymış gibi havaya kaldırıverdi; ayağa kalkıp doğruldu ve boyu dağları bile aştı.

Kvaçi'nin ayaklarının altında karınca büyüklüğündeki mezar kazıcıları dev bir sofra kurmuşlar ve ölü yemeği ziyafeti çekiyorlardı. Kvaçi'yi görünce dehşete kapılarak çığlıklar

atmaya, feryat figan etmeye başladılar. Kvaçi ayağını sofranın üzerine bastı ve Grişka, Mitya Kolyaba, mecnunlarla yüz kadar ileri geleni solucanlarmış gibi ezdi.

Tam bu sırada Kvaçi kollarını ve bacaklarını tutan görünmez bir gücün varlığını hissetti.

"Bırakın beni!" diye bağırdı Kvaçi, gözleri açık biçimde yerde kıvranıyordu.

"Sakin olun, Kvaçi, sakin olun!" diyordu doktor Koranaşvili yumuşak bir sesle.

Sıhhiyeler Kvaçi'yi kollarından bacaklarından sıkı sıkı tutuyorlardı.

"Beni öldürdüler! Mezara gömdüler! Fakat ben dirildim! Ayağa kalktım! Onları paramparça ettim! Ezdim! Yıktım!" diyen Kvaçi tekrar sayıklamaya başlamıştı.

Kuzgun pencereden uçup gitti; sırtlan kuyruğunu bacaklarına sıkıştırıp kapıdan dışarı çıktı. Kara yılan bir yarıktan duvarın içine girdi. Ter içinde ve takatsiz kalmış Kvaçi, bir yastıkta dinleniyor ve zar zor açtığı gözlerle etrafına bakıyordu.

"Su... Tanrı aşkına su!"

Doktor Koranaşvili Kvaçi'nin ağzına bir yudum şarap döktü ve inandırıcı bir sesle şöyle dedi:

"İyileşecek!"

Ve koğuştan çıktı.

KVAÇİ İLE TEPEDEKİLERİN KAVGASININ HİKÂYESİ

Beti benzi atmış ve cinleri tepesine çıkmış Suhomlinov ağzından salyalar akıtıyordu:

"Bu nedir, prens? Sizin humbaralarla yeni bir cephe açtık. Ne var ki humbaralar başka kalibredeymiş. Toplar çatladı, savaşı kaybettik, sayısız insan öldü. Elimizde hiç humbara yok ve biz geri çekiliyoruz. Düşmana karşı sopalarla savunma ya-

pıyoruz. Bu nedir diye size soruyorum?"

"Bilmiyorum, ben topçuluk konularından hiç anlamam," diye sakince cevap verdi Kvaçi ve göğsüne astığı üç tane Aziz Georgiy Haçı'yla gülümseyerek oynuyordu.

"Ben bunda ihanet kokusu alıyorum, prens! Sizi tutuklarız! Kurşuna dizeriz!"

Kvaçi ayağa kalktı ve kaşlarını çattı:

"General, sözlerinize dikkat edin!"

Kvaçi ile generalin arasına Grişka girdi ve ikisini de yatıştırdı.

Kvaçi generali parmağıyla tehdit etti.

"Siz çarın bakanı olmasaydınız, bu lafları ağzınıza tıkardım. Bakanlıktan alındıktan sonra dikkatli olmanızı tavsiye ederim, aksi takdirde sizi delik deşik ederim!"

Ve öfkeden kudurmuş olarak kapıyı öyle çarptı ki, pencere camları neredeyse yere inecekti.

İş iyice çıkmaza girmişti. Askeri savcılık Kvaçi'yi ifadeye çağırıp sorguladı:

"Ne dediniz? Kvaçi evrakları sattı mı? Almanlara mı verdi? Nerede? Stockholm'de mi? Bu ne saçmalık, bu dedikoduları kim çıkarıyor? Stockholm'de Kvaçi hiç kimseyle görüşmedi ve buluşmadı. Ha, ha! Bu çok komik ve komiklikten başka da bir şey değil! Ne dediniz, Kvaçi dalga geçip gülmesin mi? Kvaçi değil, ama sanırım savcı bey dalga geçiyor olmalı. Hayır, bunun gibi belgelerle Kvaçi'nin hayatını kaydıramazsınız!"

Savcı ifade tutanağı hazırladı ve şöyle dedi:

"Bu kadar büyük bir suçlamaya maruz kalan kişi, hayatını hapishanede geçirmeli. Fakat aziz pederimiz Grigori'nin hatırı ve himmeti sayesinde şimdilik serbestsiniz. Petersburg'u terk etmeyeceğinize dair bu evrakı imzalayın."

Kvaçi imzaladı, dışarı çıktı ve hemen Grişka'ya koştu.

"Aziz Peder, bu ne iştir? Gördüğüm kadarıyla hiç şakaları yok. Bir çözüm bulun, yoksa düşmanlarımız önce benim altımı oyacak ve sonra da sıra size gelecek."

Grişka da hemen sitem ve şikâyete başladı.

"Bana iyice kulak ver! Sen benim kardeşim sayılırsın ve ben hiçbir şeyden çekinmeden her isteğini yerine getirdim. Zenginlik, prenslik, askeri üniforma, haçlar, saray görevlisi olmanı sağladım. Seni itibar ve iktidar sahibi yaptım. Şimdiyse devir değişti. Artık benim elimde güç kalmadı. Düşmanlarımız kazanıyor. Bütün ülkede herkesin ağzında senin adın dolaşıyor, kurşuna dizilmeni istiyorlar. Çünkü son yenilgimizin suçlusu sayılıyorsun. Kimin haklı, kimin haksız olduğunu bilmiyorum. Buna mahkeme karar verecek. Elimden gelen yardımı yaptım. Yeni deliller bulamazlarsa, seni tutuklayamazlar. Çok dikkatli ol, ortalıkta dolaşma, sus ve bir süre kimseye görünmeden yaşa. Sana tavsiyem bu. Benden de daha fazla bir şey isteme."

Kvaçi gerçekten de eve kapandı. Ladi'nin tazı gibi koku alan burnu ve maharetli elleri bilgi toplama işini çok iyi hallediyordu. Her gün on kadar yerden güvenilir haber geliyordu. Ne olur ne olmaz diye Kvaçi "İyi Samiriyeli" ile bütün menkul ve gayrimenkul varlığını Gintsi'ye sattı ve nakit parayı da Petersburg'da yaşayan Silibistro'ya emanet etti.

Birkaç gazete Kvaçi'ye biraz dokundurmuş ve adını da hiç çekinmeden ifade etmişlerdi. Kvaçi kendi gazetelerine cevap yolladı. Üç kadar gazete bunu kısaltarak ve notlar ekleyerek yayımladı. Diğer gazetelerse cevabını yayımlamaya yanaşmadılar.

"Gerçekten de durum kötüymüş," diye düşündü Kvaçi. Bu sırada Beso, Ladi ve ajanları da teselli mahiyetinde bile olsa bir şey söyleyemediler.

"İşler iyi gitmiyor," diye kesip attı, ağzından zor laf çıkan Beso.

"Gizlice kaç," diye tavsiyede bulundu Çikinciladze.

"Ah, bu işe yaramaz. Henüz iş bu raddeye gelmiş değil," diye cevap verdi Kvaçi ve bir kez daha şansını denemeye karar verdi. Tanıdık bakanlara, ileri gelenlere ve soylulara uğradı. Her yerde kısaca şöyle diyorlardı: "Evde değil!" veya "Müsait

değil." Yahut "Kendileri hasta!"

Grişka da önceki cevabını tekrarladı:

"Elimden daha fazlası gelmiyor."

Herkes Kvaçi'den uzaklaşmış, kapılarını kapatmış ve onu başlarından savmışlardı.

"Gizlice kaç!" diye bir kez daha tavsiyede bulundu Beso ve Ladi.

"Oh, asla!" diye kesip attı Kvaçi ve tehdit de savurdu: "Kim kimin yanına yalvarmaya gidiyormuş kısa zamanda göreceğiz. Kvaçi'yi hiç kimse köşeye sıkıştıramaz, kendisinden başka kimse onu perişan edemez."

Öbür gün Çipi Çipuntiradze telaş içinde çıkageldi.

"Mahvolduk, boku yedik! İdelson'ları tutuklamışlar."

"İkisini de mi?"

"İkisini de! İsaka'yı da ve Rebeka'yı da! Çabuk, kendinizi kurtarın! Gizlenin! Kaçın! Hiç vakit kaybetmeden!"

Kvaçi soğukkanlı ve kısa keserek şöyle dedi:

"Şimdi gerçekten de bunun zamanı gelmiş."

Ardından apoletlerini söktü, haçları çıkarıp attı ve öfkesini kustu:

"Bunlardan gördüğüm haksızlık yetti de arttı! Şimdi biraz da benim intikamımın tadına baksınlar."

Ve Kvaçi o gün tamamen karşı saflara geçti.

KVAÇİ'NİN KEHANETİNİN VE TUZAK KURMASININ HİKAYESİ

Bir süredir, tebdili kıyafet ve makyajla dolaşan Kvaçi birkaç yoksul eve alışmıştı. Arada bir de o yoksul ve ıssız semtlerde birileriyle buluşuyor ve uzun konuşmalar yapıyorlardı.

"Sen çalışmanı orduda güçlendir, orduda!" diye ısrar ediyordu Kvaçi. "Diğerleri uzun zamandır zaten hazır bekliyorlar."

Kvaçi insanları daha sık davet edip ziyafet veriyordu. Misafir olarak sadece subayları çağırıyordu. Bol keseden para harcıyor ve bozuk bir dille konuşuyordu. Kendisine bağlı düşük rütbeli askerler her gün Kvaçi'ye hesap veriyor ve ondan yeni tavsiye ve talimatlar alıyordu.

Kvaçi gizli bir iş çeviriyordu. Beso, Ladi, Çipi, Celil, Sedrak ile Kvaçi'nin eski ve yeni pek çok tanıdığı ve arkadaşı uyumaya zaman bulamıyorlardı. Bütün şehirde koşuşturuyor, kışlaların etrafında dolaşıyor ve kenar semtlere girip çıkıyor, gizli toplantılar yapıyor, çok ucuza silahlar satın alıyor ve nihai mücadele için hazırlanıyorlardı.

"Her şey tamam ve hepimiz hazır bekliyoruz!" dedi sonunda gizli askeri komite. Bu komite Kvaçi'nin başkanlığında kurulmuştu. Plan yapıp zamanı da belirlediler.

Bir akşam Elene, Beso aracılığıyla Kvaçi'ye haber yolladı: "Hemen yanıma gel. Pişman olmazsın. Belki de senin işini de halleder bu."

Yarım saat sonra Kvaçi Elene'nin yanındaydı.

"Sizi tanıştırayım," diyerek Kvaçi'ye siyah sakallı ve dazlak Purişkeviç'i takdim etti.

Kvaçi şaşırmış, öte yandan da sevinmişti. "Belki gerçekten de bu beni kurtarabilir" diye düşündü.

Kvaçi ve Purişkeviç tanıştılar. Uzun süre her şeyi ele aldılar, ölçüp biçtiler ve alçak sesle konuştular.

Öbür gün Purişkeviç Kvaçi'yi Büyük Prens Dimitri, Prens Feliks, Yüzbaşı Suhotin ve Doktor Lazovert ile tanıştırdı. Akşam yemeği ve alçak sesle yapılan sohbet sabaha kadar sürdü. Bir plan hazırladılar, sadakat yemini edip dağıldılar.

Kvaçi hemen komiteyi topladı, her şeyi anlatıp emir verdi:

"Erteleyin!"

Herkes dağılıp gidince Beso ile diğer arkadaşlarına ağzındaki baklayı çıkardı:

"Avcı avını kovalarken, av ayağına gelirmiş. Bu salakların da başına gelen bu. Bu salaklar tamamen kafayı yemiş.

Kendi kuyularını kendileri kazıyor, altında durdukları çatıyı yıkıyor, üzerinde oturdukları dalı kesiyorlar. Balık baştan kokarmış. Demek ki bu atasözü bunlar için söylenmiş. Ülkeyi alttan altüst etmeyi düşünüyorduk, meğer bunu tepeden de yapmak mümkünmüş, ha ha ha! İntihar edeceğiz ve sen de bize yardım et diye, bana yalvarıyorlar. Elbette, efendim, böyle iyi bir işe nasıl hayır deriz, mutlaka yardım ederiz! Bu çılgınlar, akıtacakları her damla kanın sonra denize dönüşeceğinin ve herkesten önce kendilerinin bu denizde boğulacağının farkında bile değiller. Kendi elleriyle yarattıkları esintinin sonra fırtınaya dönüşeceğinin ve rüzgârın geçen yılın karını eritip yok etmesi misali bu fırtınanın onların bütün anılarını sileceğini bilmiyorlar. Ha ha ha! Seni öldürmek üzere peşine düşmüş olan düşmanının kendi ağzına namluyu sokması ve senden de yardım istemesi gülünç bir mucize değilse, nedir? İsa Mesih zor durumda olan yakınlarına yardım edin, diye buyurmuş. Benim insani sorumluluğum da aynı şeyi söylüyor, görülmesi gereken hesap da bunu söylüyor ve aklım da bunu emrediyor. Ha ha ha! Elbette efendim, elbette! Bu işte size yardımlarımızı esirgemeyiz, büyük bir şevkle ve mutlulukla size yardım edeceğiz."

Sanki boşlukta biri parmağıyla tehdit etmiş ve bir karga gibi gaipten haber vermişti:

"Bekleyin! Görürsünüz! Zamanı gelince çok pişman olacak, başınızı duvarlara vuracak, kendi başınızı yiyeceksiniz; ama o zaman kabahati kendinizde arayın, pişman olmak, nedamet getirmek için çok geç olacak!"

Kvaçi birden doğruldu, ayağa dikildi ve bir seferinde Demir Tepe'nin eteklerinde olduğu gibi yeniden boyu uzadı:

"Arkadaşlar! Bu sözümü unutmayın ve eğer zamansız ölürsem, bunu bütün dünyaya duyurup kayda geçirin ki, ben, Kvaçi Kvaçantiradze, bin dokuz yüz on altı yılında, yirmi yedi aralıkta şunları söylüyorum: Bin dokuz yüz on altı yılında, on dört temmuzda bugünkü Rusya dünya savaşı kasırgasına katılmakla idam fermanını kendisi hazırladı; bu bir. Birkaç gün

sonra soylular ve ileri gelenlerden bir grup Rusya'nın temel direklerinden birini kesti. Bu iki. Birkaç ay içinde bu grup durumdan memnun olmayan gizli kuvvetlere destek verdiler ve kendileriyle birlikte on yıldır kaynamakta olan dipsiz ve uçsuz bucaksız gölün çıkışını açtılar. Bu üç. Bu göl öfkeli biçimde harekete geçecek ve ilk önce şimdiki iktidarı silip süpürecek. Bu dört. Sonra gücü daha da artacak ve yeni iktidarı şarıltı ve gümbürtüyle uzaklaştıracak. Şu anda bu göle yol veren ve çatısı altında yaşadığı kulübenin ana direğinin dibini eşeleyenlerin kafasının yarısını koparacak. Bu beş. Sonra, korkunç ve öfke dolu, acımasız ve kıyıcı, pervasız ve haşin bir dönem gelecek. Bu dönem o kafanın diğer yarısını koparacak. Bu vahşi dönem on yıl sonra başlayacak. Bu altı. Bu sel tufana, fırtına kasırgaya, masum aziz vahşi hayvana, gül zehirli banotuna, melek cehennem zebanisine ve zararsız ipekböceği de zehirli yılana dönüşecek. Kardeş kardeşe, baba oğula düşman kesilecek ve birbirinin kanını akıtmaya doyamayacak. Başlayacak yangın o kadar büyük olacak ki, alevleri göğe yükselecek. Nehirler kızıla boyanacak ve can verenlerin çığlıkları dünyayı sağır edecek. Yeni bir ülke ortaya çıkacak; herkese yabancı ve alışılmadık, bilinmedik ve tuhaf bir ülke. Bu ülkeye içeridekiler ve dışarıdakiler çullanacaklar. Acımasız ve vahşi bir savaş patlak verecek. Korkunç ve yıkıcı, kudurmuş ve zehirli bir savaş. Bütün Rusya kan gölüne dönecek. Beyaz dalga Kızıl başkente dayanacak, ama... Kızıllar Beyazları durduracak, onları ezip denize dökecek ve Kızıllar iktidar olacak. Bu da yedi ve sonuncusu."

Kvaçi boşluğa bakarak konuşuyordu. Gözlerinden esrarengiz bir ateş fışkırıyordu ve sesinde etkileyici tuhaf bir coşku vardı. Kvaçi o anda hiçbir şeyi fark etmiyor ve görmüyordu; bir medyum gibi transa geçmişti ve sanki görünmez bir güç tarafından ele geçirilmişti.

"Arkadaşlar!" diye devam etti Kvaçi, "Benim çok fazla düşmanım var. Benim hizmetlerimi ve beni tarihin sayfalarından silmeye çalıştıklarını biliyorum. Ancak sizin gibi pek çok

dostum da var. Kim bilir, belki ben ölürüm, ama sizler benim adımı tarihçilerin çöp sepetine atmalarına izin vermeyin."

Kvaçi uzun süre daha sayıklayıp saçmalayıp durdu; fakat arkadaşları bu sözlerinin dışındaki her şeyi hatırladılar ve kadri bilinmemiş bu hazineyi tarihe mal edemediler.

Daha öncesinde "dedikoducu tarih her zaman yalan söylüyor," dediğimi size bir kez daha hatırlatmak isterim. Bunun gerçekten de böyle olduğu Kvaçi üzerinden bir kez daha ortaya çıkmıştır. Son on yıl içinde Rusya üzerine yazılmış kitap iki yüz kağnıya bile sığmaz. Bazı okurlar bunca yazıyı baştan sona okudu; ama bakın şu nankörlüğe ki, Kvaçi'nin adına hiçbir yerde rastlayamadılar. Kvaçi'nin büyük işlerini, sınırsız hizmetlerini ve değeri bilinmeyen emeklerini başkaları üzerine geçirmiş, başkaları aralarında paylaşmış ve Kvaçi'nin yerine kendi adlarını yazmışlar.

Yine de çok şükür! Kvaçi'nin hâlâ hayatta olan pek çok tanığı var. Besarion Şikia, Sedrak Havlabriyan, Ladi Çikincila-dze, Gabo Çhubişvili, Çipi Çipuntiraze, hatta Celil Eminoğlu ve başka pek çok kişi bunlar arasında yer alıyor. Bu kişiler daha önce söylenenlerin ve daha sonra söyleneceklerin doğru olduğunu ifade ediyorlar ve şimdi gel sen de buna inanma!

Gün geldi Çarlık Rusyası'nın üzerine bir yıldırım düştü: "Rasputin'i öldürdüler! Çok şükür! Bu daha başlangıç ve devamı gelecek!" diye bağırdı Kvaçi büyük bir iştahla ve o günün akşamında, komitesine şöyle hitap etti:

"Beklenen oldu! Rusya'nın ana direğini kestik. Bina sallandı ve çatladı. Hiç acele etmeyin, gerisi kendiliğinden gelecektir. Beni tutuklamaları halinde ateşe biraz daha odun atın; eğer beni kurşuna dizmeye karar verirlerse, bu kokuşmuş, çürümüş ve küflenmiş ülkeyi ateşe verin, yerle bir edin. Benim son isteğimse şu: Beni öldürmelerine izin vermeyin, hiç gecikmeden ülkeyi yerle bir edin; çünkü ben bir kez daha mutlu olmak ve sadık evlatlarını (Kvaçi benim gibi sadık ev-

latlarını diyecekti, ama demedi) çöpe atan bu nankör insanların yıkılışını kendi gözlerimle görmek istiyorum."

"Kvaçi, Rasputin'in kanına senin de elin bulaşmadı ya?" diye sordu Havlabriyan.

"Benim mi? Kim bilir... Bulaşıp bulaşmadığı sonra ortaya çıkar," diye cevap verdi Silibistro'nun tek evladı Kvaçi ve yüzüne alaycı bir gülümseme yayıldı.

Gelecek kuşaklar için de böyle önemli bir iş yapmasından dolayı Kvaçi'yi tebrik ettiler; onun erdemli ve fedakâr kişiliği önünde eğildiler.

Grişka'nın cesedini üçüncü gün Neva'da buldular. Bütün ülkede bu olayı duymayan kalmadı. Rusya tetikte bekliyordu ve Petersburg sokağa dökülmüştü. İnsanlar birbirini sevinç içinde tebrik ediyor ve öpüyordu. Dindarlarsa ayinler düzeniliyor ve kiliselerde mumlar yakıyorlardı. Herkes Grişka'nın ölümünden söz ediyordu.

Katiller Purişkeviç, Lazovert ve Suhotin cepheye sığındılar. Büyük Prens Dimitri'yi İran cephesine yolladılar. Prens Yusupov'u ise kendi malikanesine sürgüne yolladılar.

Kvaçi ise Silibistro'nun yanında gizleniyordu.

Grişka'nın cenazesine çariçe sahip çıktı. Cenazeyi Çesma'daki bir sığınağa kaldırdılar ve Grişka'nın arkadaşı olan Rahibe Akilina'ya teslim ettiler.

Rasputin'in karısı, kızları ve yakınları ölüyü görüp ona veda etmek için sabırsızlanıyorlardı. Ne var ki çariçenin emri doğrultusunda hiç kimseyi ölünün yanına yanaştırmıyorlardı.

Akilina ölüyü yıkayıp yaralarını merhemlerle doldurdu. Pahalı giysiler giydirip tabuta yerleştirdi ve göğsüne haç koydu. Avucuna da kraliçenin mektubunu iliştirdi. Mektupta şunlar yazıyordu:

"Benim değerli şehidim! Bana günahlarımdan bağışlanmayı lütfet, ki geçmek zorunda olduğum dikenli ha-

yat yolunda bu, benim yoldaşım olsun ve senin kutsal duaların beni hiç yalnız bırakmasın."

Rusya'nın katile minnet ve Tanrı'ya şükran duyduğu öbür gün, çariçe ile en yakın arkadaşı olan saray nedimesi Virubova, Çesma'daki küçük kilisede Grişka'nın başında duruyorlardı.

Tevekkül ve gözyaşları içinde, diz çökmüş halde dua ediyor ve hem arkadaşları hem de ülkenin kurtarıcısı olarak ümit bağladıkları, kendilerine dayanma gücü veren kişi için yas tutuyorlardı.

Ağlamaktan ve üzüntüden ayakta duramayacak hale gelince, Grişka'nın kanlı gömleğini alıp gittiler. Çariçe o gömleği, hanedan soyunun koruyucusundan kalan kutsal bir hatıra kabul edip önünde dua ettiği bir ikona dönüştürdü.

Kvaçi, Yelagin adasında saklanıyordu, ama yine de dış dünyayla pek çok bağlantısı vardı. Bu dış dünya (Kvaçi bunu çok açık ve belirgin biçimde görüyordu), günbegün öyle şişiyordu ki, neredeyse göğü patlatacaktı. Kvaçi'ye haberleri yine Beso getirip götürüyordu. Diğerleri Kvaçi'nin yaşadığı daireyi bile bilmiyordu. Kvaçi arkadaşlarından uzak duruyor ve onların dikkatsizce hareket etmelerinden korkuyordu. "İstemeden peşlerine casus takarlar ve sonra yerimi bulurlar," diyordu Kvaçi.

Ne var ki Kvaçi, buna rağmen yine de tehlikeyle yüz yüze gelecekti.

Kvaçi, tebdili kıyafet içinde ve makyajlı olarak, bir komite üyesini görmek ve ona yapması gerekenleri söylemek için Ohta semtine gitti. İşini bitirip memnun bir kalmış halde evine dönüyordu. Beso biraz geride kalmıştı.

Hiç beklenmedik bir anda biri Kvaçi'nin şakağına soğuk demiri dayadı ve alaycı bir biçimde onu selamladı:

"Prens Kvaçantiradze'ye benden selam! Nasılsınız? Neyiniz var, dilinizi mi yuttunuz? Hiç önemi yok, biz onu tekrar

dışarı çıkarırız. Şimdi benimle gelin!"

Ve Pavlov kolundan tutup Kvaçi'yi çekip götürdü; ajanı da onun peşinden gidiyordu.

Yirmi dakika sonra Kvaçi, sevinçten yüzünde güller açan Pavlov'un karşısında oturmuş soğuk terler döküyordu.

"Nereden nereye!" dedi Pavlov ve Kvaçi'ye çay ile sigara ikram etti. "On yıl önce Odesa'da iki iyi arkadaştık, şimdiyse..."

"Şimdiyse ne?" diye sordu Kvaçi ve gözlerini Pavlov'a dikti. "Yani şimdi de arkadaş olmamız mümkün değil mi?"

"Hayır, bu mümkün değil," dedi Pavlov buz gibi bir sesle.

"Bense o zamankinden yüz kat daha iyi arkadaş olabileceğimizi sanıyorum."

"Yüz kez mi? Hmm! Anlıyorum, ama... Size yalan söyleyemem: Şimdi arkadaş olmamız asla mümkün değil. Yaptığınız işi sarayda bile biliyorlar. Bunun dışında, öyle delillerimiz var ki, sizin işinize zaten bitmiş gözüyle bakıyoruz. Peki, şimdi işimize bakalım. Ben baştan size inat etmemenizi tavsiye ediyorum. Çünkü hiç fark etmeyecek, inkâr etmeniz sizi kurtaramaz. Öyleyse başlayalım!"

Ve başladılar. İki saat boyunca birbirlerine ter döktürüp azap çektirdiler. Kvaçi inat ediyordu; ağzından "hayır" dışında bir tek söz çıkmıyordu.

"İsaka İdelson ile karısını getirin," dedi en sonunda Pavlov.

Kvaçi, İdelson'un içeriye girmesini büyük bir heyecanla bekliyordu. Birkaç dakika, sanki bir saatmiş gibi uzun gelmişti.

İsaka ve Rebeka kapıda göründüler. Bir zamanların sarışın güzelini, Kvaçi neredeyse tanıyamadı. İkisi de iyice çökmüş ve her biri on yaş daha yaşlanmıştı. İsaka ve Rebeka, Kvaçi'ye hiç bakmadılar. Başlarını öne eğip yanından geçtiler ve oturup duvara bakmaya başladılar.

"Birbirinizi tanıyor musunuz?" diye sordu Pavlov, Kvaçi'ye.

"Birbirimizi gayet iyi tanıyoruz!" diye anında cevap verdi Kvaçi kararlı bir sesle. "İsaka İdelson ve ben kanlı düşmanla-

rız. Rebeka ise benim eski sevgilim. Ama bana ihanet edince onu terk ettim."

Ve anında öyle güzel bir hikâye yazdı ki, beş dakika boyunca herkes ağızları açık birbirine baktı.

"Paris'i hatırlamıyor musunuz?" diye soruyordu Kvaçi İdelson'a. "Bu kadar çabuk mu unuttunuz? Rebi, gerçeği söyle, eskiden sevgilim değil miydin? Söyle diyorum, söylemesen de olur, ben zaten ispatlarım."

"Evet... Sevgilindim... Evet, sevgilindim, ama..." diye mırıldanıyordu Rebeka. Sözünü tamamlayamadı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. İsaka ise beş dakika içinde daha da yaşlandı, sararıp soldu.

İki saat daha birbirine azap çektirip yorgun düştüler. Yine de Kvaçi'ye "evet" dedirtemediler.

"Götürün! Gözüm görmesin!" diye bağırdı Pavlov sonunda. Üçünü soğuk ve karanlık hücreye götürdüler.

Akşam olunca Pavlov yeniden Kvaçi'yi getirmelerini istedi ve kerpetenle Kvaçi'nin başına çöktü. Fakat Kvaçi'nin güçlü kökleri olan dişini sökemedi. Sonra bazen tatlı sözler söyledi, bazen yağ çekti, gülümsedi ve özür diledi; bazen de tekrar öfkeyle saldırıya geçti, tepinip durdu ve Kvaçi'ye darağacını hatırlattı. Ne var ki Kvaçi bir papağan gibi ezberlemiş olduğu "hayır"ı tekrarlıyordu; sanki "evet" sözcüğünü tamamen unutmuştu.

"Peki, öyle olsun!" dedi Kvaçi'ye Pavlov. "Çıkabilirsiniz. Hiç fark etmez, ertesi sabah sizi nasıl olsa asacaklar ve cesedinizi de köpeklerin önüne atacaklar."

"Ertesi sabah mı?" diye gülümsedi Kvaçi. "Ertesi sabah mı? Çok iyi. Ertesi sabah kimin kimi asacağını hep birlikte göreceğiz."

"Ne dediniz? Hâlâ tehditler mi savuruyorsunuz? Neye güvenerek?"

"Bunu ertesi sabah konuşalım. Yeter ki beni öbür gün saat ona kadar sağ bırakın ve gerisini zaten siz kendiniz görürsünüz. Şimdi, müsaadenizle. Hoşça kalın!"

Kvaçi Pavlov'u kibarca başıyla selamladı ve gülümseyerek hücresine döndü.

Bir sonraki gün Kvaçi'yi ifade için çağırmadılar. Üçüncü gün gece yarısı olunca, üçünü de askeri savcının karşısına diktiler ve avukat olarak da yüzbaşının birini tayin ettiler.

Beş dakika içinde iddianameyi okudular:

"Suçunuzu itiraf edin."

"Asla!" diye kaba biçimde cevap verdi Kvaçi.

İsaka ve Rebeka her şeyi aktardılar, sonra ağlayıp yakarmaya başladılar.

"Buradan Stockholm'e gidince, sizi kim karşıladı?" diye sordular Kvaçi'ye.

"Hiç kimse."

"Bir sonraki gün bir milyon kronluk 137429 numaralı çeki kimden aldınız?"

"Hiç kimseden."

"İşte sizin imzanızın olduğu çek. İtiraf edin."

Ve çekin imzalı bir kopyasını gösterdiler: "Teslim aldım. Prens Kvaçantiradze."

Kvaçi'nin yüzü kızardı. Buna rağmen soğukkanlı biçimde cevap verdi:

"Çek sahte!"

Yarım saat içinde her şey tamamlandı. Dişleri olmayan general, mahkeme başkanına mahkeme kararını okudu:

"Prens Kvaçantiradze ile İsaka İdelson ve Rebeka İdelson'un bütün haklarından mahrum edilmesine ve idamlarına karar verilmiştir."

Kararı okur okumaz salondan çabucak çıktılar.

Rebeka çığlık atıp yere yığıldı. İsaka sesini bile çıkarmamıştı. Kvaçantiradze'nin beti benzi atmasına karşın kaşını bile oynatmamıştı. Mahkeme salonuna göz attı, arkadaşlarına ve Elene'ye gülümseyip şöyle seslendi: "Görüşmek üzere arkadaşlar! Öbür günün sabahı sizleri görürüm!"

Arkadaşlarının rengi oradaki duvarların rengine dönmüştü.

Kvaçi'yi Petro-Pavel Hapishanesi'ne götürdüler ve nemli bir hücreye kapattılar. Kvaçi demirden iskemleye oturup düşünmeye başladı.

Kvaçi tüm bir gece ve gündüzü düşünceler içinde geçirdi; buna ertesi geceyi de kattı.

Sahi, dişsiz general ne demişti? Prens Kvaçantiradze idam edilsin mi demişti? Silibistro'nun oğlu Kvaçi mi? Kva-çiko, öyle mi?

"Oh, bu aptallıktan başka bir şey değil!"

Yine de Kvaçi'nin içine bir cin girip yerleşti. İçini kemirmeye başladı ve bir yandan kıs kıs gülüyordu:

"Demek, sana bunu yapamazlar, öyle mi?"

"Bana bunu yapabilirler mi? Bana, çarın manevi oğluna, tahtın sağ koluna?!"

"Hi-hi!" diye tiz bir sesle güldü cin: "Bari bir kez bile olsa, hiç değilse kendi vicdanına karşı hakikati söyle. Şu anda kimden çekiniyorsun? Haydi, cesaretini göster! Başla. Sen misin çarın manevi oğlu? Sen mi tahta sadakatle hizmet ediyordun?"

"Demir Tepe'yi hatırla. Onca insanı ölümden ve utançtan kim kurtardı?"

"Ben, ben kurtardım! Evet, ben! O beden senindi, ama ruhun bana aitti. Arkana bakmadan kaçıyordun. Korkudan ödün patlıyordu. Ruhuna yerleşip seni Demir Tepe'nin zirvesine çıkardım. Senin bu kahramanlığına bütün ülke şaşırmıştı; çünkü seni iyi tanıyorlardı ve senden böyle bir fedakârlığı hiç kimse beklemiyordu. Zaten yaptıklarına başkasından çok sen şaşırıyordun."

"Sen kim oluyorsun da benim kahramanlığıma dil uzatıyorsun?"

"Hi! Hi! Kim olduğumu daha öğrenemedin mi? Kendimi takdim edeyim: Ben Kvaçi Kvaçantiradze, Silibistro'nun oğluyum."

"Saçmalamayı bırak! Kvaçi benim."

"Ben de Kvaçi'yim. Ben ne Aşordia'nın verdiği aznaur unvanına sahibim, ne prensim, ne saray yaveri, ne yankesici, ne Alfons ve ne de hainim. Gerçek Kvaçi benim, ben!"

"Niye çöktün böyle tepeme, ne istiyorsun benden?"

"Senden hiç değilse bir kez olsun doğru bir laf duymak istiyorum. Seni idam etmek üzereler, hiç değilse şu anda iki yüzlü davranma!"

"Ne işine yarayacak senin doğru sözün? Doğruyu herkes söyleyebilir; ahmaklar, caniler, hatta annesinin kucağındaki bir bebek bile."

"Peki, ya samimiyet?"

"Ben aziz değilim!"

"Ya sadakat?"

"Nikolay ve Grişka'ya sadakatten mi söz ediyorsun? Ben henüz aklımı yitirmedim."

"Yeni yüz çevirdiğin insanlara karşı sadakatin var mıydı?"

"Ey, ses! Fısıltı! Defol buradan!"

Ve acı çeken Kvaçi diğer yarısına karşı saldırıya geçti, ama sadece boşluğa çarptı."

"Hi-hi!" diye kendinden geçercesine güldü cin ve kuyruğunu bacaklarına sıkıştırıp kapıdaki dar çatlaktan dışarı çıktı.

Kvaçi fırlayıp iki yumruğunu da kapıya indirdi.

"Ne istiyorsun? Niye kapıya vurup duruyorsun?"

"Sigara! Çabuk, bir sigara!"

"Ne?"

"Sigara dedim, hiç değilse bir dal sigara!"

Kapıya gelmiş olan gardiyan hiçbir şey söylemeden geri döndü ve umursamaz biçimde ayaklarını yere vurarak gitti.

Kvaçi kapının yanından dönünce Grişka Rasputin ile yüz yüze geldi.

Aziz Peder kan içindeki başını hızlı hızlı sallayıp şöyle diyordu:

"Minnetini bana bu şekilde mi gösterecektin?"

Beti benzi atmış olan Kvaçi, önce duvara çarptı, sonra azi-

ze yapıştı; ama bu kez de boşluğa çarpmıştı. Karanlık hücrede Vera Sidorova da kendini gösterdi. Sonra Volkov'un dul eşi ortaya çıktı. Onları Tanya, Elene, Sopio Vişadze, Müfettiş Hoffstein, Nadia Armeladze, Vera Kaloşvili ile Kvaçi'nin tanıdık tanımadık pek çok kurbanı izledi. Her biri, önce tek tek ve sonra hep birlikte Kvaçi'nin üzerine çullandılar. Kimi o tarafa, kimi de bu tarafa Kvaçi'yi çekiştirip duruyor, kahkahalar ve çığlıklar atıyorlardı.

"Hak ettin! Hak ettin! Bugün seni asacaklar! İpte sallandıracaklar! Oh olsun sana, oh!"

Kvaçi bazen birinin üzerine yığılıyor, bazen de biri onun üzerine devriliyordu; bazen bir başkasını yere yıkıyor ve üzerine oturuyordu. Sonra bir matkap gibi olduğu yerde dönüp kollarını ve bacaklarını sallayarak haykırdı:

"Yardım edin! Yardım edin!"

"Ne bağırıyorsun?" diye sordu hücreye giren gardiyan. "Ne böğürüyorsun?"

Yüzünün rengi atmış ve elleri kan içinde kalmış olan Kvaçi kendinden geçmiş halde demir yatakta yatıyordu. Soğuk su ve kulaklarının ovulması Kvaçi'yi kendine getirdi.

"Bağırma, bağırman hiçbir işe yaramaz. Bir saat daha sabret ve sonra her şey bitecek," dedi gardiyan soğukkanlı biçimde ve dışarı çıktı.

Kvaçi'nin iyice kabarmış olan ruhu giderek yatışıp sakinleşti. Kvaçi yeniden düşüncelere daldı:

"Yani beni idam mı edecekler? Ya zamanında harekete geçmezlerse? Ya gecikirlerse? Saçmalık bu! İnanamıyorum! Beni asmaya nasıl cüret ederler? Sanırım beni korkutmaya çalışıyorlar... Bana boyun eğdirmek istiyorlar, yoksa... Oysa kim bilir, belki de şimdi darağacını hazırlıyorlardır... Yüce tanrım!"

Kvaçi ardından yeniden kapıyı sarsmaya başladı:

"Sigara! Hiç değilse bir dal sigara ver ve sonra ne dilersen dile benden!"

Gardiyanın dişsiz mağarasından sadece bir kelime çıktı:

"Hemen!"

Gardiyan tekrar umursamaz biçimde ayaklarını yere vurarak gitti.

On dakika sonra demir sürgü zırıldadı ve zor açılan kapı gıcırdadı.

Zavallı ve gözü görmeyen yaşlı sakat gardiyan, bir elinde sigara, diğer elinde kerpeten içeri girdi. Bir mağarayı andıran ağzını oynatmakta zorlanarak şöyle dedi:

"Önce dişi ver."

"Ne?"

"Dişi ver dedim."

Kvaçi hücreye göz attı.

"Diş mi? Ne dişi?"

"Kendi dişini, altın dişini ver."

"Sen aklını kaçırmadın ya?"

"Ben mi? Hayır. Aklım tamamen başımda."

Gardiyanın mağarayı andıran ağzı tuhaf biçimde eğilip büküldü, sanki gülümsemişti ve bu sırada fasulye büyüklüğündeki gri gözünü de yummuştu.

"Şimdi mahkûm olduğun için anlamıyorsun. Daha sonra bu altın dişi ne yapacaksın? Yanında mı götüreceksin? Nasıl olsa bir saat sonra seni ipte sallandıracaklar."

"Hangi daha sonra?"

"Bu altın dişi ne yapacaksın diye sordum. Öteki dünyaya mı götüreceksin? Oh, ne kadar çok insanın altın dişini söktüğümü bir bilsen; işte, bu kerpetenle. Önce çok şaşırıyorlar, sonra da razı oluyorlar. Korkma, diş çekmekte tecrübeliyim ve dişini öyle söküp alırım ki, farkına bile varamazsın."

"Bir dal sigarayı bu kadar pahalı mı satıyorsun?"

"Bazen sigara veriyorum, bazen de son mektuplarını alıyor ve ailesine yolluyorum."

"Mektubu alıp yırtıyorsun, değil mi? Ne de olsa kimsenin görmesi mümkün değil."

"Hayır, hayır," diye korkuyla fısıldadı yaşlı adam ve haç çıkardı. "Tanrı korusun! Son mektup o kadar kutsal bir şey ki..."

"O halde benim mektubumu da yollar mısın?"

"Elbette! Seni gömmelerinden sonra, önce kiliseye giderim, senin için dua ederim ve sonra mektubunu posta kutusuna atarım."

Kvaçi'nin gözleri parlıyordu. Kaynayan beyninde şimşek hızıyla bir düşünce belirmişti.

"Peki... Kabul ediyorum... Mektubu babama sen götür, o sana yüz ruble verir. Oturduğu yer çok yakın. Bana kâğıt ve kalem ver."

"Hemen getiriyorum," diyerek yerinden kıpırdadı yaşlı adam.

Kvaçi kanepeye uzandı ve nefesini tuttu. Yaşlı adam kalem ve kâğıt getirdi.

"Masaya bırak," dedi Kvaçi sakin biçimde.

Yaşlı adam hücreye girdi ve duvara çakılı küçük bir demir masanın olduğu köşeye doğru yürüdü.

Tam o anda Kvaçi kanepeden fırladı ve ardından hücrede kısa bir hırıltı duyuldu. Kvaçi, haydutların çok iyi bilinen yöntemini kullandı. Göz açıp kapayıncaya kadar geçen kısacık bir sürenin içinde Kvaçi yaşlı adamı sırtından kendi sırtına doğru çekti. Sağ kolunu arkaya attı ve gardiyanın boynuna doladı. Sol elini arkasına götürdü ve yaşlı adamın yerden kesilen bacaklarını kıvırdı. Kvaçi öne eğilmiş olarak uzun süre böyle durdu ve belinden ters tarafa kıvrılmış olan yaşlı adamı uzun süre bu şekilde asılı tuttu. Sonra sırtından kaydırarak kanepeye bıraktı ve demir gibi sert parmaklarıyla gırtlağını sıktı.

İyice şişen yaşlı adam, sabitleşmiş olan fasulye büyüklüğündeki gözüyle Kvaçi'ye gözünü hiç kırpmadan bakıyor ve bunun yanı sıra yamulmuş bir mağarayı andıran ağzıyla Kvaçi'nin nankörlüğüne hayret ediyordu.

Beş dakika sonra gardiyanın giysilerini giymiş olan Kvaçi yavaş adımlarla avlunun kapısına kadar gitti. Uzak bir köşede darağacı kurulmuştu. "Benim için," diye düşündü Silibistro'nun oğlu ve irkildi.

Tan iyice ağarmıştı. Ortalık buz gibiydi. Avluya bir otomobil süzülerek girdi. Durdu ve ortalığı motor gürültüsü kapladı. Otomobilden kürk palto giymiş bir asker indi ve hapishane müdüriyetine girdi.

Kvaçi, kendisinin idam edilmesini isteyen akşamki savcıyı hemen tanıdı.

Otomobil olduğu yerde geri döndü ve durdu.

Şoför de yere atladı ve koğuşa girdi. Kvaçi başını eğip avluyu koşarak geçti.

Bir dakika sonra otomobil dış kapıya doğru hareket etti. Yarı uykulu nöbetçi hemen kapıyı açtı ve ardından gözlerini ovuşturdu.

Avluda patırtı koptu. Şoför ellerini sallayıp bağırarak deli gibi koşmaya başladı.

"Yakalayın! Ateş edin!"

Otomobil göz açıp kapayıncaya kadar Üçleme Köprüsü'nü geçmişti; sonra Mars Meydanı'nı bir ok gibi geçip yakınlardaki virajlara daldı ve bir kenarda durdu. Kvaçi arabadan aşağıya atladı, zikzaklar çizip koşarak uzaklaştı ve arkadaşlarının kaldığı daireye dalıp bağırdı:

"Arkadaşlar! Kalkın! Yataktan çıkın! Çabuk, çabuk dedim!"

Giysisiz, beti benzi atmış ve serseme dönmüş arkadaşları, bir sütun gibi ortada duran önderin hemen etrafını sardılar; Kvaçi o anda aynen Demir Tepe'deki gibi görünüyordu.

"Ben sözümü tuttum ve belirlenmiş yere belirlenmiş saatte geldim."

"Hesap sorma günü geldi! Silahları kuşanın!"

On dakika içinde herkes baştan ayağa silahlanmıştı.

"Diğerlerini de çağırın!"

Yarım saatte Kvaçi'nin komitesi önderinin etrafında toplandı. Bir süre ölüm sessizliği çöktü. Kvaçi, ürkütücü bir fısıltıyla tek bir kelime söyledi:

"Baş-la-yın!"

Bu olay 1917 yılında, 26 Şubatta meydana geldi.

Bu bir Austerlitz sabahıydı.[6]

İki ezeli düşman karşı karşıya geldi.

O gün Kvaçi, yaptığı işle de on yıl kadar önce hiç düşünmeden adını çaldığı onurlu selefi Napoleon'un yüzünü kara çıkarmadı.

Daha önce hiçbir bir komutan bu kadar kısa, bu kadar öfke dolu ve kararlı bir emir vermemişti:

"Başlayın!"

Hepsi buydu. Kvaçi bunun dışında bir şey söylememişti.

Ne var ki, bu bir tek sözün hemen ardından, daha önce hiç örneği görülmemiş bir felaket geldi. Aynı gün küf bağlamış, çürümüş ve içi boşalmış olan imparatorluk, benzeri görülmemiş öfkeye ve taarruza maruz kaldı.

O dev yapı, bin yıl boyunca on milyon insanın kanı ve alın teriyle inşa edilmiş olan yapı, korkunç bir fırtınayla yıkıldı ve bina bütün o sakinlerini, muhafızlarını ve bekçilerini altına aldı.

Kvaçi kadir bilmezliğe böyle bir fiyat biçmişti. Savurganlığını ve yenilgisini, güya kendisinin Rus ordusu için Amerika'dan getirdiği işe yaramaz, sahte humbaralara bağlayan nankör imparatorluğa borcunu bu şekilde ödemişti.

Tepedekiler, Kvaçi'nin kadrini bilememiş ve sınırsız hizmetlerini kolayca unutmuşlardı. Oysa Kvaçi, Kafkaslar'ı yatıştırmış, Rsaputin'in hayatını kurtarmış, ordunun başarısında rol oynamış, büyük bir kilise yaptırmış, birkaç kez devlete nakit gelir sağlamış, çarın saltanatını sağlamlaştırmış, "İyi Samiriyeli" aracılığıyla sınırsız hizmette bulunmuş, Demir Tepe'de Rusya'nın bayrağını dalgalandırmış, silahsız ve humbarasız orduyu silahlandırmış ve başka bir sürü hizmette bulunmuştu. Üstelik Kvaçi bütün bunları, yıkılmak üzere olan ve nankör bir rejim için yapmıştı.

Ne var ki nankörlük sadece yok olup gitmiş kişilerin has-

---

6 Napoléon Bonaparte'ın kazandığı savaşa gönderme yapılmış. çev. notu

talığı değildir; nankörlük aynı zamanda bugünkü kuşakların da hastalığıdır.

Yakın çağı anlatan tarih kitaplarını okuyun; basılmış olanları da ve basılmamış olanları da okuyun. Hiçbir kitapta, hiçbir gazetede ve el yazmasında, Kvaçi Kvaçantiradze'nin Rus devrimine yaptığı büyük hizmetlerden bir tek kelime bile bulamazsınız. Gerçi tarihçiler özel sohbetlerde Kvaçi'nin para yardımını ve tavsiyelerini teyit ediyorlar. Fakat asıl önemli olanını, yani ayaklanma işaretini Kvaçi'nin verdiğini, üstelik "Başlayın" sözüyle verdiğini mutlak bir şekilde inkâr ediyorlar.

Ancak gelecekte tarafsız bir kuşak, bu korkunç nankörlüğü görecek, bu çok önemli haksızlığa son verecek ve 26 Şubatı hazırlayan ve o unutulmaz emri tam zamanında veren kişinin onurlu yerini teslim edecektir. Evet, Kvaçi, o emri, ne bir dakika önce, ne de bir dakika sonra, tam zamanında vermişti.

Kvaçi bugünkü kuşaktan hizmetlerinin tarafsız biçimde değerlendirilmesini beklemiyor; çünkü pek çok bireysel düşmanı var. Şu da bir gerçek ki, gerçek ölümsüzler hayattaki yerlerini gecikmeli olarak buluyorlar.

Kvaçi'nin düşmanları ne kadar konuşursa konuşsun, yine de bir şey çok ayan beyan şekilde ortada ve 1917 yılının 26 Şubatının sabahında Kvaçi'nin kendi komitesine o kısa ve kesin emri verdiğini kimse inkâr edemez:

"Başlayın!"

Ve başlamışlardı.

Beso Şikia, Ladi Çikinciladze, Çipi Çipuntiradze, Celil Eminoğlu, Sedrak Havlabriyan ve Gabo Çhubişvili'den oluşan Kvaçi'nin komitesi her zaman ve her yerde bunu teyit ediyorlar.

Buna rağmen tarih yine de nankör olarak kalmaya devam ediyor.

ALTINCI BÖLÜM

Yeni Partinin Kurulmasının ve Yeni Köprünün Tesis Edilmesinin Hikâyesi – Arkadaşları Kızıllaştırmanın ve Ekim Devrimini Hazırlamanın Hikâyesi – Yüzüne Gözüne Bulaştırılmış İşlerin Hikâyesi – Samtredidze'nin Hikâyesi – Karapet Şulavriyantsi'nin Hikâyesi – Vatana Dönüşün ve Yanında Bir Tabut Götürmenin Hikâyesi

YENİ PARTİNİN KURULMASININ VE YENİ KÖPRÜNÜN TESİS EDİLMESİNİN HİKÂYESİ

"Başlayın!" diye emir vermişti Kvaçantiradze 27 Şubat sabahı; sonra koltuğuna gömülüp telefona uzanmıştı.

Kvaçi Kvaçantiradze bu koltuk ve bu telefondan, gece ve gündüz iki gün boyunca uzaklaşmadı. Kvaçi'nin arkadaşları ülkenin yıkılışını ve kan gölüne dönmesini bazen bahçe kapısından, bazen de pencereden seyrediyorlardı. Bazen sokağa burunlarını uzatıyor, bazen de eğer etraf sessizlik içindeyse, sokağın köşesine kadar sessizce gidiyor, gelen geçen yolculara sorular sorup havayı koklayarak öndere yeni haberleri ulaştırıyorlardı.

Çipuntiradze sık sık koşarak Kvaçi'nin yanına giriyor ve saçlarını çekiştirerek bağırıyordu:

"Mahvolduk! Onlar galip gelmiş! Canınızı kurtarın!"

Beso gülümseyerek içeri girip sakin biçimde şöyle diyordu:

"Telaş etme, Çipi! Her şey çok iyi gidiyor. Sanırım biz kazanacağız."

Celil pencereden uzaklaşmıyor ve bazen Kvaçi'ye şöyle diyordu:

"Çok sayıda asker geçiyor. Hepsi de onlardan. Padişahın işi kötü gidiyor zahir."

"Öff, hâlâ bitmedi mi?" diyordu, ruhu sıkılmış olan Sedrak. "Ben yeniden sıla hasretine düştüm! Keşke şimdi ben, ey benim güzel Siğnaği'm!"[1]

---

1 Gürcistan'ın doğu kesiminde şehir. çev. notu

Üçüncü gün Beso başını omuzlarının arasına gömüp şehrin yarısını dolaştı. Sonra geri dönüp Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Sona ermiş. Biz kazandık!"

Kvaçi iki gündür düşündüğü planı arkadaşlarına anlattı ve yeni ördüğü ağı ortaya serip şöyle dedi:

"Haydi, şimdi gerçekten başlıyoruz. Benimle gelin!"

Kvaçi yola düştü ve baştan ayağa silahlanmış durumdaki arkadaşlarını da yanında götürdü. Celil önde yürüyordu ve tuhaf, kocaman bir bayrak taşıyordu. Arkadaşları da hızlı ve kararlı adımlarla yürüyor ve şöyle bağırıyorlardı:

"Yurttaşlar, bize katılın! Yurttaşlık ödevinizi yerine getirin! Yaşasın devrim! Kahrolsun tiranlık ve kölelik!"

Kvaçi, kendi ekibi arasında, beş gün önce kendisini tutuklayan ajan Bekarev'i fark etti. Kvaçi ve Bekarev el sıkışıp birbirine öyle gülümsediler ki, gören de onları eski arkadaş sanırdı. Kvaçi, Bekarev'i gırtlağı patlayıncaya kadar bağırıyorken fark etmişti.

Bir saat sonra Kvaçantiradze'nin liderliğinde iki bin kişi Tavriçeski Sarayı'nın kapısına dayanmıştı. Sokakta toplanan güruhun önünü muhafızlar kesti. Fakat Kvaçi'nin arkadaşları silindir şapkalı muhafızları karşı saldırıya geçti ve silahlarını çekip bağırmaya başladılar. Muhafızlara "Devrim"den söz ettiler, halkın adını da kullanarak zorla ve tehditle beyaz salona girdiler.

"Horlanan halkın ve kutsal devrimin adına özgürlük mihrabındayım," diye konuşmaya başladı Kvaçi ve öylesine yakıcı sözler söyledi ki, bütün sarayı yangın yerine çevirdi ve kendisini dinleyenleri gözyaşına boğdu. Sonunda konuşmasını şöyle bitirdi: "Kutsal devrimimiz bu saraya gelip yerleşti ve biz de burada konaklayacağız. Biz burayı boş bırakamayız ve bu sarayı koruma işini hiç kimseye emanet edemeyiz. Yoldaşlar, haksız mıyım?" diye sordu Kvaçi kendi partisine.

"Haklısın! Haklısın!" diyerek onu tasdik etti iki bin gırtlak.

Bir saat sonra o güruh, toplandığı gibi dağıldı. Kvaçi ve

arkadaşları ise Tavriçeski Sarayı'nda kendilerine beş oda ayırdılar ve sağa sola kargacık burgacık biçimde yazılmış ilanlar astılar: "Devrimi Koruma ve Yardım Cemiyeti. Danışma ve Bağış." Büyük çalışma odasının kapısınaysa şunu yazdılar: "İdari Heyet Başkanı". İkinci odada, Şikia'nın masasının üzerine de şöyle yazdılar: "Üyelik ve İzin Dairesi." Sağa sola da el büyüklüğünde harflerle yazılar yazdılar: "Özgür Sosyalistler Baş Komitesi."

Sedrak veznenin başına geçti; Çipuntiradze istihbarat görevini, Çikinçiladze sekreterliği, Gabo Çhubişvili depoların sorumluğunu üstlendi. Tüfek, tabanca ve süngüyle silahlanmış olan Celil ise Kvaçi'nin çalışma odasının kapısında dikildi. Bekarev başta küçük bir işle yetindi: Parti masasının başına geçti ve partiye üye kaydetmeye başladı.

Birkaç gün sonra işler öyle artmıştı ki, yoldaşlar çalışmaktan kan ter içinde kalıyorlardı. Günün on beş saatini çalışarak geçiriyor, bin bir çeşit yetki ve izin belgesi doldurmaktan, bağışları kabul edip para saymaktan boş zaman bulamıyorlardı. Herkese kapalı olan bakanların kapıları Kvaçi'ye her zaman açıktı. İleri gelenlerin odalarına Kvaçi ne zaman isterse o zaman girebiliyor ve teklifsiz oturabiliyordu. Bacak bacak üstüne atıyor, rahat ve kendinden emin biçimde konuşuyordu:

"Devrimi Koruma ve Yardım Cemiyeti ve dört yüz şubesiyle iki milyon üyesi olan Özgür Sosyalistler Partisi, gece gündüz tetikte ve halkın mutluluğu için çalışıyor. Fakat bizim giysi, yiyecek, para ve silah ihtiyacımız var. Yoldaş bakan, toplum sizden istiyor ki ..."

Tam o anda Kvaçi bakanın önüne bir açıklama koyup öte yandan öyle kuvvetli biçimde "ki" deyip bakana öyle bakmıştı ki, bakan daha kâğıdı bile okumadan üzerine "verin" diye yazdı.

Kvaçi ile arkadaşlarına verilenler ve katılanlar günbegün artıyordu. Cemiyet ve parti kısa zamanda devasa olmuştu. Üye sayısı "beş milyona kadar çıkmış" ve idari büroda hizmet

veren personel sayısı da altmışı bulmuştu; depolardaysa iki yüz kadar kişi çalışıyordu. Vezneye para yatıranlar dört kez dolanıp uzun bir kuyruk oluşturuyordu. Üye kayıt dairesinin kapısında bazen aynı anda yüz kişi bekliyordu.

Kvaçi'nin sol kanadı kısa zaman sonra Arhangelsk'e yaslanmış, sağ kanadı da Tiflis'e uzanmıştı; gagası Wisla'ya, kuyruğu da Vladivostok'a değiyordu. Bağışçılar ülkenin her yerinden kopup geliyordu; gelenler büyük nehirlere dönüşüyor, sonra bu nehirler Petersburg'da birleşip bir sel gibi Kvaçi'nin veznesine ve cebine öyle bir dayanıyordu ki, Kvaçi ve arkadaşları neredeyse boğuluyordu.

Ajan Bekarev bu arada ikinci bir iş daha üstlenmişti: Tekrar eski mesleğine dönmüş ve Çibuntiradze'nin yardımcılığını üstlenmişti.

"Ona her konuda güvenme, ama tamamen de kuşkuyla yaklaşma. O mükemmel bir ajan. Eğer ihtiyaç olursa, provokasyonu bile tereyağından kıl çeker gibi şey yapar. Ondan faydalan," dedi Kvaçi Çipi'ye ve Bekarev'i teslim etti.

Jandarma Pavlov, daha önce Kvaçi'nin korkunç ve ürkütücü bir gece geçirdiği hücreye kapatılmıştı.

Kvaçi bir ara Rebeka ile İdelson'u hatırladı ve Bekarev'e onların akıbetini sordu.

"Onlar hâlâ hücrede," dedi Bekarev. "Hücrede sizin merhametinizi bekliyorlar."

"Ne? Beni o alçaklar ele verdi ve onlara şimdi ben mi yardım edeceğim?"

"Hayır, öyle olmadı," diye gülümsedi Bekarev. "Daha önce söyleyecektim size, ama fırsat bulamadım. Sizi başkası ele verdi. Kim olduğunu artık siz tahmin edin!"

"Gintsi mi? Knulman mı? Heinstein? Öyleyse kim, beni kim ele verdi?"

"Gintsi veya başkaları sizin işinizle ilgili ne biliyorlardı ki? Size ben hatırlatayım. Hani bir bankacı var, soyadı... Ganus. Sizin arkadaşınız, Türkistan imtiyazıyla onu zengin etmiştiniz."

"Sonra?"

"Eskiden onun karısıyla, ki kadın sizin şeyinizdi, ne deniyor..."

"Sevgili, deniyor, sevgili! Sonra?"

"Evet... Siz meğer ondan biraz borç para almışsınız ve..."

"Ve borcumu ödemedim. Peki o ihtiyar bunu nereden biliyordu, kimden öğrenmiş?"

"Hmm! O ihtiyar Petersburg'da Almanların ajanı olarak biliniyordu; ama o aynı zamanda bizim de ajanımızdı. Bundan dolayı sık sık Stockholm'e gidiyor ve düşmanlarımıza bizim talimatlarımız doğrultusunda bilgiler veriyordu. Oradan da bize gerçek bilgiyi getiriyordu.

"Güya..."

"Hiç şüphesiz. Ama gerçekteyse sanırım tam tersi oluyordu."

"Ha, anladım, şimdi anladım. İhtiyar Ganus, seni elime geçirirsem, vay haline! Mesele anlaşıldı... Teşekkür ederim. Bunu öğrendiğim iyi oldu. Rebeka ve İsaka hakkında ne diyorsunuz?"

"Onları ele veren de Ganus. Rebeka ve İsaka'ya sizin adınızı söylemelerini biz zorladık. Boşuna onlara kızmayın. Eline demir geçse, Pavlov demiri bile çözer ve konuşturdu."

"Tamam... Bunu düşüneceğim... Teşekkürler..."

O günlerde Kvaçi'nin bürosuna yaşlı tilki Gintsi girdi ve ciyaklayan sesiyle şöyle dedi:

"Eski kavgaları hatırlıyorsam, iki gözüm kör olsun. Prens, barışalım!"

"Barışalım," diye karşılık verdi Kvaçi, teklifi kabul ederek ve gülümsedi. "Buyurun, oturun eski dostum ve neler yapıyorsunuz, anlatın? Bir işiniz olmasaydı, aklınıza bile gelmezdim, öyle değil mi?"

"Hiç şüphesiz! Zavallı Gintsi sadece iş peşinde koşturup duruyor. Biliyorsun ki, şu anda sen çok büyük bir adamsın!"

Gintsi Kvaçi'ye tam da o gün ilk kez "siz" yerine "sen" demişti.

"Öyle mi?"

"Eskisine göre çok daha büyük bir adam olduğunu sanki sen bilmiyorsun! Eskiden yaşanan her şeyin canı cehenneme! Seninle bir işim var. Ancak, dur, önce şunu bir göstereyim," dedi ve Kvaçi'nin önüne resimli haftalık bir derginin sayfalarını açtı.

Derginin her ilk sayfasında, yazılı bir açıklama eşliğinde Kvaçi'nin resmi yer alıyordu: "Devrimin sadık bekçisi ve amansız koruyucusu N. A. Kvaçantiradze." Kvaçi'nin Knulman tarafından ustalıkla yazılmış biyografisi iki sayfaya yayılıyordu. Kvaçi bu yazıya göz attı ve gülümsedi. Birincisi, bu yazıda Kvaçi'nin ne prensliğinden, ne sarayın emir subayı olduğundan, ne Rasputin'den ne de bugün ona zarar verecek eski işlerinden söz ediliyordu. İkincisi, Kvaçi'nin "Devrimci geçmişi" ve "Kvaçi'nin yurtdışına kaçmasının nedeni" üstüne basa basa anlatılıyordu. Üçüncüsü, Kvaçi yurtdışından dönünce, tekrar gizli çalışmalara başlamış, sosyalist partiyi kurmuş, sonra işin sonu Kvaçi için idam kararı verilmesine kadar varmıştı. Ne var ki, "Kafkas aslanı" Petro-Pavel Hapishanesi'nin parmaklıklarını parçalayıp çıkmış, yedi kişiyi öldürmüş, on kişiyi yaralamış ve hemen âşık olduğu işinin, yani "devrim"in başına geçmişti.

"Bu yazıyı akıllı bir adam yazmış," dedi Kvaçi. "Bu dergiyi kim çıkarıyor?"

"Ben çıkarıyorum, ama şu andan itibaren bizim olabilir. Sen bana partinin ve cemiyetinin adını kullanma izni ver, ben de sana..."

"Sen de (Kvaçi de "sen" demeye başlamıştı) bana kazancının yarısını vereceksin, değil mi?"

"Beni doğru anladın. Anlaştık mı?"

"Anlaştık."

"Çok iyi. Şu andan itibaren derginin başına şunu yazarım: Özgür Sosyalistler Partisi ve Devrimi Koruma Cemiyeti yayın organı."

Sözleşme yapıp derginin abone formu ile tirajını ve sayfa

sayısını artırdılar.

Eski bakanlar ve devletin eski ileri gelenlerinin Kvaçi'ye uğramadığı, iki büklüm olup onu selamlamadığı, bağışta bulunmadığı, Kvaçi'ye yardım ve destek önermedikleri bir tek gün yoktu. Kvaçi, Rasputin'in Kudüs'e gitmesinin ardından sıkıntı içinde kapıdan kapıya dolaştığı ve devlet ileri gelenlerinden destek istediği günleri hatırladı. Ne var ki o zaman Kvaçi için kimsenin zamanı yoktu, kimi güya evde yoktu, kimi de güya onu tanımıyordu. Kvaçi bunu hatırladı ve o devlet ileri gelenlerini "Devrimin yararı" adına öyle soyup soğana çevirdi ki, kimi neredeyse iflasın eşiğine geldi, kimi de neredeyse karısı ve çocuklarını rehin bırakacak duruma düştü. Kvaçi, Ganus ile hesaplaşmayıysa başka bir zamana bırakmıştı.

Silibistro, Pupi, Huhu ve Notio, eskiden Samtredia ile Kutaisi'ye alıştıkları gibi Petersburg'a da alışmışlardı. Dördü de Avrupa tarzında giyiniyor, eskisine nazaran daha çok palavra sıkıyor ve yüksekten atıyorlardı:

"Kvaçiko'mun serveti arttıkça arttı," diyordu Silibistro. "Nazardan çatlayacak zavallı diye korkuyorum, yoksa ona hiçbir şey olmaz."

"Oh! Sen Kvaçiko'yu tanımıyorsun!" diye onu teselli ediyordu Notio.

"Canım feda Kvaçiko'ma!" diyordu tekrar tekrar elli yaşındaki Pupi ve ona da artık Pupiko diyorlardı. "Onu alt edecek adam daha anasından doğmadı ve daha sonra ne olur, işte bunu ancak Tanrı bilir."

"Tanrı'ya şükürler olsun," diye bitiriyordu Huhu. "Kvaçi'nin de ve bizim de koruyucumuz o, yoksa şimdiye kadar sonumuz gelmişti."

O zamanlar tamamen soyulmuş olan dev binanın etrafından küçük adamcıklar dolanıyor, oradan oraya koşturuyor, elleri üzerinde yürüyor, ayaklarıyla düşünüyor ve parçalanmak üzere olan buzul dağını parmaklarıyla tutmaya çalışıyorlardı. Oysa buzul dağı ne dimdik ayakta durmak ne de sağa eğilmek

istiyordu. Onun sol tarafı kaşınıyor ve sol kalçasına doğru eğilmek için çaba harcıyordu. Tarih, söz dinlemez bir çocuk gibi, bu küçük adamcıklar denizini, onların leşleriyle göğe uzanan dağları ve kanlarıyla oluşmuş sonu fark etmeyen bu seli göremiyordu. O, yakasına yapışmış elleri hissetmiyor ve insanların gürültü ve patırtısını, inlemesini, feryadını, korkusunu, ümidini ve sevincini de anlamıyordu. O kör ve sağır vaziyette zifiri boşluğa doğru ilerliyor ve hiç kimse gidilecek gizli yolları bilmiyordu.

Kvaçi, kör iktidar ile söz dinlemez tarihin başka kulvarlardan yol aldığını sezgisel olarak fark ediyordu. Ne var ki, ikisi birbiriyle mücadele ediyordu ve bu akılsızca savaş, çılgına dönmüş adamcıkların ezilmeleriyle son bulacaktı.

Kvaçi, bu mücadelenin kaçınılmaz ve korkunç sonucunu hissediyor ve kendi takipçilerine şöyle diyordu:

"Arkadaşlar! Bir delinin peşinden sadece deliler gider; peşinden giden de sonunda peşinden gittiği adama benzer. Leşin peşine takılanın kendisi de bir leşe döner. Sele kapılan biriyle kavgaya tutuşan kişinin kendisi de boğulur. Matmazel Kerenski birkaç ay daha çırpınıp duracak ve sonra tarihin çöplüğüne yuvarlanacak. Bugünkü hükümetin geleceği yok. Kafkas dağlarını burnuyla delmek için inat ediyor. Dağı delemezler, ama burunları kırılır. Biz bu delilerin peşinden gidemeyiz. Fakat matmazellerin sonu o kadar da yakın değil, ama biz şimdiden aramıza mesafe koyalım ve gidip yeninin saflarına katılalım. Günü gelince yeni önerilerimi size söylerim. Şimdilik Rusya'nın bir ikize gebe kalmış olduğunu bilmeniz yeter. Şubatın oğlan çocuğu erken doğmuştu; bugün veya yarın nalları dikecek; annesiyse ikinci çocuğu dünyaya getirecek. Biz, bir an önce dünyaya gelmek için annesinin karnında çırpınmaya başlayan ikinci çocukla, pamuk ipliğiyle bile olsa bir bağ kurmalıyız. Siz bu işi bana bırakın. Zamanı gelince bu iplik, bizi tehlikeden koruyacak ve nehrin karşı yakasına geçirecek bir köprüye dönüşecektir."

"Sen önümüze düş!" diye bağırdı takipçileri. "Önderimiz

nerede, biz oradayız."

O sıralarda Kvaçi bir bakandan onuncu kez, devrimin bekçileri olan askerler için on bin çift giysi, gıda ve yirmi milyon ruble istedi. Bakanın keyfi yerinde değildi ve Kvaçi'nin bu talebini yarıya indirdi.

Yine de bu bir şey sayılmazdı. Kvaçi bunu kolayca içine sindirebilir ve eksiği birkaç hafta içinde üç katı fazlasıyla elde edebilirdi. Fakat Kvaçantiradze böyle bir utanç karşısında nasıl sabredecekti: Devrimin başladığı andan itibaren iktidarın ele geçirilmesine giden yolda Kvaçi'nin ilk kez sabrı taştı; o ana kadar yetkililere karşı sesini çıkarmayan Kvaçi, bu kez memnuniyetsizliğini bastıramadı. Üst yöneticilerin etrafında çok dolaştı ve bakanlardan birinin arkadaşının koltuğuna oturmak için çaba harcadı. Daha sonra ekonomiden sorumlu bir dairenin müdürlüğünü istedi. Ne var ki işini halledemedi. Sonunda Kvaçi öyle bir öfkeye kapılmıştı ki, Türkistan veya Gürcistan genel valisi olarak taşraya sürecek olsalardı, buna da itiraz etmeyecekti. Kvaçi hükümete, kim bilir kimin kaleme almış olduğu bir proje bile sunmuştu. Proje, Rusya'nın sahil şehirlerine özerklik verilmesini öngörüyordu. Kvaçi bu şeytanlığı Beso Şikia'ya şu şekilde açıklamıştı:

"Bu bir taktik meselesi, Beso'cuğum. Otuz milyon kişi bize katılır. Biz bu yolla geçici hükümeti zayıflatıp düşürürüz. Sonra bu taktik yeniden değişikliğe uğrar."

Bakanın malı ve parayı azalttığı gün Kvaçi, kendisinin genel valiliğinin de suya düştüğünü öğrenmişti.

"Pekâlâ!" diye hükümeti tehdit etti kalbi kırılan Kvaçi ve içine yerleşen bir damla zehrin üzerine bir sürahi dolusu zehri de kendisi ekledi. Aynı gün Kvaçi, bakanlıktan onuncu kez aldığı malı Gintsi'ye aktardı ve aldığı milyonları mücevhere yatırdı. Akşamleyin toplantıya gitti ve içinden şöyle diyordu: "Kim sendeliyorsa, ona bir tokat da sen patlat; yere düşenin başını ez, sevaptır; biri işe yaramıyorsa boğazını sık, insanlara iyilik yapmış olursun! Herkes layığını bulmalı!"

Toplantıda Kvaçi söz istedi ve askerler için verilmiş ilk

emri okudu. Zaten kızışmış olan toplantı iyice kaynamaya başladı. Bu emir, erlerin subaylara eskisi gibi itaat etmemelerini ve kendi komitelerini kurmalarını söylüyordu. Kvaçi ve takipçileri bunun ne anlama geldiğini iyi biliyor ve ordunun altının oyulmasının ardından neyin geleceğini çok iyi anlıyorlardı. Toplantıda tarif edilemez bir gürültü ve patırtı koptu. İşçi temsilcileri toplantısında bin kişinin üç gün ve üç gecedir bağırarak konuşmaktan boyun damarları patlamıştı; yüzlerinde renk kalmamış olan işçi temsilcileri mücadele ediyor, geceleri uyumuyor, yemeyip içmiyor ve gece gündüz ter banyosu yapıyorlardı. Zafer kazanmaya alışmış olan Kvaçi, sonunda bu toplantıda da zafer kazandı ve verdiği emir ertesi gün eski Rusya üzerinde şimşek hızıyla karışıklığı buldu.

"Bu zehri içsinler ve sonucunu beklesinler," dedi Kvaçi arkadaşlarına. "Bu daha başlangıç ve devamı gelecek. Eski ordu hemen yarın felç olacaktır. Devrimi korumak için şimdi de bana para vermesinler, zavallı Finlileri, Gürcüleri, Ukraynalıları ve Tatarları özgürleştirmesinler de görelim!"

O günden sonra Kvaçi, sol kampın gözünde bir basamak yükselmiş ve iktidar da onun gücü karşısında korkuya kapılmıştı.

Bu arada temmuz ayının da sonu görünmüştü. Henüz doğmamış olan afacan oğlan çocuğu annesinin karnında sabırsızlanıp çılgınca tekmeler atıyordu ve neredeyse fırlayıp dışarı çıkacaktı. Havada kasırga kokusu vardı ve gökyüzü mermi bulutlarıyla kaplanmıştı; hava bugün yarın patlamaya ve ülkeyi baştan başa şiddet selinin içine atmaya hazırdı. Rusya'nın üzerine kara bulutlar çökmüştü. Sağda solda korkunç biçimde gök gürlüyor, aniden patlayan şimşekler gökyüzünü ve yeryüzünü ölümcül oklarla delik deşik ediyordu.

Bir akşam Kvaçi'nin hamisi olan bakan Kvaçi'yi yanına çağırdı ve titreyen sesiyle şunları söyledi:

"Sol cenahtan devrim büyük bir tehdit altında. Yarın Bol-

şevikler silahlarını kuşanıp sokağa dökülecekler. Devrimi Koruma Cemiyeti ülkeye karşı kutsal görevini yerine getirmeli ve cemiyet, harcadığımız haddi hesabı olmayan parayla verdiğimiz malın karşılığını ödemeli. Ertesi gün sizin ordunuz kışlık sarayı korumak için iki koldan hareket etmeli."

Bu sözler Kvaçi'nin bir kulağından girip diğer kulağından çıktı. Kvaçi o akşam komitesini toplayıp şunları söyledi:

"Ertesi gün Bolşevikler zamanı gelmeden sokaklara dökülecekler. Pek çoğuna bunu ekime kadar ertelemelerini söyledim. Şubatta tohumu atılan ikinci devrimin ekime kadar olgunlaşabilmesi için çocuğun dokuz ay anne karnında kalması gerektiğini ifade ettim, fakat bana inanmadılar. Oranın başındakiler öyle kemikleşmişler ki, kendilerinden başka kimseye inanmıyorlar. Ertesi gün hezimete uğrarlarsa, kabahati benim üzerime atmasınlar. Ben söylemem gerekeni söyledim ve gerisini kendileri bilir. Sonra aptallıklarına yansınlar. Aslında bu da çok önemli değil, ama bizim işimiz biraz sarpa sardı. Hükümete daha önce Devrimi Koruma Cemiyeti'nin bizim otuz bin adamımız var demiştim. Bugün hükümet bana ertesi gün otuz bin kişiyi sokağa çıkarma görevi verdi."

Kvaçi arkadaşlarına baktı. Ama hiç kimseden ses çıkmıyordu.

"Biraz daha dayanın, arkadaşlar! Beni dinleyin ve size vereceğim talimatlara uyun; gerisine ben bakarım."

Kvaçi planladığı işi herkese ince ayrıntılarına kadar anlattı; herkese yetki ve para verip işe koyulmalarını istedi.

Söz konusu gün Petersburg'da hava öyle kararmıştı ve öyle kapandı ki, kimse dostu düşmanı ayırt edemiyordu. Bir insan denizi oluştu ve karşı karşıya gelen iki dalga birbiriyle çarpıştı.

"Sonuna kadar savaş! Nizam ve kanun için! Kurucu meclis ve demokrasi için!" diye hep bir ağızdan bağırıyorlardı.

"Toprak, ekmek ve barış! İktidar sovyetlere! İhanete, vurgunculuğa ve gizli diplomasiye son! Devrim tehlikede!" diye bağırıyordu diğerleri.

Sokaklarda şimşekler çakıp gök gürlerken, Kvaçi ve arkadaşları her şeyden uzak bir köşede oturmuşlar ve "tek mi çift mi" oyunuyla Matmazel Kerenski'nin mi yoksa Bolşeviklerin mi kazanacağını merakla bekliyorlardı.

"Sonumuz geldi! Canınızı kurtarın! Hemen sola geçin! Hayır, yanılmışım, sağa kayın, sağa!"

"Sakin ol, Çipi!" diyerek Kvaçi telaşa kapılmış olan Çipuntiradze'yi yatıştırmaya çalışıyordu. "Kim yenilirse yenilsin, biz yine de kazanacağız. Bir ayağım sağda, bir ayağım solda. Eğer Kerenski kazanırsa, anında sol ayağımı da sağa çekerim. Eğer Kızıllar kazanırsa, sağ ayağımı da sola çeker ve anında bir Kızıl haline gelirim. Bunun için fazla zamana ve düşünmeye gerek yok. Beş dakika içinde beyaz boyayı silip yüzümüzü kızıla boyarız. Hepsi bu!"

Akşamleyin Beso Şikia içeri girdi ve sakince şöyle dedi:

"Kerenka[2] kazandı."

"Kızılların ekime kadar beklemeleri gerekir dememiş miydim? Bolşevikler bana inanmadılar ve şimdi beni hiçbir şeyle suçlayamazlar," dedi Kvaçi ve ayağa kalktı. "Haydi, arkadaşlar! İşinizi ve nerede bulunmanız gerektiğini biliyorsunuz. Şimdi gidin ve oralarda toplanın."

Kvaçi'nin arkadaşları üçe ayrıldı ve üç ayrı koldan kışlık saraya doğru yola çıktılar.

"Yurttaşlar!" diye bağırıyorlardı her grupta ve insanları kaldırımlardan sokağın ortasına doğru sürüyorlardı. "Yurttaşlar! Geçici hükümete destek verin! Bize katılın! Sorumluluğunuzu yerine getirin!"

Halk da zafer kazanmış olan gruba katılıyor ve ortak bir nehirle birlikte akıyordu. Her gruba yirmi kişiyken yirmi kişi, üç yüz kişiyken üç yüz kişi, bin kişiyken bin kişi ve beş bin kişiyken beş bin kişi daha katıldı. Dereye dere eklendi, nehre nehir katıldı ve sarayın çevresinde bir deniz oluştu. Kvaçi Kvaçantiradze ve onun cemiyetinin beyaz-kırmızı bayrağı bu

---

2 Kerenski. çev. notu

denizin ortasında bir ada gibi yükseliyordu. O adadan da cemiyetin önderinin sesi yeri göğü inletiyordu:

"Yurttaşlarım! Şu andan itibaren huzur içinde uyuyabilirsiniz. Devrimi Koruma Cemiyeti ile bugün sizi Kızıl şeytanlardan kurtarmış olan ve bütün tehditlere karşı koyan Özgür Sosyalist Parti sizin uykunuzun sadık bekçisidir. Yurttaşlarım! Bizim cemiyet ve partimiz devrim uğruna kendini feda etmeye bundan sonra da hazır olacaktır; ancak sizin de bize destek çıkacağınızı ve az da olsa yardım edeceğinizi ümit ediyorum. Yurttaşlarım! Biz yapacağınız bağışlar için şimdiden size minnetlerimizi ifade ediyoruz ve biz bu bağışlarınızı her gün Tavriçeski Sarayı'nda kabul etmeye hazırız," diyerek bitirdi Kvaçi ateşli ve gümbürdeyen konuşmasını.

Kvaçi'nin taraftarları onu havaya kaldırıp "Yaşasın" diye bağırarak ortalığı sağır ettiler. On dakika sonra önder Kvaçi koşa koşa saraya vardı ve bakanlar kuruluna dalıp şöyle bağırdı:

"Zaferimi kutlayın! Yaşasın zafer!"

Devlet ileri gelenleri çığlıklar atarak ve çocukça bir sevinçle onu karşıladılar. Bakanlar kurulu başkanı Kvaçi'ye övgü dolu sözler söyledi ve onu devrimin kurtarıcısı ilan etti.

Birkaç gün sonra hükümet, çıkardığı ani bir kararla Kvaçi'nin unutulmaz hizmetine ve cömertliğine teşekkür ederek karşılık verdi ve... Kvaçi ardından hükümet binasına dalıp sordu:

"Hepsi bu mu?"

"Hepsi bu."

"Madem öyle, sağlıcakla kalın! Şimdi siz benimle zafer kazanmış kişilerin diliyle konuşuyorsunuz, fakat üç ay sonra ben size ekim lisanıyla karşılık vereceğim."

"Ne dediniz?"

"Ne dediğimi ancak ekim ayında anlarsınız. Hoşça kalın!"

Ertesi gün enformasyon amiri Çipi, Kvaçi'ye şu haberi getirdi:

"Sonumuz geldi! Kaçalım! Öbür gün müfettişler gelecekmiş!"

"Beso'yu çağır!" diye karşılık verdi Kvaçi ve Gabo ile Şikia'nın kulağına sadece birkaç kelime fısıldadı.

Aynı gün yirmi kamyon cemiyetin depolarından akşama değin bir yerlere gıda ve mal taşıdı; öte yandan o gece beklenmedik bir felaket meydana geldi: Bilinmeyen bir sebeple depolarda yangın çıktı ve her şey kül olduktan sonra söndü. Müfettişler buraları teftiş edip yüzleri asık biçimde döndüler.

Aynı gece derin üzüntü yaşayan arkadaşlarını önder teselli ediyordu:

"Arkadaşlar, yüreğinizden korkuyu uzaklaştırın! Ekim ayı yaklaşıyor. Geçmişe kıyasla gelecek sizin sadakatinize çok daha iyi değer biçecektir. Kızıllar kardeşliği, eşitlik ve adaleti getireceklerdir. Bunlarsa nankörlükleriyle birlikte mezara gömülecekler. Şimdi hiç vakit kaybetmeden işimize bakalım."

Sedrak ve Beso'nun hazırlamış oldukları büyük makine ertesi sabah çalışmaya başladı. İki bin güzel kadın, bir o kadar da genç adam, bir o kadar kumbara ve furgon bütün başkente dağıldı. Beso tahmininde yanılmıştı: bir günde toplanan bağışlar kiralamış olduğu üç depoya sığmadı. Toplanan parayı ise arkadaşlardan beş kişi öngörülen üç günde değil, ancak yedi günde sayabildi.

Kvaçi bu arada Smolni Enstitüsü ile biraz daha yakından ilişki kurdu. Kızılların baş karargâhı oradaydı. Kvaçi uzun zaman etrafında dolaşıp bilgi topladı ve havasını kokladı. Sonra başını öne eğip kavgacı koç gibi bir tos attı.

"Çaktırmadan nereye gidiyorsun?" diyerek Kvaçi'yi kapıda durdurdu saçı sakalı birbirine karışmış olan bekçi.

"Ne dediniz?" dedi Kvaçi sahte bir şaşkınlık ve cüretle. "Dost ve düşmanı birbirinden ayırt edemiyor musunuz?"

Tam da o sırada Kvaçi'nin tanıdığı İvan İvaniç İvanov adlı bir Kızıl göründü. Adamın içi gibi dışı da kızıldı, gözleriyse miyoptu; utangaç ve unutkan biriydi.

"Bırak, girsin, yoldaş! Ben bu adamı tanıyorum," dedi İvanov.

Kvaçi, sineğin bala yapışması gibi İvan İvaniç'e yapıştı. Öte yandan kızıl kafalıya yağ çekti, ağzından girip burnundan çıktı. Kvaçi on dakika sonra bu dürüst adamı avucunun içine almıştı.

"Ben nihayetinde emin oldum ki, Kerenski proletaryayı mahvediyor. Sadece sizin izlediğiniz yol, devleti işler hale getirir ve mamur eder. Bundan dolayı ben, partim ve cemiyetim dev bir kitleyle birlikte baştan ayağa size katılacağız. Emrinize ve hizmetinize amadeyiz!"

"Bu kararınıza çok sevindim, Yoldaş Kvaçi. Bu mutlu haberi arkadaşlarıma da vereceğim."

"Şu andan itibaren bizim cemiyetimize güvenin ve... Ve hiç çekinmeyin... Ve bizden şu küçük katkıyı da kabul edin."

Ve Kvaçi İvan İvaniç'e bağış listesini verdi.

Aynı günün akşamı Kvaçi kendi cemiyetinin her tabelasına ve ilanına bir tek kelime ekledi ve bu şekilde ertesi sabah cemiyet "Kızıl Devrimi Koruma ve Yardım Cemiyeti" oldu. Partinin adını da Toprak, Sovyet, Barış ve Eve Dönüş için Sosyalist Parti biçiminde değiştirdi.

ARKADAŞLARI KIZILLAŞTIRMANIN VE EKİM DEVRİMİNİ HAZIRLAMANIN HİKÂYESİ

"Yoldaşlar!" diye konuşmaya başlayan Kvaçi, Ekim'in yaklaştığını haber veriyordu. "Siyaset, ziyadesiyle bir ineğe benziyor. Kimi bu ineği otlatıyor, kimiyse onu sağıyor. Akıllı adam ne kendini feda eder ne de ineğin peşinde ter döker. Varsın çılgınlar onun peşinde dolaşsınlar ve onu otlatsınlar; bizse onun tereyağıyla beslenelim. İneği sağmak fazla bir şey değil; biraz okşarsın, gülümsersin, yakınlık gösterirsin... İşte, akıllı siyaset dediğin budur. İneğin rengini de sorma-

yacaksınız: İnek, ister siyah olsun, ister beyaz, ister kızıl. Öte yandan ineği kızdırmayacaksın, eğer kızdırırsan basar tekmeyi ve kendisini sağmana izin vermez. Eğer başkaları o inek üzerine kavgaya tutuşursa, siz bir kenara çekilin ve kavga sırasında inekten dökülen tüyleri ve diğer ganimeti toplayın. İki kişinin kavga etmesinden üçüncü kişi kazançlı çıkar. Fakat gözünüzü onların üzerinden ayırmayacaksınız, ki kazananın tarafına tam zamanında geçebilesiniz. Kaybedenin yüzüne gecikmeden tükürecek ve kazananı da zamanında kutlayacaksınız. Bugünkü Rusya'nın haline bakın. Çipi Çipuntiradze Zuluları ne kadar tanıyorsa, Rus entelijansiyası da kendi halkını o kadar tanıyor. Onlar Avrupalı yemeğini alıp zoraki biçimde Rus midesine indiriyorlar. Düşünün şimdi, yılan kuru ot yemiş olsaydı ne olurdu? Yılan o kuru otu anında dışarı çıkarırdı. Banan inanın ki, Rus halkı da bu şekilde hareket edecektir. Bugün veya yarın o yabancı yiyeceği geri çıkaracaktır. Çelimsiz kitap kurtları, miyop entelijansiya ve o çok bilmiş keller, dağın zirvesinden aşağıya yuvarlanan kocaman kayanın önünü kesmeye çalıştılar. Önünde durup parmak salladılar. Bense size, yukarıdan yuvarlanan kayanın hepsinin parmaklarını kıracağını, kitap kurtlarını ezip geçeceğini ve tarihin çöplüğüne atacağını söylüyorum. Benim bu kehanetimi unutmayın ve eğer bu böyle olmazsa, önderliği Kvaçi Kvaçantiradze'nin elinden alıp Celil'e veya Gabo'ya verin. Ben size daha önce de söylemiştim ve şimdi tekrar ediyorum. Rusya bir ikize hamile kalmıştı. İlk çocuk şubatta bir hanım evladı olarak dünyaya geldi. İkincisininse pes etmeyen, haşin, çılgın ve korkusuz biri olacağı şu anda bile anlaşılıyor. Bu küçük kardeş ve kaba mujik, yarınki mücadelede, Avrupalı havasındaki büyük kardeşini hiç şüphesiz yenecek ve kemiklerini kıracaktır. Prensesler ve aznaurlar, tacirler, rahipler, devlet memurları, Rus Kazaklar ve çok bilmiş keller bir tarafta yer alacaklar; diğer taraftaysa baştan ayağa silahlanmış durumdaki Rus işçileri ve köylüleri bir araya gelecek. Halkın bugünkü iktidarı desteklediğine inan-

mayın, Kızıllar ise onlara ihanet ediyorlardı. Siz Kvaçi'ye inanın, tam tersi oluyor: İtilaf Devletleri Rusya'nın kanını tamamen boşaltıp defnedilecek hale getirdi. Kim 'sonuna kadar savaş' diye bağırıyorsa, o, bilerek veya bilmeyerek Rusya'ya karşı ihanet içindedir. Kızıllar gibi milliyetçi ve çalışkan Rus halkına sadık bir güce, Ruslar daha önce hiç sahip olmamıştı. Bunu, ben, Kvaçi Kvaçantiradze söylüyorum ve benim sözüme inanmayan varsa, hemen şu anda bizim partiden ayrılabilir. Fakat arkadaşlar, ben kesinlikle eminim ki, ilişkilerimiz eskisi gibi, bize özgü bir birlik içinde, ete kemiğe bürünmüş olarak varlığını koruyor. Bizim arkadaşlığımız, büyük mücadelemiz ve pek çok ortak işle kaynaşmış olan geleneğimiz, bizi gelecekte de kurtaracak, bizi tehlikeden ve dağılmaktan koruyacaktır. Kısacası, arkadaşlar, eğer iyi bir hayata ve refaha kavuşmak istiyorsanız, eskisi gibi peşimden gelin ve bana inanmaya devam edin. Ben neredeysem, siz de orada olun! Ben neye sahipsem, siz de ona sahip olun!"

"Düş önümüze ve peşinden gelelim! Yaşasın önderimiz ve kılavuzumuz!" diye bağırmaya başladı destekçileri ve başkomutana bağlılıklarını yeminle pekiştirdiler. Önderin talimatlarını aldılar, kollarını sıvayıp yıkılmaya yüz tutmuş yapıyı bütün güçleriyle, oflayıp puflayarak, ter dökerek ve inleyerek tekrar on kat daha büyüttüler.

Son dönemlerde Kvaçi, Kızılların parti merkezini daha sık ziyaret ediyordu. Bazen yardım götürüyor, bazen de Çipuntiradze ile Bekarev tarafından elde edilmiş istihbarat bilgisini onlarla paylaşıyordu. Arada bir onlara nasihat veriyor ve arada bir de onların talimatlarını yerine getiriyordu.

Smolni Enstitüsü, masalları andırır biçimde kızıl bir kovan gibi kaynıyor, dev bir kazan gibi fokurduyordu. Daha önce çar ile ülkenin yüceltilmesi, çar ile ülkenin faydalanması için tepedekilerin kendilerine yakın kadınları yetiştirdikleri bu enstitü binası, şimdi köylülerin, mujiklerin sarayına dönüşmüştü. Bu saraydan, eski hoş kokuların yerine şimdi

nikotin, ter, turşu ve Borş çorbası kokuları yükseliyordu. Enstitünün pırıl pırıl döşemeleri adeta pas tutmuştu; kapılar ve duvarlar pek de alışık olunmayan posterler, ateşli sözcüklerle yazılmış el ilanları ve kargacık burgacık yazılmış açıklamalarla rengârenk bir hale gelmişti. Devasa bina ve bu binanın havası, kışkırtıcı edebiyatla, dinamitler ve el bombalarıyla, yassı burunlar, ucuz çizmeler, sarı bıyıklar ve sakallarla dolup taşıyordu.

Bu enstitüde temiz ve Avrupai tarzda giyinmiş kişiyi, bir şeyler aşırmaya gelmiş bir fareymiş gibi karşılıyorlardı. Bundan dolayı Kvaçi de ne zaman Kızılların parti merkezine gitse, üstüne kirli bir kaput geçiriyor, elini yüzünü birazcık kire buluyordu. Konuşmasını ve davranışlarını öyle değiştiriyordu ki, gören herkes onu siperdeki hendeğinden yeni çıkmış bir asker sanıyordu.

"Selam, yoldaş!" diyordu Kvaçi, kendinden emin biçimde İvan İvaniç'e. "Bizim işler nasıl gidiyor?" diye soruyordu ardından da.

"Kötü, çok kötü," diye cevap veriyordu İvan İvaniç. "Bizleri tutukluyorlar, ihanetle suçluyorlar, fakat zafer yine de bizim olacak."

"Bizim olacak!" diyerek Kvaçi ona destek çıkıyordu. "Benim şu sözlerimi unutmayın: Ekim sonunda iktidar bize geçmiş olacak."

"Çok acele ediyorsunuz!"

"Ben size bize geçmiş olacak diyorum!"

"Görelim, ama şimdi sizden küçük bir iş isteyeceğim. Bugün askerlerin küçük çaplı bir toplantısı var ve siz de birkaç şey söyleyin."

Kvaçi'den bunu istemeye gerek bile yoktu. Gevezelik etmek için kendisi zaten bahane arıyordu. Hitabet konusunda eskiden de bir eksiği yoktu. Şimdiyse palavra atmada iyice ustalaşmış, gevezeliğin tadını almıştı ve isyanın ateşine bürünmüştü. Kvaçi bir avcı köpeği içgüdüsüyle Rus köylülerin ve mujiklerin yaralı tarafını hemen ortaya çıkarmış; bu yaralı

tarafı kaşımaya ve yaraya merhem sürmeye başlamıştı:

"Rus işçilerin ve köylülerin kanını emen kâbus anlaşmadan bu yana tam kırk gün geçti. Bizim yabancı burjuvalar için akıttığımız kanla Rusya'nın bütün kırsal kesimi sulanabilirdi. Wisla, Neman, Bug, Dinyester ve Fırat nehirleri bugün bile bizim kanlarımızla boyanmış halde. Yoldaşlar, kimin için savaşıyoruz? Bizim değerli kanımız kimin için akıyor? Yabancı ve yerli burjuvalar için; ve bu burjuvalar bizi ölüme yollarken, kendileri sıcak yuvalarında oturmuş milyonlar kazanıyorlar; bizim çoluk çocuğumuzsa açlıktan ölüyor."

"Çok haklı, çok haklı!" diye bağırıyordu savaştan yorgun düşmüş ve öfkeyle bilenmiş olan halk.

"Sizin öfkeniz, haklı bir öfke," diye devam etti Kvaçi ateşi körükleyerek. "Biz kararlı biçimde, topraklarımızı kaybetmeden, ödün vermeden ve halkların kendi kaderini tayin etme hakkını savunarak mütareke isteyeceğiz."

"Barış! Barış!" diyerek bağırıyordu savaştan usanmış olan süvariler, mütareke umuduyla.

"Biz aynı zamanda toprak ve özgürlük de istiyoruz!" diyerek Kvaçi, insanları daha da kızıştırıyordu.

"Toprak istiyoruz, toprak istiyoruz!" diyerek ateş gibi parlıyordu yüzyıllardır adeta bir büyüyle etkisiz hale getirilmiş, toprağa aç köylüler.

"Fakat bilmelisiniz ki yoldaşlar, barışı, ucuz hayatı, özgürlüğü ve toprağı da ancak mücadeleyle ve kendi ellerinizle elde edebilirsiniz. Yoldaşlar! Devrim tehlike altında, bizim devrimi silahla ve kanla korumamız gerekiyor. Yaşasın proletarya ve proletaryanın iktidarı! Yaşasın işçi, köylü ve asker sovyetleri!"

"Yaşasın!" diye gürlüyordu halk.

"Kahrolsun bugünkü burjuva hükümeti! Hainlere, vurgunculara ve İtilafçı uşaklara ölüm!"

"Kahrolsun! Hepsine hayır! Zafere kadar!"

Ertesi gün Kvaçi, tehdit ve öfkeyle dolu karar metnini İvan İvaniç'e takdim edecek, bir kopyasını da gizlenmiş olan bir

Almana yollayacak ve ondan teşekkür alacaktı. İvan İvaniç Kvaçi'ye çok değer veriyordu; çünkü Kvaçi üstelendiği her görevin altından alnının akıyla kalkıyordu. Kvaçi, savaştan acı çekmiş insanları, görülmemiş bir yetenekle ateşliyor ve ihtirasa sürüklüyordu.

Kvaçi epey zaman önce, banknotların ayağa düştüğünü gördüğü anda, arkadaşlarına Rus banknotlarını biriktirmeme talimatı vermişti. Borsa komisyoncusu Heinstein, Kvaçi'nin günlük gelirini altına çeviriyordu; ancak ekim yaklaşınca Kvaçi Sedrak'a ortak mülkü ve altını da mücevhere çevirme emir verdi. Sedrak da bunu birkaç gün içinde gerçekleştirdi.

Bir gün Kvaçi Elene'yi görmeye gitti. İçeri girer girmez, evden çıkmak üzere olan Pavlov ile yüz yüze geldi.

"Oh, Napoleon Apolloniç! Selam ve sevgiler!"

Şaşkına dönen Kvaçi, hayatını mahveden adamı baştan ayağa süzdü; hiç düşünmeden elini uzatıp sordu:

"Sizi zindandan kim çıkardı?"

"Devrim, sevgili dostum. Görüyorsunuz ya, Avrupai tarzda giysiler içindeyim, ama hâlâ orada çalışıyorum."

"Acaba Şubat Devrimi eski rejimin sadece kıyafetini mi değiştirdi?" diye sordu Kvaçi gülümseyerek.

"Eski rejimin de.... ve senin de!" dedi Elene.

"Şubat'ın da martın da canı cehenneme. Bizi kurtaracaksa biri, yine Wilhelm[3] kurtarır. Sadece onun çavuşları bize barış, ekmek ve düzen sağlayabilir," dedi Pavlov.

"Düzen, ekmek ve kölelik," dedi Kvaçi.

"Bugünkü düzensizliğe ve açlığa bakınca yine de Wilhelm'in düzeni, ekmeği ve köleliği daha iyidir," diyerek söz karıştı Elene.

"Ya Wilhelm gelemezse?" diye sordu Kvaçi.

"O zaman Bolşevikleri tercih ederiz," diye cevapladı Elene ve Pavlov da başını sallayarak aynı fikirde olduğunu ima etti.

---

3 Alman imparatoru II. Wilhelm. çev. notu

"Sahi, İdelsonların nerede olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu Kvaçi Pavlov'a.

"Siz firar edince onların idamını ertesi güne erteledik. Bu ikisinin de kurtuluşu oldu, çünkü aynı gün Rusya'da darbe oldu. Şu anda ikisi de Petro-Pavel Hapishanesi'nde."

"Gördüğüm kadarıyla darbenin size de bir zararı olmamış," diyerek Kvaçi, Pavlov'a lafı giydirdi.

"Bana bir zararı olmadı, ama sizi abat etmiş."

"Bunu nereden çıkardınız?"

"Siz benim uyuduğumu mu sanıyorsunuz? Sizin hayatınıza dair her şeyi biliyorum. Mesela...." diye başlayarak Kvaçi'nin son dönemde yaptıklarını önüne serdi.

"Sizin söylediklerinizi ne onaylıyorum, ne de inkâr ediyorum. Ben sadece şunu öğrenmek istiyorum: Eğer bu anlattıklarınız doğruysa, beni niye tutuklamadınız?"

"Tutuklanmadınız, çünkü... Neden tutuklanmadığınızın sebebini siz de biliyor olmalısınız. Benim sadakatimi kim anlayabilir? Rusya'nın bir sahibi yok ve bundan dolayı da bana kimse teşekkür etmez. Boşu boşuna sizi kendime niye düşman edeyim? Daha sonra nerede karşılaşır ve birbirimizin işine nasıl yararız, kim bilebilir?"

"Akıllı adam her zaman akıllıca hareket eder. Beni tutukladığınız için idam edilecekler arasında yer alıyorsunuz, fakat günün birinde bugünkü iyiliğinizin karşılığını da görürsünüz."

"Bu iyiliğin karşılığını bugün ödeyin."

"Emredin."

"Siz her gün Smolni Enstitüsü'ne gidiyorsunuz ve İvanov'un idaresi altında çalışıyorsunuz."

"Bu doğru."

"Ona bu akşam on iki Bolşevik'i tutuklamamız gerektiğini söyleyin. Hepsinin gizli daireleri var, fakat onların yeni dairelerinin listesi cebimde. Hemen şu anda bu listeyi not edin. Eğer siz bu ricamı yerine getirir ve ona benden söz ederseniz, bana borcunuzu ödemiş olursunuz. Şu anda Bekarev'i yolla-

yacaktım, ama madem sizi gördüm..."

"Bekarev ile şu anda da ilişkiniz mi var?"

"Hayır... Kesinlikle yok... Bir yerde tesadüfen karşılaşırsam, hepsi o... İvanov için ileride de aktaracağım bilgi olacaktır. Eğer o adamla beni gizlice buluşturursanız, çok iyi yaparsınız."

Kvaçi listeyi not etti; Pavlov'a veda etti ve içinden şöyle dedi: "Seni İvanov ile görüştüremem. Ben yine aranızda köprü olarak kalırım. Böylesi daha iyi, bu şekilde ikinizi de avucumun içinde tutmuş olurum."

Pavlov dışarı çıktı. Elene Kvaçi'yi soğuk biçimde karşıladı; aralarındaki köprü zamana bağlı olarak yavaş yavaş çöküyordu. Yeni kızıl-sarı köprüler inşa etmeye Kvaçi kendisini öyle kaptırmıştı ki, Elene için sadece ayda bir gün zaman ayırabiliyordu. Elene de kendi açısından yeni Kvaçi'lere bağlanan yeni yeni irili ufaklı köprüler kurmuştu.

"Elene, Pavlov'u uzun zamandır mı tanıyorsun?"

"Altı ay olmak üzere."

"Pavlov senin yakın arkadaşın, değil mi?"

"Ne olmuş, bu seni niye ilgilendiriyor?"

"Acaba bunu sorma hakkım elimden mi alındı?"

"Bunu sen kendi kendine yaptın."

"Haklısın. Seni sadece ayda bir kez görebiliyorum. Ne yapayım, kaderimiz böyleymiş. Bu güzel fotoğrafları... Bunları bir yerden hatırlıyorum."

"Tanya'nın onlar. Tanya'yı hatırlıyor musun?" diye sordu Elene iğneleyerek.

"Sahi, Tanya! Zavallı kadın! Nasıl da yok oldu!"

"Benim için yok olmuş değil. Şu anda da buralarda. Neredeyse gelmek üzere, onu bekliyorum.

"Sahi mi?" dedi Kvaçi şaşkınlık içinde. "Onu görmeyeli beş yıl geçmiş olmalı. Onu görmek çok hoş olurdu, fakat..."

"Gerçekten mi? Acele etme o zaman, Tanya beş dakika sonra burada olur."

Kvaçi saatine baktı.

"Ah, çok geç olmuş. Hoşça kal, canım. Sahi, size bir tavsiyede bulunacağım. Neyin var neyin yok, hepsini sat, aksi takdirde... Bugün veya yarın bir şeyler patlak verir ve her şeyini kaybedersin."

"Uzun zaman önce sattım ve harcadım. Tanya da aynısını yaptı."

"Satmakla çok iyi etmişsiniz. O halde hoşça kal, canım."

Kvaçi, birinden kaçıyormuş gibi merdiveni koşarak iniyordu. Sokağa çıkınca biraz ileride Tanya'nın faytonunu gördü. Hemen bir dükkânın içine daldı ve oradan bakmaya başladı. İki siyah at landoyu dükkânın önünden uçurarak geçirdi. Tanya siyah giysiler içindeydi. Yaşlanmış ve iyice yıpranmıştı. Rengârenk geçmiş, bir an Kvaçi'nin aklından gelip geçti; sonra hafızasının kapısı hemen kapanıverdi. Ardından Kvaçi bir faytonu durdurdu ve yarım saat içinde Kızılların merkezine ulaştı.

"Selam, yoldaş!" diye seslendi İvan İvaniç'e. "Sizinle çok önemli gizli bir işim var. Yabancı kimse var mı aramızda? Pekâlâ. O halde beni dinleyin. İşte liste. Bu gece bu insanları tutuklayacaklar... İnanmıyor musunuz? Size onların gizli dairelerini de bildiklerini söylüyorum... Nereden mi biliyorum? Bunu size söyleyemem."

Kvaçi'nin sözleri doğru çıkmıştı. O gece Pavlov yirmi kadar daireyi basmış, ama kimseyi yakalayamamıştı. Ertesi günden itibaren Kızılların gözünde Kvaçi'nin adı ve ona duyulan güven on kat artmıştı.

Ekim yaklaşınca Kvaçi Silibistro'ya şunları söyledi:

"Bugün veya yarın her yer cehenneme dönecek ve bu cehennemden şeytan bile sağ çıkamayacak. Bundan dolayı Gürcistan'a gitmeni salık veriyorum."

Pupi dışında herkes aynı fikre vardı; Pupi ise oğlundan uzak kalmak istemiyordu. Fakat sonunda o da Kvaçi'nin kararına uydu. Kvaçi, üç gün sonra ailesini trene bindirip ülkesine doğru yolcu etti.

Kvaçi o kadar çok gevezelik etmiş, o kadar çok şey dinlemişti ki, hiç farkında olmadan bu ateşli sloganlara ve kanlı dövizlere kendisi de yavaş yavaş inanmış ve ortak olmuştu. Fakat bu arada "kvaçiliğe"[4] devam ediyor ve arada bir arkadaşlarına nasihatler verip onlara cesaret aşılıyordu:

"Elinizi çabuk tutun! Silip süpürün, alıp götürün! Öyle ağzınız açık bakıp durmayın! Ağzı açık ayran budalası olmayın, yoksa böyle bir zamanı bir daha hayatınızda göremezsiniz!"

Ve arkadaşları da önderin öncülüğünde ellerini çabuk tutuyor, silip süpürülmesi gereken her şeyi silip süpürüyor, alıp götürüyorlardı.

Bir ara Kvaçi, İvanov'un yanına girip şöyle dedi.

"Beyazlar ve Yunkerler sayısız hazinenin ve sanat eserinin saklandığı sarayı boşaltıyorlar. Hemen yetki istiyorum!"

İvan İvaniç beş dakika içinde Kvaçi'ye her türlü yetkiyi içeren bir belge ve yanına da on kadar ateşli bahriyeli verdi. Kvaçi mangasıyla gidip, Kızılların Beyazları sürdüğü bir saraya dayandı. Kvaçi ve arkadaşları, silahlı işçilerin ve bahriyelilerin peşinden saraya girdiler. Sarayın içine silahlı ve silahsız bir güruh dolmuştu. Biri semaveri almış sürüklüyor, bir başkası mermer bir heykeli yerinden kaldırmaya çalışıyor, üçüncüsü bir koltuğun derisini söküyor, dördüncüsü gobleden halıyı beline sarıyordu. Beşinciler ve onuncu kişilerse çok eski resimleri, Çin vazolarını, nadir kap kacağı ve envaiçeşit küçük eşyayı yüklenmiş çıkış kapılarını arıyorlardı.

"İşçi, köylü ve asker temsilcileri sovyeti adına... Durun!" diye haykırdı Kvaçi ve kendisine verilen yetki belgesini yüksek sesle okudu. Ardından da Kızıl işçilere ve bahriyelilere emir verdi: "Herkesi büyük salonda toplayın, üstlerini arayın,

---

4 Gürcüce *kvaçi* kelimesi "madrabaz, hilekâr, düzenbaz" anlamiarına gelir. çev. notu

her şeyi bıraktırıp dışarı çıkarın."

Yarım saat içinde talancıların elinden her şeyi geri aldılar. Kvaçi sağ sola kendi arkadaşlarını dikti ve Kızıllara şöyle dedi:

"Kardeşlerim, halkın malını koruduğunuz için size teşekkür ediyorum. Şimdi her şeyi biz koruruz. Artık size ihtiyaç kalmadı. Hoşça kalın."

Kapıları içeriden kilitleyen - Kvaçi ile arkadaşlarının gece gündüz çalışmaktan kolları koptu. Hazineyi kurtardılar; kutulara ve sandıklara yerleştirip "saklamak" üzere Kvaçi'nin bodrumuna götürdüler. O günden sonra Gintsi ve antikacı bir Yahudi o bodruma sık sık gelip gider oldular.

Kvaçi ise halkın hazinesini arayıp bulmaya, kurtarmaya ve onu korumaya alışmıştı. Bu yetki bir kez işe yarayınca, başka yerde niye işe yaramayacaktı ki? Kvaçi kendi yöntemini ve adeta sihirli bir güce sahip olduğu ortaya çıkan o yetki belgesini birlikte kullandı. O kâğıdı gören herkes, pimi çekilmiş el bombasıyla karşı karşıya kalmış gibi titriyordu. Herkes başını kendiliğinden öne eğiyor ve her kapı kendiliğinden açılıveriyordu. Kvaçi, Çar Petro'nun şehrinde sayısız ve sınırsız miktarda bulunan hazine parçaları karşısında kısa sürede tam bir şaşkına dönmüştü.

Bir gün Kvaçi vicdan diye bir şeyin olduğunu hatırladı ve Beso'nun önünde içini rahatlatmaya çalıştı:

"Ne fark edecek, Beso'cum, dürüstlükten bir şey çıkmaz. Çevrede gördüğün herkes talancı ve kaçakçı. Eskiler de öyleydi ve yeniler de hiç farklı değil. Dürüst adamlarsa havasını alıp açlıktan ölüyor. Yeni devrim benim sandığım yoldan ilerlemiyor. Bu devrim kanda boğulur ve bizi de boğar. Biz çok tehlikeli bir yola girdik. Ne var ki, geri adım atmamız da mümkün değil. Bize kalan tek şey, payımıza düşeni alıp bu cehennemden kaçmak. Rusya bütün dünyayı karşısına almış görünüyor. Bu kavga anında, mümkün olan her şeyi süpürüp almalıyız; fakat geç kalmamalıyız ve gecikmeden burayı terk etmeliyiz; aksi takdirde..."

"Kızıl Devrimi Koruma Cemiyeti" daha da büyümüştü. Yeni iktidarın bu cemiyetle ilgilenecek zamanı yoktu ve bundan dolayı Kvaçi'nin ininde işler yine onun yöntemiyle "kvaçilik" yöntemleriyle devam ediyordu.

Ne var ki bir süre sonra, Smolni Enstitüsü binasındaki bu cemiyet de birilerinin aklına geldi. Kvaçi tehlikeyi hemen sezdi ve cemiyetin yöneticilerine nasihatlerini sıraladı:

"Bizi burada iyi bir şey beklemiyor. Bir yıldır bizi saklayıp ısıtan bu yuvayı yavaş yavaş dağıtma zamanı geldi. Eğer bir binada çatlak oluşmuşsa, orada kalmamak gerekir. Şimdi o an da gelip kapıya dayandı. Belki de orada bir işe başlamak daha iyi olur. Yetki belgesi öyle bir güce sahip ki, onun hatırı için beş para almadan bile çalışabiliriz."

Karar verip hemen uygulamaya geçtiler. Bir hafta içinde Kvaçi herkesi yeni koltuğuna oturtmuştu. Kvaçi kendisinin büyük bir kampta komiserlik görevine atanmasını sağlamıştı. Havlabriyan'ı da bu kampta vezneci olarak görevlendirdi. Gabo Çhubişvili'nin Kızılhaç depolarına girmesini sağladı. Ladi Çikinciladze darphaneye yerleştirdi. Çipi Çipuniradze ile Pavlov ve Bekarev'i yine istihbarat ve araştırma işlerinde görevlendirdi.

Beso Şikia "Kızıl Devrim Cemiyeti"nde Kvaçi'nin öncülüğünde onun yerini üstlendi: Cemiyeti dağıtıyor ve mallarını satıyordu; bu görevi de "bir ay içinde muhteşem biçimde" yerine getirdi.

Kvaçi de o bir ay içinde kendi planını hayata geçirdi. Nerdeyse her gün Beso, Çipi veya Ladi onun yanına gidiyor ve Kvaçi'ye birkaç milyonluk "değerli kâğıtlar", çekler veya başka belgeler gösteriyorlardı. Kvaçi büyük bir rahatlık içinde üzerine "verin" diye yazıyordu; Havlabriyan ise "paramız yok" diyordu. Havlabriyan birikmiş bütün parayı arkadaşlarının önünde sayıyordu; Heinstein bu parayı borsaya götürüyor, akşamleyin altın ve mücevherle dönüyordu.

Epey bir zaman önce Kvaçi ekibine şu talimatı vermişti:

"Her an şehirden kaçacakmışsınız gibi hareket edin. Böyle zamanda yiğidin atı daima eyerli ve dizginli olmalı."

İsaka ve Rebeka'yı serbest bırakmışlardı ve onlar da Odesa'ya gitmişlerdi. Kvaçi ikisini de zayıflıklarından dolayı bağışlamıştı. Ne var ki onlar yine de Kvaçi ile karşılaşmaktan çekinmiş, sadece Bekarev aracılığıyla Kvaçi'ye selamlarını ve özürlerini yollamışlardı.

Elene de görünürlerde yoktu.

Hükümet Moskova'ya taşınmıştı. Kendi ekibiyle birlikte Kvaçi de gidecekti, fakat biraz gecikmişti; çünkü şey yapması gereken birkaç işi vardı.

"Gabo, arkadaşım Ganus nasıl?" diye sordu Kvaçi o günlerde Gabo Çhubişvili'ye.

"Daha yeni öldü."

"Ecelinden mi ölmüş?" diye sordu Kvaçi şaşırarak.

"Biraz yardım ettim," dedi Gabo gülümseyerek ve üstüne başına baktı. Kvaçi durumu kavradı. Gabo'nun bileğinde altın saat ve elinde altın tabaka vardı; parmaklarındaysa birkaç değerli yüzük parlıyordu.

"Bravo!" diyerek takdir etti Kvaçi. "Sana müteşekkirim."

Arkadaşları çalıp çırpmayı artırmış, el atmadıkları bir şey bırakmamışlardı. Bir hafta içinde, daha önceden sahip olduklarından daha fazlasına sahip olmuşlardı.

Bu arada Kvaçi'nin gökyüzüne kara bulutlar çöktü. Havada tehditlerin kokusu yayılmaya başladı. Sağda solda şimşekler çaktı. Bir akşam paniğe kapılmış olan Kvaçi hızla eve girdi ve bağırarak şöyle dedi:

"Sonumuz geldi! Her şeyi öğrenmişler! Herkes canını kurtarsın! İşte, alın okuyun."

Akşam gazetesini açtılar ve okumaya başladılar:

"Devrime Prens Kvaçantiradze de sülük gibi yapışmış. Rasputin'in arkadaşı ve çarın sadık hizmetkârı olan Kvaçantiradze..."

"Kardeşler, gitsek iyi olacak!" dedi Celil ve kocaman dişlerini sergiledi.

Çipi ile birlikte Pavlov da geldi ve sakince kısa bir açıklama yaptı:

"Her şeyi öğrendiler. Hemen şimdi gitmezsek, bir daha gidemeyiz."

"Madem öyle bir saat içinde herkes tren istasyonunda olsun!" dedi Kvaçi ve harekete geçme talimatı verdi.

Hepsi bu karara uymuştu. Arkadaşlar bir saat sonra tren istasyonunda bir araya geldiler.

"Sonumuz geldi!" diye haykırdı Çipi tekrar. "Tek bir tren bile yokmuş."

"Bağırıp durma!" dedi Kvaçi ve gizli servis ajanını susturdu. "Beso, git bir tren bul, kaç paraya bulacağının hiç önemi yok."

Beso on dakika sonra geri geldi.

"İki vagon hemen şimdi burada olur. Yüz altın çok fazla olmasa gerek."

"Fazla değil," dedi Kvaçi, arkadaşını onaylayarak.

Yarım saat sonra iki vagonlu bir tren Moskova'ya doğru rüzgâr hızıyla yol alıyordu. Yataklı ve salonlu vagonda "Kızıl Devrimi Koruma ve Yardım Cemiyeti İdaresi" üyeleri dokuz kişi bulunuyordu ve bu dokuz kişi "Devrimci Askerler Treninin Yolcuğunu Düzenlemek" ile görevliydi.

"Peki, bu yetki belgesi söker mi?" diye sordu Sedrak korku içinde.

"Söker de ne demek, diker bile," diye cevap verdi Ladi Çikinciladze.

"Kim imzalamış?" diye sordu Kvaçi, Beso'ya.

Beso elinde bir metre uzunluğunda bir yetki belgesi tutuyordu.

"Devrimci askeri komite. İşte, bak mühür ve her şey yerli yerinde. Oku: "Devrimci Asker Sovyeti!"

"Aman Allah'ım!" diye bağırdı Celil. "Şu Rus'un memleketinde kâğıdın ne büyük bir kuvveti varmış."

"Peki, Celil, akşam yemeği nerede?" diye sordu Kvaçi. "Kırım şarabını ve şampanyasını çıkarın."

Yarım saat sonra Gürcüce "Mravaljamieri" adlı şarkı trende yeri göğü inletiyor ve trenin çıkardığı taka tuka seslerini bastırıyordu. "Mravaljamieri" şarkısını Celil'in "bayat"ı izledi ve bayatın peşinden de Rusça "Vniz po matuşke po Volge" geldi.

Sabahleyin tren bir istasyona yaklaştı. Bu sırada Kvaçi ve arkadaşları yüzlerini yıkıyor, tembel tembel geriniyor ve kahvaltı için hazırlanıyorlardı. Rus askeri paltolarıyla dolup taşan istasyon da onu görünce arılar gibi kaynamaya ve homurdanmaya başlamıştı.

"Geliyor! Geliyor!"

Tren perona yanaşınca askeri paltolar denizi tükürmeye ve homurdanmaya başladı:

"Haydi! Tut! Aşağıya at!"

Silahlar, kutular, heybeler ve bohçalarla yüklü askerler treni olduğu gibi yuttular; bağırtı ve tehditlerle vagonlara doluşup yerleştiler.

Kimi kapılardan, kimi pencerelerden sürünerek içeri giriyordu. Baş aşağı girmeye çalışan askerlere arkadan başkaları asılıyor ve çizmelerini çekip çıkarıyor veya eşyalarını aşırıyorlardı.

"Yoldaşlar!" diye bağırıyordu Kvaçi ve arkadaşları.

"Durun! Binemezsiniz! Bu delegasyon treni. Biz düzeni sağlamakla görevliyiz... İşte yetki belgesi!"

Fakat kimse ne bu yetki belgesini görmek, ne de okumak istiyordu. Kvaçi'nin tehdidini gülerek ve karşı tehditle cevapladılar. Biri şöyle bağırdı:

"Yoldaşlar! Bu burjuvaların bugüne kadar kanımızı emmesi yetti de arttı! Haydi, bunları da pencerelerden aşağıya dökün!"

Kvaçi ve arkadaşlarını pencereden pat pat aşağıya attılar ve bu sırada ana avrat dümdüz gidip kahkahalar atarak, onları delik deşik etmekle tehdit ettiler.

"Çabuk, eşyalarımızı kurtarın!" diye talimatlar yağdırdı Kvaçi.

Kvaçi ve arkadaşları trenin etrafında uzun süre dolanıp durdu ve pek çoğuna yalvarıp yakardılar; para ve votka bile teklif ettiler, ama vagonun yanına dahi yanaşamadılar. Sonunda, tıklım tıklım dolu tren düdük sesleri ve homurtular arasında hareket etti. Tren, Kvaçi ile arkadaşlarının bütün varlığını, giysilerini, yiyeceklerini, parasını, mücevherleri, geçmişte elde ettikleri ne varsa her şeyi, hatta umutları, lanetleri ve gözyaşlarını da beraberinde götürdü.

Kvaçi ve arkadaşları istasyonun salonunda oturdular; hepsinin suratından düşen bir parçaydı ve hepsi de sızlanıp duruyordu.

"Hepimiz mahvolduk!" diye bağırıyordu Çipi, gözyaşları içindeydi.

"Tanrı'nın gazabına uğradık!" diye saçma sapan şeyler söylüyordu Gabo.

"Evet, işler çok kötü," diyordu Pavlov kendi kendine.

"Şimdi bizim işler yattı. Valla yattı!" diyordu Celil ve başını sallayıp duruyordu.

Beso parmaklarını çıtlatıp duruyor, Çipi Çipuntiradze ise kendini paralıyordu. Bekarev sigara dumanı içinde boğuluyordu; acı içinde kıvranan Kvaçi ise kafese kapatılmış vahşi hayvan gibi dolanıp duruyor ve arada bir çatılmış alnını ovuyordu. Sonunda herkes sus pus oldu ve hepsi de gözlerini öndere dikti. Uzun süre hiç konuşmadan durdular ve Kvaçi'nin kaderlerini tayin etmesini beklediler.

"Kvaçi, ne durumdasın?" diye sonunda Beso sormaya cesaret edebildi.

"Öfkeden kudurmak üzereyim."

"Bir şey söylemeyecek misin?"

"Söyleyecek ne var. Bu çantayla neleri kurtarabildiniz?"

"Fazla bir şey yok; içinde mühürler ve ıstampalar var."

"Bir de fazla bir şey değil, diyorsun. Dostum sen her şeyi kurtarmışsın!"

Kvaçi'nin yüzü aydınlandı, gülümsedi ve çok kararlı bir sesle arkadaşlarına cesaret aşıladı.

"Dert etmeyin, arkadaşlar! Eğer kaderin ihanetine uğramazsak ve Tanrı da bize yardım ederse, kaybettiğimiz her şeyi bir ayda geri alacağız. Haydi! Kalkın ayağa! Kendinize gelin! Düşün peşime!"

SAMTREDİDZE'NİN HİKÂYESİ

Bölge İdare Komitesi'nin dairesinde hummalı bir çalışma vardı. Üç erkek kendinden emin biçimde başkanın çalışma odasına dayandılar. Nöbetçi önlerini kesti.

"İçeri giremezsiniz. Komitenin toplantısı var."

Öndeki kişi bir eliyle nöbetçiyi kenara iterken, diğer eliyle kapıyı açıp içeri girdi. Diğer ikisi de onu izledi. Toplantı kesildi. Konuşan kişi sözü yarıda bıraktı. Herkes içeri girenlere gözlerini dikmişti.

"Pardon, yoldaşlar!" dedi buz gibi bir sesle Kvaçantiradze. "Size kendimi tanıtayım. Ben Devrimci Asker Sovyeti üyesi Pavle Samtredidze. Bunlar da benim yardımcılarım Panov ve Şikiantsi.

Eliyle Pavlov ile Şikia'yı gösterdi. Hepsi ayağa kalktı ve hazır ola geçti. Kvaçi yüzünü daha ekşiterek konuşmaya devam etti:

"Şehrinizde bir iğrençliktir almış başını gidiyor; siz ise rahat koltuklarınıza gömülmüş sohbet ediyorsunuz. İşte size bir örnek. Ben heyetimle birlikte özel olarak tahsis edilmiş bir trenle geliyordum. Hain burjuvaların yurtdışına mücevher ve altın götürdüklerini bana yolda haber verdiler. Treni aradım. Verilen bilgi doğruydu. Hiç kuşkusuz hazineyi ellerinden aldım. İğrenç hainleri de oldukları yerde kurşuna dizdim. Fakat sizin burnunuzun dibinde, istasyonu ellerine geçirmiş olan askerlerin saldırısına uğradım; bizi trenden dışarı attılar,

her şeyimize el koyup bizim trenle yola çıktılar. Yoldaşlar, bu konuda ne diyeceksiniz?"

Yoldaşlar şaşkınlıktan ne söyleyeceklerini bilemediler. Koşuşturmaya, sağa sola telefon etmeye başladılar ve otomobillerin motor sesleri ortalığı doldurdu.

"Çeka başkanı siz misiniz?" diye karşısına çıkan birine sordu Kvaçi. "Biz dokuz kişiyiz. Ben burada kalacağım. Diğerlerini siz götürün. Şimdi hemen bir telgraf çekin ve o treni bir yerde küçük bir istasyonda durdursunlar. Lokomotifi ayırıp yollasınlar, yoksa askerler treni zorla götürürler. Planımı anladınız mı?"

"Evet, anladım, yoldaş! Bu arada yüz kadar silahlı kişi o trene yetişiriz. Treni ablukaya alırız ve..."

"İşte böyle. Başarılar diliyorum. Buyrun, bizim yetki belgelerimizi de görün," dedi Kvaçi Kvaçantiradze ve beş kadar uzun kâğıdı önüne serdi.

O katı yetkiler karşısında herkes put kesildi ve hepsinin eli ayağı titredi. Hiç kimse o yetki belgelerini eline almaya ve okumaya cesaret bile edemedi. Kvaçi tekrar cebine koydu ve şöyle dedi:

"O halde işe koyulun. Hoşça kalın, yoldaşlar!"

Sonra Beso'yu bir kenara çekip şöyle dedi:

"Haydi bakalım, Beso, bizim hayatımız artık sana bağlı. Siz geri dönünceye kadar ben burada her şeyi halletmiş olurum."

Dairede iki kişi, aslan kesilmiş olan Kvaçi ile put gibi ayakta duran Bölge İdare Komitesi başkanı kaldı.

"Oturun, yoldaş!" diyerek Kvaçi onun oturmasına izin verdi. "Buyurun, oturun ve bana bölgenizde neler olup bittiğini anlatın."

Bölge İdare Komitesi başkanı anlatmaktan yoruldu. Bölgede işlerin seyri ve hükümetin çalışmaları konusunda Kvaçi'ye iki saattir hesap veriyordu.

Kvaçi, bu açıklamaların ardından Bölge İdare Komitesi başkanını takdir etti ve ikram ettiği yemeği yedi. Sonra da

onun odasında yatıp uyudu.

Beso ve Celil Kvaçi'yi uyandırdığında güneş batmak üzereydi.

"Kalk, Kvaçi. Şarap dışında her şeyi geri aldık; bir iğne bile kayıp değil. Askerler votkayı, kanyağı, şarabı ve şampanyayı tamamen içmişler.

"Afiyet olsun!"

Kvaçi, İdare Komitesi'nin personelini övdü, onlara hamilik sözü verdi ve akşam çökerken de özel olarak görevlendirilmiş bir trenle yola çıktı.

Tren unutulmuş, küçük bir istasyonda takılıp kaldı. Sonra lokomotifi gizlice çekip gitti. Sabahleyin başka bir özel tren Kvaçi ve arkadaşlarının imdadına yetişti. Birkaç altın Kvaçi'nin vagonunun da o trene bağlanmasını ve yola devam etmesini sağladı.

Kvaçi iyice sıkılmıştı. Hiçbir şey yapmadan oturmaktan bezmişti. Biraz düşünüp taşındı. Alnını ovuşturup şöyle bir karara vardı: "Bu trenin her yerine bir göz atayım" dedi ve vagonları dolaşmaya başladı. Birinci vagonda baştan ayağa silahlı gerçek yoldaşlarına rastladı. Onların arasında miyop, utangaç ve unutkan İvan İvaniç de vardı. Korkudan Kvaçi'nin beti benzi attı. Biraz bakıştılar. Kvaçi, İvan İvaniç'in kendisini tanıyamadığını anladı.

"Yoldaş!" diye hitap etti Kvaçi kararlı bir sesle ve nazik biçimde. "Yanınızda yasaklanmış veya fazladan yiyeceğiniz yok ya?"

"Hiçbir şeyimiz yok," diye cevap verdi biri. "Biraz kanyağımız var, fakat..."

Yoldaşlar öğle yemeğine oturmuşlardı. Önlerinde esmer ekmek, hıyar turşusu, kokuşmuş balık ve soğuk patates vardı. Bunların yanında bir şişe kanyak duruyordu.

"Bu şişeyi bana verin, yasaklandı," dedi Kvaçi ve elini şişeye uzattı.

"Yoldaşlar, daha içmedik bile..." diye sırıttı biri.

"Bu kadar katı olmayın," dedi diğeri yalvaran bir ses tonuyla.

"Buyurun," dedi üçüncü kişi ve şişeyi uzattı. "Kanun kanundur, o kadar, biz kanuna riayet ediyoruz."

"Bravo, yoldaş!" dedi dördüncüsü. "Haklıya haklı! Karar bizler tarafından verilmiş. Böyle olunca bu karara başkalarından önce bizim uymamız lazım."

İvan İvaniç tekrar Kvaçi'ye bakıyordu; alnını ovup "Acaba nereden hatırlıyorum bu adamı?" diye düşünüyordu.

Tren hareket etti. Yoldaşlar Kvaçi'nin hareketini bir süre aralarında tartıştılar. Kimi Kvaçi'ye küfürler savuruyor, kimi de onun ödünsüz davranışını beğeniyordu.

"Adını sormamakla büyük hata yaptık," dedi biri. "Bu kadar prensipli biri buralarda çürümemeli."

"Bu adamı tanımasına tanıyorum, ama," diye mırıldandı İvan İvaniç, "onu nerede veya ne zaman tanıdığımı hatırlayamıyorum. Sanırım..."

İvan İvaniç Moskova'ya kadar alnını ovup durdu ve hatırlamaya çalıştı. Tren Moskova'ya vardığında İvan İvaniç birden yerinden fırladı, elini alnına vurup şöyle bağırdı:

"Hatırladım!"

"Ne var? Ne oldu?" diye sordular sağdan soldan.

"Çabuk, kâğıt, telgraf! O haramiyi yakalayın, yoksa ülkenin altını üstüne getirir! Çabuk!"

"İvan İvaniç, kim ülkenin altını üstüne getirecek? Kimi yakalamaları gerekiyor?"

"O, o! Bizden kanyağı alan adam. Soyadı Kvaçantiradze. Üç veya beş kadar adı var, Kvaçi, Apollon, Napoleon ve... Şeytanın laneti! Çabuk kalemi verin! Hatırladım!"

İvan İvaniç hatırlamasına hatırlamış, ama hatırlamakta gecikmişti.

KARAPET ŞULAVRİYANTSİ'NİN HİKÂYESİ

On dakika kadar sonra İvan İvaniç, öfke dolu bir telgraf yazıyor, İvaniç'in arkasındaysa Beso Şikia duruyor ve yazdığı telgrafı uzaktan okuyup hafifçe gülümsüyordu. Sonra kendisi de Pavlov ve Ladi adına yazılmış iki telgraf teslim etti ve ardından trene çıktı. Kvaçi ve arkadaşları onu trende bekliyorlardı. Beso Kvaçi'ye şöyle dedi:

"İvan İvaniç seni zor hatırladı ve bizi yakalamaları için telgraf yolladı. Biraz önce bu telgrafı okudum."

"Ha ha ha!" diye güldü Kvaçi. "Geç kalmış, İvan İvaniç'im, geç! Şimdi arayıp dursunlar beni. Sedrak, şu kâğıdı oku ve Çekacılar bize yetişebilir mi, sen söyle?"

Sedrak uzun yetki belgesini okudu. Şöyle yazıyordu: "Karapet Minasiç Şulavriyantsi ve arkadaşları (on kadar ad sayılıyordu) karşı devrimci, sabotajcı ve soyguncu Kvaçi Kvaçantiradze'yi (Anapodiste, Apollon, Napoleon, Pavle Samtredidze adlarını da kullanmaktadır) yakalamakla görevlendirilmiştir."

"Vay be!" diyen Sedrak'ın ağzı açık kalmıştı. "Yani, sen şimdi kendi peşine mi düştün?"

Kvaçi Kvaçantiradze kendi peşine düşmüştü. Herhangi bir şehre veya istasyona vardığında, hemen oranın idaresini ziyaret ediyordu. Bir metre uzunluğundaki görevlendirme belgesini açıyor ve soruyordu.

"Bu adamı yakın zamanda görmüş olabilir misiniz?"

Sonra Kvaçi kalacak daire, telefon ve otomobil istiyor, ardından sıvışacağı deliği aramaya başlıyordu. Yollar açık değildi. Rostov ve diğer şehirler Beyazlardan Kızılların eline geçiyor, kanlı dans bir türlü bitmek bilmiyordu.

Kvaçi kısa zamanda kendi izini buldu. Çekacılar adım adım onu takip ediyorlardı; bazen kendisinin tam arkasında oluyor, bazen de önüne geçiyorlardı. Arkadaşları birkaç yerde cepheyi yarmak istemişler, fakat her yerde tuzaklarla karşı karşıya gelmişlerdi.

Bir gün Celil, Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Efendi, Celil dün gece çok kötü bir rüya gördü. Ben kan gölünde yüzüyordum."

"Korkma, Celil!" diyerek Kvaçi onu teskin etti. "Allah bizimle."

Allah gerçekten de onların tarafındaydı; fakat bir dakikalığına o da gözünü yummuştu.

Kvaçi de gözlerini yummuştu; bir delik açıp cepheyi yarmaya karar vermiş olarak bir kulübede istirahat ederken, birden arkadaşları seslendi:

"Kvaçi, kalk! Çabuk kalk!"

Kvaçi hemen yerinden fırladı.

"Sonumuz geldi! Şimdi sonumuz geldi!" diye bağırıyordu Çipuntiradze ve saçlarını yoluyordu. "Bizi buldular!"

"Ne oldu?"

"Geliyorlar! Geliyorlar!"

"Kim?" Nereden? Kaç kişiler?"

"En az kırk atlı. Dereyi izleyerek sessizce yaklaşıyorlar. On kadar kişi sağ tarafımızdan dolanıyor."

"Haydi, dışarı çıkın, aksi takdirde bu kafes gerçek mezarımız olacak!" diye seslendi Kvaçi ve kulübeden dışarı fırladı. Sağa sola bakınıp işin gidişatını hemen ölçüp biçti. "Haydi, arkadaşlar! Kıyamet ani geldi. Kurşuna dizileceğimize delikanlı gibi ölelim. Pavlov, sen, Bekarev ve Ladi şu duvarın arkasına sinip o yoldan gidin. Oradan önümüzü artık kesemezler. Bir makineli tüfeği siz yanınıza alın. Geriye kalanlar, siz de benimle gelin. Fişeklikleri kuşanın. Telaşa kapılmayın. Soğukkanlı olun ve sağlam durun!"

Üçü yarı yıkık duvarın arkasına sindiler. Diğerleri duvarın dibinde sipere yattılar ve açık arazi ile geniş dere yatağına hakim bir konuma sahip oldular.

Kızıllar derede atlarından inmiş, patika yoldan tek sıra halinde yavaş adımlarla gizlice ilerliyorlardı.

"Otuz yedi... Otuz sekiz..." diye sayıyordu Kvaçi. "Toplam

elli iki kişiler. Biz ise altı kişiyiz."

"Dokuz kişiyiz," dedi Gabo.

"O üçünü saymıyorum, onların kendi düşmanları var. Yeter ki biz akşama kadar dayanalım, sonra işimiz kolay. Haydi Gabo, makineli tüfeğin başına geç, bunu kullanmasını biliyormuşsun."

"Sonumuz geldi, Kvaçi," diye inledi Çipi.

"Sus, köpoğlu!" dedi Celil ve Çipi'yi susturdu.

"Vay anam, bu başıma gelen de nedir?" dedi Sedrak çenesi titreyerek. "Herhalde üşütmüş olmalıyım. Tüfek elimde titriyor."

"Bir araya toplanmayın!" dedi Kvaçi arkadaşlarına dönerek. "Açılın. Birbirinizden on adım uzaklaşın."

Kvaçi sağ yanına Celil'i yerleştirdi. Sol tarafına Çhubişvili uzandı. Beso bir kanada yerleşti. Sedrak ikinci kanatta diz çökerek yerini aldı. Kızıllar durdular ve sipere yattılar. Kızılların komutanı öne çıkıp seslendi:

"Hey, hey! Kva-çan-ti-ra-dze! Aşağılık haydut! Teslim ol!"

Kvaçi gülümseyip nişan aldı. Tüfek patladı. İki kolu da aniden havaya kalkan Kızıl komutan elindeki tüfeği yana fırlatarak yüzükoyun yere kapandı. Aynı anda vadiden elli tüfek gümbürdemeye başladı. Duvarı adeta nohut yağmuruna tuttu.

Korkunç ve acımasız bir çarpışma başladı.

"Gelişigüzel ateş etmeyin!" diyerek Kvaçi arada bir emir veriyordu. Nişan al... Ateş... Doldur..."

"Vay, köpoğlu! Domuz! Kızıl şeytan!" diye homurdanıyordu Celil.

"Birini daha devirdim!" diye seviniyordu Çhubişvili. "Bu bir ve devamı gelecek!"

"Vay anam!" diye bir ses geldi sağ taraftan.

Kvaçi o tarafa baktı. Sedrak yerde iki büklüm olmuştu. Yüzü kara gömülmüştü ve bir eliyle adeta karı kürüyordu. Çipi başını yere gömmüş ve öfkeli biçimde havaya ateş ediyordu.

"Çipi!" diye bağırdı Kvaçi. "Kime ateş ediyorsun? Nereye ateş ediyorsun? Pozisyon al! Nişan alıp öyle ateş et!

Çipi başını daha da gömdü ve tam o anda iniltiyle sırtüstü devrildi.

"Celil!" diye seslendi Kvaçi. "İkisinin de tüfeklerini ve fişekliklerini alıp buraya getir. Benim tüfeğim öyle ısındı ki, elimi yakıyor."

Kızıllar birden ayağa fırladılar ve hücum sesleri arasında koşarak gelmeye başladılar.

Haydi, Kvaçi sıkı dur! Geri adım atma! Sağlam dur! Düşmana arkanı dönme, aksi takdirde bu senin de, arkadaşlarının da ve ganimetinin de sonu olur!

"Haydi arkadaşlar!" diye bağırıyordu Kvaçi hınçla. "Doldur! Nişan al! Ateş!"

"Rak-rak-rak! Rak-rak!" sesiyle ortalığı inletiyordu Gabo'nun elindeki silah.

"Trak-trak! Trak-trak!" sesleriyle gümbürdüyordu beş kadar tüfek.

Kvaçi'nin içine tekrar Demir Tepe cinleri girmişti. O zaman cinler onu öylesine ele geçirmişti ki, niye öylesine çılgına döndüğünü Kvaçi bile anlamamıştı. Şimdiyse farkında olarak ve hayatta kalmak için kararlı biçimde mücadele ediyordu. Hayır, Kvaçi henüz ölmeyecekti! Ukrayna'nın kuş uçmaz kervan geçmez bir köyünde, böylesine zamansız ve zavallı biçimde ölmeyecekti! Silibistro ile Pupi'ye bir kez daha sarılmadan, Kutaisi ile Tiflis'i, Sağoria semtini ve Muştaidi Bahçesini, Perma ve Mtatsimda semtlerini dolaşmadan, Kutaisi'de Eremo ile Laitadze'nin meyhanelerinin, Vera bağlarındaki "Eden" ile "Fantazia"nın bir kez daha altını üstüne getirmeden, Gürcü kulübünde bir el bakara oynamadan ve Kvaçantiradze adını on yıl unutmayacakları biçimde orayı şaşkına çevirmeden önce Kvaçi ölmeyecekti.

"Doldur! Nişan al! Ateş!"

Hücum sesleri duvarın dibinde kesildi. Kızıllar aniden geri dönüp kaçtılar. Küçük bir tepedeki on kadar yaralı ve ölüyü almadan gittiler. Bu arada makineli tüfek de sustu. Kvaçi sağa sola baktı. Gabo Çhubişvili kendi silahının üzerine

düşüp ölmüştü. İki kolunu sıcak silaha dolamış ve sevdiği kadına sarılır gibi sarılmıştı. Yüzü kar gibi bembeyaz olmuş olan Beso Şikia duvara yaslanmıştı ve yaralı baldırını sarıyordu. Çipi Çipuntiradze ortalıkta yoktu.

"Celil, Beso'ya yardım et!"

Kvaçi ise hızla Pavlov'a doğru koştu. Ladi Çikinciladze sırt üstü yere serilmişti. Kvaçi göğsüne kulağını dayadı ve yarasını kontrol etti. Ölmüştü. Bekarev ise yüzükoyun yere düşmüştü. O da ölmüştü. Kvaçi hemen Pavlov'un yanına koştu. Pavlov nefes alıyor ve inliyordu. Pavlov yaşıyordu. Kvaçi onu kulübeye taşıdı ve yaralarını sardı. Celil de Beso'yu içeri getirdi ve şöyle dedi:

"Allah, Allah! Kızıl şeytanlar gittiler, Kvaçi Bey! Biz kazandık!"

Beso ağrıdan kıvranıyordu; Kvaçi ise başını öne eğmiş oturuyor ve ölen arkadaşlarına ağlıyordu. Zafer kazanmanın sevincini unutmuştu. Beş arkadaşı, birlikte büyüdüğü beş sadık arkadaşı artık yoktu.

Bu beş arkadaşı vatanlarına, akrabalarına ve arkadaşlarına bir daha dönemeyeceklerdi. Zavallı Ladi! Zavallı Çipi! Zavallı Sedrak! Bekarev! Gabo! Onlar için her şeyin sonu gelmişti ve başkaları için de onların sonu gelmişti. Gabo ve Sedrak ceviz ağacı gölgesinde bir daha içki sofrası kuramayacaklardı; Liahvi ve Alazani nehirlerinin temiz sularında bir daha yüzemeyecek, güzel gözlü kadınlara bir daha sarılamayacak, Kaheti şarabı ile "motali"nin,[5] bıldırcın kavurması ile "çihirtma"nın,[6] füme mersin balığı ile domuz şişinin bir daha tadına bakamayacaklardı. Yaşlı anne ve babaları kayıp çocuklarını dört gözle bekleyecek ve sürekli olarak gözyaşlarına bulanmış mektuplar yazacaklardı.

"Celil" diye seslendi Kvaçi inleyerek. "Köye git ve on kadar köylüyü buraya getir. Mezar kazsınlar."

Kvaçi dışarı çıktı ve bir kez daha ölülere baktı. Bakınca,

---

5 Koyun tulumunda saklanan özel Gürcü peyniri. çev. notu

6 Gürcü usulü terbiyeli tavuk çorbası. çev. notu

biraz önce Çipi'yi görememiş olduğunu hatırladı. Çatışmanın iyice kızışmış olduğu anda Çipi öyle yere düşmüştü ki, ya ölmüş veya yaralanmış olması gerekiyordu. Şimdi ise... Kvaçi, Çipi'nin yere düşmüş olduğu yeri dolaştı ve bir damla kan bile göremedi. Karda ayak izleri vardı. Çipi muhtemelen bir yerde saklanıyordu.

"Çipi, neredesin? Çipi!"

Çipi cevap vermiyordu. Birden Kvaçi büyük bir kuşkuya kapıldı. Hemen kulübeye koştu ve mücevherlere baktı. Eşyalar altüst edilmişti. Mücevherler yoktu. Köylüler mezarları kazarken Kvaçi hırsından kendi kendini yiyordu.

"Vay, nankör! Sahtekâr! Hain! Eğer anneni senin mezarının başında ağlatmazsam, bana da Kvaçi demesinler."

"Domuz!" diye homurdanıyordu Celil. "Adam değilmiş, itin biriymiş!"

Hiç beklenmedik anda köye Beyazların büyük bir birliği girmişti. Kvaçi, Kızılların geri çekilmesinin sebebini şimdi anlamıştı. Kızıllar uzaktan büyük bir birliğin yaklaştığını görüp kaçmışlardı.

"Ne oldu?" diye sordu Kvaçi'ye, Rus Kazakların komutanı.

"Çar ve büyük Rusya için savaşıyoruz!" diye cevap verdi Silibistro'nun tek evladı. Kvaçi özgüven içinde konuşuyor ve eskisi gibi havalı biçimde dimdik ayakta duruyordu.

VATANA DÖNÜŞÜN VE YANINDA BİR TABUT GÖTÜRMENİN HİKÂYESİ

Ertesi gün Kvaçi Beyazların komutanına başından geçenleri, gördüklerini ve duyduklarını ayrıntılarıyla anlattı. Bu arada dördünü küçük bir şehre götürüp hastaneye yatırdılar. Kvaçi ve Celil bir haftada iyileşip otele yerleştiler; yaralı Pavlov ile Beso'nun iyileşmesi ise gecikiyordu. Kvaçi parasızlıktan şikâyet ediyor ve Çipi'nin adını ağzından düşürmüyordu.

Sık sık şöyle diyordu:

"Beso! Celil! Şu sözlerimi unutmayın! Tanrı'nın huzurunda ve şerefim üzerine yemin ediyorum: Eğer Çipi'nin annesini oğlunun mezarının başında ağlatmazsam namerdim."

Aradan zaman geçti. Beso ile Pavlov da toparladılar ve hastaneden taburcu oldular; dördü birlikte Odesa'ya vardılar. Kvaçi birden uzak geçmişi, gençliğinin tatlı günlerini, dertsiz geçen iki yılını, Hoffstein'ı, Rebeka'yı, İska'yı, Sidorov'u, onun kızı Vera'yı, o zamanki pek çok tanıdığını ve arkadaşlarını hatırladı. Bu hatıralar Kvaçi'yi şehirde yollara düşürdü. Oraları dolaştı, havayı kokladı ve işlerin gidişatını anlamaya çalıştı. Ne var ki Kvaçi'nin hiç neşesi yoktu. İki büklüm ve şaşkın biçimde ortada dolaşıyordu; çünkü cep harçlığı bile kalmamıştı. Parasızlıktan Kvaçi'nin keyfi iyice kaçmışken, Beso gidip yanına oturdu ve cebinden mendilini çıkarıp açtı. Odayla birlikte Beso ve Kvaçi'nin yüzü aydınlandı. Beso'nun elinde, her biri serçe yumurtası büyüklüğünde parıltılar saçan on kadar pırlanta vardı.

"Bu hazineyi bugünler için sakladım. Al, işine yarar," dedi Beso.

"Beso! Besiko!" diye bağırdı Kvaçi ve arkadaşına sarıldı. "Eğer ben Kvaçi olmasaydım, mutlaka Beso olurdum. Besiko'm benim! Besia!" Kvaçi sevinçten çocuklaşmıştı. Hemen harekete geçip otelin ve restorantın altını üstüne getirdi. İyice sakinleşmesinin ardından oradaki Beyazların komutanının yanına gitti.

"Kızıllar bizim ortak düşmanımız. Bugün sizi ezmeye çalışıyorlar, yarın sıra Gürcistan'a gelecektir. Biz doğal müttefikleriz."

"Doğru," diye tasdik etti adam, "müttefik".

"Sizin askerlere, subaylara, gazyağına, benzine ve bin bir çeşit şeye ihtiyacınız var. Bizim ihtiyacımızsa un ve gıda maddeleri. Öyleyse..."

Söz konusu komutan önce Kvaçi'nin kim olduğunu öğren-

di ve üçüncü gün Kvaçi ile anlaşmaya vardı. Beso iyice toparlanıncaya kadar Kvaçi gece ve gündüzünü dışarıda geçiriyordu. Özgürce hava alıyor, restoranlarda dinleniyor, kafelerde sürtüyor ve eski tanıdıkları hakkında haberler topluyordu. Müfettiş Hoffstein hâlâ müfettiş olarak çalışıyor; Kaptan Sidorov hâlâ kaptanlık ediyordu ve kızı Vera ise...

Ah, eski yaraları deşmek meğer ne zormuş!

Bir gün akşam üzeri hemşire kıyafeti giymiş bir kadına Kvaçi'nin gözü ilişti ve bir zamanlar sevgilisi olan kısa boylu, sarışın ve tombul Vera'yı hemen tanıdı. Vera'nın yanında on yaşlarında esmer bir çocuk yürüyordu. Bu Kvaçi'nin çocuğuydu! Hık demiş burnundan düşmüştü. Oysa on yıl önce "Doğacak çocuğun babası kim, Kvaçi Kvaçantiradze mi yoksa Havlanbriyan mı?" diye sormuşlardı Odesalı üniversite öğrencileri. Bu sırrı o zaman çözememişlerdi. Oysa Kvaçi, şu anda olduğu gibi, bu esmer çocuğun kendi canından ve kanından olduğunu o zaman da çok iyi biliyordu. Kvaçi'nin yüzünü ateş bastı; aşırı telaşa kapılan Kvaçi, hemen başını öne eğdi ve sendeleyerek bir dükkâna girdi.

Aradan birkaç gün geçti. Kvaçi'nin arkadaşları yola çıkmak üzere hazırlık yapıyordu ve Kvaçi de odasında tek başınaydı. Birden kapıda Çipi'nin başı ve Celil'in eli göründü. Çipi direniyor ve kapıya tutunmaya çalışıyordu, fakat ensesine sille inince, Çipi kendini odanın ortasında buldu. Peşinden Celil de odaya girdi, soğukkanlı biçimde kapıyı kilitledi ve sakince şöyle dedi:

"Kvaçi Ağa, sana Çipi'yi getirdim. Yemin ettiğin gibi, şimdi yapman gerekeni yap!"

"Çipi!" diye kükredi Kvaçi ve üzerine atladı.

"Kvaçi!" diye inledi Çipi ve titrek kavak ağacı yaprağı gibi titredi. "Ben... Ben suçluyum... Fakat hiçbir şeyim kalmadı, vallahi, hiçbir şeyim kalmadı... Her şeyi elimden aldılar, her şeyi... Ben... Sen... Ben..."

"Her şeyi elinden aldıklarını ben de öğrendim, ama Çipi

yine de domuzun teki ve bundan dolayı...” dedi Celil ve kollarını sıvadı. Kvaçi'nin demir kolları sanki yerinden kopup Çipi'nin boğazına yapışmıştı. O anda Celil de Çipi'nin üzerine atladı.

Beş dakika sonra ikisi birlikte işi bitirmişti. Çipi nefessiz ve gözleri dışarı fırlamış halde yerde kaskatı yatıyordu.

“Haydi, Celil, bir şeye sarıver.”

“Gürcistan'a götürmemiz lazım,” dedi Celil. “Sen Çipi'nin annesinin oğlunun mezarının başında ağlatacağına dair Allah'ın huzurunda yemin ettin ve bundan dolayı...”

“Biliyorum, sen sar. Annesine götüreceğim.”

İki gün sonra Kvaçi, Beso ve Celil, Gürcistan'a gidecek olan *Puşkin* gemisine bindiler. Kaptan Sidorov ve Kvaçi birbirlerini neredeyse tanıyamadılar. Pavlov da iyileştikten sonra Tiflis'e gelecekti; Beyazların komutanı ile Kvaçi bu konuda anlaşmaya varmışlardı. Aradan bir hafta geçti ve bir gece vakti gemi Batum'a dayandı.

Kvaçi, Celil ve topallayan Beso güvertede duruyor ve ateşten telleri andıran ışıklara bakıyorlardı.

Kvaçi, on iki yıl önce genç Kvaçi'nin geminin burun kısmında durduğu ve kuzeye doğru yol aldığı akşamı hatırladı. On iki yılda Kvaçi'nin başına gelmeyen kalmamıştı! Çok fazla ülkeye gitmişti. Kaç kez hayatının şansını yakalamış ve elinden kaçırmıştı. Kvaçi, muhteşem bir binici gibi on kez ve yüz kez yarış atına binip birinci gelebilir, bayrakla, törenle ve zafer çığlıklarıyla yoksul ve küçük ülkesine dönebilir, orada kolayca zirveye oturabilirdi. Fakat Kvaçi, o yabancıların arasında ikinci olmayı, daima tehlikelere karşı savaşmayı ve yeni hayaletleri kovalamayı benimsemişti. Ah, beş yıl önce Kvaçi, şu zavallı Gabo ile Sedrak'a niye inanmamıştı? O zaman kader niye zorla Kvaçi'yi alıp ülkesine getirmemişti? O zaman zengin ve sağlıklı olarak yuvasına niye döndürmemişti? O durumda Kvaçi'nin ve şu anda, bu soğukta, uzaktaki arazilerin birinde, kara toprakta yatan diğer arkadaşlarının

hayatı nasıl seyrederdi, kim bilir? Şimdiyse Kvaçi, hiçbir şeye sahip olmayan ve yaşlanmış durumdaki anne ve babasına, çaresiz, rezil olmuş ve eli boş olarak dönüyordu. On iki yıl önce, aklı bir karış havada olan Kvaçi bu denizde seyrederken, şans yıldızı Mars ona gülümsüyor ve başarılı olacağının sözünü veriyordu. Şimdiyse Mars sönük ışıklar saçıyor ve neredeyse görünmüyordu. Kvaçi'nin kalbi, bilinmeyen nedenlerden dolayı acı çekiyordu. Şu anda tuhaf bir utanma duygusu, gençliğini ve gücünü yaban ellerde harcamış, kendisini emzirmiş, yedirip içirerek büyütmüş vatanını unutmuş olan bu aç gözlü çocuğun içini kemiriyordu.

"Kvaçi, ne oldu sana?" diye sordu Beso.

Beso, Kvaçi'nin asık suratını ve titreyen dudaklarını ay ışığında seçmişti.

"Hiç bir şey," diye cevap verdi Kvaçi titreyen sesiyle. "Gidip eşyamızı toplayalım."

Kvaçi önce memleketi Kutaisi'ye gidip annesi ile babasını görmek istiyordu. Fakat daha oteldeyken Silibistro'nun Tiflis'te güzel bir ev satın aldığını ve başkente yerleştiğini öğrendi.

"Herhalde geçen sene Petersburg'dan dönüyorken verdiğim parayla aldı," dedi Kvaçi ve Celil'e dönüp şöyle dedi: "Celil, eşyayı topla, yarın şehre[7] gidiyoruz."

Celil eşyayı topladı, sonra Kvaçi'nin önüne dikildi; ayağı bir yere takılıp sendeledi ve sonra gülümseyerek şöyle dedi:

"Ağa, Celil kısa bir süre buradan gitmek istiyor."

"Celil, nereye, nereye gidiyorsun?"

"Arkadaşlarımdan birini gördüm. Burada. İstanbul'a gidiyor. Ben de gitmek istiyorum. Biraz gidip bakayım, şansımı deneyeyim ve tekrar sizin yanınıza gelirim."

Kvaçi hüzne kapıldı.

"Beso, iki başımıza kalıyoruz!" dedi Kvaçi ve sonra Celil'e döndü. "Sensiz ne yaparım bilmiyorum, ama... Madem sen

---

7 Şehir olarak sözü edilen yer başkent Tiflis. çev. notu

böyle karar vermişsin... Git, Celil, selametle git."

"Çok sağ ol, ağa! Çok memnun oldum. Tanrı yardımcınız olsun. Selametle, Knez. Sizi kısa zamanda tekrar bulacağım, şimdi ise gidiyorum, selametle kalın!"

Birbirlerine sarılıp ayrıldılar.

Kvaçi, çivilenmiş tabutta yatan Çipi'yi Batum'a gelmiş olan anne ve babasına önceki akşam teslim etmişti. Ertesi günse Çipi'nin cenaze törenine katıldı.

"Kvaçi, gitme," diye tavsiyede bulunmuştu Beso.

"Yeminim sonuna kadar yerine gelmeli, Beso!" diye cevap vermişti Kvaçi buz gibi bir sesle. "Annesinin ağladığını görmeliyim."

Kvaçi gidip gördü. Çipi'nin yaşlanmış olan anne ve babası güçlükle ayakta duruyorlardı. Annesinin feryadı yeri göğü inletiyordu. Babası anlaşılmayan sözler mırıldanıyordu.

"Sokak serserileri onu boğdu," dedi Kvaçi, Çipi'nin annesi ile babasına. "Zor şartlarda bir tabut buldum ve onu getirdim."

Kvaçi, sözü yerine geldikten sonra konuşmaya başladı. Bu konuşma, onun yeni Gürcistan'da söylediği ilk sözlerdi.

"Kardeşim Çipi!" diye seslendi Kvaçi arkadaşına. "Sen her zaman ruhunla ve kalbinle Gürcü kalmıştın. Sen hep Gürcü olarak kalmıştın ve vatanın için mücadele ediyordun. Senin sınır tanımayan ruhun ve çarmıha gerilen yaşamın, bu mücadele yolunda tükendi. Hain düşman, güzel hayatını sinsice elinden aldı, ama senin kutsal hatıran arkadaşlarının ve halkının kalbinde sonsuza kadar var olacaktır. Sana şükran borçlu olan vatanın senin temiz adını altın harflerle kendi tarihine kazıyacak ve senin kahramanca ölümünü gelecek kuşaklara örnek olarak gösterecektir. Benim unutulmaz kardeşim, ondan geldiğin ve kendisine geri döndüğün bu kara toprakta huzur içinde yat! Biz ise..."

Kvaçi sözlerini hıçkırarak tamamladı ve ayakta zor duruyor bir halde insanların arasına karıştı.

Aynı gün Kvaçi, Batum'un altını üstüne getirdi. Tanıdıklarını buldu ve yeni ahbaplar edindi. Ertesi sabahsa kompartımana oturdu, gazetesini açtı, Çipi'nin nekrolojisini okudu ve kendi konuşmasını ezberden tekrarladı. Beso birazcık sınırı aşıp şöyle yazmıştı: "Çipi'nin cenazesini Kvaçi Kiev'den Odesa'ya kadar sırtında ve kızakla taşıyarak getirdi."

Beso Şikia, ustaların ustasıydı!

YEDİNCİ BÖLÜM

Kendi Ülkesindeki Serbestliğin Hikâyesi – Kvaçi'nin Savaşmasının Hikâyesi – 25 Şubat'ın ve Kvaçi'nin Tekrar Kızıllaşmasının Hikâyesi – Kvaçi'nin Sadakat Dolu Hizmetinin ve Bayan Nep'in Yardımına Yetişmesinin Hikâyesi – Kvaçi'nin Nişanlanmasının Hikâyesi – Bir Mucizenin Hikâyesi – Nankör Vatandan Kaçışın Hikâyesi – Eskiyi Yenilemenin Hikâyesi – Eski Aşkı Nakde Çevirmenin, Kvaçi'nin Aile Kurmasının ve Hikâyelerin Son Ermesinin Hikâyesi

KENDİ ÜLKESİNDEKİ SERBESTLİĞİN HİKÂYESİ

Tren Gürcistan'ın iç kesimlerine doğru girdikçe, Kvaçi'nin heyecanı ve sabırsızlığı bir o kadar artıyordu.

"Bak, Natanebi nehri... Bak Sacavo köyü... Beso, bak, Samtredia! Kalbim, sanki uzun zamandır görmediğim sevgilime gidiyormuşum gibi atıyor!"

Kvaçi, Samtredia'da trenden aşağıya atladı, istasyonu dolaştı ve birkaç eski tanıdığına rastladı. Hepsine sarıldı ve herkese selam söyledi:

"Selam, Bondo! Merhaba Zabuli Yenge! Nasılsın, İsidore? Ben mi? Ben geri döndüm, tamamen döndüm. Ben de Gürcistan için bir şeyler yapacağım. Şimdi şehre gidiyorum. Fakat kısa zamanda sizi, Samtredialıları ve Kutaisilileri görmeye geleceğim... Herkese selamımı söyleyin, şimdilik hoşça kalın!" dedi Kvaçi ve harekete geçmiş olan vagona atladı. Kısa bir an sonra tekrar ayağa kalktı.

"Beso, bak bizim Rioni! İşte, Kutaisi! Bizim minik Kutaisimiz! Meğer insan kalmamış zavallı şehirde! Meğer bütün Kutaisi Tiflis'e göç etmiş. Sadece Eremo Laitadze ve Yahudi Daniela kalmış burada. Gürcü halkı ne güzel halk! Gürcistan ne güzel bir ülke!"

Kvaçi o devrin çocuğu olduğu ve vergi ödediği için konuşmalarında "Gürcü" ve "Gürcistan" kelimelerini sıkça kullanıyordu.

Akşam olmuştu. Uzaktan Kvaçi'nin gözüne Tiflis'in ışıkları ilişti ve aşırı bir heyecana kapıldı. Kvaçi daha önce hiçbir zaman ve hiçbir yerde buna benzer bir heyecan duymamış,

kalbi bu şekilde atmamıştı. Peronu çocuksu bir sevinç içinde koşarak geçti, faytona bindi ve şöyle dedi:

"Sololaki'ye! Haydi sür."

Rusya'nın ölü kentlerinden sonra başkent, Kvaçi'ye Paris gibi göründü. Işıklar altındaki sokaklar insanlarla doluydu. Sokaklarda neşeli gevezelikler ve kahkahalar duyuluyordu. Ateş denizi içinde, Peder Davit Kilisesi kocaman siyah bir kandil gibi yükseliyordu ve kilise elektrik ışıklarından oluşan yıldızlar tacını bir sorguç gibi başına geçirmişti.

Kukia semtinin uzun sokaklarını, Vera köprüsünü ve yokuşunu geçtiler; geniş Rustaveli bulvarına çıktılar. Kvaçi yerinde duramıyordu:

"Beso, bak! Bak bu Nuh Oteli... Bak Halk Evi! İşte bizim Kura nehri! Bak, opera binası... Tiyatro... Kaşveti Kilisesi... Benim otelim Orient... İşte saray... Müze! Hepsi bizim, Beso, hepsi!"

On dakika sonra Kvaçi kendi evine koşarak girdi ve ailesini, Silibistro, Pupi, Huhu ve Notio'yu sevinç gözyaşlarına boğdu. Hepsi bir yandan gülüyor, bir yandan da ağlıyordu. Yollarını kaybetmiş insanlar gibi ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Büyük sevinçten dolayı şaşkına dönmüşlerdi ve oldukları yerde mırıldanıp duruyorlardı; hiçbirinin içi içine sığmıyordu.

Ertesi gün Kvaçi bakanları ve hükümeti ziyaret etti:

"Size kendimi tanıtayım, ben Kvaçi Kvaçantiradze. Kızıl cehennemden daha yeni döndüm."

Meğer Kvaçi'nin adının gümbürtüsü uzak kuzeyden Gürcistan'da da duyuluyor, bu gök gürültüsü orada kulağa hoş gelen sesler halini alıyormuş. Kvaçi'nin adı uzak Rusya'da iyice kirlenmişken, Gürcistan'a tertemiz ve cilalanmış olarak gelmişti.

Kvaçi anne ve babasının sevgisiyle şımarıyorken, öte yandan kendisini iktidar çevresine tanıtıyordu. İşinde ustalaşmış olan Şikia, şehirde her yere girip çıkıyor ve Kvaçi'nin adını

dilinden düşürmüyordu. Kvaçi'nin döndüğünü Tiflis'te duymayan kalmamıştı. Her yerde ve herkesin ağzında Kvaçi'nin döndüğüne dair laf dolaşıyordu.

Bir kesim şöyle diyordu:

"Yeni haberi duydun mu? Kvaçi Kvaçantiradze dönmüş."

"Sahi mi? Tanrı'ya şükürler olsun!"

"Meğer Avrupa bankalarında kırk milyon nakit biriktirmiş."

"Kırk milyon da olabilir, yüz milyon da!

"Meğer parasını burada işletecekmiş?"

"Ben sana gerçeği söyleyeyim. Meğer yirmi milyonu hükümete borç verecekmiş. Yirmi milyonu yollara harcayacakmış. Yirmi milyonu elektrik santralleri için. Yirmi kadarını fabrikaların donanımlarına ayıracakmış. On milyon kadarını teşviklere. Kırk küsur milyonu da ordu için. İnanın ki, ben bu haberi güvenilir kaynaklardan duydum."

Başka bir kesim de aşağı yukarı aynı şeyi tekrarlıyordu ve Kvaçi için bir de geçmiş uyduruyordu.

"Kvaçi Rusya'yı bugünküne benzer bir talihsizlikten on yıl önce kurtarmış. Çar görevinden ayrılmak istemiş. Kimse onu ikna edememiş. Sonunda bu işi Kvaçi üstlenmiş ve çarı tahtında tutmuş."

"Bir haftada Londra ve Paris borsalarını baş aşağı çevirmiş."

"Enver Paşa Rus askerlerini esir almış, ama Kvaçantiradze bir avuç Gürcüyle işin seyrini tersine çevirmiş. Osmanlı ordusunu esir almış, hatta neredeyse Enver'i bile ele geçiriyormuş."

"O da bir şey mi? Amerika Rusya'ya silah dolu pek çok gemi yollamış, ama Almanlar her seferinde batırmışlar. Sonunda Kvaçantiradze bu işi üstlenmiş ve yirmi gemiyi sapasağlam getirmiş."

"Çok yetenekli bir finansçı olduğunu söylüyorlar."

"Yetenekli de ne demek, bir dâhi, o bir dâhi!"

"Bolşevikler meğer onu çok çalıştırıyormuş. Kvaçi buna

çok sinirlenmiş ve işi öyle bir hale getirmiş ki, Moskova hükümetinin neredeyse bir haftada sonu gelmiş. Durumu fark etmişler ve Kvaçi de bunu fark edip kaçmış. Beş yüz silahlı kişi de peşinden gelmiş. Sonra onun birliğinin sayısı beş bine ulaşmış. Top atışlarıyla yolları yara yara ilerlemişler. Üç kez veya beş kez Kızılların elinden Kiev'i, Harkov'u ve Rostov'u almışlar. Kvaçi, Moskova üzerine de yürüyecekmiş, ama Denikin ile anlaşamamış. Denikin monarşistmiş, Kvaçantiradze ise samimi bir cumhuriyetçi. Madem öyle, 'siz Beyazların da canı cehenneme ve Kızılların da' demiş Kvaçantiradze ve geri dönüp gelmiş. Kızılların da ve Beyazların da canına okumuş. Odesa'yı kendi gücüyle ele geçirmiş ve oradan on iki gemiyle gelmiş. Şimdi bu gemiler Batum'daymış."

"Meğer gemiler silme un ve silahla doluymuş."

"Öyleyse, yakında beyaz ekmeğimiz de olur."

Buna benzer hararetli umutlar gittikçe güçleniyor ve bütün Kafkasya'ya yayılıyordu. Beso bu ateşe büyük bir istekle odun atarken, Kvaçi hükümetin gözünü boyuyor ve Kızıllar ile Beyazlar hakkında haberler anlatıyordu.

"Rusya'nın sonu geldi, efendim, Rusya mahvoldu! Bu ülkeyi İsa Mesih bile artık kurtaramaz. Bizim için Kızılların Rusyası Tanrı'nın gazabı, Beyazların Rusyası ise Tanrı'nın laneti olur."

Kvaçi Rusya'nın sonunun geldiğine inanıyor muydu? Hayır, inanmıyordu. "Rusya'nın kuyruğunu sallaması bile bizi sarsmaya yeter," diyordu içinden. Ne var ki, bu düşüncesini yüksek sesle söylemeye cesaret edemiyordu. Çünkü adı hemen Kızılların ajanına çıkar, buysa bütün planlarını alt üst ederdi.

Bir gece Kvaçi ve Beso bütün şehri dolaştılar.

Gürcü Kulübü'nde bir hayırseverler gecesi vardı. Kvaçi cömertçe bağışta bulundu. "Kardeşlik Tesellisi" adlı kafede Kvaçi kardeşçe sohbetle ve şövalyece davranışlarıyla güzel, iyi eğitimli, kibar garson kadınları hemen cezbetti.

Kvaçi, "Kimerion" adlı kafede şairlerin gecesine denk geldi. Şairler Kvaçi'yi kantsi,[1] şiir ve onu sağmayı amaçlayan methiyelerle karşıladılar. Karşılıklı olarak tatlı sözlerle başlarını salladılar, birbirlerini göklere çıkardılar ve cömertçe gülümsediler. Şairler hemen orada birkaç dize düzüp gürleyen sesle okudular, kadeh kaldırdılar, onu pohpohladılar. Kül yutmaz Kvaçi'yi methiyelerle öyle aptala çevirdiler ki, Kvaçi büyük bir hayranlık içinde şöyle düşündü: "Biraz aşağı in, Kvaçi, biraz aşağı in ve en zor sanat olan insanın gönlünü kazanmayı sen bu gençlerden öğren."

Aptala dönen Kvaçi cömertçe bağışta bulundu ve her dize ona neredeyse bir ziyafete mal oldu.

Sabah olmuştu. Hayaletler bodrumundan birbirini güçlükle yukarı çıkardılar. Kimin kimi yukarı çıkardığını, kimin kimle birlikte gittiğini ve kimin kimi yolcu ettiğini, ne şairler, ne de Kvaçantiradze hatırlıyordu.

Ertesi sabah Kvaçi gazetelerde Beso'nun işlemiş olduğu günahları okuyordu:

> "Ünlü finansçı, yurttaşımız Kvaçi Kvaçantiradze Gürcistan'a döndü. Son bir yıl içinde Kızıl cehennemde Kvaçi'nin başına gelmeyen kalmamıştı. Bu konuda ayrı bir yazı yayımlayacağız. Şimdi ise ünlü kardeşimize annesinin yanıbaşında huzurlu günler geçirmesini, halkımız ve ülkemiz için yararlı işler yapmasını içtenlikle diliyoruz."

Bu şekilde dile getirilmiş iyi dilekler uygun bir karşılık bekliyordu. Aynı gün Kvaçi bu gazetelerin yazı işlerini dolaştı; basın çalışanlarıyla tanıştı. Kvaçi ve gazeteciler kardeşçe bağlarla birbirine bağlandılar. Bu bağlar zaman içinde Kvaçi'nin gizemli merhemiyle iyice yumuşayacak ve tertemiz hale gelecekti.

---

1 Şarap içmek için kullanılan sığır veya dağ keçisi boynuzuna verilen ad. çev. notu

Kvaçi, bir hafta içinde çok sayıda görünür ve görünmez bağ kurdu. Eski tanıdıkları ve yeni arkadaşları ballı Kvaçi'nin etrafını sinekler gibi sardı. Hepsi de gözünü Kvaçi'nin cebine ve ağzından çıkacak lafa dikmişti; adeta bir mucize bekliyordu. Kvaçi ise hararetli biçimde ağlarını örüyor, ülkenin gözlerini gözbağıyla bağlıyor, iktidara ve paraya doğru adımlar atıyordu.

Koranaşvili Kvaçi'ye Gürcistan'da işlerin nasıl yürüdüğüne ilişkin ders veriyor; Beso Şikia ise ona doğrulanmış bilgiler aktarıyor ve Kvaçi'nin günlük talimatlarını yerine getiriyordu. Diğerleri de ortak işe sadakatle ve fedakârca hizmet ediyorlardı. Bu ortak iş bugün veya yarın büyüyecek ve herkes için sağmal ineğe dönüşecekti.

Kvaçi kendi yöntemini ve çalışma tarzını kökten değiştirmişti. Kızıl Rusya'da Kvaçi kıçına nişadır sürülmüş gibi koşturmuş ve sürekli sağa sola koşup durmuştu. Buradaysa şimdilik ağzına kilit asmıştı ve sokağa da nadiren çıkıyordu. Kvaçantiradze hakkında Kvaçi'nin kendisi değil, Beso Şikia ve yüzlerce başka kişi konuşuyordu. Gürcistan'a beyaz ekmeği kim getirebilirdi? Kvaçi Kvaçantiradze. Avrupa'dan envaiçeşit malları kim getirebilirdi? Hiç şüphe yok ki, Kvaçantiradze. Günbegün değer yitiren paramızı kim güçlü kılabilirdi? Yine Kvaçantiradze. Beş yıldır Kafkasya'da birikmiş olan gazyağını, taşkömürünü, yünü, pamuğu, tütünü, ipek kozasını, keresteyi, şarabı ve bin bir çeşit başka malı yurtdışına kim çıkarabilirdi? Kvaçi, Kvaçi ve sadece Kvaçi. Avrupa'da ve Amerika'da bir tek şehir yoktu ki, oranın bankacısı, tüccarı ve sanayicisi Kvaçi'yi tanımasın ve ona kardeşiymiş gibi güvenmesin. Kvaçi her şeyi biliyordu! Kvaçi'nin beceremeyeceği iş yoktu! Kvaçi her şeye kadirdi!

Gürcü Karun, Sololaki semtinde, ikinci katta, kendi evinde yaşıyor. Hiç çekinmeyin! Gidin! Güveninizi, malınızı ve paranızı götürüp ona teslim edin! Kvaçi bir sihirbaz. Bir manetiyi on manetiye çeviriyor. Hiç çekinmeyin! Gidin! Buyurun!

Kvaçi'nin kapısı herkese açıktı ve buraya her gün sayısız insan gidiyor ve bir şeyler götürüyordu. Kvaçi kendisi iş hakkında çok az konuşuyor ve işe esrarengiz bir hava veriyordu. O Gürcistan'a yeni gelmiş biriydi. Buranın ekonomisi hakkında fazla bir şey bilmiyordu; fakat insanların yüzüne cehaletini vurmamak gerektiğini de çok iyi biliyordu. Kvaçi mal sahibine malını yüksek fiyattan satacağı, para sahibine de büyük kazanç sağlayacağı sözünü veriyordu. Ancak Ticaret ve Bankacılık Hisseleri Cemiyeti'nin kurulması ve ortaya para koyulması gerekiyordu. Geri kalan her şeyi Kvaçi'nin sekreterleri söyleyecek ve gerekli bilgileri de onlar verecekti. Bu iş için Kvaçi Ermeni, Tatar ve Gürcü üç yeni sekreter tutmuştu.

Sonunda, nasıl olmuşsa olmuş ve Kvaçi'nin beklediği av gelmişti. Bir gün Kvaçi'nin yanına kızıl yüzlü bir İngiliz geldi; adı John Rawlinson'du . Kvaçi ile John işi bir saatte bitirdiler. Para ve kamusal idare John'un, güvence, şebeke kurma, teknik işler ve araç gereç Kvaçi'nin olacaktı.

John ve Kvaçi işin uzamasını sevmiyordu. Bu görüşmeden sonra iki hafta bile geçmemişti ki, Özgürlük Meydanı'nda bir evin üst katında bir metre iriliğindeki altın harfler boy gösterdi: "Sib-Union Limited Şirketi". Alt katta da "İngiliz-Kafkas Bankası" açıldı.

Kısa zamanda bütün Kafkasya "Sib-Union" ile dolup taştı ve işler de aldı başını gitti. "Sib-Union" şirketi, malları nakitle satın almıyordu. Siz pamuğu veya yünü, tütünü veya gazyağını, şarap ve ipek kozasını ikraz yoluyla veriyordunuz. "Sib-Union"un size sonsuz bir güveni vardı. "Sib-Union" sizin mallarınızı Avrupa'ya götürecek, satacak ve sonra... Ödemeyi sonra yapacaktı.

Malları yüklemeyi zor yetiştiriyorlardı. Depolar tamamen dolmuştu. Yüzden fazla işçi hummalı biçimde çalışıyordu. John Rawlinson sık sık Tiflis'ten Bakü'ye, Bakü'den Londra'ya gidip geliyordu. Gazetelerde her gün haber çıkıyordu: "Kvaçantiradze üç yüz ton yünü yurtdışına çıkardı... Kvaçan-

tiradze bin ton tütün sattı... Kvaçantiradze bin altı yüz ton un getirdi... Kvaçantiradze devlet mallarını nakde çevirdi... Kvaçantiradze iki bin sterlin bağışta bulundu... Kvaçantiradze gitti... Kvaçantiradze geldi... Kvaçantiradze dedi ki... Kvaçantiradze açıklama yaptı... Kvaçantiradze kabul etti... Kvaçantiradze ziyaret etti... Kvaçantiradze ziyafet verdi..."

Pavlov kısa zaman sonra iyileşmişti ve Beyazların yetkileriyle donanmış olarak Tiflis'e gelip çalışmaya başladı. Kvaçi ona verdiği sözü tamamen yerine getirdi. Kvaçi kendisine duyulan güveni, etkiyi ve sahip olduğu aygıtı ona ödünç verdi. "Sib-Union" sadece ticaret yapıyor ve ticari talimatları yerine getiriyordu. Şirket Kırım'a subaylar, gazyağı, benzin, sıvıyağ, giysi ve bin bir çeşit irili ufaklı mal yolluyordu. Kvaçi'nin aklından ne geçiyordu da bu malzemeler Beyaz Ordu'ya gidiyordu? Siyasetle Kvaçi'nin ne işi vardı? Kvaçi, bunların karşılığında, üzerinde kan kokusu olmayan beyaz un ve pek çok çeşit gıda maddesi getiriyordu. Hayır, Kvaçi artık siyasetin içinde yer almıyordu.

KVAÇİ'NİN SAVAŞMASININ HİKÂYESİ

Kvaçi kaçıp gitmeye hazırdı. Fakat tam bu sırada iki haber aldı: Hrhriantsi adında biri, sarayını ve yüz elli ton yünü çok ucuza satıyordu. Kvaçi'nin içine şeytanlar yerleşti. Kvaçi uzun süre bu kışkırtıcı şeytanlara karşı mücadele etti, fakat sonunda yine de aptalca onlara teslim oldu. İçinden şöyle dedi: "Eğer Tuşeti'den yünü kısa zamanda getirir ve ihraç edersem, en az iki üç katı kazanırım." Ancak o saray, ah, o saray yok muydu, üç katlı muhteşem güzellikteki, karyatidlerle süslü, pirinç balkonlu, kırmızı sütunlu ve mermer merdivenli saray! Oysa Kvaçi hiçbir zaman başkasının aklıyla hareket etmemişti, ama buna rağmen onu aptala çevirmişlerdi: Kvaçi, Beso, Pavlov, Silibistro ve Pupi'nin aklına uyup o sarayı ve yünü sa-

tın aldı ve... Ve böylece Kvaçi iki elini birden ateşe sokmuştu.

Kvaçi ve ailesi bu saraya taşınıp Kvaçi'nin arkadaşlarının hâlâ hatırladığı bir ziyafet verdiler. Tuşeti'den yünü getirmek için üç kişi gitti. Hrhriantsi ise Kvaçi'nin altınlarını cebine doldurur doldurmaz, ertesi gün Gürcistan'dan dörtnala kaçmıştı. Aradan bir hafta geçmişti. Bir sabah Beso Kvaçi'nin yatak odasına daldı ve şöyle dedi:

"Kvaçi, kalk! Kızıllara karşı gece savaş başlamış."

"Savaş mı? Öyleyse ben mahvoldum!"

Evet, Kvaçi, korktuğun başına geldi. Oysa güçlü sezgilerin ve içgüdün sana bir kez daha gerçeği söylemişti. Senin keskin gözlerin karanlık geleceği görmüş ve keskin burnun uzaktaki barut kokusunu bir kez daha almıştı. Ne var ki, sen buna rağmen hata yaptın; çünkü başkalarının aklına uydun. Şimdi bu saray senin ne işine yarayacak? Bu kargaşa içinde bu kadar çok yünü Tuşeti'den Batum'a nasıl götüreceksin? Beso ve on simsar boşuna koşuşturup duruyorlar. Hiç kimse senin sarayını istemiyor, artık yüne müşteri bulmak da imkânsız. Kvaçuni, boş ver sarayı ve yünü. Elinde kalan sana yeter de artar bile. Yaşlı annen ile babanı da bırakıp git, Kvaçiko! Onlar başlarına gelecek felaketin bir biçimde üstesinden gelirler. Huhu ve Notio'nun bir ayağı zaten mezarda ve sensiz de birileri üzerini toprakla örterler.

Vatan mı? Gürcistan mı? Vatanın sana bugüne kadar ne verdi ki? O senin için ne ki? Veya sen onun için nesin ki? "Sib-Union mu? Mümessillikler mi? Komisyonla yurtdışına çıkarılmış mal ve on kadar şey yapılmış iş mi? Bunu sen başka yerlerde de yapıyordun. Bunun gibi lokmaları yabancılar da senin ağzına zaten koyuyordu. Burada sana semt komiserliği bile teklif etmediler. Çünkü sen iktidardakilerin Ortodoks kilisesinden değildin. Sen geleceği gördün, sen iktidarı uyardın ve sen üstüne düşen görevi tamamen yerine getirdin. Fakat sana kimse inanmadı. Üstelik seni tehdit de ettiler ve neredeyse seni yuvandan bile atacaklardı. Beso'yu yanına al, Pavlov'u da götür ve yeniden yabancı ülkelerde koşuşturmaya

başla. Yiğidin işleri şeyle ölçülür. Haydi, git! Fırsat varken ve yol açıkken git, yoksa geç kalacak ve pişman olacaksın! Elini çabuk tut, Kvaçi, çabuk!

Kvaçi, yolunu kaybetmiş bir ördek gibi ne dolaşıp duruyorsun sokaklarda? Ne arıyorsun? Neye bakıp duruyorsun? Neye şaşıp duruyorsun? Hemen ilk çarpışmada galibiyet kazanan özel birlikler dağılıp şehre mi dayandılar? Eve gidecek yol mu arıyorlar? Acaba bu mu seni şaşkına çeviriyor? Acaba yenildiklerinde ne yapacaklar?

Bazılarının ayağında yeni ayakkabılar vardı ve yine de "Eğer bir çift daha vermezseniz, savaşa gitmeyiz" diyorlardı. Birer çift daha aldılar, ama götürüp pazarda sattılar. Şimdi üçüncü çifti isteyeceklerdir. Şaşırıyorsun, değil mi, Kvaçiko? Şaşırma, kardeşim, şaşırma! Senin, şu ana kadar sandığından daha fazla meslektaşın varmış. Savaş meydanından kaçıp eve dönenler ve Kızılların saflarına geçmiş olanlar için ayakkabılar sadece bir bahane. Savaşmak istemedikleri için savaşmıyorlar; kendileri de Kızıl oldukları için savaşmak istemiyorlar; sadece beyaz un, bedava şeker, gümrüksüz mal, vergiden kurtulmak istiyor ve bir an önce Kızıl cennete girmeyi bekliyorlar.

"Ordu nerede? Bizim altmış beş bin kişilik süvarimiz nerede?"

Buna da şaşırma, Kvaçi! Altmış beş bin kişi, bütçeden daha fazla para almak ve senin gibi saf insanları yatıştırmak için sadece kâğıt üzerinde yazılıydı.

"Biz İngiliz tüfeklerini kullanamıyoruz. Bu tüfeklerin nasıl kullanıldığını şimdiye kadar niye öğretmediniz?"

"Bizim tayyarelerimiz havalanamadı, çünkü bombalarımız işe yaramaz hale getirilmiş diyorlar!"

"Kızıllar bizim bütün sırlarımızı biliyorlar! Nereden? Nasıl? Kimin sayesinde?"

Sakin ol, Kvaçi, bağırmak ve saç-baş yolmak için artık çok geç. Sen özlü sözleri seversin. Şu sözü hatırla: "Ne ekersen, onu biçersin!" Bir başka söz daha: "Kalırsan tek başına, her

şey gelir başına!" Ve bir tane daha: "Araba devrilince...!"

Kvaçi bu sözleri bilmesine biliyordu, fakat onun ateşli yüreği yine de bu olanları kaldıramıyordu.

"Bu kadarı da fazla! Bunca sahtekârlık, bu kadar yalan, ülkeyi bu şekilde maskaraya çevirmek çok fazla! Kendini ve halkını bu kadar utanmazca aldatmak! Ey, haramiler, alçaklar! İkiyüzlüler! Sahtekârlar ve hilebazlar!"

Hayır, Kvaçi, bu kadar öfkelenme! Bağırıp çağıracağına, eline silahı al, başını öne eğip kendine özgü mücadelenle savaş meydanına doğru git! Ne oyalanıp duruyorsun? Niye taş kesilip kaldın? Korkuyor musun? Demir Tepe ruhunu kaybettin mi? Yabancılar için bile kan akıttın, şimdi kendi halkın buna değmiyor mu? Eğer öyleyse, pılını pırtını topla ve tren istasyonuna git; git ve arkana bile bakma; yoksa vay senin adamlığına!

Yeter! Bu kadar yeter! Kvaçi hiçbir yere kaçmayacak! Kvaçi mezarına kadar bu utançla yaşayamaz! Kvaçi, vatanına karşı kutsal görevini yerine getirecek ve düşmana gününü gösterecek! Kvaçi, bir Kvaçantiradze'nin vatanı için kendisini nasıl feda ettiğini korkak muhallebi çocuklarına gösterecek! Beso, elini çabuk tut, tüfekleri ve topları getir! Kürk paltomu da! Kabalağımı da! Otomobili çağır! Silibistro, hoşça kal! Pupi, ağlama! Notio, Huhu, susun! Kvaçi, vatanına karşı borcunu ödeyecek! Ya zaferle dönecek ya da bir daha onu göremeyeceksiniz! Otomobile çay, şarap, şeker, ekmek ve kurabiye, sigara ve şampanya, sosis ve jambon koyun! Hoşça kalın! Beso, geç direksiyona! Koçori'ye sür! Haydi sür! Hızını artır! Acele et!

Karlı Zegani'den gelen top gümbürtüsü, kurşun vızıldamaları ve tüfek sesleri kulakları sağır ediyordu. Kvaçi'nin otomobili kıvrıla kıvrıla giden yolu takip ediyor ve savaş alanına yaklaşıyordu. Yaralılar, yorgun düşenler ve hastalar bayırdan aşağıya sendeleyerek yürüyorlardı. Bazıları kağnıda yatıyor, bazıları atları koşturuyor, rengârenk giysiler giymiş insanlar yukarıya çıkıyorlardı. Bazıları otomobille rüzgâr hızıyla yol

alıyor, bazıları da hızlı adımlarla yayan gidiyordu. Yarım saat sonra Kvaçi, Tabahmela cephesine ulaştı.

Savaş meydanı nerede?

İşte, burada, Kvaçi, hemen gözünün önünde... Yüz adım kadar ileride... Herkes, tüfeklerin gümbürtüsünün, süngülerin şakırtısının, topların uğultusunun ve öfkeli çığlıkların geldiği yere doğru koşuyor. Kvaçi, sen niye duruyorsun? Bacaklarına ağrı mı girdi? Topallıyor musun? Bu çalıları siper alıp buradan mı ateş edeceksin? Peki, öyle olsun! Yeter ki bizimkileri vurma! Haydi, nişan al!

"Trak-trak-trak! Rak-rak!"

Beş fişekliği de boşalttın mı? Peki, şimdi kestin ateş etmeyi? Buradan göremiyor musun? Öyleyse ileri git! Daha yakına git! Lanet olsun, hava nasıl da soğudu! Yani, Kvaçi havanın soğuyacağını bilmiyor muydu? Kvaçiko, "savaşçı savaşta kızışır" diye bir söz var. Eğer tüfekle ateş edemiyorsan, bari süngü salla! Çalıların arkasından çık ve arkadaşlarına yardımına koş. Haydi, git! İleriye on adım sıçrasan, kendini savaşın tam ortasında bulursun... Topçular topların üzerine yığıldılar. Bak, biri düştü. İkincisi de... Üçüncüsü de... Onuncusu da... Bak, biri süngüsüyle bir başkasını kovalıyor. Bak, bu tarafta da: İki savaşçı kılıç kılıca geldi. İşte, bir tane daha: İki savaşçı aynı anda birbirine tabancalarını boşalttılar ve ikisi de sırtüstü yere devrildi. Bak, şurada üç savaşçı bir savaşçının etrafını sardı. Kvaçi, yardım et! Koş! Hiç değilse olduğun yerden ateş et! Artık geç: Bir savaşçı bir kamçı gibi havada kıvrılıp yere düştü.

Sana ne oldu, Kvaçantiradze? Hangi kötü ruh kalbine bu korkuyu saldı? Böyle elini ayağını kim bağladı? Demir Tepe'yi hatırla! O zaman koltuklarına giren ve seni göğe kadar çıkaran Tanrı gücüne sahip o cinler şimdi nerede? Seni Ukrayna kırlarında uçuran o masal kahramanları nerede? Şimdi seni niye yalnız bıraktılar? Tam da o zaman, sen kendi toprağında kendin için savaşırken mi çekip gittiler? Ah, Kvaçi, senin ruhun her şeyini yitirmiş, kalbin inançsızlık buzları bağlamış

ve beynini şüphe kurtları kemirmiş. Otomobilin işte burada. Otomobile bin ve Silibistro'nun yanına dön; üzüntü içindeki Pupi'yi kendine getir, Huhu ile Notio'yu da sakinleştir. Git, Kvaçi, geri dön. Sen yanılgıya düştün. Buraya hiç gelmemeliydin. Burada sana göre bir iş yok.

Git, Kvaçiko, buradan git!

25 ŞUBAT'IN VE KVAÇİ'NİN TEKRAR KIZILLAŞMASININ HİKÂYESİ

Kvaçi, uyuma! Yoksa başlarını öne eğmiş askerlerin ayak seslerini, atların nal seslerini, otomobillerin uğultusunu ve kağnıların gıcırtısını duymuyor musun? Kvaçi, uyan! Başkent boşalıyor. Herkes gidiyor.

Diğomi ve Avçala yolları tıklım tıklım dolmuş. Trenler peş peşe yola çıkıyor. Çocuklar ve kadınlar korku içinde; sırtlarında bohçaları, koltuk altlarında eski püskü giysileri kar ve çamurda güçlükle yürüyorlar. Kvaçuni, uyan!

Bütün şehir ayakta. Herkes birbirini uyandırıyor; pencerelerini tıkırdatıyor ve yola çıkmaları için çağırıyor. Kvaçi'nin sarayı ıssız bir sokakta yer alıyor, fakat o sokak da kaynamaya başladı. Artık sabah oldu. Saat dokuz oldu; ona geldi. Kızıl Ordu neredeyse Tiflis'e girmek üzere. Gitme olanağı olan herkes kaçıp gitti. Sokaklar boş. Sağda solda tek tük yaya görünüyor. Onlar da korkulu gözlerle etraflarına bakıyor ve saklanacak yer arıyorlar.

"Kvaçi, kalk!"

"Ne var? Ne oldu?"

"Ne olacak; hükümet ve ordumuz şehri terk etti."

"Ne diyorsun, Beso? Ne zaman? Niye bizim haberimiz olmadı? Bize niye kimse haber vermedi?"

"Hemen otomobili çağır! Giysileri, çamaşırları, evrakları arabaya yerleştirin! Silibistro, şu parayı al. Korkmayın. Pupi,

sus! Kvaçi gidiyor, ama kısa zamanda sizi buradan kurtaracak. Hayır, Kvaçi sizi şimdi götüremez. Sonra, daha sonra! Peki, hoşça kalın! Beso, Pavlov, haydi gidelim! İstasyona doğru!"

Son tren Kvaçi'nin gözlerinin önünde hareket etti. Kvaçi geç kalmıştı.

"Şoför, Avçala'ya doğru sür arabayı!"

Derin Dere'de Kızılların bir süvari birliği bekliyor.

"Geri dön! Arabayı geri çevir! Diğomi yoluyla git. Hızlan! Bas gaza!"

Kvaçi'nin otomobili rüzgâr gibi uçuyor. Vera Köprüsü'nden şimşek gibi geçti ve Askeri Yol'dan kuş gibi süzüldü. Derken Beyaz Meyhane'nin yanında Kızıllar önünü kesti:

"Şoför, dur! Geri dön!"

Otomobil dönüp geri geldi. Kvaçi aptallaşıp kalmıştı:

"Şaşılacak şey! Bizi burada kurşuna dizmediler! Acaba dönmemize niye izin verdiler?"

"Başımıza o da gelecektir," dedi Pavlov. "Onların acelesi yok. Ne fark eder, zaten bütün yolları kesmişler."

Eve girinceye kadar kimseden ses çıkmamıştı. Hepsinin beti benzi atmıştı ve ne olduğu bilinmeyen bir felaketi bekliyorlardı. Eve girdiklerinde sanki herkes dilini yutmuştu.

"Kvaçi, bir şey demeyecek misin?" diye sordu Beso, en sonunda, beti benzi atmış olan Kvaçi'ye. Kvaçi volta atıp duruyordu.

"Bir şey söyle, bir öneride bulun," diye Pavlov da mırıldandı.

"Konuşsana, oğlum, Kvaçi, niye sesin çıkmıyor?" diyerek Silibistro ve Pupi de düşüncelere dalmış olan Kvaçi'yi uyandırdılar.

Kvaçi kendine geldi.

"Bana hemen bir tabaka kalın kâğıt ile kırmızı mürekkep verin."

Hemen getirdiler.

"Beso, kalın harflerle Gürcüce ve Rusça şöyle yaz: Kızıl

Gürcistan Dostları Birliği... Yazdın mı? Şimdi götür ve dışarıdan bizim kapıya yapıştır... Dur, bekle. Önce aramızda söz birliğine varalım. Gerekli olduğu zaman ne söyleteceğimizi önceden bilelim: Bu birlik bir ay önce kuruldu. Ben birliğin başkanıyım. Beso ve Silibistro yönetim kurulu üyeleri. Sizler birliğin üyelerisiniz. Toplam üç yüz üyemiz var. Beso, sen hemen bugün tüzüğü yaz. Kime rastlarsanız, hepsini tutup buraya getirin ve hepsi de şu kâğıda imza atsın. Üç günde üç yüz kişi de imza atar, üç bin kişi de... Beso, sen git, bu kâğıdı kapıya as ve otomobili de çağır. Pupi!"

"Buradayım oğlum!"

"Benim yorganımın kırmızı yüzünü sök ve bana getir. Haydi, elinizi çabuk tutun! Notio!"

"Ben de buradayım, evladım."

"Bayrağımızı getir, bizim büyük milli bayrağımızı getir. Haydi, hemen! Silibistro!"

"Ne istiyorsun, oğlum?"

"Uzun değneğini bana getir."

Silibstro değneği ona uzattı. Pupi kırmızı yorgan yüzünü getirdi. Kvaçi ipek yorgan yüzünün genişliğini ölçtü ve şöyle dedi:

"İşe yarayacak. İpekten bir bayrağa onlar bile sahip değil. Haydi, Pupi, yorgan yüzünü bu değneğe bağla. Beso, döndün mü? Bak bakalım, bunun gibi bir bayrak onlarda olabilir mi? Sanırım bir yerde altın varak kâğıdımız vardı."

"Birkaç tabaka var."

"Beş köşeli bir yıldız kes ve bu bayrağın ortasına dik. Elini çabuk tut! Notio, bana Gürcistan bayrağını getir."

Kvaçi, iki metre uzunluktaki Gürcistan bayrağını Notio'nun elinden aldı. Üst köşedeki beyaz ve siyah bantları söktü. Sökülen yere kızıl bir parça dikti ve üç renkli ulusal bayrağı o günün şartlarına uygun renge çevirdi.

"Pupi, bu bayrağı balkona çıkarıp as. Sonra benim ona ihtiyacım olacak. Zili çalıp duran kim? Beso, kapıyı aç."

Kvaçi'nin komşuları, Kolia Tsalikadze, Grişa Kalidze ve

Valodia Çorişvili gelmişti. Üçünün de beti benzi atmıştı ve sessiz sedasız içeri girdiler. Gidip Kvaçi'ye yapıştılar.

"Kendinize gelin, nedir bu haliniz!" dedi Kvaçi sinirli biçimde. "Dedikodulara kanmayın, hiçbir şey olmaz. Ben bu insanları çok iyi tanıyorum. Böyle zamanlarda galip gelenlere sevgi gösterecek, başını sallayacak, gelene "ağam" diyeceksin, "Enternasyonal" marşını söyleyecek ve yüzünü gözünü kızıla boyayacaksın; hepsi bu! Haydi, bana katılın ve peşimden gelin!"

Altısı birlikte otomobile bindiler.

"Navtluği'ye gidelim!"

Beso Şikia şoförün yanında ayakta duruyor ve elinde yorgan büyüklüğündeki bayrağı tutuyordu. Tsitsişvili bayırını çıktıkları anda, Kvaçi'nin tembihlediği gibi Beso bağırmaya başladı:

"Yurttaşlar! Toplanın! Beni takip edin! Karşılamaya gidelim! Yeni hükümeti selamlayalım!"

Küçük gruplar halinde bir araya gelmiş, korku ve şaşkınlık içindeki insanlar, yavaş yavaş Kvaçi'nin otomobilinin peşinden yürümeye başladı. Otomobil yayaların yürüyüşüne uygun bir hızda yol alıyor, insanların sayısı giderek artıyordu. Natluği semti tarafında atlı öncü birliği ve kızıl alem görünüyordu. O alem ile Kvaçi'nin dev bayrağı gittikçe birbirine yakınlaşıyordu.

"Yoldaş!" diye sordu Kvaçi birliğin komutanına. "Biz delegasyonuz ve yeni hükümeti, ordu komutanını, kurmay heyetini karşılamak istiyoruz. Nerede olduklarını söyleyebilir misiniz?"

"Hükümet konusunda bir fikrim yok, kurmay heyetiyse peşim sıra geliyor."

"Ey, millet, hazır olun!" diye emir verdi Kvaçi."Yiyecek ve içecekleri buraya getirin! Esnaf birlikleri, öne gelin! Tüccarlar, siz bu tarafta durun... Semerciler siz biraz yana çekilin. Beso, o bayrağı hemen buraya getir, geliyorlar. Haydi, yaşasın!"

"Yaşasın! Yaşasın!" diye bağıran korku dolu sesler duyuluyordu.

"Yoldaşlar!" diye yeri göğü inletiyordu otomobilinin üzerinde duran Kvaçi. "Yoldaşlar, hoş geldiniz! Adaletsizlik ve düzensizlik içinde ezilen Gürcü proletaryası, bugünden itibaren burada da işçi iktidarını, ulusal özgürlüğü, adaleti ve barışı inşa edecek olan bu Kızıl bayrağı üç yıldır bekliyordu. Bu bayrak köylülere toprak, işçilere iktidar ve herkese kardeşlik getirecektir. Hain sosyal demokratlar ve kan emici şovenistler kaçtılar ve bir daha da geri dönemeyecekler. Hoş geldiniz, yoldaşlar! Bizim dost selamımızı kabul edin ve soframıza buyurun! Sizin misafirliğiniz ve bizim sizi karşılamamız şerefine buyurun. Yaşasın Sovyet iktidarı, yaşasın ve var olsun!"

Bir kez daha hep bir ağızdan "Yaşasın!" diye bağırdılar, şapkalarını bir kez daha havaya fırlatıp şehre doğru geri yürümeye başladılar.

Birkaç gün boyunca Kvaçi motor gürültüsü eşliğinde otomobiliyle sokaklarda dolaştı. Çok eski arkadaşlarıyla tanıdıklarını yeniden gördü; bunlara hiç tanımadığı kişileri de ekledi. Yeni gelenleri bazen istasyonda karşılıyor, bazen onlara kalacak ev arıyor, bazen onlar için mobilya buluyor, bazen onlara öğle ve akşam yemeği verip onların ufak tefek işlerini bile hallediyordu.

Kvaçi canını dişine takmıştı. Kızıl Rusya'da şey yaptığı işleri, kahramanca işleri biri duyacak, biri hatırlayacak diye ödü kopuyordu. Kvaçi, Rusya'daki uzak geçmişinden dolayı korkmuyordu; çünkü o zaman yaptığı işleri bir perdeyle ve Şubat kahramanlığıyla örtüyordu.

Yine de, dikkat etmelisin, Kvaçi, dikkatli ol, işin şakaya gelir tarafı yok! Artık bir hıyar kadar değerin bile yok. Her yere koşturup durma, sürekli göz önünde olma, adını bu kadar öne çıkarma, yoksa çok pişman olursun!

"Çok haklısın, Beso," dedi Kvaçi, Beso'ya birkaç gün sonra. "Ortalarda görünmemeliyim ve susmalıyım, aksi takdirde

üzerime çamur atarlar. Sessizce çalışalım, kellemizi kaptırmayalım ve cebimizi doldurmaya bakalım. İşte, bizim şimdiki maksimum programımız bu."

Kvaçi sessizce planlar yaptı ve birkaç gün sonra eski tabelaya yeni sözler ekledi: "Kızıl Ordu İçin Et."

Tanıdıklar arasından iki Kızıl yönetici seçti ve hemen onları eve, yanına yerleştirdi. Ne olur ne olmaz diye iki küçük komisyona da onların adlarını ekledi; Kvaçi iki küçük yetki belgesini cebine koydu ve bir süreliğine rahatladı. Pavlov Tiflis'te kalmaya çekindi; Tuşeti'ye gitti ve Kvaçi'nin yününün başına geçti. Beso bir komiserliğe kapağı attı ve iktisadi işler dairesi yöneticiliğini üstlendi.

Bir iki gün sonra şehrin havası değişti ve nabzı başka türlü atmaya başladı. İşçiler bazen çalışıyor, bazen kızıl bayraklarla sokaklarda dolaşıyorlardı. Konuşmacılar nutuk çekiyor, çöpçüler sokakları süpürüyor, faytoncular faytonları koşturuyor, şoförler arabaları çılgın gibi sürüyor, şehri klaksonlarla sağır ediyor ve dalgın kişileri hiç tereddüt etmeden ezip geçiyorlardı.

Neredeyse yüz kadar ev yeni devlet daireleriyle doldu; Tiflis yeni gelenlere o kadar doymuştu ki, kusma noktasına gelmişti. Şehir kocaman bir arı kovanına benzemişti. Sanki şehirde ucu bucağı olmayan bir ziyafet sofrası kurulmuş, arılar da en iyi yerleri kapıp sakin bir köşeye yerleşme telaşı içindeydiler.

Her yerde yeni yeni insanlar ortaya çıkmıştı. Alttakiler üste tırmanıyor, üstekiler alta iniyordu. Şehirde ne kadar mühür mumu varsa, tümü dükkanların, depoların ve kaçmış olanların evlerinin kapılarını mühürlemede kullanıldı. Oymacılar yeni ıstampa ve mühürler yapmakla meşguldüler; hamallar, atlar, öküzler ve mandalar da evlerden evlere eşya taşımaktan bitkin düştüler. Depolarda ve dükkânlarda katip ve sicil memurları kaynıyor, bu görevliler gözü yaşlı sahiplerinin gözü önünde mallarını sayıp teslim alıyorlardı. Büyük evler işçilerin eline geçiyordu. Mal ve mülkü sayıp kayıt altına

almanın bir türlü sonu gelmiyordu. Çok sayıda insan, şehirde ellerindeki kâğıdı, kitapları, arabaları, gazyağını, şekeri, unu, teli, metal eşyayı, hummalı telaş içinde kayıt defterlerine yazdırıyordu. Zanaatkârlar, doktorlar, mühendisler, atlar, inekler, tavuklar, bin bir çeşit irili ufaklı mal ve mülk, iki ayaklı ve dört ayaklı hayvanlar da kayıt altına alınıyordu. Kvaçi bir ispinoz gibi saklanmıştı. Onun adını, evini ve mal varlığını artık kimse hatırlamıyordu. "Kızıl Gürcistan Dostları Birliği" tabelası şimdilik işe yarıyor ve Kvaçi'nin kapısında koruyucu bir melek gibi duruyordu.

"Kızıl Ordu İçin Et" Silibistro'nun gayretleri sayesinde hâlâ et işleriyle uğraşıyordu. Fakat bir gün "Et Başkanı" Kvaçi'yi kışlaya çağırdılar ve kendisinin kesmiş olduğu hayvanı gösterdiler:

"Bu nedir, öküz mü yoksa manda mı?"

"Öküz, fakat..."

"Fakat bu bir manda, öyle değil mi? Tutanak tutun!"

Kvaçi'ye niye çullanıyorsunuz? Onu rahat bırakın ve o da sizi rahat bıraksın! Ceza mı? Peki, buyurun ve hoşça kalın! Kvaçi'nin yerine kendinize bir başkasını bulun! O size manda yerine inek, inek yerine de kuzu eti getirsin. Olmaz mı?

Ve o gün iş bitirici Kvaçi bir kez daha işin içinden sıyrılmayı başardı.

Aradan biraz daha zaman geçti. Bütün ülkede Kvaçi'nin adı tamamen unutuldu. Fakat bir ara onun adını tekrar hatırladılar. Tanımadığı işçiler evine gelip lafı hiç uzatmadan şu soruyu sordular:

"Bu katta kaç kişi yaşıyorsunuz? Dokuz mu? Dokuz odada dokuz kişi mi? Bu kadarına hakkınız yok. Oda sayısını azaltmanız lazım."

Daireyi ölçtüler, hesaplayıp dokuz kişiye beş oda gösterdiler ve bir de şöyle dediler:

"Burjuvalar için bu bile fazla. Kanımızı bu kadar emdiğiniz yeter!

"Siz nasıl isterseniz. Bunun için çok teşekkür ederim, yol-

daşlar!" dedi Kvaçi alttan alarak, ama içinden dişlerini gıcırdatarak hırladı: "Sizi haydutlar, sizi! Soyguncular! Tanrı bana bir gün için istediğim gücü verirse, ben size o zaman gösteririm teşekkürü!"

Bu arada Pavlov da gizlice şehre geldi ve Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Her şey bitti. Yünü alıp götürdüler."

Kvaçi bu olayı daha içine sindiremeden ve bir çift söz söylemeye fırsat bulamadan, Pavlov'un peşinden tanımadığı işçiler gelip meydan okur gibi şöyle dediler:

"Bu eve işçiler yerleşecek ve hemen yarın burayı boşaltın."

Yüce Tanrım! Kvaçi'nin bu başına gelen nedir? Hemen yarın evi mi boşaltsın? Peki, sonra nereye gidecek?

"Köpek Vadisi'nde sizin için güzel bir daire hazırladık."

O kokuşmuş inde mi? O barakalarda mı? Orası gerçekten de köpek vadisi! Peki dokuz kişiye kaç oda veriyorlardı?

"Size üç oda yeter. Bu da çok aslında. Kanımızı bu kadar emdiğiniz yeter! Buradaki eşyalara da dokunmayın, yoksa..."

Bu kadarı da çok fazlaydı! Evi, daireyi ve yünü de almışlardı! Kvaçi'nin kıçındaki donu da alsalardı bari! Başına bir tek bu gelmemişti.

"Benim iki yetki belgem var, komitede çalışıyorum."

"Turşusunu kurun. Bu kâğıtlarla kimseyi kandıramazsınız."

Nasıl bir zamana kaldık! Yetki belgelerinin de gücü kalmamış! Hayır, Kvaçi buna tahammül edemezdi! Ah! Hrhriantsi! Soyadın nasılsa, ruhun da öyle olmalı! Alçak! Haramzade! Yankesici! Belki de şimdi Kvaçi'nin parasıyla İstanbul'da veya Paris'te keyif sürüyorsundur! Zehir zıkkım olsun o para, zehir zıkkım!

Sahi! Bu daire "Kızıl Gürcistan Dostları Birliği"ne ait değil mi? Kvaçi neredeyse bunu unutuyordu.

Kvaçi, Beso'nun karaladığı defterleri ve kararları bir kalkan gibi kendine siper etti.

"Ben yönetim kurulu başkanıyım. İşte, Silibistro Kvaçan-

tiradze ve Beso Şikia. Bunlar yönetim kurulu üyeleri. Biz Sovyet hükümetine sayısız fayda sağladık. Mesela..."

İşçilerden biri Kvaçi'nin sözünü kesti:

"Bu kâğıtları bana verin, orada kontrol ederler."

Bu gerçekten de bardağı taşıran son damlaydı işte! Kvaçi bunu kabul edemezdi ve hemen harekete geçer, şikâyet eder ve bunun üstesinden gelirdi. Köpek Vadisi'ne mi gideceklerdi? Sadece tavukların, kazların, atların, ineklerin ve domuzların yaşadığı o karanlık çukura mı! Aslında bu da önemli değildi. Kvaçi ertesi gün oradan sıyrılırdı, ama ya değeri birkaç bin olan mobilya ne olacaktı? İşte bu Tanrı'nın gazabı olmalıydı!

"Beso, sen Çioradze'nin yanına git ve oranın altını üstüne getir! Silibistro, sen Kutaisili Mjazvadze'yi tanıyorsun, değil mi? Hemen şimdi kendisini bul ve eski iyiliğimizi hatırlat. Pupi, sen Şiradze'nin karısı Zabuli'yi görmeye git ve onu hemen harekete geçir. Ben de harekete geçeceğim. Haydi, acele edin! Elinizi çabuk tutun, oyalanmayın, yoksa sokakta kalacağız."

Akşamleyin hepsi umut dolu biçimde eve döndü. Herkes birer tane sert mektup ve yardım vaadi getirmişti. Ertesi gün Kvaçi'nin dairesine ikinci kez gelip dayandılar.

"Haydi bakalım, çıkın dışarı!"

Size anlatamadık! Bakın işte, komiserin yazısı! İşte, bir komünistin de mektubu! İşte, bir Bolşevik'in emri! Kvaçi dün hemen işini halletmişti. Haydi, biz değil, siz çekip gidin buradan!

Bu mektupları ve yazıları Kvaçi'nin gözünün önünde yırttılar ve herkesi teker teker dışarı çıkardılar. Az miktarda eşyayı da peşlerinden dışarı attılar. Eşyayı yük kamyonuna atıp şöyle dediler:

"Haydi, Köpek Vadisi'ne doğru yol alın!"

Mücadele bitmişti. Kvaçi kaybetmişti. Korkunç bir yenilgiye uğramıştı. Fakat Kvaçi'nin göğsüne baskı yapan daha büyük bir kaya vardı ve o kayayı hemen şimdi üzerinden at-

malıydı. Aksi takdirse sonsuza kadar perişan olurdu. Hayır, artık dik kafalılığın bir faydası yoktu. Kvaçi'nın kınından başka bir silah çekmesi lazımdı.

Ve Kvaçi o silahı çıkardı. Birden kibir şapkasını başından çıkardı; pamuk gibi yumuşayıp bir tilki gibi acınacak hale büründü.

"Peki, yoldaşlar. Pekâlâ. Sizin dediğiniz gibi olsun. Ben disiplin adamıyım. İşçilerin arzusu benim için en yüce yasa sayılır; fakat bu adamdan, bu talihsiz işçiden ne istiyorsunuz?" dedi ve kasıtlı biçimde onlara, bir köşede büzülmüş halde duran, zavallı, perişan bir halde görünen Pavlov'u gösterdi.

Hepsi Pavlov'a baktı. Biri sordu:

"Siz kimsiniz? Burada ne işiniz var?"

"Ben mi? Ben... Ben bu birliğin bekçisiyim."

"Evet, bu adam bizim birliğin bekçisi," dedi Kvaçi. "Çok rica ediyorum, yoldaş, bu odayı birliğe bırakın. Bu oda dairenin kalanından zaten ayrı; biz ve siz birbirimize mani olmayız."

"Çok iyi bir oda, ama..."

"Evet, çok iyi bir oda, benim çalışma odam burası."

"Fakat mobilyanızı alırız."

"Siz nasıl isterseniz, ancak," diye sırıttı Kvaçi. "Bu küçük halıyı, şu duvarda asılı olan halıyı bana bağışlayın... Bu mümkün mü acaba? Bunun yerine size, bunun gibi iki halı satın alırım. Tuhafınıza gitmesin, bu halı benim... Benim nişanlımdan bir hatıra. O talihsizden geriye bana bundan başka bir şey kalmadı... Çok erken yaşta bu halının üzerinde hayata veda etti. Benim sizden isteğim şu: Bu halıyı iki gün bu duvarda bırakın. Eğer yarın veya öbür gün bunun gibi bir halıyı, hatta bundan daha iyisini size getirmezsem, o zaman bu halıyı da, bu odayı da alın ve beni de itin kıçına sokun."

"İşin kolayı var. Madem öyle biz bu halıyı listeye ekleriz. Siz ise, yoldaş," dedi adamlardan biri, bir köşede büzülmüş olan Pavlov'a, "Siz bu odada kalın. Tamamdır, bu kadar! Şimdi siz çekip gidin, pılınızı pırtınızı da yanınızda götürün."

Aynı gün Kvaçi ve ailesi öyle iğrenç kokan bir ine geldiler ki, Pupi'nin midesi bulandı, Notio ise yürek paralayan bir çığlık attı.

KVAÇİ'NİN SADAKAT DOLU HİZMETİNİN VE BAYAN NEP'İN YARDIMINA YETİŞMESİNİN HİKÂYESİ

Kvaçi yeni "kiracılarına" ertesi gün daha iyi bir halı götürdü. Duvardaki halıyı ise yine olduğu yerde bıraktı. Kvaçi Pavlov'a o halının arkasında duvara gömülü demir bir kasa olduğunu söylesin mi, bu kasa içinde Kvaçi'nin hazinesinin saklandığını desin mi, bilemedi Hayır, Kvaçi hiçbir şey söylemeyecekti. "Tedbirli olanın başı ağrımaz," diye bir sözü boşuna söylememişlerdi. Belki de, Pavlov sabredemezdi. Hayır, hayır! Kvaçi şimdilik susacak, ama bu odaya sık sık gelecek ve hazinesinden gözünü ayırmayacaktı.

Beso sık sık dairelerden sorumlu kişilerin yanına gidiyordu. Sık sık gidiyordu ve sonunda güzel bir daire işini şey yapacaktı. Kvaçi dişlerini gıcırdatıyor, Silibistro homurdanıyor, Pupi sıcak gözyaşlarını siliyor, Notio ise onları lanet okumakla tehdit ediyordu.

Hırlayıp durma, Kvaçi! Sen Kızıl kutsal suyla Rusya'da takdis edilmemiş miydin? Şimdi niye şaşırıyorsun? Hayret edeceğine içinde bulunduğun ortama alış; sövüp duracağına yeni durumu kendine uydur ve sen de yeni duruma uy! Hepsi bu! Haydi, harekete geç! Bir yerlere girip çıkmaya bak! İçinden ağlamak gelince, gül! Gülmek gelince de ağla! Haydi, yüzün gülsün, dudaklarına gülümseme otursun, tatlı dilli ol, başını öne eğ ve küçük sekreterin büyük yardımcısının boyunduruğunu ensene koy!

İki gün sonra Kvaçi bir seçimle yüz yüzeydi. Hangi mevkii, birinci mi, ikinci mi yoksa beşinci mevkii mi tutması gerektiğini bilmiyordu. Sonunda şöyle dedi:

"Bunların ne velet olduğunu ben biliyorum. Büyük bir mevki gösterirler ve yanına beş casus verirler. Benim gibi saygın biri böyle bir mevkide, kendimi çok sıksam da, iki ay bile dayanamaz. Sonra Çeka ve... İşim biter! Hayır, kardeş, beni ahmağa çeviremezsiniz. Ben küçük bir adamım ve küçük bir mevki tercih ederim."

Ve küçük Kvaçiko gerçekten de küçük bir mevki seçti: Kenar semtte bir karakola yerleşti ve görünmez bir yurttaşa döndü. Birkaç gün sonra Kvaçi, önceki dairesini bile aratmayan bir daireye taşındı.

Kvaçantiradze ağır, dikkatli ve isteksizce iş yapıyordu. Kvaçi yumuşak, kibar ve iyi bir komiserdi. Yetkilerinin dışına çıkmıyor, gürültü ve patırtıdan kaçınıyor, bir kenarda saklanıyor ve kendi dizginini sıkıca elinde tutuyordu.

Kvaçantiradze çok ihtiyatlı hareket ediyordu. Ayak ucunda yürüyor, fısıltıyla konuşuyor ve bir cambaz gibi kıvraklık gösteriyordu. İki göz yerine yirmi göz ve iki kulak yerine on çift kulak takmıştı sanki. Onun pür dikkat kesilmiş zihni bir saat gibi çalışıyordu. Fakat arada bir, karanlıkta hayvanı köşeye sıkıştıran Kızılderili bir avcı gibi avının üzerine atlıyor ve ciyaklamasına fırsat vermeden küçükbaş hayvanın derisini yüzüyordu. Etrafta sadece küçükbaş hayvanlar vardı ve Kvaçi küçük balıklara tenezzül bile etmiyordu; somon da zaten çok nadir bulunuyordu.

"Çok ihtiyatlı ol, Beso, çok ihtiyatlı!" diyordu Kvaçi sık sık arkadaşına. Arkadaşı her işe burnunu sokuyordu; "müdür yardımcısı" oluyor, arabuluculuk yapıyor ve sayısız irili ufaklı iş üstleniyordu.

"Kızıl Gürcistan Dostları Birliği" artık yoktu. Pavlov ise hâlâ birliğin odasını ve Kvaçi'nin hazinesini bekliyordu. Kvaçi birkaç kez hazinesini alıp getirmeyi istemiş, fakat cesaret edememişti. Kvaçi içinden "Bu insanların aramayacağı kimse olamaz. Gün gelir beni de hatırlar ve donuma varıncaya kadar soyarlar. Hazinenin orada olması daha iyi, kimse oradaki varlığını öğrenemez," diyordu.

İhtiyatla hareket eden Beso arada bir şöyle diyordu:

"Kvaçi, yabancı bir ülkeye gidelim, yoksa bunlar başımıza çorap örerler."

"Bekle, acele etme. Sololaki'deki hazine hayatımıza devam etmek için yeter. Fakat hayat var, hayat var! Yeni başladığımız bir iki iş var. Bunları bitirelim de..."

Ve bu bir iki işi, üç dört iş daha izliyordu. Kvaçi de hep benzer sözleri tekrarlayıp duruyordu.

"Bu işi de bitirelim.. Onu da şey yapalım..."

Kvaçi komiserliğe iki ay güç bela dayandı. Bir gün bir şey sezdiler, yaptığı işin havasını kokladılar ve şöyle dediler:

"Sınırlarınızı aşmayın!"

Kvaçi de "aşmadı". İkinci bir mevkiye sahip oldu ve bir vezneye geçti.

Daha bir ay geçmemişti ki, şöyle dediler:

"Kısın!"

Kvaçi de "kıstı": Bir fabrikanın müdürlüğüne geçti ve şöyle dediler:

"Atın!"

Attılar ve Kvaçi büyük depoların başına geçti.

"Görevden alın!"

Kvaçi'yi en az on kez görevden aldılar, fakat o yine de hizmet etmeye devam ediyor, haftada bir veya iki devasa iş için başvuru formu dolduruyordu. Ve Kvaçi'ye sorular soruyorlardı:

"Babanızın eski mesleği?" Cevabı: "Toprak amelesi."

"Sıfatı?" – "Köylü."

"Sizin devrimci geçmişiniz?" – Kvaçi bir sayfa dolduruyordu.

"1917 yılı Şubat ayında nerede bulunuyordunuz?" – "Devrimin tam ortasında."

"Ekimde?" – "Petersburg'da, Kızılların saflarında."

"Hangi partide çalışıyordunuz?" – "Hiçbirinde. Ekim Devrimi'ne yardım ediyordum."

"Şimdi hangi partiye mensupsunuz?" – "Hiçbir partinin mensubu değilim."

"Hangi partiyi destekliyorsunuz?" – "Sadece ve sadece Komünistleri."

Kvaçi sadakat formları dolduruyor ve mektuplar yazıyor, ama yine de şöyle cevaplar alıyordu:

"İşten atın! Görevden uzaklaştırın! Yanınıza bile yaklaştırmayın!" Ne var? Ne oldu? Kvaçi Kvaçantiradze'ye niye çullanıyorsunuz? Av köpeği gibi onu niye takip ediyorsunuz? Uyuz bir köpekmiş gibi her yerden niye atıyorsunuz? Bu ülkede sizden başka kimse yaşamak istemiyor mu? Niçin takibe maruz kaldığını yüzüne bari söyleyin!

"Kvaçi prens mi?" – "Yalan!"

"Aznaur mu?" – "Yalan!"

Kvaçi'nin prens veya aznaur olduğu duyulmuş şey mi? Kvaçi bir köylü, gerçek bir köylü!

Aşordia mı? Bu da yalan! Bir düşünün, Kvaçi o zaman beş yaşında bile değildi.

Çarın verdiği prenslik mi? Bu da doğru değil. Rusya'da her Gürcü'ye "Knez" diyorlar ve Kvaçi'ye bundan dolayı prens adını yapıştırmışlardı.

Saray yaverliği mi? Rasputin'in arkadaşlığı mı? Nankörler! Bu günahların kefaretini Kvaçi sanki en az on kez ödemedi mi? Kvaçi devrim için az mı çalıştı?

Belge mi? Tanık mı? İstediğiniz bu olsun! Kvaçi sayısız belge gösterip kanıtlar ki...

Dikkatli ol, Kvaçi! Belgeler göstermeyi ve bir şeyleri ispatlamayı boş ver, aksi takdirde, eğer soruşturma açmalarına sebep olursan, beş şey öğrendikleri anda, altıncısını da kurcalamaya başlarlar. Eğer bir odaya bakarlarsa, ikincisine ve üçüncüsüne de girerler ve o zaman... Eğer seni soymaya başlarlarsa, gömleğini bile çıkarırlar ve seni öyle bir soyarlar ki, açıkta kalmayan bir tek yerin kalmaz. Geçmişi unut. Kalbini onlara açma, giysilerini çıkarma, iğne deliğinden geçmeye kalkma, yoksa seni o delikten geri çıkarmazlar ve o delikte öyle sıkışırsın ki, senin "kvaçiliğin" bile bir işe yaramaz!

Öyleyse siz de Kvaçi'yi rahat bırakın ve o da sizden uzak

dursun. Kvaçi artık ne sizin işinizi istiyor, ne sizin teşekkürünüzü, ne de Komünist Partisi adaylığı; devrimci sözünü duymak bile istemiyor. Kvaçi öldü. Kvaçi diye biri artık yok! İşinizi alıp başınıza çalın. Yazdığı dilekçeleri yırtıp atın! Bu kâğıtları ateşe atıp yakın! İşte böyle... Tam da böyle... Kvaçi size müteşekkir, hayli müteşekkir... Şimdi Kvaçi'yi sonsuza kadar unutun ve sonsuz kadar hoşça kalın!

Merhaba, Bayan NEP![2] Hoş geldin, safalar getirdin! Doğum günün kutlu olsun. Kara günleri zar zor atlattık! Buyurun, Bayan NEP! Mağazaları açın! Meyhanelerin kepenklerini kırın. Sabahtan ertesi sabaha kadar gezin, akşamdan ertesi akşama kadar yiyip için! Ruleti çevirin, dokuzu açın ve banko! Satın alın! Satın! Kaybettiniz! Kazandınız! Yiyin, için! Yaşayın ve başkalarını da yaşatın!

Kvaçi Kvaçantiradze, Paskalya bayramın kutlu olsun! Geçmiş zaman geri döndü. Elin ayağın çözüldü. Haydi, dışarı çık ve özgürce dolaş! Yağmacılara dişlerini ve yöntemlerini, demir kaslarını ve sağlam bacaklarını göster! Güçlü kollarını aç, mükemmel beynini çalıştır, ipekten ağlarını ör, altın kapanlarını kur ve işe yaramaz ağını at gitsin! Haydi, acele et! İstediğin gibi hareket et! Haydi, gecikme! İşe başla! Vurgunu vur!

Ve Kvaçi Kvaçantiradze öyle dört dönüp çalışıyordu ki, ayağını basıp elini sürdüğü yerde adeta bir hortum oluşuyordu. "Sib-Union" yeniden canlanmış, hatta birkaç şubesi yeniden açılmıştı. Kvaçi yeniden bir çalışanlar ordusuna sahip olmuştu.

"Pavlov, sen Bakü'ye yerleş ve oranın yününü, gazyağını, havyarını, kozasını, pamuğunu satın al. Silibistro, sen Pavlov'un odasına geç ve orada Kvaçi'nin sürekli artıp büyüyen servetine göz kulak ol. Kolia, sen Batum'a git. Orası şu anda

---

2 NEP: Rus ekonomisini çöküşten kurtarmak amacıyla Bolşevikler tarafından ortaya konan ve ekonomik tedbirler içeren *Novaya Ekonomiçeskaya Politika*'nın (Yeni Ekonomi Politikası) kısaltması. çev. notu

gerçek bir altın kuyusudur. Haydi, harekete geçin! Her şeyi silip süpürün! Kökünden! Aslanlar gibi!"

"Celil, sevgili Celil! Döndüğün için Tanrı'ya şükürler olsun. Gel, sana şöyle bir sarılayım."

"Kvaçi Ağa, Allah'a şükürler olsun, seni sağ gördüğüme çok sevindim."

"Nerelerdeydin, Celil?"

"O taraftaydım, biraz para biriktirdim."

"Hangi tarafta, Celil?"

"O tarafta... Biraz İstanbul'u gördüm, biraz da başka yerleri gezdim. Yani, sen hayattasın ya, knez, Allah'a şükür!"

"Celil, tekrar arkadaşım olmak ister misin?"

"Celil senin kardeşin!"

"Öyleyse hoş geldin. Uzat elini. Şimdi ise kulübe gitme zamanı. Benimle gelin!"

Bir ara Beso suratından düşen bin parça Kvaçi'nin odasına girdi ve sakin bir sesle şöyle dedi:

"Şimdi gerçekten sonumuz geldi."

"Ne oldu, Beso?"

"Pavlov kaçtı?"

"Ne diyorsun, Beso?

"Kaçtı, diyorum. Önceki gün giysilerini toplamış ve gitmiş..."

"Ya o... o servetimiz?"

"Demir kasayı yerinden çıkarmış ve her şeyi götürmüş."

Kvaçi ne söyleyeceğini bilemedi. Beso da susuyordu. Celil'in gözlerinde şimşekler çakıyordu ve işle ilgili açıklama bekliyordu. Sonunda Kvaçi ayağa kalktı ve dişlerini gıcırdatarak şöyle dedi:

"Hazırlanın! Celil, sen Batum'a git. Beso, sen Vladikavkaz'a uğrayıp oradan Rostov'a git. Ben Bakü'ye gidiyorum. Haydi, çabuk! Hemen bugün yola çıkıyoruz. Eh, adi herif, seni elime bir geçirirsem!"

Ve üçü üç ayrı yoldan Pavlov'un peşine düştüler; Pavlov ise

sanki yer yarılmış da içine girmişti.

Bir hafta sonra Kvaçi Tiflis'e döndü. O sırada Celil de döndü ve şöyle dedi:

"O aşağılık herifi bulamadım."

Bundan bir hafta sonra da Beso geldi.

"İzine bile rastlayamadım."

O günden sonra Kvaçi attan inip de eşeğe binmiş bir haldeydi. Kvaçi derin bir hüzne ve üzüntüye kapıldı. Gözünde paranın hiçbir değeri kalmamıştı ve hayattan eskisi kadar zevk almıyordu. Bazen küçük bir çabayla bir kese altın elde ediyordu. Fakat ertesi gün elinde tek bir altın bile kalmıyordu. İş yapmasının artık eski zarafeti yoktu. Kvaçi'nin eski kıvraklığı, esnekliği ve parlaklığı yok olmuştu. Sık sık aklı karışıyor ve gözleri de iyi görmüyordu; kendisinin şey yaptığı her işe uğursuz bir el karışıyordu.

Siyaset konusunda Kvaçi hiçbir şeye karışmıyor ve geçmişi araştırılmadığı için Tanrı'ya şükrediyordu. Sonunda Silibistro'nun oğlu öyle çöküp gitmişti ki, ondan bundan birer altın borç alıyor ve yarın ne olacağını da hiç düşünmüyordu.

KVAÇİ'NİN NİŞANLANMASININ HİKÂYESİ

"Çabuk, gir içeri!"

"Biraz bekleyin, yoldaş, çok karanlık!"

"Girin dedim!"

Aleksi İremadze derin bir nefes aldı, cesaretini toplayıp karanlığın içine adımını attı. Hemen o anda arkasından kapı kapandı; Aleksi kapının kilitlenme sesini ve gardiyanın ağır çizmelerinin çıkardığı sesleri duydu. Sonra sesler kesildi ve ortalığa sessizlik çöktü.

Aleksi İremadze, hiç beklenmediği anda karanlığın içinden bir ses duydu:

"Hey, oradaki, sen kimsin?"

İremadze buna sevindi. Kısılmış olan sesini tekrar yakaladı ve yaşlı bir adam gibi hırıltıyla konuştu:

"Benim, mahpus. Tanrı'ya biraz inancınız varsa, bana yardım edin, yolu gösterin."

"Ne Tanrı'ya inancım var, ne de şeytana."

"Biraz Tanrı inancınız varsa," dedi İremadze tekrar hırıltılı bir sesle.

"Daha şimdi Tanrı'ya inancım yok, dedim ya, fakat tütününüz varsa, size yardım ederim."

"Tütünü elimden aldılar."

"Elinden almışlarmış... Hmm... Her kimsen, şimdi beni dinle. Duvarı izle ve yirmi adım ilerle. Yavaş, merdiven ıslak. Yuvarlanırsan, kendini kuyuda bulursun. Hey, geliyor musun?"

"Geliyorum..." dedi Aleksi İremadze ve öte yandan sayıyordu: "Beş... on... on beş...! Yirmi! Şimdi, dosdoğru mu geleyim?"

"Olduğun yerde kal. Gelme, yoksa kuyuya düşersin."

"Ne diyorsun kardeş, burada kuyunun ne işi var?"

"Olduğun yerde kal dedim, yoksa ölürsün. Bodrumun tam ortasında açılmış bir çukur var. Çukur yılanlar, kertenkeleler, kurbağalar ve çıyanlarla dolu. Sağ tarafından dolaş ve duvarı takip ederek gel. Elini duvardan ayırma, yoksa ölürsün! İşte, ben de sana doğru geliyorum, neredesin?

"Buradayım!" dedi İremadze inleyerek ve titremekte olan elleriyle duvara yapıştı. Diğer yandan mırıldanıp duruyordu: "Tanrı inancınız yok mu? Bu nasıl bir felaket! İnsan canlı canlı çukura atılır mı? Yılanlar ve kertenkeleler yesin diye! Yüce tanrım, bu ne karanlık!"

Aleksi İremadze adım adım sürünerek ilerliyordu; elleri ve ayaklarıyla sağı solu yokluyordu. Her bir karış yeri ölçüyor ve kontrol ediyordu.

"Dikkat et, kardeş, dikkat et diyorum, yoksa sonun felaket olur. Bu sabah Ermeninin biri çukuru boyladı. Hey, neredesin?"

"Buradayım, geliyorum."

Sonunda ikisi karanlıkta çarpıştılar ve el ele tutuştular.

"Selam!"

"Tanrı'nın selamı üzerine olsun!"

"Peki, beni takip et. Elini duvardan ayırma. On kadar adım at."

"Güvenli yere geldik. Şimdi otur ve olup biteni bize anlat.

"Çok teşekkür ederim. Tanrı huzur ve selamet versin. Bu ne karanlık!"

"Otur, alışırsın. Şimdi anlat, ne var ne yok şehirde? Bir aydır gökyüzünü görmedim."

"Biraz sabret... Biraz önce sabah çukura bir Ermeni düştü demiştin..."

Oldukları yerde biri kıs kıs gülmeye başladı.

"Burada başka biri daha varmış," dedi Aleksi İremadze.

"Ne gülüyorsun, seni Tatar seni!" dedi birinci kişi. "Bu biri Tatar, adı Celil. Ne gülüyorsun, dedim, Tatar?"

"Fare... Fare ayağımı ısırdı... İsa'ya yemin ederim ki ısırdı."

"Hey, Tatar, bizim tanrımız üzerine yemin edip durma. Eğer yemin edeceksen, bir Müslüman gibi et. Lağım faresi ayağını mı ısırdı? Dün de benim şapkamı çalıp inine götürmüştü."

"Vay anam!" diye çığlık attı bu sırada İremadze ve ayağa fırladı: "Dizlerime dev bir lağım faresi atladı."

İki mahpus öyle güldüler ki, duvarlar zangır zangır titredi.

"Siz gülüyorsunuz, buna alışmışsınız, bir de bana sorun," diye mırıldanıyordu İremadze.

"Otur, kardeş, otur. Sen de alışmaya bak. Yılanlarla kıyaslayınca, lağım faresi bülbül sayılır! Ne dedin? Korktun mu? Korktun, öyle mi? Önemli değil. Gel, aramıza otur. İşte böyle! Celil, yeni misafirimize o taraftan mukayyet ol! Biz seni koruruz. Ne dedin, Ermeni mi? Evet, gerçekten, bir Ermeninin sabah ayağı kaydı ve çukurun içine düştü. Duvara yapış, aşağıya kayma, yoksa... Demesine demiştim, ama kuyunun içine düştü ve işi bitti. Şimdi onun cesedini yılanlar ve çıyanlar yiyor. Ne

dedin? Derin mi? Dedim ya, dipsiz bir kuyu. Şimdi dinle bak. Kuyunun içine küçük bir taş atacağım. Bir, iki, üç! Attım!"

Hepsi put kesildi ve kulak kabarttı. On saniye kadar sonra, derinden öyle bir ses geldi ki, sanki taş gerçekten de dipsiz bir kuyuya düşmüştü.

"Yüce Tanrım!" diye inledi İremadze. Tatar ise yine kıs kıs gülüyordu.

"İşte böyle, kardeş. Eğer duvardan üç adım uzaklaşırsan, üç dakika içinde dedemin yanını boylarsın! Biz burada ceset kokusu içinde boğuluyoruz."

İremadze burnunu oynattı.

"Gerçekten, burası ceset kokuyor. Kim bilir kaç kişi kurban gitti!

"Kim sayacaktı ki? Beni dinle, amca! Sana buranın kanununu öğretmeliyim, işine yarayacaktır. Söyleyeceklerimi sakın unutma: Burada gördüğün ve duyduğun her şeyi büyük bir sır olarak saklayacaksın. Eğer bir yerde bir laf edersen, işin biter. Anında seni tutuklarlar ve bu çukura postalarlar. Anladın mı? Bunu unutma, tamam mı?"

"Tanrım, sen bana yardım et! Anladım ve kafamın içine kaydettim. Nasihatlerin için teşekkür ederim. Şehirde de duymuştum, güya biri ağzından bir şey kaçırırsa... Kısacası, burası hakkında çok fazla şey söyleniyor."

"Gerçeği söylüyorlar. Burada görülen ve duyulan şeyler devlet sırrı sayılıyor. Çenesi düşük olanları bir hain gibi cezalandırıyorlar. Şimdi her şeyi biliyorsun, amca, gerisi senin bileceğin iş."

"Çok teşekkürler, var olasın. Sana ödenecek borcum olsun. Ben eskiden de vallahi gevezelik etmezdim ve şimdi bu yaşlı halimle niye edeyim!"

"Sahi, amca, sen kimsin, burada ne işin var? Şimdi birbirimizi tanısak iyi olur."

"Ben İremadze'yim, Aleksi İremadze."

"Aleksi İremadze! Aman tanrım! Niye şimdiye kadar söylemediniz, amcacığım? Nasıl da ayıp etmişim! Bu zindanda

Aleksi İremadze, öyle mi? Bizim Silovan'ın babası! Vay başıma gelenler! Bakın şu talihsizliğe!"

Ve bu tuhaf geveze karanlıkta dört dönmeye başladı: Elleriyle bir şeyler arıyor, Tatar'a bağırıyor ve emirler yağdırıyordu:

"Celil, çabuk! Paltonu getir. İşte, bu da benim paltom. Altınıza serin, Aleksi Amca, yoksa üşütürsünüz. Ben şimdi Silovan'a ne diyeyim! Biraz bu tarafa gelin, amca, biraz bu tarafa! İyi ki Aleksi Amca'yı kuyuya düşürmemişim! Celil, ekmek ve su getir. Ne? Ekmeği de mi bitirdin? Kusura bakma, amca, sana ekmek ikram edemedik! Vay be, bizim Silovan'ın babasıyla nerede karşılaştık! Ben kim miyim? Ben Silovan'ın en iyi arkadaşı ve kardeşi Kvaçi Kvaçantiradze. Evet, ben tam da o Kvaçantiradze'yim. Beni uzaktan tanıyor musunuz? Ben ve Silovan beş yıl Petersburg'da birlikte yaşadık. Canım feda Silovan'a! Onun gibi dost canlısı biri dünyada bulunmaz. Şimdi Almanya'da, öyle değil mi? Biliyorum, amca, biliyorum. O, Almanya'ya gidiyorken, ben şehirde değildim. Yoksa bir saat bile bensiz yapamazdı. Ben de Almanya'ya gitmeyi düşünüyordum, fakat olmadı. Canım feda Silovan'a, nasıl bir çocuk ama! Nasıl bir delikanlı! Gürcistan'da bir benzeri daha yok. Öyle bir bilim adamı çıkacak ki, bütün dünya ondan söz edecek. Bu sözümü unutma, Aleksi Amca! Eğer sözüm doğru çıkmazsa, bir daha yüzüme bile bakmayın! Canım feda olsun, bizim Silovan'a!"

Kvaçi bir dakika içinde, kendisi ile Silovan'ın hayatını, eğitimini, sevgisini, mücadelesini, hapis hayatını, sürgünü, geri dönüşü ve başından geçen bin bir olayı çarçabuk İremadze'ye anlatıverdi. Kvaçi, Silovan için kendini kaç kez feda etmişti, Silovan'ı kaç kez ölümden kurtarmıştı, kim bilir? Gerçi Silovan giderken onun birkaç kuruşunu götürmüştü, ama bu kadar küçük şeylerden söz etmeye bile değmezdi. Ne kadar mı? Toplam üç yüz manet. Aleksi Amca'nın bundan dolayı üzülmesine gerek yoktu. Silovan dönünce, o ve Kvaçi hesabı kapatırlardı.

Sonra şu gerçek ortaya çıktı:

Saygın bir öğretmen olan Aleksi İremadze'nin evini on gün kadar önce aramışlar ve bir bildiri bulmuşlardı. Aleksi inkâr etmişti: Bu bildiriyi biri koymuş, ben kimseden almadım demiş ve kimsenin adını vermemişti. Sorgu hakimi Aleksi'nin bildiriyi dağıttığına emindi; ancak Aleksi bunu itiraf etmemişti; sorgu hakimi de onu karanlık ve nemli bodruma yollayarak cezalandırmıştı. Olup biten bundan ibaretti. Başka bir şey olmamıştı.

Gerçekte ne mi olmuştu?

Kısaca söylersek:

Beş Nisan günü Aleksi'nin bekâr kızı Elene'nin doğum günüydü. Aleksi bir akşam yemeği vermişti. On kadar misafiri gelmişti. Çok iyi zaman geçirmişlerdi. Sabah saat altıda herkes kalkıp evine gitmişti.

Aleksi eğilerek Kvaçi'ye fısıltıyla şöyle dedi:

"Biri beni şikâyet etti veya biri boşboğazlık etti. Beni o gece bildiriyi okumakla suçluyorlar."

"Ne de olsa, oğlum Silovan'ın en yakın arkadaşından saklayacak değilim! Gerçekten de okudum; birkaç tane vardı elimde ve misafirlere de dağıttım. İçlerinden biri hayatımı kaydırdı."

Kvaçantiradze de kendi işini Aleksi'ye anlattı; Aleksi'nin yaptığı işe göre bu daha sıradan ve basit bir işti. İlkbaharda, saat ikiye gelmek üzereyken, Tskneti sokağında bir Ermeniyi soymuşlardı. Bir ay sonra Kvaçi'yi yakaladıkları gibi bu zindana tıkmışlardı. Kvaçi'ye beş nisan gecesi saat iki sularında nerede olduğunu soruyorlardı. Kvaçi nerede olduğunu hatırlamıyordu. Kvaçi çocuk değildi ki, günlük tutsaydı! Bir aydır düşünmesine karşın, hatırlayamamıştı. Kvaçi'yi idama mahkûm etmekle tehdit ediyorlardı. Kvaçi'nin kaldığı dairenin sahibi, karısı ve arkadaşları "Beş nisanda Kvaçantiradze'nin evde olmadığını çok iyi hatırlıyoruz," diye ısrarla tekrar edip duruyorlardı. Muhtemelen Kvaçi'nin hayatını kaydırma konusunda sözleşmişlerdi; çünkü hepsi de muha-

fazakâr insanlardı. Oysa Kvaçi'nin devrimci olduğunu bütün ülke biliyordu. Kvaçi hapiste yatmış, sürgüne bile yollanmıştı. İşte onların hedefi haline gelmesi de bundandı.

Gülünç bir durumdu! Kvaçi Kvaçantiradze'yi birini soymakla suçluyorlardı! Muhtemelen bütün Gürcistan buna gülüyordu. Yani şimdi, Kvaçi bir haydut olsun diye mi Silibistro Kvaçantiradze bir kağnı dolusu altını harcamış ve oğlunun bütün dünyayı dolaşmasını sağlamıştı? Kim? Kvaçi Kvaçantiradze mi? Ha ha ha! Niye kıyamet kopmuyor, ha ha ha!

Kvaçi birden sustu. Muhtemelen düşüncelere dalmıştı. Aleksi hapsedilmesinin talihsizliği, oranın düzeni ve çukur hakkında konuşmaya Celil ile devam etti.

Kvaçi birden Aleksi'nin eline yapıştı ve neredeyse ağlamaya başladı:

"Aleksi Amca, yardım edin, beni kurtarın."

"Nasıl yani, evladım, ben sana nasıl yardım edeyim?"

"Silovan'a canım feda olsun, amca. Onun hatırı için bana yardım edin, beni kurtarın. Bakmam gereken yaşlı annem ve babam ile on kadar akrabam var. Ayrıca çok gencim, oğlunuz Silovan'ın yaşındayım. Ölmem için çok erken! Bu işten yakamı sıyıramayacağımı biliyorum. Siz beni kurtarabilirsiniz, evet, siz bunu yapabilirsiniz... Amca, amcacığım..."

Kvaçi bir yandan Aleksi'nin ellerini öpüp gözyaşıyla ıslatıyordu.

Aleksi iyice duygusallaşmıştı. Sessizce Kvaçi'yi alnından öptü ve saçlarını okşadı.

"Söyle, talihsiz çocuğum, söyle. Eğer elimden bir şey geliyorsa, yardım ederim, nasıl etmem... Hepimiz Hıristiyanız, kardeşiz. Söyle, sana nasıl yardım edebilirim?"

"Sizin akşam yemeğiniz beş nisan günüydü, değil mi?"

"Evet, beş nisandaydı, sonra?"

"Ben de beş nisanda suç işlemişim... Güya beş nisanda, gece saat ikide o Ermeniyi soymuşum. İşte, bu konuda bana yardım edeceksiniz, amca, bana şahitlik yapacaksınız. O akşam yemeğinde benim de olduğumu söyleyin. Amcacığım,

ağarmış saçlarınıza canım feda olsun. Böyle deyin ve sonra beni kulunuz köleniz yapın!"

"Tamam, ama... Akşam yemeğinde on kadar misafirim vardı."

"Bunun hiç önemi yok, amcacığım. Siz isterseniz eğer, her şey yoluna girer. Şimdi beni dinleyin... Bugün veya yarın sizi serbest bırakırlar... Size yardım edecek ve sizi kurtaracak çok insan var. Buradan çıkınca misafirlerinize uğrayın ve tembihleyin. Beni mahvetmesinler, kurtarsınlar... Herkese bu iyiliğin karşılığını öderim... Siz buradan çıktıktan bir hafta sonra sizi hatırlarım ve beş nisanda İremadzelerde olduğumu sorgu hakimlerine de söylerim..."

"Tamam, ama..."

"Sabredin, amca, biraz sabredin. Misafirlerinize akşam yemeğinde Kvaçi Kvaçantiradze de vardı demelerini söyleyin. Otuz beş yaşındayım, uzun boylu, esmer, kıvırcık saçlı, sakalsız, bıyıksızım. Çenemde bir yara izi var. Korkmayın, bu konuda bizim burada anlaştığımızı hiç kimse öğrenemez. İkimizin sorgu hakimleri aynı kişiler değil. İçiniz rahat olsun. Şimdi kimler misafirinizdi, bana bunu söyleyin?"

"Vano Koliaşvili, Dzuku Pipia... Beso Gugulia."

"Gugulia ile Pipia'yı tanıyorum. Başka?"

"Pupi Lomidze, Darispan Şelidze."

"Bu ikisini de tanıyorum, amcacığım, tanıyorum. Peki, başka?"

"Silovan Şiradze... Miha Berişvili... Taso Alavidze..."

"Tanıyorum, amcacığım, neredeyse hepsini tanıyorum!" diye tekrarlayıp duruyordu Kvaçi sevinçle.

"Peki, evladım, peki. Eğer beni serbest bırakırlarsa iki gün içinde herkesin yanına gidip tembihlerim."

Kvaçi sevinçten havalara uçuyordu; Aleksi'nin etrafında dönüp duruyor ve onu nasıl mutlu edeceğini bilemiyordu. Kvaçi şöyle bağırıyordu:

"Celil, hey Tatar, sen kimle konuştuğunun farkında mısın? Bunun kadar ünlü ve aydın birini bütün Gürcistan'ı do-

laşsan bulamazsın. Beyazlar böyle bir insana sahip olsalardı, onu çarın tahtına çıkarırlardı. Celil! Biraz bu tarafa gel, Aleksi Amca çukura düşmesin, düşerse seni de yanına katarım. Affedersin, amcacığım, çok affedersin! Seni mutlu edecek hiçbir şey yapamıyorum. Ah başıma gelen! Aleksi Amca ile nerede karşılaştığıma bakar mısın? Ne yiyecek var, ne içecek, ne de tütün! Ne yapayım, amca, eğer beni kurtarırsanız ve ben dışarı çıkarsam, neler yapacağımı ben biliyorum."

"Hiç rahatsız olma, evladım, hiç önemli değil. Her şeye katlanırım. Sadece fareler ve lağım fareleri beni rahatsız ediyor..."

"Celil, tetikte ol! Bir tekini bile yaklaştırma, yoksa her şeyi senden bilirim. Haydi!"

"Det! Det, diyorum size lanetliler!" diyordu Celil, yere ellerini vuruyor ve miyavlıyordu: "Miyav... Miyav... Miyav..."

Öte yandan hepsi katıla katıla gülüyor ve şamata yapıyorlardı.

"Celil, sen de Marusia'nı anlat Aleksi Amca'ya!" dedi Kvaçantiradze ve önden gülmeye başladı.

Celil de bazen gülüyor, bazen ıkınıp sıkınıyor, bazen de kendini alaya alıyordu; pişmanlığını belirtmek için de alnını dövüp şöyle diyordu:

"Ah, salak! Salak Celil, deli Celil! Vay aman, vay, vay!"

Celil sonunda kendi hikâyesini anlattı:

Celil Gürcistan'da büyümüştü. Bazen bir işte çalışıyor, bazen de ticaret yapıyordu. Bazen icarla Tiflis'teki hamamı işletiyordu. Gizli gizli devrime destek veriyor ve öte yandan Osmanlı devletine de yardım ediyordu. Celil, İran'da Settar Han'ın birliğine de katılmıştı; onu İran'a Kolsuz Vlasa Mgeladze götürmüştü. Celil İran'da uzun süre kalmış ve ganimetle dönmüştü. Sonra ticaret yapmak için Odesa'ya gitmişti. Yolda Ağa Kvaçantiradze'ye rastlamış ve onun peşine takılmıştı. O tarihten sonra ikisi hep birlikteydiler. Ancak bazen Celil ondan ayrılıyor ve kendi yoluna gidiyordu. Fakat sonra, nerede

olursa olsun, Kvaçi'yi arayıp buluyor ve onunla birlikte hareket ediyordu. Celil Edirne'de de bulunmuş, Çatalca'da da savaşmıştı. Trablusgarp'ta Arapların imdadına da koşmuş, fakat İtalyanlara tutsak düşmüştü. Buna rağmen ganimetle dönmüş ve yeniden ticarete başlamıştı. Celil, Birinci Dünya Savaşı sırasında nerede olduğunu iyi hatırlamıyor ve kısa bir cevap veriyordu:

"O taraftaydım, biraz para kazandım."

"O taraf" neresiydi; Rusya tarafı mı, yoksa Osmanlı tarafı mı veya "biraz para"yı nasıl kazanmıştı? Celil bunu söylemekten kaçınıyordu.

Celil, Rus ordusu evine dönerken, Kars'ta ortaya çıkmıştı. Osmanlılar Batum'u ele geçirince, Celil Batum "yakınında"ydı. Bağdat kahramanı Halil Paşa Tiflis'e gelince, Celil önüne atlayıp ona kulluk, hizmetkârlık etmişti. Nuri Paşa'yı da, Kâzım Bey'i de yakından tanıyordu; hepsine "biraz kulluk" etmişti. Celil "deli dolu" bir adamdı. Genç, güçlü, atak, iş bitiriciydi. Şarap içmiyor ve iskambil oynamıyordu. Sadece "ilaç" niyetine kanyak içiyordu; "sıtması" vardı ve kanyak ona iyi geliyordu. Fakat Celil'in büyük bir kusuru vardı: Sarışın Rus kadınlarına çok düşkündü. Sarışın Rus kadınlar kim bilir kaç kez Celil'in "aklını" başından almış, onu kaç kez pişman etmiş, kaç kez soyup soğana çevirmişlerdi! Celil sayısız kez bir daha semtlerine bile uğramam diye "yemin" emişti, fakat yeminini her seferinde bozmuştu. Sonunda Celil'i yine sarışın bir kadın perişan etmişti.

Bir gün, iki hafta önce, Celil sokağa çıktığı anda, kapının önünde çok güzel sarışın bir kadın görmüştü. Kadın Celil'e çok iyi bir İran şalı teklif etmişti. Celil sarışın güzeli evine davet etmiş, tatlı ve şerbet ikram etmişti. Her şey burada olup bitmiş: Gülüşme, öpüşme, şamata, kaçma ve kovalama, patırtı ve gürültü, kahkaha ve çığlık... Tambovlu güzel yine de teslim olmamıştı; Celil iki altın vermiş, ama bu da işi halletmeye yetmemişti. Kadın gülerek ve kahkaha atarak Celil'in odalarının altını üstüne getirmiş, orayı dağıtmış, Celil'in kanını kay-

natmış, onu tutuşturmuş, yormuş, ter içinde bırakmıştı ve... Kadın evden kaçmıştı... Aynı gün Celil'i zindana tıkmışlardı. Oynaşırken ve sarılıp öpüşürken Tambovlu Marusia meğer Celil'in bir evrakını aşırmıştı. Bu evrakı Celil'e Halil Paşa vermişti. Kâğıtta "Celil bizim adamımız, o Müslümanlara çok büyük hizmetlerde bulunmuştur ve ona sahip çıkın" diye yazıyormuş. Celil bu şekilde içeri düşmüştü ve o da şimdi kendisine "sahip" çıkacak birini bekliyordu, ama ortalıkta kimse görünmüyordu. Amca çok iyi bir adamdı ve belki gerçekten de yarın veya öbür gün onu serbest bırakabilirlerdi... Celil ondan fazla bir şey istemiyordu. Bakü'ye şöyle bir telgraf göndermesi yeterliydi: "Mehmed Eminoğlu, Kuba sokağı... Celil çok hasta." Celil bu iyiliği ölünceye kadar unutmayacaktı.

Celil bir yandan rica ediyor ve bir yandan "yabancı bir amcaya" vereceği rahatsızlıktan dolayı utanıyor, kendini zor durumda hissediyordu. Sonunda şöyle diyor:

"Amca, sana yemin ediyorum, eğer Allah bana yer ile göğü görmeyi tekrar nasip ederse, Celil bu iyiliğini asla unutmaz. Şimdi yeminden başka bir şey veremiyorum."

Aleksi ricasını yerine getireceğine dair Celil'e söz verdi. Celil'in de keyfi yerine geldi. Şaka ve şamataya başladı; Nasreddin Hoca fıkraları anlattı. Kısık ve tatlı bir sesle "şikeste" ve "bayatlar" okudu. İyice duygusallaştı ve gözyaşlarını da tutamadı.

Marusia'nın adının geçmesi üzerine zindanda yeniden gülüşme, şakalaşma ve coşkulu şamata başladı. Celil iç geçirdi ve şöyle dedi:

"Biz gülüyoruz, ama Allah her şeyi görüyor. Belki de onu bir şeytan yollamıştı: Git, şu melun Celil'in ruhunu al da gel demiştir. Belki de bu gece Celil, Allah'ın yanına gidecektir... Allah!"

Celil'in bu sözleri üzerine herkesin dili damağı kurudu; ürperip tüyleri diken diken oldu. Hiç kimse söyleyecek söz bulamadı ve hepsi kendi kabuğuna çekildi.

Aradan epey bir zaman geçmişti. Vaktin öğle mi, yoksa ak-

şam mı olduğunu kimse bilmiyordu. Dışarıda hava sıcak mı, yoksa soğuk muydu, yağmurlu muydu, yoksa güneşli miydi bir fikre sahip değildiler. Arada bir Kvaçi'nin gözyaşları içinde yalvarıp yakarması duyuluyordu:

"Amcacığım, sana canım feda olsun, sana güveniyorum... Beni kurtarırsan, hayatım boyunca kulun kölen olurum.."

Ve Aleksi Amca mırıldanıyordu:

"Tabii, evlat, tabii! Sana verdiğim sözü yerine getireceğim. Madem Silovan'ın bu kadar yakın arkadaşısın, ona bakmış ve onu kardeş bilmişsin..."

Kvaçantiradze yeni yeni hayat hikâyeleri hatırlıyordu. Silovan'ın zor şartlara düşmesi ve kendisinin ona yardımları aklına geliyordu.

Hiç beklenmedik bir anda kapının gürültüyle açıldığını duydular. Hepsi pür dikkat kesildi.

"Aleksi İremadze!"

"Buradayım! Buradayım, burada!"

"Acele et, hemen gel!"

Hepsi yerinden kıpırdandı.

"Amca, sana güveniyorum, sadece sana..."

"Elbette, evladım, elbette! İçin rahat olsun. Verdiğim sözü yerine getireceğim. Hoşça kal, Kvaçi, evladım! Hoşça kal, Celil!"

"Güle güle, güle güle! Celil, yardım edelim. Dikkatli ol, amcacığım, çukura düşme, yoksa mahvoluruz."

İkisi birlikte Aleksi'yi tutup büyük bir özenle duvar boyunca yürüttüler ve merdivenin başına çıkardılar.

"Güle güle!" dedi bir kez daha Kvaçantiradze, iç geçirerek ve Aleksi'nin elini öptü.

"Güle güle, amca... Unutmayın: Mehmed Eminoğlu, Kuba Sokağı... Celil çok hasta."

"Haydi, acele et! Oyalanıp durma!"

"Geliyorum, yoldaş, geliyorum," dedi Aleksi İremadze.

İremadze çıktı. Kapı yeniden kapandı.

Kvaçantiradze ve Celil, zindandaki çukura, yılanlara ve

çıyanlara İremadze bu kadar kolay inandığı için önce gülmekten kırıldılar. Sonra yeniden köşelerine çekilip uzandılar ve yeniden mahpus hayallerine daldılar: Sıcak güneş, neşeli sokaklar, ev, güzel kadınlar, dayalı döşeli daire, arkadaşlar, iyi bir öğle yemeği, yumuşak yatak...

Aleksi İremadze ise hızlı adımlarla yürüyordu. Bir hırsız gibi kimseye görünmeden evine girdi. Otuz yaşındaki kızı Elene onu hem gözyaşı dökerek, hem de gülerek karşıladı. Baba kız birbirine öyle sarıldılar ki, gören de Aleksi'nin mezarından kalkıp geri geldiğini sanırdı. Babası Elene'ye her şeyi anlattı; güya kendisi güzel bir odada kalmıştı ve sözlerine şöyle devam etti:

"Kızım, iyi yürekli bir adamı idamdan kurtarmamız lazım. Bizim Silovan'ın can ciğer arkadaşıymış. Şu ünlü Kvaçi Kvaçantiradze. Moskova'da, hapishanede ve Sibirya'da beş sene birlikte yaşamışlar. Bu Kvaçantiradze bizim Silovan'ı pek çok kez büyük badirelerden kurtarmış. Bu Kvaçantiradze ile karşılaşmasaydım, ben de "oradan" canlı dönemezdim. Şimdi Kvaçantiradze'nin başı belada. Onu büyük bir badire bekliyor. Çok dürüst ve iyi kalpli biri. Şimdi beni çok iyi dinle, kızım! Eğer birileri sorarsa, onu tanıdığını, beş nisanda, senin doğum gününde, akşam yemeğinde bizim misafirimiz olduğunu ve sabaha kadar bizde kaldığını söyle. Uzun boylu, otuz beş yaşında, esmer, bıyıksız biri; çenesinde yara izi var. Bunları unutma, olur mu?"

"Tamam, babacığım, öyle derim. Peki, diğer misafirler ne derler?"

"Hemen şimdi hepsinin yanına uğrayıp tembihleyeceğim. İstersen, beraber gidelim."

"Gidelim!"

Baba kız birlikte gittiler. O akşam ve ertesi gün herkesi dolaşıp tembihlediler:

"Uzun boylu... Esmer... Çenesinde yara izi var... Dürüst ve iyi kalpli biri."

Kvaçi'yi tanıyorlar mıydı? Nasıl tanımazlar! Onu bütün ülke tanıyordu: Uzun boylu, esmer...

Hepsi kabul etti. Sonra Aleksi, Bakü'ye şöyle bir telgraf yolladı: "... Celil çok hasta."

Birkaç gün sonra sorgu hakimi Kvaçi'yi çağırdı. Sevinçten havalara uçan Kvaçi hakimin odasına daldı ve şöyle dedi:

"Hatırladım! Hatırladım!"

"Neyi hatırladınız?

"Beş nisan günü Aleksi İremadze'ye akşam yemeğine gittiğimi ve saat dokuzdan sabah altıya kadar orada kaldığımı zor da olsa hatırladım," dedi Kvaçi ve o akşamı ayrıntılarıyla anlatıp misafirlerin adlarını saydı: "Aleksi İremadze, onun kızı Elene ve on misafir vardı. Hepsini çağırmanızı ve sorgulamanızı talep ediyorum. Bir de tutanak tutmanızı rica ediyorum."

Bu olayı Kvaçantiradze o kadar hararetle, içten ve net biçimde anlatmıştı ki, sorgu hakiminin eli ayağı birbirine dolandı ve ne yapacağını bilemedi. Tutanak tutuldu; Kvaçantiradze ise tekrar zindana döndü.

Birkaç gün sonra Aleksi, Elene ve misafirlerini gerçekten çağırdılar. Hepsi anlaşmalı ifade verdi. Güya geceyi Kvaçantiradze o akşam yemeğinde geçirmişti.

Kvaçi Kvaçantiradze mi? Onu herkes tanır! Otuz beş yaşında, uzun boylu, esmer. Çenesinde yara izi var, öyle değil mi?

"Evet, yara izi var."

"Sabaha kadar bizimle beraberdi. O gece kendini en çok gösteren oydu. Oranın altını üstüne getirdi. Dans etti, şarkı söyledi, yiyip içti ve herkesi neşeye boğdu."

On iki kişi yemin edip tasdik etti ve ifade tutanağını imzaladı.

İki hafta sonra Kvaçi Kvaçantiradze, pılısı pırtısıyla İremadze'nin kapısına dayandı. Gözyaşları, sarılıp öpüşmeler ve coşkulu bağrışlar arasında büyük bir sevinç, mutluluk

ve şenlik yaşandı. Aleksi ve Elene, Kvaçantiradze'ye o kadar yakınlaştı ki, gören de Kvaçi'yi o ailenin bir evladı, kardeşi sanırdı.

"Oradan çıkınca doğrudan bana gelmekle çok iyi yapmışsın Kvaçi'ciğim."

"Ne yapayım, amcacığım, sizi rahatsız etmek istemiyordum, ama sabredemedim. Size minnet borçlu olduğumu söylemek için daha fazla bekleyemezdim."

Hal hatır sormanın ve kahvaltının ardından Kvaçantiradze hiç çekinmeden ve kendinden emin bir şekilde şöyle konuştu:

"Amca, beni dışarı atacak da olsanız bir yere gidemem. Odamı elimden aldılar. Bana dairenizi bir haftalığına kiralayıp biraz da ödünç para verin. Annem oradaki evi satmak için Sohum'a gitmiş."

"Tamam, Kvaçi'ciğim, çalışma odamı sana veririm. Ne kadar para istiyorsun?"

"Osmanlı lirası veya altınla hesaplayın. Giysilerim giyilmez hale geldi. Daire sahibim varımı yoğumu çaldı. Hiçbir şeyim kalmadı. İki bin maneti zarara uğradım. Şikâyet ettim, o karı kocayı tutuklattım. Neredeyse her şeyi buldular, ama Bolşeviklerin ne tip insanlar olduklarını siz de biliyorsunuz. Bunları nereden ve nasıl buldun, bize ispat et dediler."

Bunlar kaybetmiş olsa de Kvaçantiradze'nin büyük bir serveti vardı: Sololaki semtinde büyük bir sarayı... O sarayı Aleksi de biliyordu zaten! Bunun dışında Kvaçi'nin Batum'da ve Sohum'da dört tane çok güzel evi vardı. Bu evlerden ikisini elinden almışlardı, ama ikisi kendisine kalmıştı. Ayrıca Kvaçi'nin Guria, Megrelia ve Sohum'da üç bağı, iki bıçkı atölyesi ve pek çok mülkü vardı, fakat...

"Bugün üç çalışanım ve zavallı yaşlı annem bu büyük varlığın peşindeler. Yarıdan fazlasını geri almayı başardık. Kalanını da kısa zamanda geri alırız."

Bunların dışında Kvaçi'nin arkadaşlarına borç olarak verdiği yirmi bin maneti vardı.

Kısacası Kvaçi Kvaçantiradze'ye "şimdilik" yüz lira da yeterliydi. Aleksi şimdilik ona elli lira vermişti. Kalan miktarı borç alıp akşama verecekti.

Akşama Kvaçantiradze Aleksi ile Elene'yi önce sinemaya davet etti; sonra Botanik Bahçesi'ne götürüp akşam yemeği ısmarladı. O günden sonra Kvaçi o aileden biri haline geldi. Birbirine iyice yakınlaşmışlardı ve yedikleri içtikleri ayrı gitmiyordu.

Kvaçantiradze herkesten önce uyanıp kalkıyordu. Evde hiç boş oturmuyor, hep bir şeyler yapıyordu. Kırık bir şey varsa, tamir edip parçalarını yapıştırıyordu. Aleksi'ye borcunu büyük bir teşekkürle birlikte ödedi; öte yandan hiç beklenmedik biçimde bir deste lira çıkarıp buna ekledi:

"Alacaklarımdan küçük bir kısmını getirdiler; kalanıysa iş yaparak kazandım."

Ve paranın bu az kısmını Kvaçi öyle ortaya çıkarmıştı ki, Aleksi'nin şaşkınlıktan ağzı açık kalmıştı.

Kvaçi ve Elene sıklıkla bir köşede oturup baş başa sohbet ediyor, bazen dolaşmak için dışarı çıkıyorlardı. Kısa zaman sonra yaşlı Aleksi'de bazı değişiklikler belirmeye başladı. Aleksi şaşkın şaşkın dolaşıyor, her şeyi unutuyor, sıkıntıdan yerinde duramıyor ve Kvaçantiradze evde yokken, saatlerce tek başına oturup derin düşüncelere dalıyordu.

Kvaçi kısa süre sonra başka bir daireye taşınmaya karar verdi, fakat onu bırakmadılar. Bir gün Kvaçi Aleksi'ye şöyle dedi:

"Amca, sizin eviniz eskiden yirmi bin maneti ediyordu; şimdiyse üç bin veren bile çıkmaz."

"Üç değil, iki bile veren çıksa, hemen veririm. Bu evden sıkıldım. Bu ev kanımı kurutup beni yaşlandırdı. Beş yıldır bir manetilik faydası bile olmadı; maaşımın üçte biri bu eve gidiyor. Uzun zaman önce satmaya karar vermiştim, ama Elene satmamı istemiyor. Ne yapayım, bu ev kızımın çeyizi ve..."

"Şimdi ayda iki bin maneti değilse bile, bin maneti rahat getirir."

"Ben de aynı şeyi söylüyorum, fakat ne yapayım, ben tüccar değilim ve Silovan da burada değil."

Kvaçantiradze Aleksi'yi yavaş yavaş hazırladı. Kvaçi ticaretten çok iyi anlıyordu; bu alanda büyük bir tecrübesi vardı. Sohum'da çok iyi işi vardı, ama müsaade etmemişlerdi. Şimdi de sık sık başkalarının mallarını satıyor, satın alıyor ve yine de çok para kazanıyordu. Aşağı Pazar'da bir arkadaşı vardı. Arkadaşı iflas etmişti. Bir an önce elinden çıkarmak için mallarını yarı fiyatına satıyordu. Gidip görürlerse, iyi olurdu.

Gidip gördüler. Aleksi tanıdık bir tüccarı yanında götürmüştü. Mallar ve dükkân gerçekten de yarı fiyatına satılıyordu.

Aleksi biraz düşündü. İflas etmiş olan tüccar acele ediyordu. Kvaçantiradze şöyle diyordu:

"Karar verin, amca. Ben bu işe iki bin lira koyuyorum. Çok arkadaşım var, yalvarıp duruyorlar, beni rahat bırakmıyorlar."

Elene, Kvaçantiradze'nin önerisini kabul etti ve önce çekinerek, sonraysa ısrarla evin satılmasını istedi. Elene kasada duracak, Kvaçi ise ticaret yapacak, Aleksi de işleri kontrol edip haftada bir defter kayıtlarına bakacaktı.

Daha önce evi elden çıkarmaya Elene karşı çıkıyordu; şimdiyse Aleksi düşünmeye başlamıştı. Bir hafta sonra Kvaçantiradze Elene ve Aleksi'yi ikinci kez daha Aşağı Pazar'a götürdü ve önceki mağazayı gösterdi. Mağaza mallarla doluydu ve Kvaçi kendisinin bu mağazanın yarısının sahibi olduğunu söyledi. O anda mağazada iki erkek alışveriş ediyordu.

Beso Şikia durumun gerçekten öyle olduğunu onayladı ve şöyle dedi:

"Al, Kvaçi, bunu bankaya yatır. Burada tam üç bin lira var. Banka hemen yolunun üzerinde, üşenme!" dedi ve kapalı zarfı ona uzattı.

Kvaçi zarfı iç cebine soktu. Aleksi, Beso'ya sordu:

"Günlük ticaretin ne kadar?"

"Bütün günlerin ortalamasını alacak olursak, beş yüz lira civarında."

"Kâr mı?"

"Bunun en az üçte bir kâr."

Geri dönüş yolunda Aleksi arkadan geliyordu. Düşünceler içinde yürüyor ve hesap yapıyordu: "... bu günde yüz elli lira demek, ayda yaklaşık dört bin liralık kazanç. Dört bin! Benim payıma bin üç yüz Lira düşer. Bunu bonolara çevirirsem, acaba ne kadar..."

Ve yirmi ya da iki yüz milyar maneti olarak hesaplamıştı.

"Ana sermayeye benim iki bini de katarsak, ciro hiç artmazsa üçte bir oranında artar. Yani aylık net kazanç altı bine rahat ulaşır. Benim payıma da iki bin düşer; yani günde yetmiş Lira... Aman tanrım! Bu kadar parayı ben nasıl harcayacağım!"

O sıralarda Aleksi ayda altmış lira harcıyordu. Harcamalarını beşe katlasa ve üç yüz harcasa, yine de bin yedi yüz ila bin beş yüz lira cebinde kalıyordu. Bu da yılda yirmi bin demekti; yani bir yıl sonra şu an sahip olduğu evin benzeri on ev satın alabilirdi. Her ayın kazancını yine işe yatıracak olursa, yılın sonunda parası en az kırk ila altmış bin lirayı bulurdu.

Aleksi hesapları birbirine karıştırmaya başladı. Ezberden doğru hesap yapmak mümkün değildi. Kâğıt ve kalemle yalnız başına kalması lazımdı. Aleksi'nin içine şeytanlar yerleşmişti ve ona rahat vermiyorlardı. Aleksi daha hızlı yürümeye başladı. Doğru hesap yapsın diye bir an önce eve gitmek için acele ediyordu. Eve girdikleri anda, Kvaçantiradze'nin geride kaldığını fark etti:

"Herhalde para yatırmak için bankaya girmiştir."

Aleksi çalışma odasına kapandı ve hesap yapmaya başladı. Çok dikkatli hesap yapıyordu: Harcamaları artırmış, geliri düşürmüştü. Buna rağmen kazanç kırk bini buluyordu. Bununla birlikte kendi hesabına güvenemedi. Sokağa çıktı ve birkaç tanıdığıyla konuştu. Herkes şu anda tüccarların paraya 25-30 oranında faiz verdiğini, ticaretin de ayda 40-50 oranında kazanç sağladığını söylüyordu.

Aleksi daha inanmış ve daha arzulu olarak eve döndü. Sabırsız biçimde Kvaçantiradze'nin dönmesini beklemeye başladı. Elene'ye de bu konudan söz açtı.

"Şimdi sadece kılı kırk yarmayanlar evine daha iyi bakıyor ve para kazanıyor!" dedi Elene. "Şimdi herkes bir maneti ayda bir maneti getiriyor diyor." Elene Kvaçi içinse şöyle dedi: "Ben bugüne kadar onun kadar dürüst ve çalışkan birini hiç görmedim. Bütün gün ayakta çalışıyor, taşı sıkıp suyunu çıkarıyor ve çok para kazanıyor."

Kvaçantiradze'yi uzun süre daha methettikten sonra ikisi de yattı.

Aleksi'nin uykusu kaçtı. Bütün gece kebap şişi gibi yatağında dönüp durdu; bazen büyük kâr hesapları yapıyor, bazen kazandıklarını nasıl harcayacağına kafa yoruyordu. Bazen de şeytanları kovup uykuyu çağırmak için şu sözleri tekrarlıyordu:

"İki kere iki, dört... İki kere üç, altı, sekiz... İki kere sekiz, altı."

O gece Kvaçantiradze eve dönmemişti. Aleksi uykuya dalarken, horozlar ikinci kez ötüyordu.

Ertesi gün Aleksi sabırsızlıkla Kvaçantiradze'yi bekliyordu. Kvaçi öğle yemeğinde eve geldi. Kapıyı açan Elene, onun nerede olduğunu öyle bir sitemle sordu ki, gören de onu Kvaçi'nin karısı sanırdı. Kvaçi, Elene'nin elini öptü. Sonra bir fısıltı duyuldu ve uzun bir sessizlik çöktü.

Aleksi öksürüp varlığını Kvaçantiradze'ye hatırlattı. Yüzü kızarmış olan Elene babasına karşılık verdi:

"Baba, Kvaçi'nin annesi dönmüş."

Aleksi buna sevinmişti. Kvaçantiradze onları rahatsız etmek istemiyordu; bundan dolayı annesi akrabalarının yanına gitmişti. Fakat şüphesiz yarın onlarla tanışmaya ve teşekkür etmeye gelecekti.

Öğle yemeğini yedikten sonra Kvaçantiradze kısa ve kestirme sözlerle şöyle dedi:

"Aleksi Amca, niyetimi size söyleme zamanı geldi. Elene,

sen de kal, benim konuşmamı sen de dinlemelisin. Sizden daha fazla saklayacak değiliz; Elene ve ben birbirimizi seviyoruz!"

Aleksi altüst oldu. Önce sustu, sonra kirpiklerini oynatmaya başladı; gözlerini sildi ve mırıldanmaya başladı:

"Eleneciğim... Kvaçiciğim... Evlatlarım... Tanrı sizi mutlu etsin," diyen Aleksi, bir ona, bir buna sarılıp duruyordu.

Elene de ağlamaya başladı. Kvaçantiradze dimdik ve gururlu biçimde dolaşıyordu: Bir kez Aleksi'yi ölümden kurtarmış olan Kvaçi, şimdi de bu eve mutluluk getirmişti.

Bir süre sonra Kvaçi ve Aleksi çalışma odasına geçtiler. Kvaçi şöyle dedi:

"Aleksi Amca, bu olayı en az iki hafta boyunca bir sır olarak saklayacağınıza dair yemin etmenizi istiyorum. Elene de bir şey söylemeyecek. Nişanı daha sonra yaparız. Anneme ben de söylemeyeceğim. Bana nedenini sormayın. Her şeyi sonra anlatacağım."

Aleksi söz verdi ve iyice birikmiş olan derdini anlatmaya başladı. Aleksi evi satmaya karar vermişti. Çünkü "Şimdi sadece kılı kırk yarmayanlar evine daha iyi bakıyor ve para kazanıyor" diyordu. Kvaçi, Aleksi'yi işe ortak almalıydı.

Kvaçantiradze düşünmeye başladı ve sonra taştan bir duvara tosladı: Gerçi iş çok iyi gidiyordu, fakat... Annesi Kvaçi'ye beş bin lira getirmişti. Kvaçi bu parayı da işe koyacaktı. Bu iş altın yumurtlayan tavuktu. İşi genişletmek iyiydi, fakat... Kvaçantiradze korkuyordu. Çok dikkatli ve kılı kırk yaran biriydi. Ya.... Tek kelimeyle söylersek, Kvaçi bunu biraz düşünecekti... Sonunda Kvaçantiradze neredeyse hayır demiş, Aleksi ise ona yalvarma noktasına gelmişti. Gerçi ev Elene'nin çeyiziydi, ama Aleksi hayatta olduğu sürece onun da başını sokacağı ve içinde yaşayacağı bir yere ihtiyacı vardı. Kvaçantiradze gittikçe yumuşadı. Arkadaşına soracaktı. Madem Aleksi bu kadar acele ediyordu, hemen bugün cevap verecekti. Evin son fiyatı mı? Nasıl? Üç bin mi? Hayır, bu ev şimdi üç bin etmezdi... Madem öyle, Kvaçantiradze müşteri bulacaktı. Beş

bine satılması için çaba harcayacaktı. O halde son fiyatı iki bin beş yüz olacaktı.

Nişanlıların şerefine kadeh kaldırdılar. Üçü de neşeli, keyifli ve mutluydu. Aleksi yeniden ağlamaya başladı. Elene sevinçten yere göğe sığmıyor ve gülümsüyordu; Kvaçantiradze yine gülümsüyor ve şişiniyordu.

Ertesi gün Damat Kvaçi, eve bakması için bir Tatar müşteri getirdi. Büyük bir pazarlık yapıldı; eve methiyeler düzüldü. Al takke ver külah üç gün sonra notere gittiler. Akşamleyin Aleksi Kvaçi'nin eline iki yüz elli altın sayıp karşılığında bir imza aldı.

"Her ihtimale karşı... Kim bilir... Hepimiz insanız..."

"Kvaçi Kvaçantiradze, ticaretin ve kazancın üçte birini Aleksi İremadze'ye verme yükümlülüğünü üstlenmiştir."

Aleksi "Ticaret ortaklığı sözleşmesi herhalde böyle yapılıyor," diye düşünüyor ve Kvaçi Kvaçantiradze'nin verdiği imzayı evrak kutusunda saklıyordu.

Ertesi gün Kvaçi başka bir daireye taşındı. Damadının evinde kalmak Aleksi için kabul edilebilir bir şey değildi. Kvaçi üç gündür ortalarda görünmüyordu. Bu yüzden de Elene'nin ağzını bıçak açmıyordu ve huzuru iyice kaçmıştı. Aleksi Aşağı Pazar'a üç kez gitmişti, fakat ne Kvaçantiradze'yi ne de arkadaşı Şikia'yı bulabilmişti. Sonunda Aleksi'ye şöyle dediler:

"Biz Kvaçi Kvaçantiradze diye birini tanımıyoruz."

"Nasıl yani? Öyleyse bu dükkân kimin? Ne dediniz? Şvelia'nın mı? O zaman Şikia onun yanında mı çalışıyordu? Şikia'nın nerede oturduğunu da mı bilmiyorsunuz? Rusya'ya mı gitmiş? Yüce Tanrım!"

Başı dönen ve serseme dönen Aleksi, sendeleyerek yürüyor, öte yandan içine düşen kurt büyüyordu. Aleksi kireç gibi olmuş dudaklarıyla mırıldanıyordu:

"Tanrım, bu utançtan ve bahtsızlıktan beni kurtar! Yüce Tanrım! Ulu Tanrım!"

Aleksi, Vardisubani sokağını üç kez gidip geldi. Kvaçantiradze o sokağa taşınmıştı. Ama her yerde Aleksi'ye şöyle diyorlardı:

"Burada oturmuyor... Tanımıyoruz... Adını hiç duymadık."

Dün Kvaçi'yi Arto'da biri görmüş. Rulet oynuyormuş. Kvaçi bu kulübün büyük müşterisi. Çok büyük bir para çeviriyor. Yahudi bir kadın olan Rahil de kulübe Kvaçi ile birlikte gidip geliyor. Yani Aleksi, Rahil'in kim olduğunu bilmiyor mu? Rahil'i bütün şehir tanıyor. Önce Canoyan'ın sevgilisiydi, sonra Memedov'un, daha sonra Nepmann'ın... Şimdi Kvaçantiadze onu herkesin elinden almış. Kumarcılar kulübe Kvaçantiradze geldiği zaman heyecan duyuyorlar. Kvaçantiradze birkaç erkeği ve kadını soyup soğana çevirmeden akşam yemeğine bile oturmuyor."

Akşam saat dokuzda Aleksi "Arto" adlı kulübün önünde dolaşmaya başladı. Gece yarısı on ikide Kvaçantiradze otomobiliyle kulübün kapısına geldi. Otomobilden dört kişi indi: İki kadın ve iki erkek. Dördü de öyle giyinip kuşanmıştı ki, kendi halinden utanan Aleksi kenara çekilip onlara yol verdi. Sonra birden şapkasını çıkardı; kibirli biçimde yürüyen Kvaçantiradze'ye yetişti; utangaç halde gülerek mırıldandı:

"Kvaçi, evladım, Kvaçi..."

Kvaçantiradze şöyle bir bakıp kaba bir tonda şöyle dedi:

"Şimdi müsait değilim!" Ardından insanların arasına karıştı.

Aleksi ve Elene o gece de uyumadı. Üzüntülü ve öfkeli Aleksi evde volta atıyor, Kvaçantiradze'ye yumruk sallayıp onu tehdit ediyordu:

"Madem öyle, ben sana gösteririm, seni harami, seni! Seni aşağılık herif! Adi! Bekle sen... Biraz bekle!"

Ertesi gün Aleksi, Kvaçantiradze'nin dairesini de buldu ve evin önünde iki saat bekledi.

Nasıl olduysa Kvaçi evinden dışarı çıktı. Aleksi önünü

kesti. Birbirine selam vermediler.

"Sana söyleyeceğim bir iki sözüm var, beyefendi. Bu yaptığın ne anlama geliyor?"

"Hiçbir anlama gelmiyor," dedi Kvaçi soğukkanlı ve sakin biçimde. Öte yandan biraz da gülümsüyordu. "Söz verdiğim ticarethaneyi çok yakında açacağım."

"Neyi açacaksın? Sen bana dükkânın senin ve Şikia'nın olduğunu söylememiş miydin?"

"Doğru değil! Ben ve Şikia satın alacağız demiştim."

Aleksi'nin hak ve taleplerini Kvaçantiradze anlamıyordu. Aleksi Kvaçantiradze'ye iki bin beş yüz maneti borç vermişti; bundan dolayı da Kvaçantiradze'nin Aleksi'ye o kadar borcu vardı; olup biten buydu! Kvaçantiradze ticarete ne zaman mı başlayacaktı? Kısa zamanda... Kesin bir şey söyleyemezdi. Şikia mal getirmek için İstanbul'a gitmişti. Eğer Aleksi'nin beklemeye tahammülü yoksa, parasını geri alabilirdi... Ne zaman mı? Şikia malı getirip de satıldığında Aleksi parasını alırdı; hepsi bundan ibaretti! Kvaçantiradze Aleksi'nin evine artık niye mi gitmiyordu? Bu, çok özel bir durumdu... Kvaçantiradze bu konuyu konuşmak istemiyordu. Fakat Aleksi madem bunun sebebini mutlaka öğrenmek istiyordu, o zaman Kvaçantiradze bunu söyleyebilirdi:

"Elene'nin geçmişte Vano Hrameli ile bir aşk hikâyesi olduğunu o zaman ben bilmiyordum."

"Ne dedin? On iki yıl önce mi yaşanmış bu? Lise öğrencilerinin sıradan aşkı mı? Uzaktan çekilen üzüntü ve aşk acısı, öyle değil mi?"

Ama Kvaçantiradze bunun öyle olduğunu bilmiyordu ve bundan emin değildi. Belki daha fazlası da vardı... Kimse bunu bilmiyordu. Bu kadarı kâfiydi! Kvaçi Kvaçantiradze'nin ailesi, ayağı kırık mobilya ile çatlamış heykeli eve sokacak cinsten bir aile değildi.

"Buna rağmen beni tehdit mi ediyorsunuz? Nasıl, neyle? Beş nisan akşamı size yemeğe geldiğimi ve yüksek sesle bir bildiri okuyup devrim karşıtı sözler ettiğinizi unutmayın! On

iki kişi yazılı ifadeyle benim de orada olduğumu teyit etti; evet teyit ettiler. Ne dediniz? Bildiri okumadınız mı? Hiçbir şey söylemediniz mi? Sizin dört misafiriniz birkaç şahidin önünde bunu itiraf ettiler. On kadar tanık bunun için yeterli değil mi? Zindandayken bunu siz bana söylemediniz mi? Celil'i hatırlıyor musunuz? O da buna şahit."

Kvaçantiradze, Aleksi'den sesini kesmesini istiyordu, aksi takdirde... Aleksi'nin çıkarları da bunu gerektiriyordu. Kvaçantiradze, Aleksi'nin kendisine, adına ve ailesine büyük bir saygı duyuyordu; eğer böyle olmasaydı şimdiye değin... Kısacası ikisinin de susması en iyisiydi. Şimdi Kvaçantiradze'nin boş zamanı yoktu. Hemen halletmesi gereken işleri vardı; zaten geç kalmıştı ve şöyle dedi:

"Hoşça kalın! Celil, gidelim!"

Ve Kvaçi otomobile bir asilzade gibi oturdu; şoförün yanında cüsseli bir Tatar oturuyordu ve Aleksi'ye gülümsüyordu.

Aleksi yarı ölü halde evine döndü.

Elene neredeyse hiçbir şey yemiyor ve evden dışarı adımını atmıyordu. Devamlı ağlıyor ve babasını üzüntüye boğuyordu. Elene'nin her sözü, üzüntüsü ve her damla gözyaşı bir hançer gibi Aleksi'nin kalbine saplanıyordu. Aleksi bir ay içinde iki büklüm hale geldi; yaşlandı, bembeyaz oldu, iğne ipliğe döndü ve küçüldü. Arada bir kaybettiği evi ve kalbi parçalanmış durumdaki Elene aklına gelince, Aleksi ateş gibi parlayıp alevleniyordu. Odasında bir deli gibi dolanıp duruyor, Kvaçantiradze'ye yumruklar ve tehditler savuruyordu:

"Sen görürsün... Sana gününü göstereceğim... Seni alçak, seni! Bekle... Sana göstereceğim...."

Bir gün Aleksi'nin odasına iri yarı bir Tatar girdi.

"Merhaba, amca! Ben Celil," dedi. Öte yandan Celil ceviz iriliğindeki gözleriyle gülümsüyor ve kocaman dişlerini sergiliyordu.

"Celil, sen misin?" dedi zayıf düşmüş olan Aleksi; sevinmişti.

"Evet, ben Celil'im. Beni tanıyamadınız mı? Orası çok karanlıktı."

"Otur, Celil, otur. Nasılsın, anlat bakalım."

"Çok sağ ol, teşekkür ederim. Amcacığım. Kardeşim beni kurtardı. Senin yolladığın telgrafı almış. Çok sağ ol, çok! Bu hediyeyi kabul et, amcacığım," dedi Celil ve küçük bohçayı açtı. İçinden çıkardığı bir metre genişliğindeki halıyı açtı.

"Celil, niye zahmet ettin, ne lüzumu vardı?"

"Amcacığım, senin telgrafın beni kurtardı. Bunu kabul et, sana canım feda, almazsan çok ağrıma gider."

Celil yalvarıyor ve gülümsüyordu. Aleksi çok teşekkür edip Celil'e kanyak, çay ve meyve ikram etti.

"Hâlâ Kvaçantiradze'nin yanında çalışıyorum. Kvaçi iyi bir patron. Çok parası var. Dalgacı biri. Orada size de kötü bir şaka yapmıştı. Başkalarını da kandırmıştı. Çok güldük. Bir gün o çukura kendisi düştü."

"Düştü mü? Sonra nasıl çıktı?"

Celil kahkahayı patlattı.

"Amcacığım, Kvaçantiradze şaka yapıyordu. Orada çukur yoktu. Ha ha ha!"

Aleksi, yontulmuş ve iyi eğitim almış Kvaçantiradze ile bu yontulmamış, kaba Tatarı istemeden birbiriyle kıyasladı. İçi acıdı, hayrete düştü.

Celil gidince, Aleksi tekrar boşluğu yumruklayarak mırıldanmaya başladı:

"Bekle... Sana gününü göstereceğim, seni adi seni, seni harami! Bekle... Sana gününü göstereceğim..."

Aleksi'ni intikam alma ve Kvaçantiradze'nin hesap verme günü çabuk gelmişti. Kvaçantiradze'yi tekrar tutuklamışlar ve "yılanların, kertenkelelerin, kurbağaların ve çıyanların" olduğu o zindana tekrar atmışlardı. Birkaç gün önce Kvaçantiradze'nin arkadaşı Şiladze'yi tutuklamışlardı. Şiladze, güya beş nisan gecesi saat ikide Kavaçantiradze ile birlikte bir Ermeniyi soyduklarını itiraf etmişti.

Aleksi heyecan içinde odasında dönüp duruyor ve intikamını almış gibi mırıldanıyordu:

"Tanrı alçağın peşinden boyundurukla gidermiş, mutlaka da yetişirmiş... Tanrı büyük! Tanrı'nın işlerine akıl sır ermez ve adaletinden sual edilmez! Şimdi ne diyeceksin, seni alçak? Şimdi seni kim kurtaracak? Aleksi İremadze'ye güvenmiyorsun ya? Ben seni kurtarırım, hem de çok iyi kurtarırım! Bir sille de ben indiririm sana!"

Aleksi intikam için hazırlanıyordu, fakat... Sorgu hakimi Aleksi, Elene ve onların on misafirini ikinci ve üçüncü kez ifadeye çağırdı. Bundan sonra Aleksi onu tehdit etmekten vazgeçmişti. İyice bitip tükenmiş olan Aleksi, üç aydır misafirleriyle kapısı kapalı odada korku içinde ve çok ihtiyatlı biçimde fısıldaşıp duruyordu.

"Ben tekrar ifade ettim ki, o gece Kvaçi Kvaçantiradze... İfademin tek kelimesini değiştirmedim... Sakın aptallık etmeyin, hiçbiriniz ifadenizi değiştirmeyin, aksi takdirde... Sahte ifadeden dolayı başınıza ne gelebileceğini biliyorsunuz, değil mi? Gerçi bildirileri size ben verdim, size ben okudum, konuşmayı ben yaptım, fakat siz de beni dinlediniz, siz de konuşuyordunuz ve bildirileri de alıp götürdünüz!"

On iki tanık tekrar sözbirliği etmişlerdi; yapmadıkları şey kalmamıştı, ama bu sağlam kilidini ne anahtarla, ne mengene, ne güzel sözlerle ve ne de tehditle açabildiler. Aleksi gece gündüz bu kilidin etrafında dönüyor, her gün onun için ne gerekiyorsa onu yapıyor, göz kulak oluyor, ölçüp biçiyor, herkese ne yapması gerektiğini söylüyor, her birini korkutuyor ve sorgu hakimine karşı inatla, her şeyi göze alarak, hararetli ve kararlı biçimde mücadele ediyordu.

Sonunda davayı karara bağlama günü de gelmişti. Her tanık, adeta tek kişiymiş gibi, ısrarla, kararlı ve soğukkanlı biçimde aynı şeyi tekrarlıyordu:

"Kvaçi Kvaçantiradze'yi çok iyi tanıyoruz. Beş nisanda birlikte Aleksi İremadze'de akşam yemeği yedik... Tam saat dokuzda geldi ve sabah saat altıda evden ayrıldı. Çok sarhoş

olmuştu. Bir kez bile odadan dışarı çıkmamıştı. Ne mi yapıyordu? Akşam yemeğinde ne yapılırsa, onu! Sohbet ediyor, içiyor, dans ediyor, gülüp coşuyordu... Evet, bunun böyle olduğuna yemin ve tanıklık ediyorum."

Ve gerçekten de buna şahitlik ettiler. Şiladze'nin ifadesi bir işe yaramadı. Onun Kvaçantiradze'den intikam almak istediği ve parasında gözü olduğu açıkça ispatlanmıştı. On iki tanık, Kvaçantiradze ile Şiladze'nin görülmemiş çok eski hesapları olduğunu ortaya çıkarmıştı. Şiladze İstanbul'dan mal getirmek için on bin lira almış, ama bu parayı çarçur etmişti. Bundan dolayı o, Kvaçantiradze'yi bu işin içine sürüklemek ve onu mahvetmek istemişti, fakat...

"Fakat bu dünyada hâlâ adalet mevcut!" diye bağırıyordu avukat. "Nemesis,[3] boşuna çırpınıp duran ve masum Kvaçantiradze'ye çamur atarak kendisini aklamak isteyen Şiladze'nin ensesine demir yumruğunu indirdi! Haydi bakalım, şimdi sadece kendisi çeksin cezasını! Kvaçi Kvaçantiradze'yi ise şu anda sizin bağımsız yargı kararını bekleyen saygın annesine, tertemiz nişanlısına ve sayısız arkadaşına iade etmeliyiz. Adalet tanrıçasının gözleri bağlı, ama kör değil. Adalet tanrıçası terazisini yukarıya kaldırdı. Sayın hakimler! Her zaman dürüstlüğüyle tanınan, yetenekli, akıllı, becerikli ve topluma faydalı bu genci bizlere iade edin. Siz, siz onu mahkûm edemezsiniz! Elleriniz titreyecektir! Kalbiniz ihtizaz edecektir!"

Kvaçi'nin avukatı konuşmasını bu şekilde bitirdi. Hakimlerin kalbi gerçekten de ihtizaz etmiş ve elleri titremişti. Şiladze'nin hayatı kaymıştı; Kvaçi Kvaçantiradze ise coşkulu bir gülümseme ve masum bir hava içinde mahkemenin merdiveninden aşağıya iniyordu. Kvaçi'nin sol yanında "tertemiz nişanlısı" Rahil, sağ yanında annesi, arkasında da avukatı vardı. Kvaçantiradze sağlı sollu tanıdıklarının, akrabalarının elini sıkıyor ve şöyle diyordu:

---

3 Mitolojide adaleti sağlayan Yunan tanrıçası. çev. notu

"Teşekkürler, arkadaşlar, çok teşekkürler. Tanrı beni büyük bir tehlikeden korudu. Teşekkürler... Binlerce kez teşekkürler..."

Kapıda herkes ona sarıldı. Kvaçantiradze bir anda Aleksi ve Elene ile karşı karşıya kaldı.

"Aleksi Amca! Elene Hanım! Aman Tanrım!" dedi Kvaçi ve Aleksi'yi kucaklayıp Elene'nin elini öptü. "Çok teşekkürler, Aleksi Amca, Elene Hanım... İçten ve kalpten teşekkürler. Sizin huzurunuzda suçluyum, ancak beni bağışlayacağınızı umuyorum. Benim durumuma düşen kişinin her şeyini hoş karşılamak gerekir. Aleksi Amca!" dedi Kvaçi ve Aleksi'yi biraz kenara çekti. "Bu alçak Şiladze'nin bana yaptığını gördünüz değil mi? Ne ektiyse onu biçti. Hem o kadar büyük miktarda paramızı çarçur etti hem de neredeyse hayatımı mahvedecekti. Canınızı sıkmayın, Aleksi Amca, Tanrı büyük. Size olan borcumu her halükârda ödeyeceğim... Kısa zaman içinde, çok kısa zaman içinde ödeyeceğim..."

Kvaçi sonra diğerlerine döndü.

"Arkadaşlar! Beş nisandaki akşam yemeğinin karşılığını bu akşam vereceğim. Hepinizi akşam saat onda Arto'ya bekliyorum. Bu davete sizin de icap etmenizi rica ediyorum Aleksi Bey, sizin de Elene Hanım! Bir kez daha teşekkürler ve başarılar! O halde, saat onda hepinizi bekliyorum."

Beş nisandaki akşam yemeğinin adı geçince, kimi gülümsedi, kimi de güldü. Celil hemen kahkahayı bastı. Kvaçantiradze, "tertemiz" nişanlısı, annesi ve avukatı gittiler. Geride kalanlar da yavaş yavaş oradan ayrıldılar. Arto'daki akşam yemeği de sabah altıya kadar uzadı. Kvaçi yüz milyarlık harcamayı ödedi.

O günden sonra Elene kaybettikleri evi hatırlayınca rüyasında parmaklarını kemiriyordu. Yemek yemiyor, kapalı kapının ardında ağlıyor ve derdinden kavruluyordu. Aleksi ise kendi odasında dolanıp duruyor, zayıf yumruklarını kaybettiği damadına karşı sallıyor ve onu tehdit etmeye devam ediyordu:

"Bekle... Sana gününü göstereceğim, seni adi seni, alçak! Tanrı büyük, bunu yanına bırakmaz... Göreceksin... Sana gününü göstereceğim..."

Celil ise o olayı her hatırladığında "Hey gidi günler!" diyordu.

BİR MUCİZENİN HİKÂYESİ

Bu korkunç olay, o korkunç ve unutulmaz gecede oldu. Dağ dağa kavuşmaz derler, ama o gece Kvaçi, Rahil'den ayrıldıktan hemen sonra kendi evinin merdiveninde tamamen unutmuş olduğu biriyle karşılaştı.

"Olduğunuz yerde kalın! Ellerinizi kaldırın! Kıpırdamayın, yoksa burada işinizi bitiririm."

Sakin olun, yoldaş! Kvaçi yerinden bile kıpırdamaz... Ellerini hemen kaldırır; silahı da yok ve bundan dolayı tamamen teslim olmuş olarak, bir kaza olmasın diye tabancaları çekmenizi rica ediyor.

"Hiç değilse kimi aradığınızı söyleyin!"

"Siz Kvaçi Kvaçantiradze'siniz, değil mi?"

"Benim. Benden ne istiyorsunuz? Sizi tanımıyorum."

"Fakat ben sizi tanıyorum. Oysa... Güya siz beni tanımıyorsunuz, öyle mi? Bana dikkatlice bakın bakalım."

Aman tanrım! Beş yıl önce bu Çeka ajanı kedinin fareyi kovalaması gibi Moskova'da Kvaçi'yi takip ediyordu. Ne var ki Kvaçi öyle bir "entrika" çevirmişti ki, kediyi kendi altına almıştı. Pavlov ile Beso o zaman dâhiyane bir "numara" çekmişlerdi: Kvaçi'yi kaçırmışlar ve bu kediyi kapana kıstırmışlardı. Sonrasındaysa bu Çeka ajanı yolda tüymüştü... Ardından acımasız mücadele başlamıştı... Bunu ölümler ve kan izlemişti.

Kvaçi "Ben bunu hak ettim, bunu hak ettim!" diye homurdanıyor ve Çeka ajanlarıyla gidiyordu: "Bugüne kadar yüz kez kaçabilirdim ve bunu yüz kez erteledim."

Çeka ajanları evini arayıp tutanak tuttular ve bir saat sonra tekrar dışarı çıkardılar. Bir yerine üç sorgu hakimi Kvaçi'nin başına dikildi. O Çeka ajanı da orada oturuyor ve gülümsüyordu. Aman Tanrım! Meğer her şeyi biliyorlarmış! Kvaçi'nin hayatını bir romanmış gibi baştan sona okumuşlardı. Her sayfayı yeni bir sayfa, her yaprağı yeni bir yaprak takip ediyordu. Sonunda Kvaçi'ye şöyle dediler:

"İtiraf edin!"

Kvaçi cevap vermek yerine gülümsedi ve ardından şu soruyu sordu:

"Bu kadar hikâyeyi nereden ve nasıl derlediğinizi söyler misiniz?"

"Bu hikâyeler gerçek mi, değil mi?"

"Gerçekten daha beter. Ben günlük tutacak olsaydım, bundan daha iyisini yazamazdım."

"Ne sandın!" dedi Kvaçi'yi takip eden adam. "İşte biz bu kadar temiz iş yapıyoruz."

"Yoldaşlar, abartmıyorum: Ben bu kadar güzel bir eser ne gördüm, ne de bu kadar iyi bir roman okudum."

"Yani..."

"Yani demem o ki, burada on sene kalsam ve düşünsem, bu olaylardan birini bile hatırlamam mümkün değil. Burada her şey kayda geçirilmiş, muhteşem bir eser, muhteşem! Buyurun yoldaşlar, bu çok iyi bir tütün."

"Öyleyse yazmaya başlayalım mı?"

"Buyurun başlayın.

Üç gün üç gece boyunca yazdılar. Sonunda, yazmayı bitirdiklerinde Kvaçi şöyle dedi:

"Artık benimle işiniz bitti. Birer sigara daha buyurun ve beni Metehi Hapishanesi'ne götürün. Çok iyi tütün, değil mi? Bu tütünü çok yaşlı bir general satıyor. Hem ucuz hem de kaliteli. Bu general Peder Davit Sokağında oturuyor, 4 numaralı evde. Beni Metehi'ye götürmenizi söyledim. Zaten birkaç günlük bir ömrüm kaldı."

"Yani sizin işiniz de bu şekilde son bulacak, öyle mi?"

"Hiç kuşkusuz! Ben hazırım. Ben yolun sonuna geldim ve benim son arzum bu. Beni Metehi'ye gönderin."

"Peki. Bunu düşünelim."

Bir hafta düşündüler; sonra Kvaçi'yi çağırdılar ve Metehi Hapishanesi'ne yolladılar. Kvaçi'yi orada Kura nehrine ve hamama bakan bir koğuşa koydular. Bir hücrenin kapısını açtılar ve Kvaçi içeri girince arkasından kapıyı kapattılar. Kvaçi başına yıldırım düşmüş gibi olduğu yerde donakaldı. Önündeki sedirde Pavlov oturuyordu ve hayretler içinde Kvaçi'ye bakıyordu.

"Pavlov, sen ha? Sen burada mıydın?"

Pavlov önce yüzünü çevirdi, sonra tekrar dönüp şöyle homurdandı:

"Ben... Seni... Ben..." dedi ve bıyığı ile sakalı gözyaşlarıyla ıslandı. Başka da bir şey söyleyemedi. Ayakta duruyor ve gözyaşlarını siliyordu.

"Otur ve anlat."

Kvaçi onu zorla oturttu ve kendisi de yanına oturdu. Pavlov hâlâ ağlıyor ve fısıltıyla konuşuyordu:

"Bunu hak ettim! Hainlere bu müstahak! Sen... Ben alçağın tekiyim... Bugün veya yarın sonum gelecek... Başka bir şeye de layık değilim."

Uzun süre sustular. Kvaçi Pavlov'un omzuna kolunu koydu ve yumuşak bir sesle şöyle dedi:

"Sakinleş ve bana ne olduğunu anlat!"

"Kısaca söyleyecek olursam. Sana on kez, yüz kez buradan gidelim ve kendimizi tehlikeye atmayalım dedik."

"Doğru."

"Sen bize inanmadın."

"Bu da doğru, inanmadık ve aklımızı da yitirdik."

"Ben tek başıma gidemedim. Param da yoktu."

"Benden niye istemedin?"

"Çünkü... Sensiz de gitmezdim. Sonra duvara gömülü kasayı tesadüfen gördüm. Açtım ve... Kendimi kontrol edemedim. Ben bunu hak ettim!"

"Sonra ne oldu?"

"Sonra... O hazineyi alıp Batum'a doğru yola çıktım. Yolda biri beni fark etti. O adam da Batum'a geldi. Otele girdim. O da peşimden otele geldi. Bana bir oda verdiler. O hazineyi hemen yüksekçe bir döküm sobanın içine sakladım; üstünü külle kapatıp başka bir odaya geçtim. Bir saat sonra beni tutukladılar."

Kvaçi içeride başka bir tutuklunun daha olduğunu yeni fark etmişti; ki bu tutuklu da başka bir sedirde yatmış uyukluyordu.

"Korkma," dedi Pavlov. "Bu tutuklu öyle derin uyuyor ki, top atsan uyandıramazsın. Rusça da bilmiyor."

"Devam et."

"Beni buldukları odayı aradılar, diğer odaya bakmadılar bile."

"O zaman o hazine..."

"Sanırım hâlâ orada saklı duruyor. Şimdi yaz, kimse ateş yakmaz. Kimse o külü boşaltmayı da düşünmez. Beni tutukladılar. İki ay Batum'da tutuklu kaldım. Sonra beni buraya getirdiler. Sana haber vermek istedim, ama... Utanıyordum. Utanmasam bile kime güvenecektim? Söyleyeceğim kişi Batum'a gidip o hazineye kendisi konardı. Hapiste yatıyor, acı çekiyor ve bir şeylerin olmasını bekliyordum. Ne beklediğimiyse ben de bilmiyordum."

"Belki de bu günü bekliyordun."

Pavlov bu söze sevindi.

"Evet, bu günü. Sen çabuk çıkarsın buradan, çıkar ve..."

"Sakin ol, Pavlov. Ben buradan çıkarsam, o zaman sen de çıkarsın. Birbirimizi kandırmayalım. Benim için hiç umut yok."

"Hiç umut yok," dedi Pavlov da.

"Bunu Silibistro veya Beso'ya haber vereceğim. Bari onlara bir faydası dokunsun. Şimdi, sen bana bu adamın kim olduğunu söyle?"

"Bu mu? Sadece bir salak. Tesadüfen tutuklanmış. Bugün

veya yarın serbest bırakırlar. Kendisi hasta?"

"Nesi var?

"Uyku hastalığına yakalanmış. Sadece yemek yemeye kalkıyor. Dedim ya, başında top atsan uyandıramazsın."

Kvaçi pencerenin başında oturuyor ve şehre bakıyordu. Aşağıda, kayanın dibinde Kura nehri bir şerit gibi görünüyordu. Tam karşıda Tatarlar ve tabakhane işçileri karıncalar gibi çalışıyordu. Hamama sıcak suyun geldiği derenin iç kesimlerinde kadınlar çamaşır yıkıyorlardı. Sağda Narikala kalesi görünüyordu. Burçların ve kayadan duvarın dibi boyunca Botanik Bahçesi uzanıyordu. Tam karşıda ve soldaysa orman içindeki patikalardan eşekler şehre kömür ve yoğurt getiriyorlardı. Kura nehri kıyısında geniş bir balkonda bir Tatar ailesi çay içerek zaman geçiriyordu. İkinci bir evde gramofonda bir bayat çalıyordu. Bir yerden bozuk bir laternanın sesi geliyordu.

Kvaçantiradze oturmuş encamını düşünüyordu. Bakın, peşini bırakmayan kader onu nerede yakalamıştı! Onun bütün yaşamı işte bu şekilde son bulacaktı! Hem de nasıl? İnsani olmayan bir biçimde, böyle ot gibi! Kvaçi'nin kaç kez badire atlatmış olduğunu kim sayacaktı! Bütün ülke Kvaçantiradze'yi avlamaya çıkmıştı, fakat onun başında görünmezlik şapkası vardı. Demir Tepe'nin sırtlarında süngü elinde herkesi delik deşik ederken, ona hançer saplamışlar, fakat o yine de "dimdik" ayağa kalkmıştı. Petro-Pavel Hapishanesi'nde darağacı kurmuşlardı, ama o kuş olup oradan da uçmuştu. Ukrayna bozkırlarında dokuz kişiyle kırk kişinin üstesinden gelmiş ve Kızılların tuzaklarından en az on kez kurtulmuştu. Şimdiyse... Burada, kendi vatanında... Acaba? Acaba Kvaçi bir kez daha kalın duvarı yıkıp, demir kafesi bir kez daha eritemez miydi?

Yüce tanrım, Kvaçantiradze'ye yardım et! Ulu tanrım, inançsız kulun Kvaçi'ye bir kez daha yardım elini uzat! Göklerin efendisi yüce tanrım, bir kez daha mucizeni göster ve

açgözlü Kvaçi senin kutsal krallığına ebediyete kadar geri dönecek. Senin adına üç kilise inşa edecek, senin kutsal adını yüceltecek ve senin ölümsüz kilisene büyük bir sadakatle hizmet edecek! Tanrım, Kvaçi'nin dualarını duy! Onun için mucizeni göster, kulun Kvaçi'ye özgürlüğünü ve hayatını bağışla, ona mutluluğunu geri ver!

Kvaçi büyük bir umutla dua ediyordu. Silibistro'nun oğlu aralıksız düşünüyor ve düşünmekten beyni ateş gibi yanıyordu. Kvaçi kaşlarını iyice çatmıştı; gözleri şimşek çakıyor, kalbi hızlı hızlı atıyor ve o yerinde duramıyordu.

Sonunda Kvaçi olduğu yerde durmuş, adeta taş kesilmişti. Fakat büzülmüş dudaklarında gülümseme belirmişti ve çatılmış olan kaşları açıldı. Aniden uyumakta olan tutuklunun başına dikildi ve onu sarsmaya başladı.

"Hey, sen, kardeş! Kalk! Beni duyuyor musun? Uyan dedim!"

Birkaç kez onu sağa sola çevirdi; ayaklarından tutup çekiştirdi, kulaklarını ovdu ve zorla gözlerini açtı.

"Sana uyan dedim! Adın ne senin? İvane mi? Pavlov not et. Baba adın? Soyadın? Çilikaşvili mi? Pavlov, not et! Kaç yaşındasın? Nerelisin? Pavlov, sakın yanlış yazma! Ne işle uğraşıyorsun? Tamam. Hepsi bu. Şimdi tekrar uyuyabilirsin," dedi Kvaçi. Sonra Pavlov'a döndü: "Pavlov, anlıyor musun? Ben bugün veya yarın buradan çıkacağım... Çıkacağım diyorum! Evet, çıkacağım, evet! Nasıl mı, anlatayım mı? Hiç şüphesiz anlatacağım. Sen bana yardım edeceksin. Sen şimdi bana şunu söyle; bu tutukluyu görevliler tanıyor mu?"

"Hiç kimse tanımıyor. Önceki gün getirdiler ve daha bahçeye bile çıkmış değil."

"Çok iyi. Şimdi bana şunu söyle, burada tutuklu ve mahkûmları ne zaman tahliye ediyorlar?

"Akşamları, saat dokuzdan sonra."

"Çok iyi. Şimdi bana nasıl brom elde edebilirim, onu söyle?"

"Bende brom var, doktor vermişti."

"Sahi mi? Öyleyse tanrı dualarımı kabul etmiş. Şimdi saat üç. Sen, hey, İvane kalk, kalk! Bu hapishanede sadece sen yoksun ya! Pavlov, sen de sedire uzan ve bu tutukluyu yanına yaklaştırma. İvane, kalk dedim! Burada iki sedir var, biz ise üç kişiyiz. Ben iki gündür gözümü bile kırpmadım. Sen gece uyursun. Haydi, ayağa kalk! Yoksa belin ağrıyacak! Pavlov, sen beni tam yedide uyandır."

Kvaçi İvane'nin sedirine uzandı. İvane ise yarı uykulu bir halde, gözlerini ovuşturarak sarhoş bir ayı gibi hücrede sendeleyerek dolanıyordu.

"Kardeş, hasta filan değilsin ya?" diye sordu Kvaçi, kaba köylüye.

"Hastayım! Midem ağrıyor."

"Miden mi? Be mübarek, sen bunu şu ana kadar Kvaçi'ye neden söylemedin? Kvaçi bir doktor. Senin gibi binlerce kişiyi iyileştirdi. İşte, ilacımız da var. Pavlov, bromu ona ver. Haydi, iç ve yat."

Beş dakika sonra İvane büyük bir iştahla uykuya daldı; Kvaçi gergin dolaşmaya başladı. Saat dokuz oldu... On oldu... On bire geldi... Tahliye edilecek olan mahkûmları tahliye etmişlerdi. Hapishanedeki gürültü ve uğultu da kesildi.

Kvaçi kendisi uyumadığı gibi zavallı İvane'yi de uyutmuyordu. Kvaçi İvane'nin sedirine yatmış, gözlerini tavana dikmişti. Kvaçi "mide ilacını" Çilikaşvili'ye sadece akşamları veriyor ve onu uyutuyordu. Kendisi de şafak söker sökmez kalkıyor ve İvane'yi de uyandırıyordu. İvane bazen zemine uzanıyordu; ama Kvaçi tam o sırada dar hücrede dolaşmak istiyordu. İvane ne zaman sedire uzansa, Kvaçi tam o sırada uyumak istiyordu. Kvaçi kendisi dışarıya dolaşmaya çıkmadığı gibi Çilikaşvili'nin çıkmasına da izin vermiyordu. Kvaçantiradze bir şeyler bekliyordu; bekliyor ve bu beklenti içinde kıvranıp duruyor, yerinde duramıyordu.

Dördüncü günü zar zor akşam oluştu. Kvaçi birinci kez hücrenin ölçülerini alıyordu. Ayakta durmaktan beli kopmuş olan İvane duvara yaslanmıştı. Kvaçi'nin sahiplendiği sedire

uzanmaya cesaret edemiyordu.

Biraz karanlık çökünce, Kvaçi kalan bromu İvane'ye verdi ve şöyle dedi:

"Bunu iç ve uyu."

İvane bromu içti ve sedire uzandı. İvane anında, karşı tepenin yamacındaki Tatar mezarlığı gibi derin bir uykuya dalıyor.

Saat sekiz oldu. Yerinde duramayan Kvaçi, kafese kapatılmış bir sırtlan gibi hücrede dolanıp duruyordu. Saat sekiz buçuğu gösteriyordu... Dokuz oldu... Dokuz buçuğa geldi! Kvaçi koridorda avluya bakan pencerenin önünde ayakta duruyordu. Avluda hapishane görevlisi bağırıyordu:

Henüz dört kişinin adını okudular... Beş... altı... yedi...

Birden avludan gelen ses şöyle diyordu:

"İvane Çilikaşvili!"

"İvane Şirikaşvili! İvane Çilikaşvili!" diye değişik biçimde tekrarladı bu ismi sağdan soldan duyulan sesler.

"Burada, burada!" diye bağırıyordu Kvaçi. "Pavlov, hoşça kal!"

"Güle, güle... Sonsuza kadar hoşça kal!" diye mırıldandı Pavlov. Pavlov, Kvaçi'ye sarıldı ve onun yüzünü gözünü gözyaşlarıyla ıslattı.

İvane Çilikaşvili ise bir ölü gibi uyuyordu. Kvaçi çenesini ve ağzını mendille bağladı (Kvaçi'nin dişi ağrıyordu); şapkasını gözlerine kadar indirdi, bohçasını koltuğunun altına aldı ve fırlayıp koridora çıktı.

Koridoru koşa koşa geçti, merdiveni adeta kayarak indi ve avluya çıktı. İki büklüm olup büzüldü; başını omuzlarının arasına gömdü ve avluyu baştan başa geçti. Ana kapının yanında küçük bir oda vardı.

"Adınız ve soyadınız?" diye soruyordu hapishane görevlisi ve kalın defterin yapraklarını çeviriyordu.

"İvane Çilikaşvili, kurban," dedi Kvaçi kaba bir köylü gibi.

"Kaç yaşındasın?"

"Sanırım, otuz yaşındayım, kurban."

"Otuz mu?" diye soruyor görevli ve Kvaçi'ye dikkatlice bakıyordu.

"Zahir... Ben nereden bileyim, belki daha fazlayım, belki daha az."

"Ne oldu? Niye sardın yüzünü?"

"Dişim ağrıyor, kurban," diyerek inliyor Kavaçantiradze-Çilikaşvili.

"Metehi Hapishanesi'ne seni ne zaman getirdiler?"

"Galiba bir hafta oldu."

Bu adam Kvaçi'ye niye bu kadar dikkatli bakıyordu? Gözlerini bir burgu gibi niye oyuyordu? Kvaçi'den ne istiyordu?

"Seni niye tutukladılar?"

"İftira attılar, kurban, güya ben..."

Görevli artık onu dinlemiyordu; eline bir kâğıt tutuşturdu ve şöyle dedi:

"Bu kağıdı al, yanında dursun, yoksa seni ikinci kez tutuklarlar. Şimdi git ve seni bir daha burada görmeyeyim, yoksa..."

"Buraya bir daha niye geleyim, kurban!"

Dış kapı gıcırtıyla açıldı. İkinci kapı da, üçüncüsü de... Kvaçi'nin başı dönüyordu. Neredeyse kalbi yuvasından fırlayacaktı. Kapıdaki nöbetçiler Kvaçi'ye öyle bakıyorlardı ki, gören de onların her şeyi bildiğini sanırdı. İşte, Kvaçi askerin de yanından geçti; dar bir sokağı karşıdan karşıya geçip aşağıya doğru yürümeye başladı. Hapishane duvarının dibinde de nöbetçiler vardı; Kvaçi koşar gibi hızlı yürüyordu. Hapishanenin yanından uzaklaştı; küçük bir meydanı bir ucundan diğer ucuna yürüdü, Avlabari Köprüsü'nden geçip bir faytona bindi:

"Çabuk, Sioni'ye!"

Fayton adeta kayarak gidiyordu. Sioni Kilisesi'nin, sonra Ançishati Kilisesi'nin önünden geçti ve Vanki semtine ulaştı. Kura nehri boyunca giderek Barakalar'a vardı. Sola kıvrılıp Rustaveli caddesinin sonuna kadar gitti.

Oralar beddualı bir yerdi! Gerçek bir kapandı! Kvaçi Vera'ya gidecekti. Vera yokuşu ile Moskova sokağını geçemezdi;

çünkü buralarda adım başında ajanlar vardı. Burası bir kapandı, gerçek bir kapan...

"Kardeş, biraz hızlı git!"

Kvaçi büzülüp iyice küçüldü ve başını omuzlarının arasına gömdü. Şapkasını burnuna kadar indirdi; mendili burnuna kadar çekti. Nefesini tuttu ve sırtından soğuk soğuk terler boşaldı.

"Çabuk ol! Hızlan! Acele et! Soldan yukarı çık! Şimdi sağa dön... Burada dur!"

Kvaçi buradan yayan gidecekti. Her delikten girip çıkacak ve izini kaybettirecekti. Aksi takdirde ne olacağını kimse bilemezdi...

"Valiko! Kardeşim Valiko! Tanrı'ya şükür ki, evdesin. Haydi, acele et! Hareket geç! Çabuk Beso ile Celil'i bul. Beso gizleniyor mu? Beso'nun dairesini biliyor musun? Yakında mı? Çok iyi. Öyleyse, onu çağır, hemen!"

Aradan yarım saat geçmişti.

"Beso! Beso'cuğum! Benim sadık arkadaşım! Nasılsın? Celil nasıl? Ne kadar paranız var?"

Aferin, Beso! Arkadaş dediğin böyle olur! Kvaçi'yi kurtarmak için mi çalışıyordun? Kvaçi'yi kaçıracak mıydın? Her şeyin hazırmış! Kvaçi sensiz de çıktı, ama yine de canı sana feda olsun, sonsuza kadar feda olsun! Kvaçi'nin varlığını satıp paraya mı çevirdin? Gitmeye hazır mısın? Hem de ertesi sabaha mı? Git Beso, git, Kvaçi'nin yanına git! Büyük kardeşin sana bir kez daha sarılsın. Peki, şimdi koş ve Celil'i de sevindir.

"O zaman şöyle yapalım: Yarın şafak sökerken sen ve Celil otomobili getirirsiniz! Trene Mtsheta'da binersiniz. İşçi ve köylü gibi giyinin. Hepiniz sakal bırakmışsınız. Elinizi yüzünüzü yıkamayın, tam aksine çamura kire bulayın. Avrupa bavullarını atın; kirli iç çamaşırlarınızı ve öteberiyi sepetlere ve torbalara koyun!"

Beso, sadakatinden dolayı tanrı seni her zaman ve sonsuz kadar kutsasın ve korusun. Amin!

NANKÖR VATANDAN KAÇIŞIN HİKÂYESİ

İşçi ve köylü gibi giyinmiş olan Kvaçi, Beso ve Celil Batum'daki otellerden birine vardılar.

"Boş odanız var mı?"

"Var, efendim, olmaz olur mu?"

Yedi numaralı odada biri kaldığı için onlar altı numaralı odaya yerleştiler. Beso her deliğe girip çıkıyor, yedi numaralı oda ile bu odada kalan kişiyi inceliyordu. Celil, Nuri Pazarı'nda kaçakçılarla fısıldaşıyordu. Kvaçi ise uzun zamandır nihai cevabı bekliyor ve vahşi bir hayvan gibi yerinde duramıyor, dolanıp duruyor ve sıkıntıdan ter içinde kalıyordu.

Sonunda Beso yedi kadar anahtar getirdi. Celil de geri döndü ve şöyle dedi:

"Ağa, yapmam gereken her şeyi yaptım; gece gidebiliriz."

Öğle yemeği saati gelince Beso şöyle dedi:

"Şimdi tam zamanı. O odada kalan kişi öğle yemeğine gitti."

Celil merdiven başında durdu. Beso yedi numaralı odanın kapısını kolayca açtı. Kvaçi hemen sobaya koştu. Külleri karıştırdı ve şöyle dedi:

"Buldum, Beso, buldum!"

Beş dakika sonra otelden çıktılar ve bir saat sonra da Acaralılara özgü kıyafetle Batum'dan ayrıldılar.

Kvaçi'nin önünde gerçek bir Acaralı yürüyordu; sessiz, çevik ve gözleri keskin biriydi. Dördünün de omuzunda birer değnek vardı. Bu değneklere de birer küçük bohça asılıydı.

Stefanov Tabyası'nı sağından dolaştılar; bir çalılığı geçip Çoruh nehri üzerindeki bir köprüye ulaştılar. Köprüyü geçip sağ taraftan nehir boyunca yol aldılar. Uzun süre sessizce ve gizlice yürüdüler. Sonunda Simoneti köyüne vardılar; orada küçük bir ahşap eve gizlice girip oturdular.

Acaralı adam ortadan yok oldu. Güneş battı. İyice karanlık çökünce Acaralı kulübeye gelip şöyle dedi:

"Gidelim, efendiler."

Çevik ve keskin gözlü Acaralı bir yılan gibi yol alıyordu. Kvaçi, Beso ve Celil onun arkasından gidiyorlardı. Yoldaki mısır tarlaların yerini çalılık, çalılığın yerini de sık orman aldı. Yol önce patikaya döndü; sonra patika da ortadan kalktı. Tırmandıkları bayır giderek dikleşiyordu. Sık ormanda artık Ay da görünmüyordu. Karanlıkta birbirinin gölgesini tökezleye tökezleye takip ediyorlardı.

Gece yarısı olmuştu; tepeyi geçtiler ve ormanın sınırına vardılar.

"Beni burada bekleyin, kardeş," dedi Acaralı ve çalılığın içinde yok oldu.

Bir saat sonra adam tekrar geri geldi; yanında bir kişi daha vardı. Yeniden yola koyuldular. Şimdi yeniden yürüyor, tökezliyor ve ter içinde kalıyorlardı. Nihayet durup biraz dinlendiler; ardından kayalık ve çalılık bir tepeye tırmanmaya başladılar. Dikkatlice ve çıt çıkarmadan yürüyorlardı. İkinci Acaralı sık sık kenara çekiliyor, etrafı gözetleyip dinliyor, sonra geri dönüyor ve daha ihtiyatla yol alıyordu. Bir noktada yere yatıp bir saat boyunca sürünerek ve emekleyerek gittiler. Sonunda açık bir alana çıktılar ve Acaralı dönüp şöyle dedi:

"Kardeş, biz artık Osmanlı toprağındayız; Urus toprağı sona erdi."

Mülteciler sevinçten coştular. Birbirini kutladılar. Korkuyu üzerlerinden atmışlardı ve bundan dolayı kaygısızca yürüyorlardı.

Bir yerde ışık görünüyordu. O ışığa doğru gittiler ve küçük bir kahvehaneye girdiler. Acaralılardan biri karanlıkta ortadan kayboldu. Şafak sökünce iki Laz'la birlikte geri döndü. Acaralılar mültecileri Lazlara emanet edip paralarını aldılar. Herkese iyi yolculuklar dilediler, kaçak malları omuzlarına asıp gittiler.

Kısa süre sonra kahvehaneye yeni insanlar geldi. Bunlardan biri çavuş, diğerleri erdi. Çavuş yolcuları süzdü ve Celil ile Osmanlıca konuştu: Bunlar kim? Nereden geliyorlar? Pa-

saportları ve Osmanlı ülkesine giriş izinleri var mı, yok mu? "Bolşevik" lafı çavuşun ağzından düşmüyordu.

"Benimle gelin!" dedi çavuş.

Hepsi dışarı çıktı. Arık sabah olmuştu. Bir binanın önünde iki saat boyunca oturup beklediler. Başlarında silahlı bir er duruyordu. Sonunda üçünü çağırdılar.

"Parlez-vous français, monsieur?"

"Non, non, bilmiyorum," dedi subay ve Celil ile uzun uzun Osmanlıca konuştu. Sonra subay çavuşa bir şeyler söyledi. Çavuş üçünün de üstünü baştan tırnağa kadar aradı; bulduğu hazine ile parayı masanın üzerine koydu; kendisi de kenara çekildi. Çavuşun gözleri parlıyordu.

Subay gülümsüyor, parayı sayıyor ve mücevherlerden gözlerini ayıramıyordu. Celil çeviri yapıyordu:

"Ali Bey knezlerin çok zengin insanlar olduğunu söylüyor."

Kvaçi, Ali Bey'in istediğini alabileceğini zaten biliyordu; bundan dolayı kuralları onun değil de kendisinin koymasının daha iyi olacağını düşündü:

"Celil, Ali Bey'e istediğini seçip almasını söyle."

Ali Bey önce bir parça seçip aldı.

"Ali Bey çok teşekkür ediyor."

"Ali Bey'e onun teşekkürünün o hediyeden on kat daha değerli olduğunu söyle," dedi Kvaçi.

Ali Bey ikinci ve üçüncü bir parça daha seçti.

"Ali Bey siz Bolşevik değilsiniz ya diye soruyor?"

"Celil, Ali Bey'e Bolşeviklerin her birimizin başına yüz bin lira koyduğunu söyle."

Celil bunu aktardı. Ali Bey iki büyük mücevher daha aldı.

"Ali Bey bizim bugün kendisinin misafirleri olduğumuzu söylüyor."

"Celil, Ali Bey'e gerçek teşekkürün ve takdirin Allah'tan geleceğini söyle."

"Ali Bey biraz borç para istiyor."

"Buyursun, alsın, Celil," dedi Kvaçi sinirli biçimde. "Fakat

ona üçümüzün de İstanbul'a gideceğimizi ve eğer yol paramız yetmezse, Ali Bey'in borç alabileceğimiz biriyle bizi tanıştırması gerekebileceğini söyle."

Celil Kvaçi'nin sözlerini çevirdi. Ali Bey güldü ve Kvaçi'ye şöyle cevap verdi.

"Ali Bey, kendisinin böyle birini tanıdığını söylüyor."

"Kimmiş böyle biri, Celil?"

"Ali Bey'in kendisi."

Kvaçi boğuluyormuş gibi güldü.

"Celil, Ali Bey'e söyle, eğer İstanbul'a gelir de dostluğumu kabul ederse, parasını faiziyle geri veririm. Ona öyle bir Arap atı ile bir Şam hançeri hediye ederim ki, bütün Osmanlı ülkesinde bir benzerini daha bulamaz."

Celil bu sözleri de çevirdi. Ali Bey birden kaşlarını çattı.

"Ali Bey, eğer benim dostluğumu istemiyorsanız, tekrar Moskova'ya dönün dedi."

"Celil, Ali Bey yanlış anladığı için sözüme gücendi. Ben ona gerçeği söyledim. Şeytanla arkadaş olmayı Moskova'yla dost olmaya tercih ederim. Gerekirse biz kendimizi de, bu parayı da, bütün bu mücevherleri de Ali Bey'e peşkeş çekeriz!"

Ali Bey'in yeniden yüzü güldü. Sonra iki bin lira sayıp Kvaçi'ye uzattı ve şöyle dedi:

"Buyur, efendi! Size ödünç olarak veriyorum. Umarım az gelmez."

O gün Kvaçi Ali Bey'e misafir oldu. İkisi birbirine o kadar yakınlaştı ki, gören de onları on yıldır birbirini görmeyen baba bir anne ayrı kardeş sanırdı. Birbirlerine hoş sözler söylediler, birbirlerine yağ çektiler, birbirlerine hayat hikâyelerini anlattılar, adresler verdiler ve o günden itibaren sonsuza kadar kardeş kalacakları sözünü verdiler. Öte yandan mektuplaşmaya da karar verdiler.

Ertesi gün Ali Bey Kvaçi'ye dokunulmazlık belgesi verdi. Onlara at buldu, peşine asker kattı ve misafirlerini yola çıkardı. Bu asker yolda Kvaçi'yi ikinci bir askere, ikincisi üçüncüye ve beşinci asker de altıncıya teslim etti.

Birkaç gün sonra Kvaçi Trabzon'a ulaştı. Trabzon valisi de Kvaçi'yi Ali Bey gibi bir arkadaş ve dost gibi kabul etti. Fakat Ali Bey gibi ne Kvaçi'den borç aldı ne de Kvaçi'ye borç verdi. Bununla birlikte Kvaçi'yi bir ay Trabzon'da bekletti ve ondan sonra ona İstanbul'a gitme izni verdi.

"Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi Kvaçi gemiye binince. Çok az paramız kaldı, ama..."

"Ama biz hayatta kaldık," dedi Beso.

"Allah'a hamdolsun!" dedi Celil. İkisini de sevindirmek için "İstanbul, Saburtalo'dan[4] daha iyi bir yer," diye sözünü tamamladı.

ESKİYİ YENİLEMENİN HİKÂYESİ

Gemi İstanbul Boğazı'na yaklaşmıştı. Üçü birlikte güverteye çıkmıştı. Kvaçi'nin yanında bir Amerikalı duruyordu. Soyadı Watson olan bu Amerikalıdan Kvaçi gece briçte üç bin dolar kazanmıştı.

"Buraları yayan dolaştım. Ben, şu sağ tarafta görünen Karibçe[5] kalesinin adının Gürcüce kapı anlamındaki 'kari'den geldiğini de biliyorum."

"Karibçe mi?" dedi Kvaçi. "Gerçekten Gürcüce, ama nasıl olabilir?"

"Bizans döneminde Gürcüler orada bir manastır kurmuşlar ve adına Karibçe demişler. Sonra burası kale haline gelmiş."

Gemi İstanbul Boğazı'na girdi. Watson telaşla parmağını bir sağ tarafa, bir sol tarafa uzatıyor ve sürekli konuşuyordu:

"İşte bu Rumeli Feneri... Bu ise Anadolu Feneri... Şu sağda görünen yer Büyükdere... Soldaysa Anadolu Hisarı görünüyor..."

---

4 Tiflis'in bir semti. çev. notu

5 Bugünkü Garipçe olmalı. Gürcüce *karibçe* ise kale, saray gibi mekânların ana kapısı için kullanılır. çev. notu

Kavçi bütün dünyayı dolaşmıştı. Bundan dolayı onu Osmanlı ülkesinde şaşırtıcı bir şey bekliyor olamazdı. Fakat Boğaz'ın görünümü Kvaçi ile Beso'yu hayretler içinde bırakmıştı.

"Bu nasıl bir güzellik! Ne kadar hoş! Ne muhteşem bir manzara!" deyip duruyordu ikisi.

"İşte bu da Rumeli Hisarı!" diye devam etti konuşmaya Amerikalı. "Ortaköy... Vaniköy..."

Gemi İstanbul'a yaklaşmıştı.

"İşte, Çırağan Sarayı... Bu da Dolmabahçe Sarayı. Bu Alman elçiliği... Mahmudiye Camii. Tophane... Galata!"

Gemi rıhtıma yanaştı. Hep birlikte Pera semtine çıktılar ve Avrupa tarzı en iyi otele yerleştiler. Kvaçi yeni bir hayata başladı; fakat bu yeni hayatı da yine eski hayatına benziyordu. Şubat Devrimi ile Matmazel Kerenski'nin, Ekim Devrimi ile "Kızıl Cehennem"in henüz ortada olmadığı zamanki eski hayatına...

Muhteşem bir otelde üç oda, on kat kadar giysi, iyi yeme ve içme, gezip dolaşma, kafeler, adi eğlence yerleri ve... Kadınlar, kadınlar ve kadınlar: Yahudiler, Rumlar, Ermeniler, Osmanlılar, Araplar, Süryaniler ve genel olarak Doğu coğrafyasından güzeller güzeli kadınlar... Batılı kadınları Kvaçi uzun zamandır tanıyordu. Kvaçi onların lezzetini, rengini, aşk havasını ve envaiçeşit ateşli hallerini uzun zaman önce tatmıştı. Kvaçi şimdi Doğulu kadınları beğeniyordu: İri gözlü, koyu tenli, puslu ve ateşli kadınları... Ankara kedisi gibi yumuşak, bir yılan gibi kıvrak, bazen bir Arap atı gibi hızlı, bazen de karnı yeni doymuş bir kaplan gibi yavaş kadınları beğeniyordu. Bu kadınların gözleri karanlık bir denizi andırıyordu. Vücutları ıslak fildişine, dudakları ortadan hafifçe ikiye ayrılmış nara benziyordu. Kvaçi ise artık eskisi gibi bir tay değildi; yaşını almış, tecrübeli, acele etmeyen ve eğitimli bir beygire dönmüştü. İsaka İdelson'un on yıl önce Bois de Boulogne parkında verdiği tavsiyeleri Kvaçi şimdi anlıyordu. Düzenbaz İdelson o zaman ne mi söylemişti?

Sevişme sanatında genç kadın henüz kendini göstereme-

miş, gün yüzü görmemiş, kökleri olmayan bir bitkidir; olgun kadınsa kökleri derinde bir meşe ağacıdır. Genç kadın tohum ekerken, olgun kadın bunu kendisi için biçer. Genç kadın öğrenci, olgun kadın öğretmendir. Genç kadın utanarak gülümser veya kıkırdar ya da nazlı nazlı gözyaşı döker; olgun kadınsa kahkaha atar, kükrer, böğürür ve kişner. Genç kadının sevgisi meltemdir, olgun kadınınkiyse kasırga. Genç kadının ihtirası püf diye sönen alevdir; orta yaş kadınınkiyse bir kor. Uçarı kadınlar gül ve menekşe kokar; gün görmüş kadınlarsa salamura ve rokfor peyniri kokusu yayarlar.

İsaka'nın zevkini Kvaçi şimdi anlıyordu. Anlıyor ve her yere girip çıkıyor, havasını kokluyor ve olgun kadın arıyordu. Arıyor ve bolca buluyordu. Fakat parayı icat edenin tanrı belasını versin ki, liralar ve dolarlar su gibi akıp gidiyordu. Kvaçi, Amerikalı Watson'un ve birkaç Avrupalı mirasyedinin ince derisini birkaç kez daha yüzmüştü; fakat artık Kvaçi'in bahtı açık değildi. İstanbul'da Avrupalı mirasyediler ya bitmiş veya Kvaçi gibi birer şeytana dönüşmüştü.

Osmanlılar Kvaçi'yi yakınına bile yaklaştırmıyorlardı. İstanbullu Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve Levantenlerse Kvaçi'nin boş cebini boşaltmaya çalışıyorlardı. Ne insanlarmış tanrım şu Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve Levantenler! Kvaçi'yi el üstünde tutuyordı; Kvaçi daha ağzını açmadan, bu alçaklar onun ne söyleyeceğini anlıyor ve hemen cevabı yapıştırıyorlardı. Kvaçi daha tuzağını çıkarmadan, onlar dört taraftan ona daha kötü tuzaklar kurmuş oluyordu. Kvaçi daha ağını örerken, onlar birkaç ağı Kvaçi'nin üzerine atmış bulunuyordu.

Kvaçi'nin beyni onlar için açık bir kitap gibiydi ve gözü kapalı okuyorlardı. Kvaçi'in cambazlığı onlar için çocuk oyunuydu. Kvaçi'nin sihri ise kendi kendine bozulan bir büyüden başka bir şey değildi.

Hayır, burada hiçbir işi "şey yapmak" mümkün değildi! Bu lanet olası şehirde Kvaçi'nin hayatını sürdürmesi imkânsızdı. Kvaçi bir kez daha Paris'e, Londra'ya veya Roma'ya gitmeliy-

di. Fakat... Avrupa'ya Kvaçi'yi sokmuyorlardı, ona vize vermiyorlardı. Herhalde Kvaçantiradze'yi oralarda tanıyorlardı, öte yandan düşmanları oralarda da Kvaçi'nin kuyusunu kazıyorlardı.

"Heyhat!" dedi sonunda Kvaçi ve kaderine razı oldu.

Fakat parasız yaşamak İstanbul'da da mümkün değildi; bu, faytoncuya son lirasını verince Kvaçi'nin kafasına dank etmişti.

İstanbul mültecilerin başkentiydi. Pera'da Osmanlıcadan çok Rusça duyuluyordu. Kafeler, restoranlar ve eğlence yerleri Rus prenslerin dul eşleri ve savrulmuş insanlarla doluydu.

Kvaçi bu yerlere ve savrulmuş insanlara alıştı. Bir restorandan diğerine, bir kafeden bir başkasına dolaşıp duruyordu; bir şeyler yapıyor, birilerini arıyor ve ağlarını örüyordu. Bazen aradığını buluyor ve küçük bir işi "şey ediyor"du. Birkaç kadının arasından seçtiği bir kadınla tanışıyor, onu peşine takıyor, sonra Watson'a veya başka bir müşteriye teslim ediyordu. Watsonların sofra artıklarından Kvaçi'ye de yemek çıkıyordu. Watson, Kvaçi'yi bir doktorla tanıştırdı. Doktor da Kvaçi'yi yaşlı bir kadına teslim etti. Bu yaşlı kadın Kvaçi'yi iyice muayene etti, denedi ve bir gün ona şöyle dedi:

"Şehirde çocuk sahibi olamayan çok fazla kadın var. Bu kadınların kocaları var, ama... Beni anladın mı?"

Kvaçi yaşlı kadını anlamıştı. Kvaçi, çocukları olmayan karı kocaların yardımına koşacaktı. Pekâlâ! Fiyatı neydi?

"Fiyatta anlaşırız. Fakat müşterilerin maskesini asla açmayacaksınız."

Pekâlâ. Kvaçi bu şartları da kabul edecekti. Hatta etmiş ve görevini yapmaya da başlamıştı. Görevini gayet iyi yapıyor ve gündelik hayatını sürdürüyordu.

Bir gün Kvaçi küçük bir bahçeye dışarıdan bakıp sordu:

"Mister Derbly burada mı oturuyor?"

"Hayır, Mister Derbly bu evde oturmuyor."

Aman Tanrım! Bu kimin sesiydi? Bu küçük balkonda kim

duruyordu? Bu lüle saçlar kimindi? Bu gözler kime aitti, bu mavi gözler, bu derin ve parıltılar saçan gözler? Bu dudaklar, hafifçe aralanmış ve titreyen bu dudaklar? Fakat... Kısa bir süre ikisi birbirlerine dikkatlice baktı. Sonra bu dudaklarda gülümseme belirdi.

"Rebeka, sen misin?"

"Evet, benim, evet! Tanıyamadın mı?"

"Rebekacığım... Rebiciğim!"

Kvaçi birkaç sıçrayışta bahçeyi geçti ve Rebeka'ya sarıldı. Neye uğradığını şaşıran Rebeka ateşli öpücüklere çekingen öpücüklerle karşılık verdi. Rebeka şaşkına dönmüştü ve arkasına dönüp baktı. Küçük kapıda bir kadın duruyordu.

"Aman Tanrım! Elene! Sen de buradaymışsın!"

Kvaçi gidip Elene'ye de sarıldı ve mırıldanmaya başladı:

"İkiniz birlikte... Bugün ikinizi birlikte aynı evde... Çifte mutluluk!"

"İçeri gel!" dedi Elene ve Kvaçi'yi eve davet etti.

Üçü birlikte bir odaya geçtiler. Oda alçak tavanlı, karanlık ve ufaktı. Elene ile Rebi'nin sığınakları yoksunluk, nem ve hüzünle doluydu.

Kvaçi ikisine dikkatlice baktı. Ucuz, eski püskü basma elbiseler giymişlerdi. Elleri iğneyle delik deşik olmuştu ve ikisinin de uykusuzluktan gözleri şişmişti.

Rebeka'nın yanaklarından sel gibi gözyaşı akıyordu.

"Rebi, niye ağlıyorsun? Ne oldu sana?"

Rebi, derdini Apollon'una anlat. Eski arkadaşına gözyaşlarının sebebini anlat. Kvaçi'den utanma! Kvaçi, senin nankörlüğünü ve Pavlov'un işkencesine dayanamayıp söylememen gereken şeyi söyleme zayıflığı gösterdiğini çoktan unuttu. Kalbini temizleyip zehri attı. Pavlov da layık olduğu sona ulaştı.

"Bundan bir ay önce Tiflis'te onu kurşuna dizdiler."

Rebeka bu olaya sevinmedi. Elene'nin rengi attı. "Evet, sahi," diyerek Kvaçi bir ara Elene ile Pavlov'un birbirini sevdiğini hatırladı. Bunun üzerinden dört yıl geçmişti. Buna

rağmen Elene'nin kalbine bir hançer saplanmıştı. Ne olursa olsun, Pavlov yakışıklı ve yiğit bir adamdı.

Sonunda, hepsi biraz sakinleşince, âdet yerini bulsun diye birbirinin hal ve hatırını sordular. Rebeka ve Elene kendi hikâyelerini anlattılar.

Beş yıl önce İsaka, Rebeka, Elene ve onların tanıdığı birkaç kişi birlikte Petersburg'dan yola çıkmışlardı. Moskova yakınlarında küçük bir istasyonda sıkışıp kalmışlardı. Üçünü soymuşlar, aç susuz bırakmışlardı. Sonra eli boş olarak Odesa'ya varmışlardı. Yolda beş ay geçirmişler, dilenerek ve ağır işler yaparak hayatta kalmışlardı. Kiev'de Wittgenstein'e rastlamışlardı. Paris'te mutlu biçimde yaşayan Apollonçik'e karşı Wittgenstein anlamsız bir rekabete girmiş olduğunu acaba şimdi Kvaçi hatırlıyor muydu?

"Hatırlıyorum, çok iyi hatırlıyorum."

Wittgenstein Elene'ye yardım ediyormuş, ama kısa zaman sonra onu kurşuna dizmişler.

"Kim kurşuna dizdi?"

Kim bilir? O zaman herkes herkesi kurşuna diziyordu. Sonra Odesa'ya gelmişler. İsaka ve Rebeka akrabalarını bir don bir gömlek bulmuşlar. Kızıllar şehre dayanınca, üçü birlikte İstanbul'a kaçmışlardı. İsaka becerikli bir adamdı.

"Becerikliydi ne demek? İsaka şimdi nerede?" diye sordu Kvaçi o anda.

"Zavallıcık öldü," dedi Elene.

Rebeka tekrar ağlamaya başladı.

Elene anlatmaya devam etti:

"İsaka becerikli bir adamdı. Restoran açtı. İyi kazanıyordu. Ben ve Rebi de bu restoranda çalışıyorduk. Aldığımız maaş bize yetiyordu. Böylece yaşayıp gidiyorduk. Altı ay önce İsaka soğuk algınlığından öldü."

"Zavallı!" dedi Kvaçi.

"Restoranın borcu vardı. Sattık ve dımdızlak kaldık. Şimdi iç çamaşırı dikiyoruz ve bu şekilde hayatta kalıyoruz, fakat... Buna da hayat denirse!"

Sonra Kvaçi kendi başından geçenleri anlattı.

"Çatışma sırasında Çhubişvili, Havlabriyan, Çikinciladze, Çipuntiradze ve Bekarev'i öldürdüler."

"Zavallı! Zavallı!" diyorlardı kadınlar arada bir.

"Bekarev hak ettiğini bulmuş!" dedi Rebeka. "Beni o tutuklamıştı."

"Sahi, Tanya nasıl?" diye sordu Elene.

"Açlıktan öldü," dedi Kvaçi duygusuz biçimde.

Elene helecan geçirdi.

"Peki, sen bir şey yapamadın mı?"

"Benim hiçbir şeyden haberim olmadı. Yardım etmek istedim. Bir şeyler yolladım, ama kabul etmedi."

"Ganus ile karısı ne oldu?"

"Ganus'u kurşuna dizdiler. Karısıysa çamaşırcı olarak çalışıyor."

Başka pek çok kişiyi birbirine sorup anımsadılar. Kimi açlıktan ve üzüntüden ölmüştü; kimi de öldürülmüştü. Kimi bir yerlerde çamaşır yıkıyor ya da ayakkabı temizliyorken, kimileri de restoranlarda, kafelerde veya başka ağır işlerde çalışıyordu.

Kvaçi Rebeka ile Elene'yi restorana davet etti, ama karşılığında sadece teşekkür aldı. Çünkü hem Elene'nin hem de Rebeka'nın restoran için giyecekleri elbiseleri yoktu. Sonunda anlaşmaya vardılar: Kvaçi, onların yoksul elbisesine uygun bir lokantaya gitmeyi kabul etti.

Akşamleyin birbirinden güçlükle ayrılabildiler.

Kvaçi şimdi hangi yolu izlemeliydi? Nasıl hareket etmeliydi? Onlara nasıl bakacaktı veya yedi yıl önce bıraktığı sevgililerine bakacak mıydı, yoksa bakmayacak mıydı? Kvaçi'nin, ikisinin elinden tutup onları taşıma görevi var mıydı yoksa yok muydu? Hiç kuşkusuz ki böyle bir görevi yoktu. Bir zamanlar üçü alacaklarını almış, vereceklerini vermişlerdi. Sonra herkes kendi yoluna gitmişti.

"Fakat buna rağmen... İnsanız... Kim bilir!"

Kvaçi ertesi akşam ikisini pespaye bir gece kulübüne davet etti. Buranın müşterileri çoktan sarhoş olmuşlardı. Müzik kulakları tırmalıyordu. Fokstrot, tango ve göbek dansı öyle başını alıp gitmişti ki, oraya düşen köpek bile bu halden utanırdı. Müşterilere kadınlar hizmet ediyordu. Bu kadınlar arada bir sarhoş müşterileri avluda bir yere sürüklüyor ve bir süre sonra geri dönüyorlardı.

Kvaçi ve misafirleri oturup sipariş verdiler. Kvaçi, Elene ve Rebeka'dan gözlerini ayırmıyor, aynaya bakar gibi yüzlerine bakıyordu. Bakınca, gece kulübünün onlarda bıraktığı etkiyi açıkça görüyordu. Acaba Rebi ile Elene nasıl bir restoranda çalışmışlardı? O restoran acaba temiz mi, yoksa kirli miydi? Çıplak mı, yoksa giyinik mi çalışıyorlardı? Böyle bir şeye alışık mıydılar, yoksa hiçbir şeyden haberleri yok muydu? Tecrübeli miydiler, yoksa acemi mi? Kvaçi bu sorularının cevabını onların yüz ifadesinde okudu: Bu gecenin havası onları gıdıklamıştı. O zaman iş tamamdı. Demek ki bu işe yabancı değillerdi.

"Bu kadınlar çok para kazanıyorlar," dedi Kvaçi.

"Yaşlanıncaya kadar kazanıyorlar," diye cevap verdi Rebi.

"Kazanmasına kazanıyorlar, ama ben böyle paranın..." dedi Elene.

"Hiç şüphesiz bu çapaçul insanlarla iş görmek kolay değil," diyerek konuşmaya devam etti Kvaçi. "Fakat başka yerler de var. Orada bina da iyi, insanlar da temiz ve kibar. İç, Elene, bu hakiki Chartreuse. Orada kadınlar prensesler gibi yaşıyor. Sonları da kötü değil; neredeyse herkes kısmetini bulup evleniyor."

Rebi iç geçirdi... Elene belli belirsiz gülümsedi. Kvaçi ise konuşmaya devam etti.

"Nihayetinde ve nihayetinde... Gerçeği söyleyecek olursak, bu kadınlar o roman yazarlarının tasvir ettiği kadar da talihsiz sayılmazlar. Rebi, niye içmiyorsun? İç! İnsan her şeye alışıyor. Asıl silah ve mutluluk bu. Buradaki kadınlar, milyonlarca insanın özlem duyduğu şeye fazlasıyla sahipler: Tensel

zevk ve mutluluk; bunu da hesaba katmak lazım. Bunlar, bütün insanlığın kaçtığı çalışma eziyeti nedir, onu da bilmiyorlar. Her şeye bedava sahip oluyorlar: Güzel bir daireye, yeme içmeye, muhteşem giysilere... Eğer bu işi yapan kadın aklını kullanırsa, biraz sabreder ve gururu bir süreliğine bir kenara bırakırsa, tuttuğu bu yolda hayata devam eder ve mutlu biçimde yaşlanır. Rebi, iç, Elene, sen de bize katıl."

"Bunun için önce güzellik lazım," dedi Rebi ve bir kez daha iç geçirdi.

"Buna ne şüphe!" dedi Kvaçi anında onu onaylayarak.

"Sonra da genç olmak lazım."

"Bu doğru değil. Gençlik dediğin nedir ki? Kırk yaşındaki bazı kadınlar yirmi beş yaşındakinden daha genç duruyor."

"Doğru," dedi Elene, iç geçirerek.

"Bunun dışında, inanın ki, evlenme yaşına gelmiş, aklı bir karış havada kadınlara nazaran olgun kadınlar tecrübeli erkeklerin gözünde daha değerli."

"Bu da doğru," diyerek Rebi ve Elene, Kvaçi'ye destek çıktılar.

"Şunu da belirtmeliyim ki, iyi insanlar... İyi insanlar, güzelliğe ve gençliğe kıyasla, iyi aileden gelenleri ve kibarlığı tercih ediyorlar. Elene, bitir şu kadehi. Rebi, haydi, sen de..."

Rebi ve Elene artık likörün etkisini hissetmeye başlamışlardı. Çevredeki erkek ve kadınlar öylesine cüretkâr ve utanmaksızın hareket ediyorlardı ki, onların ihtirasıyla tabaklar ve mobilyalar da tutuşmuş yanıyordu.

"İkisi de hazır hale geldi" diyordu içinden Kvaçi sevinçle ve yeni yiyecek ve içecek söyledi: "Garson! Şampanya, yengeç ve meyve. Sonra kahve de getir."

Üçü birlikte o nemli odaya döndüğünde şafak sökmek üzereydi. Kvaçi güya sarhoş olmuştu.

Kvaçi oradan gidemez. Gidecek gücü yok. Orada uyuyacak. İki sediri birleştirmek lazım. İşte böyle. Niye gülüyorsunuz? Gülecek ne var? Bir zamanlar her ikiniz de Kvaçi'ye iyi davranıyordunuz. Bunun böyle olacağını biliyordunuz.

Geçmiş zevkleri şimdi üçümüzün birlikte hatırlamasının kime ne zararı olacak? Utanıyor musunuz? Bu "kasabalı" ahlakını bugüne kadar üzerinizden atamadınız mı? Burjuvalara özgü alışkanlıklardan bugüne kadar kurtulamadınız mı? Zor mu? Pekâlâ, öyle olsun! Kvaçi yatağa girip uyur; siz de ayakta uyuyun. İsterseniz hiç uyumayın. Ha ha ha! Başka çaresi yok mu? O zaman siz de soyunun... İşte, böyle... Elene, mumu söndürme! Evet, Kvaçi'nin huyunu biliyorsun, yoksa unuttun mu? Peki, gelin şöyle... Tanrı üçlünün günahlarını bağışlasın!

O gece Kvaçi, bir tüccarın mala bakması gibi iki kadını elden geçirdi. Peki, nihayetinde Elene'ye bir şey olmuş muydu? Rebi iğne ipliğe mi dönmüştü? Cildi mi kurumuştu? Cazibesinden bir şey mi eksilmiş? Biraz kiloları mı artmıştı? Sönüp yok mu olmuşlardı?

Belki çok az kiloları artmıştı, ama bunun dışında her ikisine de hiçbir şey olmamıştı. Yani her şey yolundaydı!

ESKİ AŞKI NAKDE ÇEVİRMENİN, KVAÇİ'NİN AİLE KURMASININ VE HİKÂYELERİN SONA ERMESİNİN HİKÂYESİ

Kvaçi, nesi varsa harcayıp iki eski sevgilisini muhteşem biçimde giydirdi. Sonra, bir gece, önceki gece muhteşemliğini ve güzelliğini gösterdiği o "eve" onları ikinci kez götürdü. Celil ile Beso'yu da yanına aldı.

O ev büyük ve tertemizdi; ışıklar içinde parlıyordu. Mermer merdiveni halıyla, heykeller ve tropik bitkilerle süslenmişti. Çıplak kadın resimleriyle süslenip ağır perdelerle kapatılmış uzun salonuysa kadınlar ve müşterileriyle dolup taşmıştı.

Salonun sonunda kırmızı bir oda görünüyordu. O odada Osmanlı tipi bir divan vardı ve divanın üstünde bir kadın

bağdaş kurmuş oturuyordu. Öyle sakin ve huzur içinde oturuyordu ki, gören de onu ışıklar saçan Buda sanırdı.

Kvaçi, Elene ile Rebi'yi bu odaya soktu.

"Liza Hanım, Rebiciğim ile tanışmanızı istirham ederim."

Kvaçi, Liza Hanım elini eline alıp zarafetle öptü.

Liza Hanım elli yaşlarında, oldukça etine dolgun ve şişman bir kadındı. Siyaha boyadığı ve kuş yuvası biçiminde topladığı saçlarının arasından pırlanta boncuklar göze çarpıyordu. Yumuşak boynunda değerli taşlarla süslü gerdanlığı asılıydı. İki kat kıvrılmış gerdanı, gerdanlığının üzerine düşmüştü. Çıplak geniş göğsünde, kalın bileklerinde, hıyara benzeyen parmaklarında da çok sayıda yakut, firuze, zümrüt ve ametist parlıyordu.

Liza Hanım iki kadını da müşteri gözüyle süzdü. Elene ile Rebeka'ya, bir celebin satılık atlara bakması gibi bakmıştı. Sonunda nasıl olduysa, Liza Hanım'ın sesi çıktı; sesi çatallaşmıştı:

"Sevgili kardeşim," dedi önce Elene'ye. "Senin gözlerin bir akikten bile daha siyah. İçinde yıldızların yansıması var. Dudaklarında aç bir ihtiras görüyorum. Memelerin de henüz kurumamış. Tanrı senden eti budu da eksik etmemiş. Baştan ayağa zarafet ve iyilik dolu olduğun ayan beyan ortada. Buyurun, oturun."

Sonra Rebeka'ya döndü:

"Saçlarının gerçekten de altından geri kalır yanı yok. Gözlerin bana tan ağarmasını hatırlatıyor. O gökyüzünde iki inci parlıyor. Dudakların bana kanayan bir yarayı anımsatıyor. Ceylan gibi kıvrak ve esnek bir vücudun var. Uzun ve dar kalçalara günümüzde rastlamak pek mümkün değil. Ellerin ve ayakların gösteriyor ki, senin de damarlarında ateşli bir kan dolaşıyor. Siz de oturun, prens," dedi ardından Liza Hanım Kvaçi'ye dönerek. "Eğer arzu ederseniz, yanıma buyurun, bu divana oturun."

Liza Hanım, tasasız biçimde gümüş bir zili eline alıp ağır hareketlerle salladı; birden ortaya çıkan Zenci adama sakince

şöyle dedi:

"Hüseyin, dört kahve ve Chypre."

Oturup içtiler ve tatlı tatlı sohbet ettiler:

"Ben Hıristiyanım," dedi Liza Hanım gülümseyerek. "Benin Rum kanımda bir damla bile yabancı kan mevcut değil. Benim kadınlarım, ki yirmi sekiz kadınım var, her gün bana dua ediyor ve bana anne diye hitap ediyorlar. Bu evden bugüne kadar bir tek şikâyet bile olmamıştır. Her inançtan kadınım var ve hepsi de kendi ibadetini yapıyor. Ben buna karışmıyorum. Benim kadınlarıma gelen hediyelerle bir oda dolmuş halde. Yüzlercesi benden ayrıldı ve yüzlercesi de evlendi. Fakat hiçbiri Liza Hanım'ı unutmuş değil. Bu ailede yiyeceğin ve içeceğin haddi hesabı yok. Giysilerin sayısınıysa kimse bilmiyor. Eğlencenin de sınırı yok. Doktor, avukat ve hizmetçi de karşılıksız. Hayatta insan başka ne ister? Hiçbir şey! Hepsi de burada yaşayıp bir yandan kısmetini bekliyorlar. Sonunda da mutlaka buluyorlar; evleniyor, çocuk doğuruyor ve hayatlarına mutlu biçimde devam ediyorlar. İşte böyle bir aile Liza Hanım'ın ailesi."

Liza Hanım bu şekilde tatlı tatlı şakıyordu. Yüzlerce kadını evlendirmişti, yüzlerce mutlu aile kurmuştu. Bülbül gibi şakıyor, içiyor ve misafirlerine de içiriyordu. Sonunda şöyle dedi:

"Akik gözlüm! Altın saçlım! Buyurun keyfinize bakın. Bugün siz benim misafirlerimsiniz. Yarın tekrar kaynatırız."

Kvaçi, Rebi ile Elene'yi salona çıkarıp Beso'ya teslim etti, ardından da kendisi gidip Liza Hanım'ın yanına oturdu. O kadar yakın oturmuştu ki, birbirlerinin nefesini hissediyorlardı. Yanına oturunca Kvaçi sordu:

"Ne diyorsun, Liza Hanım?"

Liza Hanın uzun süre boyunca sessiz kaldı. Sonra bir cevap lütfetti:

"Akik gözlü kilolu, altın saçlı da yaşlı."

"Liza Hanım," diye fısıldadı Kvaçi, "Sen altın saçlıdan on beş yaş daha büyüksün, akik gözlüyse senin yanında çelimsiz

bir çocuk sayılır. Fakat, sana yemin ederim ki güzelim, ben seni bütün kadınlara tercih ederim."

Ve Kvaçi Liza Hanım'ın sırtını sıvazladı. Liza Hanım Kvaçi'nin gözlerinin içine baktı, yaşlı bir kadın gibi gülümsedi, kalın işaret parmağıyla Kvaçi'nin çenesini alttan itti ve şöyle dedi:

"Efendi, benimle dalga geçme!"

"Ben şimdi senin yatağına girmiş olsaydım, Prens Kvaçantiradze'nin Liza Hanım'la dalga geçmediğini hemen ispat ederdim."

"Peki, ne zaman ispat edeceksin?"

"İstersen, hemen şimdi!"

Liza Hanım kalktı ve kapıya doğru paytak paytak yürüdü. Arap atıysa yavaş adımlarla bu ördeğin peşinden gitti.

"İspat" sonrasında Liza Hanım ile Kvaçi geri dönüp önceki yerlerine oturdu. Kvaçi'nin cebinde bir deste yeni para, serçe parmağında da kocaman bir yüzük vardı. Bunlar "ispat" ile iki kadının karşılığıydı.

Liza Hanım yeniden bir Buda gibi bağdaş kurdu ve buğulu gözlerini salona dikti. Sonra şöyle dedi:

"Apollon, senin getirdiğin Urus kadınların iyi çıktı. Veriçka çok neşeli biri. Bak nasıl kıpır kıpır. Karinka'nın da ondan geri kalır yanı yok. Müşterilere bol bol para harcatıyor."

"Nadinka nasıl çıktı, Liza Hanım?"

"Onun gibi dans edeni çok az gördüm. Elin uğurlu geldi. Şimdi git, yoksa arkadaşların buraya bakıp durmaktan yorulacaklar. İkisi de yarın tam karşıdaki eve taşınsın. Şimdilik orada otursunlar. Yavaş yavaş bana alışırlar ve sonra da ben onları bu eve getiririm. Sonrasında ne yapacağımı ben biliyorum. Güle güle, aslancığım. Gitmeden önce bir kez daha odama uğrayın. Yarınsa daha erken gel."

O gece Kvaçi yosun bağlamış iki sevgilisini bu şekilde nakde çevirmiş ve Liza Hanım'ı bu şekilde yeni arkadaş edinmişti. Liza Hanım da yosun bağlamış ve pas tutmuştu; fakat o şişman olmasının yanı sıra Kvaçi için gelecek vaat ediyordu.

Aradan epey zaman geçmişti. Kvaçi de Liza Hanım'ın "ailesinin" üyesi olmuştu. Kvaçi'nin kız kardeşleri Rebi, Elene ve beş kadar kız kardeşi daha Liza Hanım'ın evlatları haline gelmişti. Kvaçi, olgun ve tecrübeli kadının kişnemesinin ve kahkahasının aklı bir karış havada yeni yetmenin mırıltısından ve kıkırdamasından daha iyi olduğunu her gece "ispat" ediyordu; Liza Hanım'ın rokfor kokusuysa gül ve menekşe kokularını bastırıyordu.

Kvaçi ve Liza Hanım, Osmanlı tipi divanda oturuyor, kahveyle likör içiyor ve tatlı bir şeyler yiyorlardı. Mısır tütünü içiyor, tatlı tatlı sohbet ediyor ve iyice kızışmış olan salona bakıyorlardı.

Bir gün Liza Hanım Kvaçi'ye şöyle dedi:

"Apollon'cuğum, bizim işi açıklığa kavuşturma zamanı geldi. Beni dinle ve düşünüp karar ver. Benim iki tane kocaman evim var. Şimdi bir tane de Kadıköy'de yazlık satın aldım. Bunların dışında, Papandopulos şirketinin yarısı da bana ait. Kalanı sen de biliyorsun: Zengince donatılmış daire, fayton, sayısız ziynet eşyası ve iki yüz bin civarında nakit para. Yıllık gelirim altmış binden fazla. Kocam geçen sene vefat etti, bunu zaten biliyorsun. Akrabalarım ölmemi bekliyorlar; sana bunu da anlatmıştım. Fakat ben ne ölmeyi düşünüyorum, ne de bu işi bırakmayı. Ben çalışmayı ve alışmış olduğum bu işi seviyorum. Fakat erkeksiz bir iş, hem de böylesi bir iş, üç bacaklı ata benzer. Bu iş şu anda kör topal ilerliyor, ama bu şekilde depara kalkma şansı yok. Bunlar bir yana, matem tutma süresi de doldu. Ben yalnız yaşamaya alışık biri değilim. Sen de görüyorsun ki erkekler, genç olanları ve zengin olanları bile sinek gibi etrafımda dolanıp duruyor ve benden bir işaret bekliyorlar."

İkisi uzun süre sessizce sigara tüttürdüler.

"Beni anladın mı?" diye sordu sonunda Liza Hanım.

"Liza Hanım," diyerek konuşmaya başladı Kvaçi, "sen benden erken davrandığın için utancımdan yerin dibine girmiş

bulunuyorum. Madem benden önce davrandın, zaten başka yolu da yok, bugün bunu karara bağlayalım. Liza Hanım, kim olduğumu ve hayat hikâyemi sana zaten anlatmıştım. Ben bir prens çocuğuyum. Bu, bir. Otuz yedi yaşında bir gencim; bu, iki. İki üniversite bitirdim; bu, üç... Bir prensin sarayında büyüdüm, buradan gelen zevklerim ve alışkanlıklarım var; bu, dört. Sahip olduğum her şeyi Kızıllar elimden aldı, buna rağmen yine de para kazanıyor ve kendi tarzımda da harcıyorum; bu da beş."

Tekrar sustular ve sigara tüttürmeye devam ettiler. Kvaçi, Liza Hanım'a sordu:

"Liza Hanım, cevabımı anladın mı?"

"Seni anladım. Apollon'cuğum. Erkek adamın her zaman cebinde parası olması lazım. Benim son kocam ayda iki yüz lira harcıyordu."

"Liza Hanım," diyerek lafı ağzından aldı Kvaçi. "Senin kocan bir prens değildi; senden de daha yaşlı ve eğitimsiz biriydi. Bundan dolayı..."

"Bundan dolayı senin bin lirayla yetinmen lazım."

"Liza Hanım, ben ayda üç bin harcıyorum."

"Bin beş yüz yeter."

"Liza Hanım!"

"Tamam, karara bağlayalım. İki bin lira yeter de artar bile. Bunun dışında arkadaşlarını da işe alırım ve fayton yerine sana otomobil tahsis ederim. İki binek atı da sana hediyem olsun. Bitirelim, uzat elini."

Ele ele tutuştular ve kucaklaştılar. Sonsuza kadar arkadaş olduklarını ve ilişkilerinin sonsuza kadar var olacağını bir kez daha "ispat" ettiler.

* * *

Prenses Liza Hanım Kvaçantiradze'nin "evinde" her şey yolunda gidiyordu.

Karanlık çökünce, Liza Hanım'ın otuz kızı çıplak hale geliyor ve büyük salonda kendilerini sergiliyordu. Misafirler de yavaş yavaş geliyordu.

Sonunda Prenses Liza Hanım büyük bir zarafet sergileyerek ortaya çıkıyor, Osmanlı tarzı divana bir heykel gibi kuruluyor ve evlatlarının mutluğundan dolayı mest oluyordu.

Beso kasaya geçmişti. Baştan ayağa silahlanmış ve kollarını göğsünde bağlamış olan Celil ise kapıda ayakta dikiliyordu.

Liza Hanım'ın eşi ve "evin" amiri Kvaçi Kvaçantiradze de yolunu kaybetmiş bir hindi gibi ortalarda dolanıp duruyordu. Kvaçi Kvaçantiradze bazen prensesinin yanında oturuyor, bazen Beso ile laflıyor, bazen Celil'e bir iki şey söylüyor, bazen misafirlerle selamlaşıyor, bazen de mutfağa şöyle bir bakıp çıkıyordu.

Kvaçi Kvaçantiradze boş boş ortalarda dolaşıyor ve içinden homurdanıp duruyordu. Bazen Beso'ya içini döküyor ve yaşlı bir dul kadın gibi sızlanıyordu; Bazen sessizce bir kenara çekiliyor, iç geçiriyor ve kimseye göstermeden gözyaşı döküyordu.

Neden ağlıyorsun Kvaçi Kvaçantiradze? Bu hercai gönlün neden ah çekip duruyor? Bu keskin gözlerini neden yumup duruyorsun? Bu geniş ve aydınlık alnını neden çatıyorsun? Ne oldu sana, Kvaçi? Yiyecek içecek bol mu bol! Her çeşit giysiye sahipsin! Paranın haddi hesabı yok! Hangisini beğenirsen, o kadın senin! Sonra atlar, otomobil, hizmetçiler... Eski ve yeni arkadaşlar... Sen daha başka ne istiyorsun ki Kvaçi Kvaçantiradze?

Ölen arkadaşların mı? Uzun zaman önce onları unuttun bile.

Silibistro ve Pupi mi? Çok iyiler.

Servet ve şöhret mi? Hepsine sahiptin, ama teptin.

Vatanının toprağı ve göğü mü? Saburtalo seni bekliyor.

Öyleyse ne istiyorsun, Kvaçantiradze? Sürekli gezip tozmak mı istiyorsun? Sonsuza kadar kaderinin peşinden git-

mek mi? Uçsuz bucaksız dünyada sonsuza kadar koşturmak ve dolaşmak mı istiyorsun? Altın kafesi parçalamak ve uçmak mı istiyorsun? Başka ne istiyorsun?

Ne istediğini sen de mi bilmiyorsun?

Seni anlıyorum, Kvaçi Kvaçantiradze!

"Seni anlıyorum, Kvaçiko!"

Seni anlıyorum ve biliyorum.

Nihayet sana en uygun olan işi, gerçek işini bulduğunu biliyorum.

O halde Kvaçi, hoşça kal ve o çukurda huzur içinde çürü!

1923-1924 yılları